

Izvorul Someșului

Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț

Director fondator: GRIGORE COTUL

Redactor-șef: LEON-IOSIF GRAPINI

ANUL IV, Nr. 11 *** MARTIE 2024 *** 126 PAGINI *** www.acris.ro

Editorial ♦ **Revista *Izvorul Someșului* a fost premiată** ♦ **Proză:** Ioan-Pavel Azap, Radu-Illarion Munteanu, Icu Crăciun, Alexandru Jurcan, Cornel Cotuțiu, Cornel Udrea, Iacob Naroș, Luminița Rusu, Viorel Dădulescu, Mihai Sălcuțan, Iulian Patca, Grigore Avram, Valer Pop, Lucian Claudiu Grapini, Leon-Iosif Grapini ♦ **Poezie:** Lucian Valea, Ioan Pinteaa, Radu-Illarion Munteanu, Veronica Oșorheian, Aurel Domide-Șanțanu, Laura C. Munteanu, Al. D. Funduianu, Sanda Nicucie, Daniel Bratu, Grigore Cotul ♦ **Interviu cu scriitorul *Menuț Maximinian*** ♦ **Ultima farsă** ♦ Pagina elevului ♦ Cronică literară ♦ **Teatrul lui M. Sadoveanu** ♦ **Reghina Leontina Horga: În căutarea propriei identități artistice** ♦ **Din viața de militar** ♦ **Legenda Ilvei Mari** ♦ **Din presa vremii** ♦ **Chiaburul, ca sursă a tuturor relelor** ♦ **Cărți și divertisment**

ASOCIAȚIA CULTURALĂ REVISTA „IZVORUL SOMEȘULUI”

Cuprins

- Leon-Iosif Grapini:** *Izvorul Someșului* – o revistă necesară/1
Revista *Izvorul Someșului* a fost premiată/3
In memoriam Ioan-Pavel Azap/4
Ioan-Pavel Azap: Casa Vilma/5
Radu-Ilarion Munteanu: Surâsul ciorului tutelar/9
- Icu Crăciun:** Întunericul/11
Alexandru Jurcan: Caragiale 2023; Kafka 2023/14
- Cornel Cotuțiu:** Eu, tu, el/15
Cornel Udrea: Onisâm's Stories/16
Iacob Naroș: Dragoste în Munții Rodnei/17
Luminița Rusu: Cluj-Napoca – Bistrița, dus-întors/18
- Viorel Dădulescu:** Trotuare de duminică/20
Mihai Sălcuțan: Contratimp/22; Încurcături oficiale/25
- Iulian Patca:** Erou fără glorie/26
Grigore Avram: În liniștea codrului/28
Valer Pop: Leopardina/32
Valer Pop: Haiku/33
- Lucian Claudiu Grapini:** Blândețe/34
Leon-Iosif Grapini: Povești de (ne)adormit copiii/37; Substituirea/41
Al. D. Funduianu: Lucian Valea – 100 de ani de la naștere/45
- Lucian Valea:** Poezii/46
Ioan Pinte: Poezii/47
Radu-Ilarion Munteanu: Poezie/48
Veronica Oșorheian: Poezie/48
Aurel Domide-Șanțanu: Poezii/49
Laura Cîrcu Munteanu: Poezii/50
Al. D. Funduianu: Poezii/51
Sanda Nicucie & Daniel Bratu: Poezii/52
Grigore Cotul: Poezii/53
- Menuț Maximilian:** Cred că menirea mea este de a aduce în fața cititorilor poveștile din Ținutul Bistrița-Năsăud/54
Adela Cotul: Ultima farsă/60
Alexandru Misiuga: Epigrame/61
Grigore Cotul: Aniversări/62
Veronica Georgiana Hodoroga: Gânduri/64
Pagina elevului: Poezii/68
Aurel Podaru: Despre „Izvorul Someșului”, telegrafic.../69
Radu-Ilarion Munteanu: O istorie a matematicii, ca un roman de aventuri/70
- Icu Crăciun:** Competență și rigurozitate în cronicile Elenei M. Cîmpan/71
Mircea Daroși: Vocea lirică a lui Grigore Avram/74
Nicolae Rotaru: Destin silvan/75
Leon-Iosif Grapini: Luna gheboasă – Impresii de lectură/76
Icu Crăciun: Teatrul lui M. Sadoveanu/77
Valer Pop: Amintiri despre Ion Creangă/80
Aurel Domide-Șanțanu: Curiozități ale modului de creație al unor mari scriitori/82
Reghina-Leontina Horga: În căutarea propriei identități artistice/84
Vasile Ureche: Pilda nunții Fiului de Împărat/89
Laura Cîrcu Munteanu: Și tata-mi spunea.../90
Cornel-Leontin Moisil: Din viața de militar/91
Dănilă Filipoi: Din vremea războiului, după evacuare/94
- Lucian Claudiu Grapini:** Șoimii/96
Liviu Păiuș: Legenda Ilvei Mari/100
Dănilă Filipoi: Calul de sub podul Someșului/102
- Alexandru Dărăban:** Avram Iancu și alți revoluționari într-o culegere de folclor (manuscris) întocmită de dr. Artemiu Publiu Alexi/103
Valer Pop: Zicători explicate/104
Valer Pop: Portretul lui Ștefan cel Mare și Sfânt/105
- Vasile Șt. Tutula:** Istoricul Valeriu Șotropa despre organizarea și administrarea învățământului în zona Regimentului 2 Grăniceri Năsăud (1764-1851)/106
Alexandru Dărăban: Situația parohiei greco-catolice Șanț în anul 1877/109
Alexandru Dărăban: Scrisoarea de aderență față de Memorand/111
Alexandru Dărăban: Declarația de protest a năsăudenilor privind abuzurile făcute de baronul Dezideriu Bánffy/112
Alexandru Dărăban: Chiaburul, ca sursă a tuturor relelor, oglindit în presa comunistă a Regiunii Rodna/116
- Valer Pop:** Despre numele românești/121
EpigRebus (2)/123
Costel Pătrășcan: Caricaturi/124
Divertisment/125
Comuna Șanț în imagini/126

Leon-Josif Grapini

Izvorul Someșului – o revistă necesară

Am considerat mereu că Șanțul, ultima comună de pe frumoasa vale a Someșului Mare, poate intra în lumea culturală și cu o publicație de gen la fel ca localitățile învecinate: Rodna, cu *Cetatea Rodnei*, Maieru, cu *Cuibul visurilor*, și Sângeorz-Băi, cu *Pisanii sângeorzene*. Sunt convins că ideea unei asemenea publicații a încolțit în mintea unor oameni de cultură în vremurile din urmă. Știu că regretatul scriitor Dumitru Munteanu era preocupat de acest lucru. Chiar eu, într-o discuție preliminară, am convenit cu fostul primar Ioan Szabo, Dumnezeu să-l odihnească în pace, să instituim o revistă, dar am renunțat eu însumi, conștientizând că îmi va fi extrem de greu, dacă nu chiar imposibil, să coordonez o publicație de la depărtare, pe atunci fiind doar un trecător prin satul meu natal, un vizitator al familiei și al rudelor mele stabilite aici, conștient că numai ancorat în realitatea culturală a satului poți finaliza și duce mai departe un asemenea proiect.

Așadar, când profesorul Grigore Cotul mi-a propus să înființăm revista *Izvorul Someșului* (titlu convenit împreună, după eliminarea mai multor variante), cunoscând că este un foarte bun epigramist, multipremiat la festivaluri și concursuri de profil, creator de poezie și de proză umoristică, știind că are cărți publicate, tehnoredactate de el însuși, și că este consilier local, deci angrenat în activitatea administrativă a comunei și cunoscător al problemelor comunității, am acceptat fără nicio rezervă, cu atât mai mult cu cât urma să devin localnic prin stabilirea mea, cel puțin sezonieră, în satul natal. Ca fost redactor, secretar de redacție și redactor-șef la ziarul *Orizont militar* de la Cluj, ziar editat pe tipar înalt, pe care mi-l doream modernizat, în rând cu celelalte periodice ale mass-mediei militare naționale, propunerea de a fi în colectivul redacțional al unei reviste editate în condiții grafice moderne, recunosc, am acceptat-o cu reală încântare. Să mă explic. Pentru cei mai puțin avizați în editarea unui ziar pe tipar înalt, rețin doar câteva cuvinte care ne introduc în atmosfera acestui mod de tipărire: machetare pe hârtie, linotipist, mașină de cules și turnat litere în rânduri, grafopresă, ilustrații fixate pe suport de lemn, șpalt, rotativă, zețar, casă de litere, clișeu, matriță, plumb... Prin urmare, gazeta de la Cluj nu avea cum să aibă

o înfățișare atractivă. Ca fapt divers, ziarul nu a fost modernizat nici astăzi. Iată încă unul dintre temeiurile pentru care am primit cu bucurie propunerea de a fi redactor-șef la o revistă modernă. Celelalte motive țin de dorința mea ca Șanțul să aibă propria publicație, de pasiunea mea pentru jurnalism, de dragostea față de ținutul natal și de oamenii locului care, în trecut fie spus, se regăsesc în toate romanele și cărțile de proză scurtă scrise de mine.

După înființarea revistei, directorul fondator Grigore Cotul, neastâmpărat și pus pe fapte mari cum e de felul lui, mi-a propus să punem bazele unei asociații care, pe lângă editarea publicației, să aibă și alte obiective cu caracter cultural. Așa a luat ființă Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului” (ACRIS), ai cărei membri fondatori sunt: Grigore Cotul – președinte, subsemnatul – vicepreședinte, Victor Filipoiu – secretar, Doru-Călin Bodriheic – cenzor, Adela Cotul și Valer Pop – membri. Sunt câteva activități derulate deja de asociație: Festivalul Național de Epigramă „La Izvorul Someșului” (trei ediții), spectacolul anual de umor „Radio-Șanț”, editarea unor cărți și altele. Când asociația va dispune de fonduri suficiente, și celelalte obiective propuse vor putea fi puse în aplicare.

O spun încă o dată, Șanțul merită să aibă o revistă care să-i promoveze valorile culturale, istoria și oamenii remarcabili ai acestui ținut, care să scoată la lumină tinerele talente, să aducă în fața cititorului faptele însemnate ale celor care au pus și pun umărul ca localitatea noastră să fie ceea ce este astăzi. Animat de aceste gânduri, am scris și am publicat în *Răsunetul cultural* și în *Izvorul Someșului* materiale precum: „Comuna Șanț – Repere în timp”, „Oameni de seamă”, „Enea Grapini și Marea Unire”, „Monografii”, „Teatrul nescris «Constantin Iugan» – cea mai veche trupă de teatru comunitar din țară”, „Biserica «Sfinții Apostoli Petru și Pavel»”, „Casele-muzeu” și „Satul Șanț – un film pentru eternitate”, toate grupate în primul capitol, intitulat „Secvențe istorice”, al volumului *Cartea despre Șanț*, apărut, în decembrie 2022, la Editura Școala Ardeleană, al cărui autor sunt.

În timp, împreună cu Grigore Cotul am reușit să extindem aria de acoperire a revistei, să-i

dăm o structură mai clară și o dimensiune literară mai mare prin publicarea unor materiale semnate de nume sonore ale literaturii și culturii românești, membri ai Uniunii Scriitorilor din România, ai Ligii Scriitorilor Români, ai Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, ai Uniunii Epigramiștilor din România și ai Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România. Am reușit să aducem în paginile revistei localnici cu har scriitoricesc și elevi talentați, ale căror creații literare sau plastice s-au bucurat de aprecierea cititorilor noștri. O constantă a preocupărilor noastre a fost și este popularizarea publicației în mediul online, în presa scrisă și pe rețelele de socializare. În acest sens, se cuvine să aducem mulțumiri pentru sprijinul acordat unor oameni de cultură precum: Cornel Cotuțiu, Icu Crăciun („Cuibul visurilor”), Melania Cuc, Viorel Dădulescu („Făclia de Cluj”), Zorin Diaconescu, Georgică Manole, Menuț Maximilian („Răsunetul”), Daniel Moșoiu (Radio Cluj), Radu-Illarion Munteanu (tilici.blog), Ioan Pinte (Biblioteca Județeană „George Coșbuc” din Bistrița), Floarea Pleș, Aurel Podaru, Ovidiu Purdea-Someș, Angela Simionca (Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare), Vasile Tutula (Almanahul cultural-științific „Virtus Romana Rediviva”) și alții.

În luna decembrie a anului trecut, Biblioteca Județeană „George Coșbuc” din Bistrița, prin directorul acesteia, distinsul poet Ioan Pinte, a premiat revista noastră, premiu care, firește, ne bucură, ne onorează, dar ne și obligă.

Lăsând la o parte colectivul de redacție, format din oameni trecători, e bine ca șanțenii să știe că revista lor, *Izvorul Someșului*, este un mare câștig cultural pentru comunitate, că sprijinirea, financiară și de altă natură, a acesteia și popularizarea ei în rândul oamenilor și instituțiilor culturale nu poate aduce decât beneficii spirituale localității noastre.

Mulțumim colaboratorilor, cititorilor și tuturor celor care ne susțin și fac, într-un fel sau altul, posibilă apariția revistei *Izvorul Someșului*!

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL II, Nr. 11 *** MARTIE 2022 *** 16 PAGINI *** ISSN 1794-2095, ISSN-L 1794-2099

Gânduri la început de drum
Foto: Icu Crăciun

Căminul înalt
Text: Icu Crăciun

La scrierile în an de mandat...
Foto: Icu Crăciun

Investiții și lucrări 2020-2021
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL II, Nr. 2 *** DECEMBRIE 2021 *** 16 PAGINI *** ISSN 1794-2095, ISSN-L 1794-2099

La mulți ani, România!
Text: Icu Crăciun

Investiții și lucrări
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL II, Nr. 11 *** MARTIE 2022 *** 20 PAGINI *** ISSN 1794-2095, ISSN-L 1794-2099

Amintiri
Text: Icu Crăciun

Amintiri
Text: Icu Crăciun

Amintiri
Text: Icu Crăciun

Amintiri
Text: Icu Crăciun

Amintiri
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL II, Nr. 6 *** DECEMBRIE 2021 *** 20 PAGINI *** ISSN 1794-2095, ISSN-L 1794-2099

Eveniment
Text: Icu Crăciun

Sfârșit de a școlară
Text: Icu Crăciun

Oameni de seamă ai comunei Șanț
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL II, Nr. 5 *** SEPTEMBRIE 2022 *** 68 PAGINI *** www.acris.ro

Eveniment
Text: Icu Crăciun

Sfârșit de a școlară
Text: Icu Crăciun

Oameni de seamă ai comunei Șanț
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL II, Nr. 6 *** DECEMBRIE 2021 *** 78 PAGINI *** www.acris.ro

Eveniment
Text: Icu Crăciun

Sfârșit de a școlară
Text: Icu Crăciun

Oameni de seamă ai comunei Șanț
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL III, Nr. 7 *** MARTIE 2023 *** 96 PAGINI *** www.acris.ro

Eveniment
Text: Icu Crăciun

Sfârșit de a școlară
Text: Icu Crăciun

Oameni de seamă ai comunei Șanț
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL III, Nr. 8 *** Iunie 2023 *** 118 PAGINI *** www.acris.ro

Eveniment
Text: Icu Crăciun

Sfârșit de a școlară
Text: Icu Crăciun

Oameni de seamă ai comunei Șanț
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL III, Nr. 9 *** SEPTEMBRIE 2023 *** 108 PAGINI *** www.acris.ro

Eveniment
Text: Icu Crăciun

Sfârșit de a școlară
Text: Icu Crăciun

Oameni de seamă ai comunei Șanț
Text: Icu Crăciun

Izvorul Someșului
Publicație socio-culturală editată cu sprijinul Consiliului local Șanț
www.acris.ro

Director fondator: GABRIELA COTUL Redactor-șef: LEON-IOȘIF GRĂPÎN
ANUL III, Nr. 10 *** DECEMBRIE 2023 *** 122 PAGINI *** www.acris.ro

Eveniment
Text: Icu Crăciun

Sfârșit de a școlară
Text: Icu Crăciun

Oameni de seamă ai comunei Șanț
Text: Icu Crăciun

Revista *Izvorul Someșului* a fost premiată

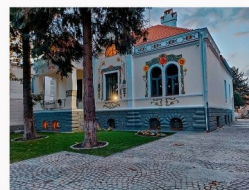
La sfârșitul lunii decembrie a anului 2023, în cadrul celei de-a VII-a ediții a evenimentului „Cărțile, pâinea și vinul”, care a avut loc la Casa Colecțiilor și Documentelor de Patrimoniu din Bistrița, revistei noastre „Izvorul Someșului” i-a fost decernat premiul Bibliotecii Județene „George Coșbuc” de către managerul acesteia, poetul Ioan Pinteș.

REDACTIA

CĂRȚILE, PÂINEA ȘI VINUL

EDIȚIA A VII-A

Joi: 21 decembrie 2023, ora 13:30

Casa Colecțiilor și a Documentelor de Patrimoniu
(Bistrița, B-dul Independenței, nr. 24)

- Memorialul Întâlnirile "Saeculum". Lansarea volumului: Zorin Diaconescu – „Cronica de taină pentru fluturii arși” (Editura Galaxia Gutenberg, 2023).
- Proiecție Documentar "Saeculum"
- Proiectul editorial al Bibliotecii Județene „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud – 2023:
  - Aurel Rău – „Carrea profesiei”
  - George Vasile Rațiu – „Matei Eminescu la Bistrița”
  - „Locuri și monumente literare din Județul Bistrița-Năsăud”
  - „Valori de Patrimoniu în Casa Colecțiilor și a Documentelor de Patrimoniu”
  - Cornel Coruțu – „Gheare blânde”
  - David Doțian – „Moștenirea Unchiului Vania”
  - Ion Radu Zăgreanu – „Liniștea poeziei”
  - „Domino literar”

Proiectele Bibliotecii: 2023-2024
Lansări, prezentări de cărți, publicații literare
Premiile Bibliotecii
Decernarea premiilor Concursului de lectură: „Provocarea scriitorilor români – Fii în cărți” (Ediția a IV-a)
„cARTea” – Expoziție de grup. Artiști profesioniști din Bistrița-Năsăud
Expozițiile Casei Colecțiilor și a Documentelor de Patrimoniu

Credință: Diana Crăciun Monea

In memoriam Ioan-Pavel Azap

Leon-Josif Grapini

Trecerea în neființă, la 14 decembrie 2023, a poetului, prozatorului, eseistului, publicistului și criticului de film Ioan-Pavel Azap a lăsat un gol imens în lumea literară clujeană și nu numai.

Ioan-Pavel Azap s-a născut la 15 mai 1967, în Ticvaniu-Mic, județul Caraș-Severin, și a absolvit Facultatea de filozofie a Universității „Babeș-Bolyai” în anul 1995. A debutat cu poezie, în 1985, în revista timișoreană *Orizont*, iar debutul editorial s-a produs opt ani mai târziu, în 1993, cu volumul de versuri *Autoportret cu mască*, volum distins cu Premiul de debut al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj.

Ioan-Pavel Azap, redactor la revista *Tribuna* din Cluj-Napoca din anul 2003, membru al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România și al Asociației Criticilor și Filmologilor a Uniunii Cineaștilor din România, a publicat mai multe cărți de versuri, proză, interviuri, critică de film: *Funigei*, poezii, 1997; *Poeme de cinci stele*, poezii, 2002; *Bărbi*, epigrame, 2002; *Traveling*, interviuri cu regizori de film români, vol. I, 2003; *Stop-cadru*, cronici de film, 2005; *Câteva ore din viața ta*, pseudo-roman, 2007; *Togă de gală*, poezii, antologie, 2008; *Coperta a patra. Interviuri cu scriitori clujeni*, 2010; *Ușa cu picioarele pe pământ*, poezii, 2011; *Primplan*, cronici de film, 2011; *Octogon*, opt dialoguri cu scriitori români, 2012; *dagheroTIFF*, carte despre primele 10 ediții ale Festivalului Internațional de Film Transilvania, 2012; *16 mm*, jurnal cinefil, 2012; *Oameni de pământ ai lui Ioan Cărmăzan*, monografie, 2014; *7 capodopere ale filmului românesc*, 2015; *Mică idilă feroviară*, poezii, antologie de autor, 2016; *Ciné-verité*, interviuri cu regizori de film români, 2016; *Secvențe cu Alexandru Tatos*, monografie, 2016; *100 de ani de cinematografie românească*, comentarii la 26 de filme românești prezentate la Cinemateca Portugheză, Lisabona, în 2017, 2018; *Amintiri din epoca ecranului de argint*, coordonator împreună cu Doru Pop, 2018; *Zgomot de sticlă spartă*, proză scurtă, 2020; *Vârstele criticului. Convorbiri cu Tudor Caranfil*, 2022.

Câteva dintre poeziile sale au fost traduse în limba maghiară și publicate în reviste și antologii apărute în Ungaria și Slovacia.

A avut o colaborare constantă la periodicele: *Tribuna*, *Viața Românească*, *Cronica*, *Steaua*, *Poesis*, *Familia*, *Cele trei Crișuri*, *Caiete Silvane*, *Confluente*, *Astra*, *Film* și altele.

A fost distins cu premii, printre care: Premiul Studioului Teritorial de Televiziune Cluj la cea de-a XXIX-a ediție a Festivalului Internațional de Poezie de la Sighetu Marmăției (2002); Premiul „Ion Cantacuzino” al Asociației Criticilor de Film a Uniunii Cineaștilor din România (2011); Premiul „Pavel Dan” la mai multe ediții ale Concursului Național de Proză Scurtă „Pavel Dan” (Cluj-Napoca – Turda: 2000, 2007, 2009, 2013).

În 29 septembrie 2023, și-a susținut teza de doctorat cu titlul *Evoluția filmului românesc în perioada comunistă: 1949-1989*, iar în 12 decembrie 2023, cu două zile înainte de a pleca la cele veșnice, s-a emis ordinul de ministru prin care i s-a atribuit titlul de doctor în cinematografie și media.

Încă de la prima apariție a publicației *Izvorul Someșului*, poetul și prozatorul Ioan-Pavel Azap a fost un colaborator fidel, constant, al revistei noastre, publicând, număr de număr, creații lirice și epice căutate și apreciate de cititori.

Ioan-Pavel Azap rămâne în memoria colectivă un poet valoros, autentic, un prozator admirabil, un remarcabil cronicar de film, volumele sale de cronici și interviuri se constituie într-o zestre prețioasă pentru cineaști și cinefili. Dincolo de acestea, el rămâne în amintirea celor care l-au cunoscut un prieten adevărat, un om modest, empatic, bonom, sensibil și atent cu cei din jur.

L-am întâlnit întâia oară în 1998, la Cercul Militar din Cluj, când îmi lansam cartea de poezie *Aripi de întuneric*, și, în timp, mi-a devenit cel mai bun prieten din lumea literară. Am petrecut sute de ore de discuții la întruniri culturale, întâlniri la un pahar de vorbă, în câteva rânduri a vorbit despre cărțile mele lansate la sediul Filialei Cluj a UR, ne-am căutat unul pe altul ori de câte ori simțeam nevoia unor confesiuni, a unui dialog pe teme culturale sau pur și simplu a unor discuții banale. În ultimele luni de viață, eu fiind stabilit la Șanț, ne-am văzut o singură dată, la Cluj, în septembrie, după externarea sa din spital, dar am conversat la telefon, minute în șir, tot la trei-patru zile. Mărturisesc că, de fiecare dată, era trist și-mi vorbea cu amărăciune. Vestea morții lui neașteptate m-a zguduit, mi-a produs o profundă tristețe, o durere sufletească. Nici acum nu pot să cred că am ajuns să scriu despre prietenul meu drag Pavel la timpul trecut.

Pentru mine, ca și pentru mulți alții care i-au fost aproape, Pavel va rămâne o frumoasă amintire, prietenul plecat în ceruri, de unde, cu nemărginita lui bunătate, va veghea asupra noastră.

Joan-Pavel Azap

Casa Vilma

(fragment)

La Casa Vilma am ajuns după o nu prea lungă călătorie cu trenul, părăsind Orașul într-o după-amiază ploioasă, de toamnă, deși era abia începutul lui iunie. David trebuia să mă aștepte în gară, dar, după bunul lui obicei, hălăduia cine știe pe unde, poate chiar prin Orașul lăsat în urmă cale de vreo două ore cu personalul. În localitatea de munte unde se afla, la nr. 140, Casa Vilma, nu ploaia, doar câteva fire de nori pluteau leneș în văzduh, defel amenințător. Am pornit agale să caut adresa, nu voiam să-l sun pe David, nu știu de ce, doream să găsesc singur locul acela magic, despre care mi se povestiseră atâtea; mai fusesem în localitate de multe ori, dar niciodată n-am intrat în vreo casă, nu cunoșteam pe nimeni aici, eram în trecere sau în vizite mai mult sau mai puțin oficiale la Castel. Îmi plăcea locul, mă simțeam ca acasă, îmi amintea de copilărie, dar, iarăși nu știu de ce, am realizat acest lucru abia acum, târându-mi pașii pe caldarâmul crăpat, prăfuit. Mi-am zis că și acesta e un semn, faptul că nu m-a așteptat nimeni, nici măcar Ștefan, vărul lui David, cu câțiva ani mai tânăr decât el și cam cu tot atâția mai în vârstă ca mine. Casa nu era nici a lui David, nici a lui Ștefan, ei doar o grijeau, proprietarii de drept nu dădeau cu anii pe acolo, iar când veneau, nu stăteau mai mult de câteva zile. Am ieșit în spatele gării, am traversat șoseaua, extrem de aglomerată pentru acea oră, și am intrat, lăsându-mă purtat de intuiție, pe prima uliță ivită în cale. Abia după două sau trei case am văzut tablitele cu numere. Eram pe drumul cel bun. Mai aveam puțin de mers și trebuia să ajung la destinație. Mi-am aprins o țigară și, după câteva fumuri, mi-am dat seama că trecusem de mult de numărul căutat. M-am întors, punând totul pe seama neatenției, dar mi se întâmplă ceva ciudat: urmăream numerele caselor până la 138, apoi nu mai vedeam nimic, mă trezeam în capătul străzii, la un pas de intrarea în cimitir. De fapt, mi-am dat seama că aveam în față cimitirul abia la a treia sau a patra rătăcire a drumului. Dar, mai ciudat, țigara era abia pe jumătate arsă, iar eu rătăceam de mai bine de o jumătate de oră și continuam să nu găsesc casa, nici nu mai era vorba de neatenție, pur și simplu de la numărul 138 trăiam o clipă, așa credeam eu, cel puțin, de pierdere a cunoștinței și mă trezeam abia în pragul cimitirului... Am aruncat țigara și am făcut cale întoarsă,

hotărât să găsesc odată, naibii, casa asta. Dar cu cât mă îndărătneam mai mult, cu atât mă rătăceam mai abitir. Eram pe cale să renunț, să mă întorc la gară, era la doi pași, să mă urc în primul tren spre Oraș, când Casa mi-a apărut brusc în față. De fapt nu Vilma, ci David; stătea în poartă, mai degrabă o ușă de tablă, și îmi făcea semne largi cu brațele, deși mă aflam la doar câțiva metri de el. M-a luat repede în primire, întrebându-mă cu ce am venit, a fost la gară și a stat până la plecarea trenului, nu m-a văzut, puteam să-i dau măcar un telefon dacă pornisem la ocazie, sunt câteva ore de când mă așteaptă. Am crezut că glumește. Nu știam ce să-i răspund, apoi am recunoscut că, da, luasem o ocazie, pierdusem trenul, mașina m-a lăsat la capătul celălalt al localității, am întrebat în stânga și-n dreapta, am bâjbâit, în sfârșit, bine că am ajuns, unde să-mi las bagajul și aș vrea să mănânc ceva, mi-e foame...

„N-ar fi rău să bem ceva, mai întâi”, zise David, deși el nu bea, de obicei, sau bea prea puțin, mai mult ca să țină companie... Am pătruns în curte, sub un măr cu o coroană bogată atârând până la pământ era o masă, iar într-un colț, între doi pruni năpădiți de viță de vie, era legat un hamac. Un câine își vâră botul, din curtea vecinului, printre scândurile gardului și mârâia prietenos. Am intrat în casă de parcă aș mai fi fost acolo, mi-am lăsat bagajul pe o saltea întinsă direct pe podea, în prima cameră, apoi am revenit în curte. David adusesese deja o sticlă de țuică și două de bere. Mi-am turnat țuică, el și-a desfăcut o bere, am închinat, eu tăceam, dar David turuia întruna, punând o sumedenie de întrebări la care tot el răspundea. După două, trei pahare de țuică mi s-a dezlegat și mie limba. „Să știi că nu te-am invitat întâmplător aici, mi-a spus David la un moment dat, om fi noi prieteni, sau tocmai de aceea, dar aici, acum, nu ești în vacanță; am un plan cu tine... De fapt, nu eu, Casa Vilma are un plan cu tine, cu noi, suntem mai mulți pe care Casa ne-a ales, de ce crezi că proprietarii nu dau cu anii pe aici...? Casa nu-i iubește, sau poate că-i iubește și-i protejează, nu știu, oricum, faptul că ai acceptat să vii fără să pui prea multe întrebări e o dovadă că și tu ai ales. Nu știi, și nici eu nu știu prea bine, deși bănuiesc ceva, ce trebuie să faci, sau ce trebuie să facem noi, cei acceptați de

Vilma... Semnificativ este faptul că nu ai nimerit din prima încercare Casa, știu că nu ai venit cu ocazie, am fost la gară, te-am urmărit, ai rătăcit într-adevăr vreo două ore în preajma Casei, dar pașii te purtau mereu spre cimitir, și asta e o dovadă că ai fost studiat, analizat, iar în cele din urmă Vilma te-a acceptat, ești de-al nostru de-acum... Mai bine zis, de-al ei...” Nu știam ce tot îndrugă David, îl ascultam, dar nu-l prea luam în serios, puneam totul pe seama băuturii și a imaginației. Cu imaginația stătea, ce-i drept, bine, dar de băut eu eram cel care băuse mai mult... „Bine, lasă, o să vedem, ce dracu’ crezi că poți face într-o casă decât să dormi, să mănânci, să te adăpostești de ploaie... Apropo, să știi că în Oraș plouă, sau cel puțin acum câteva ore ploua ca naiba... Eu tot n-am avut niciodată o casă a mea, adică n-am fost niciodată proprietar, poate Casa Vilma s-a îndrăgostit de mine, sau i-a fost milă și m-a ales drept stăpân de drept...” „Nu râde, m-a întrerupt David, sunt lucruri cu care nu se glumește, repet, nu știu ce vrea Casa de la noi, nu fi atât de orgolios să crezi că tu ești *alesul*, ai venit destul de târziu, ești printre ultimii, de fapt cred că nici n-o să mai vină nimeni, suntem destui, avem ceva de îndeplinit, nu știu, cum ți-am mai spus, încă ce, însă casa asta ne pregătește ceva, nu simt nicio teamă, nu cred că e ceva rău, dar sunt lucruri pe care e mai bine să nu le știi, să nu te amesteci, să nu le provoci, mâine o să vină și Irina, o vei cunoaște, e și ea unul dintre aleși, n-o să fim aici niciodată mai mult de trei, patru oameni, nu întotdeauna aceiași, nu mă întreba de unde știu lucrul ăsta, habar n-am, și nu știu nici cât va dura povestea asta, Vilma o să ne dea un semn când nu mai suntem bineveniți aici...” „Da, o să se strâmbe la noi, am zis eu ironic, o să scoată limba, sau, mai știi, o să se închidă în sine, o să se prăbușească cu noi înăuntru, într-un orgasm funest...” „E bine că râzi, însă nu întinde coarda, umorul e bun la casa omului, dar prea multă veselie strică, e o dovadă de superficialitate, de ignoranță...” Tot povestind așa, a venit dintr-o dată toamna, vița de vie din pruni era doldora de struguri, ciorchini cu boabe mari, roșii și albe, de-a valma, frunze arămii pluteau în aer ca funigeii, se așezau planând delicat pe iarbă, straturi după straturi, noi stăteam la masă, continuam să bem și să pălăvrăgim, stratul de frunze creștea în jurul nostru pe nesimțite, urca încet până la glezne, până la genunchi, până la brâu, până la piept, până la umeri... Nu ne era teamă, beam și povesteam de parcă nimic neobișnuit nu se întâmpla, se înserase de mult, doar luna lumina curtea, iar frunzele continuau să cadă ca o ploaie caldă, foșnitoare, acoperiseră masa, găseam cu greu paharele, le țineam de la un moment dat în mâinile ridicate deasupra capului, ne dădeam capul pe spate și

turnam băutura de-a dreptul în gâtleej, David începuse și el să bea țuică, pahar după pahar, ba mi-a cerut la un moment dat și o țigară... „La din pachetul de pe masă, i-am spus, dacă răzbești până la el prin mormanul de frunze, și mai lasă-mă în pace cu poveștile tale despre Casa Vilma...”

***

A doua zi m-am trezit în hamac. Pătrunzând printre frunzele viței de vie crescute în pruni, razele unui soare matinal îmi jucau pe față, adia un vânt cald, hamacul se legăna ușor, mă simțeam relaxat, o senzație de răsfăț, trăită doar în copilărie, mă stăpânea, eram liniștit, nu știam, în starea aceea ambiguă dintre somn și trezie, unde mă aflu, îmi aminteam frânturi de vise, moțaiam, mă simțeam liber, fericit, lipsit de griji... Când, în sfârșit, am coborât din ha-mac, mi-am amintit seara precedentă, mi-am rotit privirea prin curte, era tot așa cum o văzusem atunci când am ajuns, ieri după-amiază, pentru prima dată la Casa Vilma, nici urmă de frunze... Doar hamacul era acoperit cu un strat gros de frunze, dormisem pe o saltea de frunze uscate de stejar, deși nicăieri prin apropiere, atât cât puteam să cuprind cu ochii, nu creștea un astfel de copac. Am intrat în casă să-l caut pe David, bănuiam că încă mai doarme, nu se simțea nicio mișcare, am străbătut camerele, pentru întâia oară pe toate, nu l-am găsit nicăieri, m-am îndreptat spre ieșire și atunci am zărit pe masa din verandă un bilet: „Irina nu vine azi. Eu am plecat în Oraș, nu știu când mă întorc, te descurci tu, găsești de toate prin preajmă...” Păcat, aș fi vrut să o cunosc pe Irina, dar, mă rog, asta e... M-am învățat o vreme prin curte, nu-mi era foame, mi-am aprins o țigară, nici de cafea nu aveam chef, mă gândeam să mă plimb prin sat, sau poate să o pornesc pe dealuri, David mi-a spus că aproape, la vreo oră de mers, creștea o pădure de mesteceni, „așa, ca-n filmele rusești”... Până una alta, am căutat în cămară o bere, am găsit-o, mi-am potolit setea, apoi am revenit în curte și m-am întins în hamac. Mă cuprinsese o ușoară neliniște, o nedumerire mai degrabă, îl știam pe David de ceva vreme, nu înțelegeam de ce m-a „abandonat”, ce naiba l-a apucat, hai la mine, că eu nu sunt acasă!... Ne-am cunoscut destul de târziu, la o vârstă când nu îți mai faci ușor prieteni (nu eram bătrâni, încă, doar ușor obosiți, comozi), dar ne-am apropiat repede, am comunicat din prima, cum se zice, nimic suspect, niciun interes meschin, de o parte sau de alta, iar acum, dintr-o dată, povești cu Casa Vilma, mister, halucinații, ambiguități... În sfârșit, când se întoarce, tot trebuie să revină, știa că urma să stau aici mai multe zile, o să lămurim lucrurile, o să-i laud înscenarea pusă la cale, a fost reușită, ajunge, nu sunt copil, ne-am

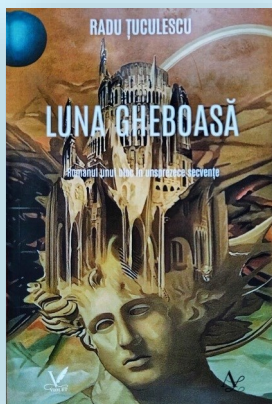
jucat o seară, vom râde și ne-om vedea de ale noastre: să-mi arate pădurea de mesteceni, să mergem la râu, la pescuit, să înotăm, spre seară să căutăm o terasă cu bere rece... Învăluit de frânturi tot mai incoerente de gânduri, am adormit și l-am visat pe tatăl meu. Tata murise în urmă cu șapte ani, după o operație nereușită, un cancer descoperit târziu, medicul chirurg la care am apelat în disperare de cauză nu mi-a oferit nicio garanție, mi-a spus că sunt șanse de cincizeci la sută ca operația să reușească. Știam, în vis, că murise, dar mă bucuram să-l revăd, și el știa că e mort, stăteam și ne priveam zâmbind în soarele unei veri fierbinți, așa cum numai în copilărie mai trăisem, nu ne-am spus nimic la început, eu eram perfect conștient că e un vis și că bărbatul acela aproape bătrân din fața mea murise cu ani în urmă, dar tocmai de aceea îmi era frică să vorbesc, mă temeam să nu se destrame visul, îmi doream să-l aud, să-l îmbrățișez, și totuși... el a fost cel care a vorbit mai întâi, nu știu ce mi-a spus, cred că să nu-mi fie teamă, va mai sta puțin, atât cât îi e îngăduit... L-am întrebat cum e *acolo*. „Bine, mi-a răspuns cu un zâmbet trist, zâmbetul lui dintotdeauna, dar nu e ca și cu mamă-ta”... Apoi a pornit spre banca de sub castani, din fața casei, la umbră. L-am urmat, fără să știu ce să-l mai întreb, înțelegeam că n-o să-mi spună mai multe, l-am urmat, așadar, m-am așezat lângă el pe bancă și am început să privim de-a lungul drumului, să vedem cine mai trece... După o vreme, din avlia bisericii, aflată pe partea cealaltă a străzii, puțin mai în sus de casa noastră, se ivi Moisa, un văr îndepărtat al tatei, și el mort de ani buni, privi curios în lungul străzii, după care o luă agale spre noi. Îmi aminteam, eram copil, că de la Moisa asta auzisem o înjurătură foarte plastică (nu știu dacă el a inventat-o sau nu, dar eu lui i-am atribuit paternitatea), și anume: „Futu-le limba lor în gură!”... Adică, vezi, nu numai limba, ci, ca să fie mai dihai, și în gură... Fără să zică, nici el, nimic, s-a așezat pe bancă, lângă mine, eram încadrat acum de doi morți, aș fi vrut să-l întreb și pe el cum e *dincolo*, dar, iarăși, teama ca visul să nu se destrame, sau poate că nu voiam să aflu cu adevărat cum e *dincolo*, m-a împiedicat să rostesc vreo vorbă. Eram liniștit, chiar fericit că îmi văd tatăl, îl simțeam viu, deși știam că totul e o iluzie care se va destrăma curând, și în același timp nu îmi puteam reține o întrebare, pe care o găseam amuzantă – ce mort ni se va mai alătura? –, dar și gândul neliniștitor că, dacă, mai știi, Moisa mă va ruga să le transmit ceva alor săi, ăia n-o să mă creadă, ba chiar mă vor lua la ochi de nebun... Dar Moisa a mai stat o vreme, după care s-a ridicat și, tot fără nicio vorbă, a plecat spre biserică... M-am întors spre tata, nu părea să-l fi observat pe vărul său ori, poate, era obișnuit cu el, nu-l

mai băga în seamă, privea fix înainte și parcă nici pe mine nu mă mai lua în seamă, nu mai voia să mă vadă; brusc, cerul s-a întunecat și a început să plouă... M-am trezit cu gâtul uscat, inima îmi bătea să-mi spargă pieptul, curând m-am dumirit și de ce: cineva izbea cu pumnul în tabla ușii de la intrarea în curte, bubuiturile mă treziseră brusc, dându-mi palpitații... Încă nedezmățit, m-am împleticit spre ușă și am deschis fără să întreb cine e, oricum numele nu mi-ar fi spus nimic... M-am trezit față în față cu un individ micuț, uscat, cu obrazul nebărbierit de câteva zile, cu o figură morocănoasă, care trăgea însetat, de-a dreptul disperat, dintr-un rest de țigară fără filtru... „Bună ziua, domnu’ David m-a rugat să vă spun că nu se întoarce azi, nici mâine, puteți sta aci cât vreți, da’ când plecați să lăsați cheile în cutia de poștă, are dumnealui dublură...” După care s-a întors și a plecat, fără să aștepte vreun răspuns și fără să mai salute.

***

L-am așteptat pe David câteva zile, nu s-a arătat și n-a dat niciun semn de viață. Mă înverșunam să nu-l sun (în fond, fără motiv, poate i se întâmplase ceva, dar refuzam să iau în calcul această ipoteză), mă obișnuisem încet, încet cu Casa Vilma, îmi găteam ceva frugal pe aragazul de campanie, o butelie mică, roșie, mă aprovizionam cu bere de la „supermarketul” din apropiere și, în primele două zile, am citit mai tot timpul întins în hamac. Seara ieșeam pe terasă (terasa și localul respectiv vor arde în curând, dar asta e o altă poveste), lăncezeam lângă o bere, fumam mult și evitam să intru în vorbă cu cineva. De obicei, sunt o fire sociabilă, sau așa mi se spune, dar acum voiam să-mi trăiesc izolarea, singurătatea, era un fel de răzbunare copilărească, naivă, pe David, care mă abandonase, ziceam eu, inexplicabil, mă răzbunam în felul acesta naiv pe el, ca în copilărie, când îți dorești uneori să mori numai ca să vezi durerea părinților și regretele lor târzii... A treia zi m-am hotărât să pornesc singur spre pădurea de mesteceni. Am luat-o spre cimitir, David îmi spusese că, după ce străbat cimitirul, voi da de un drumeag care mă va duce „singur” la pădure. Am străbătut încet cimitirul oprindu-mă în dreptul câtorva cruci – erau nume, ani, cuvinte de rămas bun pe unele dintre ele, care nu-mi spuneau nimic, nu mă emoționau, mă gândeam, neutru și banal, doar că aceste semne au în spatele lor destine, vieți omenești, cu bune și rele, uitate, despre care eu nu știam nimic și nu aveam să aflu vreodată ceva... Era surprinzător aspectul cimitirului, ordonat și neîngrijit în același timp, cu mormintele aliniate unul lângă altul, în șiruri paralele, în terase (cimitirul se întindea pe coasta abruptă a unui deal), fără niciun fir de iarbă, dar și

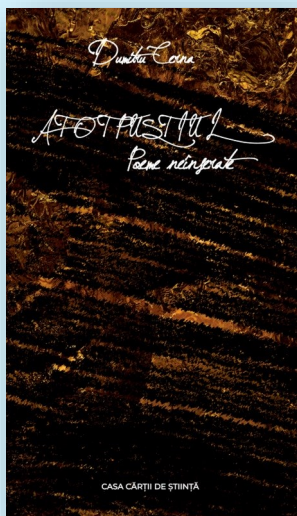
Cărți primite la redacție

Radu Țuculescu, Luna gheboasă,
Editura pentru Artă și Literatură,
București, 2023

**Luminița Rusu, Viața prin
lentile groase,** Editura
Paralela 45, Pitești, 2023

**Dumitru Cerna, Atotrustiul.
Poeme neînserate,** Editura
Casa Cărții de Știință,
Cluj-Napoca, 2021

fără flori sau copaci, cu cruci, majoritatea de lemn, joase, miniaturale. Și mai stranie era dimensiunea mormintelor, nu depășeau, după aprecierea mea, niciunul, mai mult de un metru și jumătate, păreau toate ale unor copii sau ale unor pigmei (deși nu știu cum își îngroapă pigmeii morții, nici dacă îi îngroapă măcar)... În partea de sus, aproape de vârful dealului, trei oameni săpau o groapă, parcă auzisem de dimineață clopotele, nu era sărbătoare și nu băteau nici „în dungă”, cum știam eu că se face când se vestește moartea cuiva, dar acum eram convins că murise cineva din sat. Am trecut pe lângă ei salutându-i cu un gest discret al mâinii – habar nu am dacă există o formulă specială de adresare în astfel de cazuri, mortul nu era încă pus în groapă, măcar atunci puteai spune „Dumnezeu să-l odihnească!” sau „Dumnezeu să-l ierte!” –, cei trei mi-au răspuns mormăind ceva nedeslușit, nu păreau triști, probabil nu era „mortul lor”, ei făceau doar o muncă plătită sau doar ajutau pe cineva... Am ieșit din cimitir, am găsit drumeagul și, încet, fără grabă, am luat-o la stânga, cum îmi spusese David... Drumul șerpuia printr-o pădure de stejari (uite, de-aici sunt frunzele, dar cine să le fi cărat până în curtea Casei Vilma?, mi-a trecut prin gând), era umbră, aerul era umed, deși nu plouase de câteva zile, oricum nu de când venisem eu... Am mers mai bine de o oră și, în afara câtorva crânguri de mesteceni tineri, subțiri, nu am întâlnit nicio pădure, „așa, ca în filmele rusești”... Am ajuns într-o poiană largă, cu iarbă înaltă ce se unduia în valuri, mângâiată parcă de un vânt pe care abia acum îl simțeam, tăiată de un drum de căruțe. Chiar în mijlocul poienei, pe un dâmb răsărit ca un mamelon, creștea singuratic un mesteacăn, cu coaja crăpată, brăzdată de cicatrice. M-am așezat la rădăcina lui, sprijinindu-mă de trunchi, mi-am aprins o țigară și am început să mă gândesc la întâmplările din ultimele zile sau, mai bine zis, la ce nu s-a întâmplat în ultimele zile... Nu înțelegeam atitudinea lui David, mă concentram să găsesc o noimă discuției noastre din prima seară petrecută la Casa Vilma, dar, dacă nu luam în calcul faptul că eu unul m-am îmbătat, nimic nu avea logică. M-am ridicat pregătindu-mă să mă întorc acasă (adică la Vilma, mă încăpățânam să nu mă întorc, încă, în Oraș), când am sesizat un zgomot nelămurit în spatele meu. M-am întors și aproape că am dat bot în bot cu un cal. Păștea liniștit și mă privea dintr-o parte, cu un ochi uimit și nu prea, dând placid din coadă... În rest, țipenie... Nu m-am mai mirat, în fond, nici nu aveam de ce, mi-am consultat ceasul și am purces să fac, în sens invers, traseul care mă adusese până aici. În cimitir, cei trei își isprăviseră treaba, acum își adunau uneltele și se pregăteau de plecare, flecăreau veseli, mulțumiți, probabil, că au isprăvit și de-acum își pot vedea de-ale lor. I-am salutat, răspicat și cu un aer familiar de data asta, ei mi-au răspuns la fel, ba unul chiar m-a întrebat, ușor ironic mi s-a părut mie, ce mai e nou prin pădure... Am ignorat întrebarea văzându-mi de drum... La Casa Vilma mă aștepta un bilet de la David: „Salut, scuză-mă că nu te-am putut aștepta, nu știu pe unde bântui, ți-am adus ceva provizii, vezi în cămară, sper că te simți bine...”

Din volumul de proză *Zgomot de sticlă spartă*,
Editura Tribuna, Cluj-Napoca, 2020

Radu-Flarion Munteanu

Surâsul ciorului tutelar

Hanovra se trezi cu un cântec vechi în urechi. Cântecul era la modă când era o adolescență îngrozitoare, întorcând zilnic pe dos întreg cartierul din jurul liceului cu nume de episcop pașoptist, de mai multe ori. Că în nicio dimineață de la bunul Dumnezeu nu știai de-i cu fundu-n sus ori cu turla bisericii. Cântecul o enerva. Îi contraria firea aprigă și-i irita amintirile de copil puber, că toată ziulica își auzea nenumăratele mătuși fredonându-l melancolic. Cum poate fi cineva melancolic? Tot așa cum poate fi cineva persan, îi sună în urechea de dinlăuntru răspunsul ironic al alter egoului ei intelectual. Căci Hanovra e așa de vie, încât are mai multe alter egouri. Încercă să se convingă că melodia lirică e zgomotul alarmei ceasului deșteptător și scoase un braț muscular din cearșaf să trosnească ceasul pe dalele de marmură ale studioului unde-și făcea vara culcușul. Ceasul, care n-avea nicio vină, protestă în felul lui, trompețând de trezire. Primul gând lucid al Hanovrei fu că duioșia nepotrivită a *Câmpiilor verzi*, cu care se trezise în urechile sufletului ei pribeag, devansase ceasul deșteptător cu aproape un minut. Cum două gânduri lucide consecutive erau prea mult, Hanovra scoase de sub cearșaf un braț virtual, și-l băgă în urechea propriului suflet, să extragă, drakkului, de acolo, melodia nostalgică a *câmpiilor verzi* și să dea cu ea de pământ. Adică de dalele de marmură, pentru care se certase la sânge cu cei mai importanți doi bărbați din viața ei, namila de fiu și tatăl acestuia. Acum, dalele își dovedeau utilitatea. Dar... cântecul refuza să se lase extras. Întinsese dendrite în toate direcțiile, care se lipiseră de cotoanele sufletului. O să am o zi nasoală, își mormăi Hanovra în baia personală, alternând dușurile fierbinți cu cele reci, în ritm de kazaciok. *Raz, dva, tri!* Cum pot eu să-i popesc azi pe nemernicii ăia imbecili în sirop de vișine ale căror cadavre simbolice mi le-am propus pentru azi, până-n prânz, cu leșinătura asta de melodie sentimentală sub casca mea de păr blond? Ieși de sub duș și se privi în

oglindea cât peretele, în care se vedea toată. Mulțumită de examen, sâni fermi, pântecele plat, celulita lipsă pe coapse. Clipi. Scânteia amarică se stinse, privirea deveni goală, de statuie antică, ăsta era un truc vechi când pornea la război. Dar cum drakku să pornești la război cu câmpi verzi bătuți iresponsabil pe pereții sufletului?

La fereastra băii se auzi un ciocănit, lumina ei mată, icoană ironică spre răsărit, spre deșert, se umbri de o umbră. Hanovra făcu contactul uscătorului, un turbion de aer cald îi uscă trupul minte-naș, apoi aburcă peste el salopeta matinală. Era gata pentru ora de grădină. Aproape gata. Se așeză în salon, piticul Ali bu ben Fîstîk îi aduse cafeaua, cu o temenea și dispăru agil, înainte de a-și încasa șutul în turul șalvarilor. Așezase, preventiv, o tavă cu semințe de Synthia și boabe prăjite de năut lângă cafea. Trecu o secundă nehotărâtă, apoi geamul de la salon, coplanar cu cel mat de la baie, fu deschis de dinafară, de mâinile îndemânatece ale piticului Ali și *ciorul* Nebukadnezar fâlfâi până la spătarul rotunjit al scaunului de lângă Hanovra. Ciuguli, tacticos, o boabă de Synthia, apoi una de năut. Îi croncăni prietenei sale cu două brațe în loc de aripi știrile zilei. În cartierul marocan e liniște și pace. Peste noapte, nimic deosebit de semnalat în afara scandalurilor obișnuite, câteva capete sparte, da' erau seci, pagubă-n ciuperci. Doar o undă de preocupare, ce nu devenise încă îngrijorare, undui ochii inteligenți ai ciorului: În casa doamnei Sanjit (*te-ai tâmpit la cap, aia e doamnă cum sunt eu arhimandrit, mârâi Hanovra*) apăruse de aseară, cu arme și bagaje, o nepoată creolă, de prin Surinam, sau Jamaica, drakku știe. Iar în bagajele ei ciorul radiografiasse o trusă de fabricat păpuși și un asortiment de ace. În cartierul nostru liniștit se va întâmpla ceva, filosofă, în concluzie, ciorul, ciugulind ultima sămânță de Synthia și ultima boabă de năut prăjit. Tava golită de aramă oferi celor două perechi de ochi un arabesc încolăcit în sine însuși, în care ciorul vedea, în fiecare dimineață, un potir, iar

Hanovra vedea un castel scoțian. Desenul se umbri o clipă scurtă, cât fâlfăiră aripile ciorului spre ferestra salonului.

Acum chiar e ora de grădină, recunosc Hanovra în sinea ei. Cu sapa înainte dăruie fiecărei vie-tăți, de la trandafirii japonezi la broasca țestoasă și de la șarpele de casă la cactușii de Arizona, perfect aclimatizați, câteva vorbe de îmbărbătare, din sufletul ei deja înveșmântat în culori de camuflaj, varianta nisipie. Înainte de a face pace între cele mai încăpățânate două dobitoace, motanul negru sacru și femela de ogar auriu, un detașament de albine zumzâi de nicăieri și-i dansă un mesaj urgent de la fostul ei șef. Era nevoie de ea, să lase grădina în plata Domnului, clientele programate în seama spiritelor mătușilor ce fredonau al'dată *Câmpiile verzi* (aici în mintea iute a Hanovrei scârțâi un releu de alarmă, *ăștia nu mă mai lasă nici să mă trezesc în pacele meu*), va primi temporar, adică pentru 75 de ore și 21 minute (*tembelul ăsta nu renunță la obsesiile lui numerice!*) statutul SB-273 (*ohoo, e groasă dacă o fac pe generoșii!*). Hanovra trase câte un jet de flăcări din nara stângă spre crucea orizontal-verticală a rozei vânturilor, uite-așa, pffffffffff!, și alt jet din nara dreaptă spre crucea intermediară a rozei vânturilor, aia cu nord-vest, bolborosi descântecul protectiv asupra casei și ocupanților ei, trase iute salopeta vechilor tangouri peste cea de grădină, se aburcă pe vechea motocicletă Zundapp și demară, trântind un amărât de cerșetor etiopian orb de la colțul străzii. *Du-te... de-a dura și raportează că rândunica a zburat, dar ciorul păzește casa, nemernicule!*

Vă e limpede, domnilor președinți, că-mi trebuie un procent important din forța morală a personajului meu, în întregime fictiv, ca să resping tentația firească de a-i nara imposibilele aventuri profesionale. Mai ales că activa deghizată, ascunsă chiar, sub nume de râu mioritic: Cerna, sau Bega, sau chiar Moldova, am uitat. *Ce apă-i asta, stolnice? E apa Moldovei, Măria Ta! Așa să-i rămână numele! Ați ascultat poemul radiofonic „Legenda Moldovei”, îmi sună în cap, de data asta mie, autorului, un text Divertis, când mă izbi evidența că folclorul toponimic național ar putea fi acuzat, în termeni europeni, de discriminare, cele mai multe nume de ape sunând masculin. Sigur, aș putea să inventez lesne, să pretind că deghizamentul eroinei mele ar fi fost Vltava, asta ca o ironie la adresa*

temperamentului ei fugos, prea puțin rezonant cu valurile majestuoase ale râului tutelar boem și morav. Dar... la ce mi-ar folosi?

Hanovra fu pusă în fața unei misiuni aberante: trebuia să coordoneze investigațiile generic adunate sub egida termenului de import *forensic*, ceea ce-i toca nervii răsuciți de furie, căci cadavrul care-i determinase pe foștii ei șefi s-o scoată din grădină era al vechiului ei camarad de arme, cu care împărțise *șapte ani de râie*, mai intimi și mai duri decât orice căsnicie, decât orice amor, căci niciun contemporan de pe stradă și niciun scriitor nu-și pot reprezenta *energia de legătură* a unui parteneriat profesional în meseria asta jegoasă. Iar pe fostul partener de cercetări în teren o să-l numim convențional Max. Max von Sydow, dacă simplul Max nu ajunge, cititor lacom și nesăbuit!

Cadavrul lui Max, întors conștiincios pe toate fețele, nu purta, la primele 3 vederi, nicio semnătură cunoscută. Pe Hanovra o cuprinse un început de bănuială sinistră: *s-ar putea ca crima să fi fost un avertisment adresat ei însăși!. Jamais trois sans trois et quatorze*, își mormăi Hanovra în strungăreața trădătoare. Aruncă, atentă, încă 0.14 de privire cadavrului. Muștele deja se băteau cu viermii pe sângele închegat. Șopti neauzit descântecul de accelerare a acuității vizuale, aprinse lanterna cu lumină polarizată, se transformă, invizibil pentru foștii colegi, în lupoaică, adulmecă și găsi în spatele urechii stângi a cadavrului lui Max von Sydow un Z microscopic. *Zain!* Se retransformă în femeie, alaiul profesional nici nu simți dubla tranziție, apoi își puse mintea la treabă.

Până la apusul soarelui, când le era interzis tuturor să mai mute un fir de nisip de colo-colo, puse ultimul punct după raportul impecabil, prin care demonstra foștilor colaboratori că asasinul *nu există*. Cum după apusul soarelui nici băncile nu mai funcționau și cum nu avea voie să conducă motocicletă Zundapp și nici măcar să mărșăluiească pe jos zecile de kilometri până acasă, Hanovra se așeză să se odihnească pe un mușuroi de furnici, de la marginea drumului, rugându-se, obosită, să respecte și ele shabatul.

Măine seară, după apusul soarelui, își va fluiera ciorul tutelar, să zboare înaintea motocicletei Zundapp, să-i lumineze drumul până la casa reconstruită din temelii, unde nu se mai putea simți de acum încolo în perfectă siguranță.

Icu Grăciun

Întunericul

Se zice că noianul trecutului te ajunge din urmă. Oare, ca să uiți trebuie să-ți amintești? Ori-cum, a avut dreptate cine a spus că memoria ne poate fi și prieten, și dușman, dar, vorba unui amic: „Patimile tinereții lasă urme ca de foc”, și nu greșesc zicând asta.

Pe vremea Împușcatului, a fi student însemna să-ți fie deschise toate ușile în casele unde se aflau fete de măritat, cu teamă să nu facă o impresie proastă ori să devină ridicole, dar gata să se pună la dispoziția ta. Cel puțin așa era pe la noi în satele de lângă Lechința. Se știa că la orice facultate examenul de admitere era foarte exigent, dat fiind faptul că, indiferent unde dădeai, locurile fiind limitate, concurența era foarte mare, ajungându-se să concureze câte șase-șapte candidați pe un singur loc, existau facultăți unde întrecerea era și mai mare, de pildă, la Drept, într-un an, au concurat douăzeci și unu pe un loc.

În anul acela, am intrat la facultăți tustrei: eu la conservator, Suciul la teologie, iar Man la agronomie. Încă nu ieșisem bine din adolescența noastră fantasmagorică, desconsiderată, vârsta când ai impresia că toată lumea se uită la tine de te trec sudorile și așteptam să intrăm într-o tinerețe râvnită și tumultoasă. Eram atât de bucurători că nimeni nu se mai putea înțelege cu noi. Meritam și noi o vacanță de agrement. În liceu fuseserăm nedespărțiți. Încă nu ieșisem din vârsta naivității și a optimismului, mult mai târziu am știut ce sacrificii imense făcuseră părinții noștri pentru noi. Credeam că, de vreme ce eram studenți, ni se cuvine să ne bucurăm de toate ofertele în materie de sentimente feminine. Eram în al nouălea cer și plini de fumuri de grandomanie, dar și dornici să ne avântăm în viața studențească, să intrăm în relații cu alți tineri de vârsta noastră. Nu ne gândeam că timpul trece și nu se mai întoarce. Toate ni se păreau veșnice. Cântam melodii la modă din repertoriul internațional și autohton; fetele exaltate, roșii în obraji ca niște păpuși, mă puneau să repet „Delilah”, „Azzuro” cu refrenul „Zai-zai-zai” și „Obladi-oblada”, în variante românești, de zeci de ori, cele cu auz muzical intrând în armonie cu mine până ne oboseam corzile vocale. Man începuse să fumeze țigări cu filtru *Dacia*, am încercat și eu, și Suciul, dar te pișcau de limbă că-ți venea să-ți iei câmpii. Nu întâmplător se

spunea în popor că „dacă fumezi *Dacia*, tușești ca *Trabantul* și te duce cu *Lada*”. Mă rog, eram la vârsta când din iluzii clădești castele. Prietenii mei au stat la mine o săptămână, urmând ca-n următoarea să mergem în satul lui Suciul. Cât au stat la mine, doar în prima zi s-au simțit cam străini, s-au adaptat destul de repede, le-am prezentat câțiva prieteni și prietene cuminiți și reținute, mă rog, cunoștințe de ale mele, am mers seara la bal, am dansat dornici să stărnim senzație, ne-am plimbat prin centrul satului, seara retrăgându-ne în parc, unde iarăși am cântat, câte o fată mai temperamentală și zvăpăiată, cu hormonii în alertă, s-a agățat de gâtul nostru, dar noi doream mult mai mult. Nu de plăcerile minții ne ardea nouă. Eram – vorba ceea – la vârsta când mintea îți zvăcnește și trupul se răzvrățește. Într-o singură zi am ajutat părinții mei la fân, ei, obișnuți să se trezească odată cu zorile, fără să ne ostenim prea mult, în rest ne-au lăsat să ne distrăm, considerând pesemne că meritam, ei, săracii, care nu și-au permis clipe de relaxare decât duminica. „Mă, Florine, fetele de-aici nu prea sunt darnice!” am zis cu obidă. „Las că veți veni la mine și vă prezint eu câteva care știu tot tacâmul” s-a laudat el, plin de vervă, după vreo trei seri, însoțindu-l la poștă să dea un telefon alor săi ca să-i vestească de sosirea noastră.

Și a venit a doua săptămână. Ne-am instalat la prietenul nostru, am înfulecat ceva rapid de mâncare, ne-am ferchezuit și, cu pași măsurători, am ieșit în sat. La singura cofetărie, am băut câte un nechezol, rotindu-ne superiori privirea pe la fiecare masă, am flectat cu glasul ridicat câte în lună și-n stele, după care, Sile, cum îi ziceam noi lui Suciul, ne-a poftit să-l urmăm. Hormonii mai-mai că ne dădeau în clocot în așteptarea clipei celei mari. După oarecare chibzuială, am ajuns la concluzia să punem mână de la mână, să cumpărăm un lichior pentru fete ca să premeargă necesităților trupesti și, plini de voie bună, am urcat o pantă înclinată spre tăpșanul neted ca masa, unde își aveau casa cele două surori care știau de vizita noastră; cred că Sile le trimise vorbă s-o aducă pe alta pentru mine. În amurg, la ceasul scăpătatului, un soare însângerat ne zâmbea cinic. Eram tineri și cu sângele fierbinte.

Pe măsură ce se însera, văzduhul se impregna de un aer proaspăt și plăcut, decorul intra în re-

zonanță cu cântecele mele, sticla de Pipermint, îmbietoare la dezmăț, trecea din mână în mână, știam că fetelor le plac băuturile dulcege, iar noi, precauți, de-abia ne udam buzele; ele au băut cât să se înveselească și să preia inițiativa. În timp ce benchetuiam, aria conversației noastre se restrângea la muzica de la difuzor și la spunerea unor bancuri stupide, pe placul tinerelor domnițe, un pic grăsuțe, care aveau un farmec aparte, mă rog, genul de fete ce trec neobservate. La început, înfierbântate, plinuțele se uitaseră hipnotizate la aleșii inimii lor, apoi, cu ochii închiși pe jumătate și cu rotunjimile lor îmbietoare, se ridicaseră respirând năvalnic și, impetuoase, iuți la vorbă și la sânge, cu frenezie abia stăpânită, îi traseră nerăbdătoare de mâini, îndreptându-se strâns lipiți unul de altul spre căpițele solitare, patriarhale, cu fânul proaspăt, îmbătător, colorat în toate nuanțele verdelui. Hotelul „Clorofila” îi primiseră cu brațele deschise. Temperamentul lor focos le intrase în rol. „Peste o jumătate de oră va sosi și Jeni. Ai răbdare!” mi-a șoptit cu simplitate cea mai dezghețată, etalând un zâmbet șiret, agreabil, care îl trăgea cu ardoare pe Man; inspira o simpatie care te dezarmează. Am murmurat ceva evaziv. Luna se rușinase și intrase după un nor matur; întunericul îi înghițise lumina. În depărtare, piscurile deveniseră străvezii, iar cerul, spuzit de stele înainte, căpătase aceeași culoare. M-am uitat cu mefiență după ei. Nu știu dacă îndrăzneala tinereții izvorăște din lipsă de experiență, dar ei, dintotdeauna, au fost mai îndrăzneți decât mine. O înserare înfrigurată coborâse de pe crestele munților și umpluse cătunul acela, uitat de lume, din toate părțile. Brusc, lumina a început să se împutineze. Mediul le era prielnic. Doar dorințele mele creșteau cum cresc valurile mării când este lună plină.

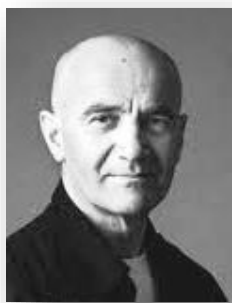
Din cauza luminii scăzute n-am văzut surâsul enigmatic, plin de indulgență și, în același timp, de compătimire de pe chipul lor, dar mi l-am imaginat mult timp după aceea. Am rămas singur, cu urechile ciulite, în așteptarea prealăudatei Jeni cântând în surdină pentru sufletul meu alte melodii. Răcoarea amurgului mă învăluisse din creștet până în picioare, iar solitudinea mea nerăbdătoare se prelungise până către ora 23. Frânturi de gânduri frumoase îmi năpădeau din când în când mintea înfierbântată. De la un timp, m-am plictisit, întârzierea fiind pe cale de a deveni un chin. Din când în când, luna își mai trimitea lumina palidă, iar pajiștea sclipea datorită licuricilor insomniaci. Izolat în singurătate, cu privirea adormită și cu dorințele ascuțite, eu, debutantul întârziat într-ale împerecherii, după circa o oră, i-am zărit silueta unduindu-i-se ca o vargă printre merii bătrâni. Pășea tăcută ca o umbră. Deja se lăsase noaptea. Contrar oricărei așteptări, am constatat că era mult mai zveltă decât cele două. Corp de

balerină, mi-am zis eu, dând semne de nerăbdare, extrem de excitat de giugiulele și chicotelile înfundate ale amicilor mei. Întreaga mea ființă interioară palpita la ivirea nesperată a fetei dorite cu atâta ardoare ca un stimulent magic. Prezența ei m-a scutit de alte așteptări. Conversația noastră a durat puțin. M-a salutat și s-a prezentat, eu am răspuns cu un aer încurcat, nepremeditat; conversație nevinovată, ocazională. Fetele îi lăsaseră și ei câteva guri de lichior, Jeni apucă sticla și, din câteva înghițituri gălgâite pe nerăsuflăte, o golise de tot, nerăbdătoare să se conformeze apucăturilor celorlalte două. Mi s-a părut cam scumpă la vorbă și ursuză din fire, dar nu mai conta de vreme ce era lângă mine. I-am cântat un cântec de jaf și cotropire, după care, într-o bună dispoziție, fără să se intimideze, m-a luat de mână și am simțit în palma ei o chemare caldă și ațăătoare. Inima îmi tresălta de bucurie. Câteva clipe palma mea a rămas imobilă, apoi am simțit strângerea ei, ca o furnicătură, și m-am emoționat. Pentru mine, gesturile sale afectuoase îmi spuneau că în curând îmi voi mai câștiga o experiență, pregătit să primesc certificatul bărbăției. Chemarea molatică, dar îndrăzneță, pe un ton mângâietor, precum și răsuflarea ei caldă și umedă – suficient cât să-și facă efectul stimulatив asupra mea – mi-au făcut ca sângele să-mi pulseze cu mai mare forță, alungându-mi răcoarea ce-mi intrase cu îndrăzneală sub piele. Orice început este greu. Cu corpul încordat, ca să fac o impresie bună, am pus, fără sfială, mâna pe umerii săi, apoi am prins-o familiar de brațul ei subțire și starea mea s-a schimbat. Nu vă mai spun ce a urmat, cert este că eram în al nouălea cer în căpița destinată fericirii noastre eterne, bucurându-mă de farmecul ascuns al acelei făpturi gingașe și ademenitoare, cu pielea catifelată, grațioasă și delicată, pregătit s-o adulez pe vecie, încât mă cuprinse amețeala. Ne-am drăgostit câteva ceasuri bune. „Dacă eternitatea este alcătuită din clipe, oare iubirea din ce-i făcută?” mi-am zis plin de sine și i-am declarat deschis și sincer dragostea mea. Se întunecase de-a binelea că puteai să-ți scoți un ochi. Undeva, în depărtare, se auzea lătratul strident al unui câine insomniac. Apoi, toate făpturile pământului și-au oprit viermuiala, doar cele trei căpițe palpitau pline de viață, de giugiuleli, icnete și găfâieli tinerești. Nu se luminase de ziuă când ne-am despărțit. La întoarcere, mintea mai că mi-o luase razna. Eram epuizat și hămesit de foame. A doua zi, fiind duminică, urma să mergem după ele și să le luăm la biserică. Am adormit îmbrăcat în patul așternut, cu fața îngropată în pernă și cu mintea debordând de iubirea mea imediată, copleșit de vocea ei cu inflexiuni plăcute. Cufundat în visare, m-am lăsat furat de imaginație și am dormit acasă la amicul meu, într-o odaie strâmtă, până pe la nouă, con-

vins că viața mea era pe cale să se schimbe. Dimineața, mi s-a spus că a căzut răpăind o ploaie scurtă, putredă, de vară târzie, dar eu – vă spun drept – n-am auzit-o. Afară, norii încărcăți de apă de-abia se țineau de cer și prevesteau că o ploaia posomorâtă va biciui oblic pomii din grădină. Eu m-am trezit bine dispus. Ne-am îmbrăcat, am luat micul dejun ținând ochii pironiți în farfurie, fără să scoatem un cuvânt, și, foarte grăbiți – mai ales eu – ne-am îndreptat spre locul de întâlnire. Ca de obicei, întâi au apărut cele două surori într-o ținută încântătoare și după câteva minute a apărut și noua iubire a vieții mele, Jeni. De data asta, ispita mea nocturnă călca foarte precaut cu pași firavi și mărunți, ca și când în clipa următoare urma să se împiedice și să cadă. S-a îndreptat direct spre mine, apoi a ezitat și, dintr-o dată, s-a oprit.

Scena aceea mi-a rămas vie în amintire și intervine neprielnic în mintea mea. Nu mi-a venit a crede. Cred că am rămas împietrit și chipul mi s-a schimonosit ca și când aș fi avut în gură un pumn de sare de lămâie. În virtutea acestui fapt, cu mare greu mi-am reprimat un țipăt disperat de uimire. Fac parte din categoria celor care își stăpânesc greu emoțiile. Nu, n-am fost dezamăgit, mai degrabă descumpănit. Fata dinaintea ochilor mei era pur și simplu sașie, da, nu vă mint, sașie bine, ce mai, chioară de-a binelea! Zâmbetul îi era frumos, ușor crispat, dar se uita încrucișat, ca o păpușă cu ochii dezarticulați, clipind des din pleoapele ei cu gene rare, de parcă aș fi fost alături de ea și nu în fața ei și ar fi vrut să mă certe. Făcea aceleași mișcări cu gesturi aproape mecanice, smucindu-și energic capul când spre stânga, când spre dreapta. Vă spun sincer, în sufletul meu s-a petrecut ceva neobișnuit. Pur și simplu am amuțit cu răsuflarea tăiată. Eram foarte încurcat. Infirmitatea lui Jeni m-a tulburat teribil. Nu m-am simțit în stare să privesc a doua oară în direcția ei. Ceva nedeslușit m-a oprit. La drept vorbind, nici acum nu știu ce anume m-a împiedicat să mă uit în ochii ei. Tare aș fi vrut să mă fi putut îndoi de propriul meu văz. Nu meritam asemenea supliciu. M-am scuturat din tot corpul și m-am tras îndărăt, mușcându-mi buzele să nu scot un cuvânt. Am căutat zadarnic un sprijin din partea amicilor. Toată lumea era sobră, serioasă, nimeni nu mi-a acordat nici cea mai mică atenție. Întâi am simțit că inima mi se sfârtecă în două, stomacul mi s-a întors pe dos, cred că m-am albit la față, am întrebat anevoie unde este toaleta și, arătându-mi-se, cu pânțele înfierbântat, am luat-o la goană ca urmărit de streche, lăsând la o parte politetea, trecând tulburat pe lângă latrină ca săgeata, fără să întorc capul și fără să țin cont nici măcar de o decentă ipocrită. Zăpăcit, făceam întruna legătura cu ce am trăit noaptea trecută. Cu buzele încheștate și ochii în

gol, deznădăjduit și urmărit de privirea aceea deformată, pocită, nu m-am oprit până la ieșirea din sat, unde, tensionat, am început să fac gesturi epileptice fiecărei mașini să mă vad dus cât mai departe. Ceva nu era în regulă cu mine. De-atâta zbulucium și alergătură, suflam sacadat și cu opinteli, clătînându-mi capul a neputință. Îmi venea să vărs, dar nu puteam. În creierul meu începuseră să încolțească fel de fel de lucruri. Întrebările se învălmășeau în mintea mea dominată de noua experiență, câștigată cu ceva timp în urmă; încercam să-mi izgonesc din cap amintirea ei și nu reușeam. Tabloul era dezolant. Invadat de o neliniște necunoscută, am închis ochii și m-am silit să respir adânc. Îmi auzeam respirația neregulată, adâncă și intensă. Cred că expresia de pe fața mea ascundea un amestec de furie, spaimă, uimire și tristețe, pe scurt, așiam o mutră foarte nenorocită, neputându-mă descotorosi de imaginea ei sufocantă. Eram pe punctul de a izbucni în plâns. În viața mea nu m-am simțit atât de penibil. Recunosc, nătărăul de mine am fost cel mai ingrat și mai dezgustător om din lume. Aveam sentimentul că o mie de ochi mă ținteau la zid. Mi-am făcut urgent un examen de conștiință. Nu i-aș fi dorit nimănui starea mea de spirit. Nu pot tăgădui. Câtă cruzime și josnicie din partea mea! Sunt vrednic de dispreț. Merg mai departe și zic cu un nod în gât: Ce va zice posteritatea că n-am privit-o cu îngăduință atunci când a trebuit? Cu ce ochi mă va privi viitorimea? Mă va mustra aspru? Oare mă va stigmatiza? Cum îmi voi justifica această atitudine? Ce va crede potențialul cititor al acestor rânduri mai cu seamă că nu există cale de întoarcere și reparație a atitudinii mele? Să fie ingratitudinea o lege a firii? Dacă eu am o foarte proastă impresie față de propria mea persoană, atunci ce să zic de alții? Cum vor reacționa? Nu poți ști ce gândesc oamenii. S-ar putea să mă înșel, la fel cum unii vor fi dispuși să mă contrazică. Ce să mai zic? Treba lor. Nici până astăzi n-am reușit să mi-o alung din minte și nu mă simt cu inima ușoară. Rușinea dezamăgirii încă mă bânuie. În momente de cumpănă, în gândurile mele rămâne neconținut prezentă, dar n-aș vrea să trăiesc experiențe atât de crude. Nu, nu divaghez deloc. S-a agățat de amintirea mea ca un scai de pantaloni, sau cum zic amicii mei: ca o penitență morală, iar dragostea mea pentru ea nu numai că și-a pierdut din intensitate, dar nu a dispărut cu desăvârșire. Timpul nu lucrează întotdeauna în favoarea uitării. Ehe, multe ar mai fi de spus, dar nu mai vreau să-mi aduc aminte... Și avusese niște degete atât de delicate și de fragile! Iată de ce, în privința asta – cum se spune – nu mai am nimic de adăugat, atâta doar că am început să visez că alerg pe un coridor lung, întunecat, și când deschid o ușă cad în gol.

Alexandru Jurcan

Caragiale 2023

Greva profesorilor a izbucnit într-o zi de luni sub îndrumarea atentă a celor câteva sindicate din învățământ. Gina Năstase predă engleza în capitală, e debutantă și nu se descurcă deloc cu banii, de aceea s-a pregătit intens pentru pichetarea prefecturii din ziua de marți, comandându-și o rochie scurtă verde-smarald de la firma *Marina Rinaldi*. Normal că și-a amintit de Caragiale, doar era filologă înfocată – „gătește-te degrabă, Mișule, și hai și noi pe la revoluție”. A suportat cu stoicism urletele, strigătele antiguvernamentale, lozincile scandate, chiar căldura otrăvită a amiezii, când s-a strecurat prin mulțime să-și cumpere înghețata preferată. Atunci a zărit-o subit Dragoș Lupescu, profesor de istorie la un liceu de fițe, plin de mizericordie, drept angel al viselor femeiești. S-a produs acel arc electric care unește două ființe, iar după câteva fraze, se țineau deja de mână.

Negocierile nu se mai terminau. Normal că examenele elevilor aveau să se amâne. Guvernării nu se stresau, aveau alte probleme în agendele lor încărcate. La a doua pichetare, Gina purta o rochie midi albastră, cu jumătate de mânecă și ochelari de soare din Italia. Dragoș a preferat pantaloni scurți roșii și un tricou special, pe care scria *Jos clică mafiotă!* Deodată s-a făcut liniște, în urma unui anunț mult așteptat: „Răbdare! Puțintică răbdare! Guvernării caută soluția potrivită!” Toate privirile s-au îndreptat spre balconul înalt al prefecturii. Se auzea doar zborul mătăsoș al porumbeilor. După o oră chinuită, un domn înalt, cu ochelari fumurii, a apărut în balcon, secundat de doi bodyguarzi lungi și lați:

– Dragii mei, soluția e pregătită! Sper să vă convină!

Cei doi voluminoși au ridicat în văzul tuturor niște canistre uriașe, lăsând să curgă din ele, de la înălțime, un lichid bizar, gălbui, puturos, care se revărsa peste mulțimea înnebunită, gata de fugă. Dragoș a luat-o în cârcă pe Gina și s-a strecurat cu abilitate în spatele prefecturii, apoi a telefonat la *Carul cu bere* și a rezervat o masă la subsol, pentru prima lor cină romantică.

Kafka 2023

Există chirie la stat, cum e cazul meu. Apartamente ce aparțin primăriei. Recunosc, nu plătesc mult, am niște facilități. Ce nu-mi convine? Sistemul evaluărilor. Din când în când vin doi bărbați din cadrul primăriei și pozează apartamentul în detalii. Așa e regula evaluării. Normal că, atunci când sună la ușă, mi-amintesc brusc de Kafka. Oare sunt ingineri sau doar simpli funcționari? Unul are cam 30 de ani, cu barbă îndesată și ochi mici, celălalt e cam trecut, gâfâie și miroase a transpirație.

Tocmai adormisem când am auzit soneria. Buimac, le-am deschis ușa. Cel tânăr a început să filmeze. În bucătărie, vasele nespălate duhneau. Cel în vârstă și-a suflecat mânecile și a început să spele farfuriile soioase, apoi și-a turnat un pahar de vin din sticla desfăcută. Mi-am luat halatul și nu știam ce să fac. Am vrut să intru în baie, dar era ocupată cu filmarea. La un moment dat, am bătut la ușă. Mi s-a spus că își face nevoile, apoi că e sub duș. Deodată, cel tânăr a dat buzna în chiloții săi albaștri și l-a rugat pe celălalt să facă și el duș, că mai aveau mult de lucru prin oraș, la atâtea apartamente, doar că s-a izbit de un refuz categoric: acela tăia carne în bucăți, îi era foame și voia șnițele. M-am așezat pe scaunul de la calculator, să-mi înăbuș nervii și revolta. Tocmai atunci a sosit concubina mea, Maia, cu cumpărăturile. Cel tânăr, Sergiu, a primit-o cu un zâmbet licențios și a poftit-o în dormitor, să-l ajute la poze. După o oră, Maia a revenit și m-a rugat să merg la magazin, că Sergiu nu mai avea țigări. Și să cumpăr un vin bun. N-avea rost să-mi iau cheile, așa că am plecat îmbufnat la buticul din colț. Când am revenit, nu mi-a deschis nimeni. Am sunat, am bătut la ușă degeaba. Apoi am observat un afiș pe ușă: „Nu deranjați evaluarea locuinței!” Semnat: Primăria.

Cornel Cotuțiu

Eu, tu, el

Reflecții dintr-o vreme când încă nu mă înăcrisem..., căci precumpănea speranța.

Am fost în bună măsură educați în spiritul ideii: Dedică-te celorlalți, colectivitatea îți va fi recunoscătoare pentru efortul depus întru elucidarea tainelor și necesităților ei.

Una dintre consecințele stăruitoare: Fiecare să aibă grijă de celălalt, cel puțin de un „celălalt”.

În bună măsură, era o comodă, logică situație, rezolvare, soluție, pentru individ: Eu mă ocup de tine, tu te ocupi de mine, eu – de el, el – de tine, noi – de voi etc.

Ei bine?...

De ce nu, mai întâi eu despre mine? Eu cu mine? De ce altul sau alții despre mine și cu mine?

Dacă eu însumi nu sunt în stare să-mi găsesc rezolvările necesare, căile trebuincioase, înseamnă că ajutorul celui alt e fie tardiv, fie inutil, fie insignifiant.

O zicătoare: „Copiii, nebunii și oamenii beți spun adevărul”.

Deci?...

Inocența, candoarea, lipsa de experiență, dereglarea mintală, mintea drogată înlesnesc adevărurile? Prea puțin, dar, se pare, nu ai încotro.

O zicere: „Adevărul cu dreptatea împreună locuiesc”.

Lucian Blaga e pe aproape, când socotea că „Minciuna este vacanța adevărului”. Cumplită afirmație! și regret că nu a însoțit-o cu argumente persuasive.

Dacă tot veni vorba de ziceri: În relațiile dintre mine și taică-meu – eu și el –, mi-a rămas și o reflecție, pe care părintele meu o rostea câteodată, când el, tânărul său fiu, ajungea în impas, trebuind să decidă asupra conjuncturii iscate. Coborât de la poalele Munților Țibleș (satul Dumbrăvița), buni ani a fost magazioner la o întreprindere regională de colectare a porcilor. Cred că din pricina aceasta, când eu îi mărturiseam o indecizie în a rezolva o conjunctură riscantă, urâtă, el rostea, ca o avertizare: „Cine intră în țărățe, îl mănâncă porcii”. Tânăr dascăl fiind, presupuneam, oarecum amuzat, de unde vine preferința tații mele pentru cele două substantive din această dură frază.

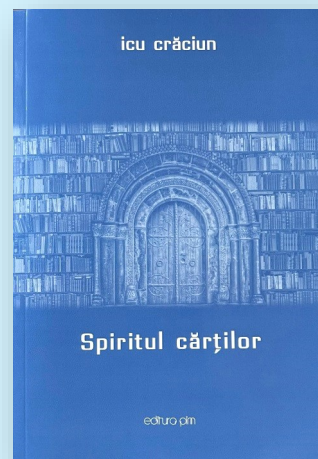
P.S. Oricum, starea de acreală ce-mi dăduse târcoale în ceașistul deceniu 9 a fost anesteziată în uliutorul decembrie 1989, pentru ca apoi „calificativul” de „Revoluție” a început să se compromită, prin realități socio-politico-administrative ulterioare, și să exemplifice vechiul „Nu s-a schimbat modificarea”. Și cred că nu puțini români, asemenea mie, trăim un fel de dezi-luzie înecată într-o acreală de oțet.

Nu ne rămâne decât speranța că... totuși...

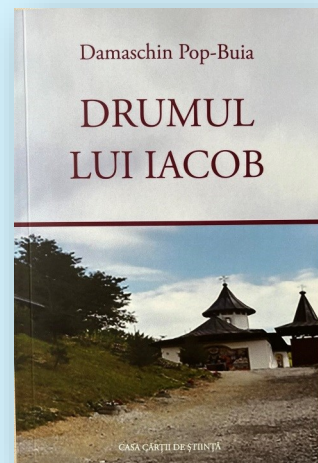
Cărți primite la redacție

Cornel Cotuțiu, Felurite feluri,
Editura Grinta,
Cluj-Napoca, 2024

Icu Crăciun, Spiritul cărților,
Editura PIM,
Iași, 2023

Damaschin Pop-Buia, Drumul lui Iacob,
Editura Casa Cărții de Știință,
Cluj-Napoca, 2023

Cornel Udrea

Onisâm's Stories

O întâmplare sătească comtemporană din mediul rural

(titlu poate să pară cam lunguț, dar în fond îi puțin, exact ca viața omului)

Povestește Onisâm, peste gard, respectînd distanța sanitară, dupe ce a venit cu Bodri în brață, să îi latre pe oameni, confirm obiceiului local: cîinii latră, caravana cinematografică trece: „Mă, îl știț pã Vichentie Gurgui, îl de-o fost boctâr la municipiu de partid și ni se fãlea mereu că are o fotografie, în care aproape că dădea mîna cu tovarășa Elena Ceaușescu, încărcaț cu flori ca un dric important.

El, undeva în fund, tomna întindea mînurile spre ea, uitînd că are o pancartă și asta nu se vede, dar după ce o trecut grădina botanică, a doua piață de flori a României, unul dintre copacii de pe marjina o vinit la el și cînd i-o fost futuț o creacă peste frunte, o săptămîină o avut uăchii pe aceeași parte, dacă țineți mințe, cum o avut bou' lui Jordea, ăl de-o ținut-o pe fie-sa lui șefu' de post, Humeagă. Ei bine, Vichentie s-o fost întoarsă din Italia, dint'on orașel Neapului îi zice, unde era nipoat-sa, dupe soți-sa, Vergonia.

Noroc că se știa cu on polițist, că l-o adus acasă și l-o pus să semneze că stă paișpe zile, în cantină, la domiciliu forțat. Tăte bune și rotunde, numa' că dupe patru zile i-o fost vinită pã țavă în sus, o poftă de beuță, știț fieștecare cumu-i, și o pîndit cînd Vergonia ierea dusă la soru-sa, în casa ceea cu țirnaț albastru, de lîngă remiza de pomperi, să aducă oareșce boabe la galițe, și Vichentie, pe dupe grajd, pint'o bortă din gard, una-doo o fost la finu-su' Lopadea Ceașcău, știți doară, cu ai mai cuprinzașă cramă din comună. Și ala,

sincron în poftă cu nașu-so, minten s-o ținut în beci și acolo s-o pus pã o băuță asimptomatică, cu cîntece deșuchiate din folclorul care îi on tezaor lăsat de Mari-oara Murărescu, fie-i bine acolo în ceriu, unde o fo' repartizată.

Cînd o vinit Vergonia cu boabile, zero Vichentie, nula cantină! Cum stăte ea așe dimpreună cu adrenalina ca Cotele Apelor Dunării, numa' ce s-o auzit în clar rime indecente cu bășina calului, cu coaile popii, cîntece mediținale invazive. No, o pus mîna Vergonia pã un sucitor, pã on bici din grajd și direct piste gard, ca alergătoarele alea atletice piste garduri, și ață gios în cramă, unde cei doi efectuau porcoșaguri din ce în ce mai indecente. Nici unu' n-o văz't-o cînd s-ampedestrit pã scări și i-o atacat ca o hurie amazonică, dînd alternativ, la rupere: cînd cu scorbaciu, cînd cu sucitorul.

Pã finuțu' l-o botoxat din a doua pălire, iar Vichentie o fost ajunsă aproape de ultima scară și alduit între picioare, de jos în sus, de o umblat tri zile cracoș ca cavaleriștii și numa' c-on nădrag de pijama pã el, că nu suporta nimica-nimicuța, nici cucuriguțu' cucușului Ceapaev! Amu', de ce v-am povestit io ce v-am zis?

Să nu cumva să vă apropiați la minimum cinci metăre de gard, că Vergonia o bolunzît, să o vezi cînd mulje vaca, zici că-i efectuează transplant de țite, și permanent cu glaja lîngă ea.

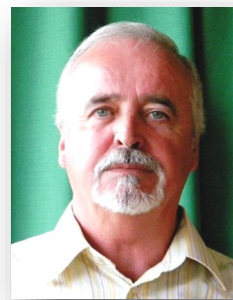
„Vichentie, amu' te amnestiez că ești tata copiilor mei, la 2 din tri, dar dacă se întîmplă să calce-n ograda picior masculin setos, io vă tau pe amîndoi în inghinale și fac ratotă din ouțale voas'te. Și știți di ce, boule? Cineva te-o pîrît că ai parăsit cantina și ț-o fost vinită o amendiucă de 3000 de lei. Cine crezi că îm dă mie 3000 de lei pã tine? Nu scot nici 200 de lei, plăvane, dispai din vizualu' meu că apar la toate antenile 3 ca criminală în serie și fimeie fatală.”

Deci, fraților, ocol, să nu rămîneți în curu' gol, și ignorați persoanele amintite! Hai, Bodri, ce stai pã gînduri? Nici tu n-ai voie la cățaua lor, ai priceput?

Solidaritate, înainte de toate! Vremuri special, măsuri special!

Jacob Naroș

Dragoste în Munții Rodnei

În urma noastră au rămas două contururi distincte: Unul diafan, cel din stânga, ușor și uniform desenat în zăpada cenușie din cauza vechimii ei, dar care trăda un corp excelent echilibrat, doar călcâiele îi erau bine înfipite în ideea menținerii poziției culcat pe spate pentru a preîntâmpina o eventuală alunecare pe zăpada ce, pe alocuri, avea tendința de a se transforma în gheață; cristalele ei de diverse mărimi și forme obținute prin repetate topiri și înghețări peste noapte străluceau jucăuse sub razele soarelui care nu se încumetaseră încă să le topească de tot. Linia piciorului ei era nespuse de lungă, cum doar sportivele de ligă națională de la baschet sau volei ajung să le aibă, după câțiva ani buni de antrenament. Partea de mijloc, anume parcă mai robustă, dar totuși fermă și sculpturală, ca să țină în echilibru și mobilitate continuă întregul corp, se afunda puțin mai adânc în stratul pieziș de zăpadă fără un motiv anume, ci doar ca un punct radial, un veritabil centru de comandă al mișcărilor de kinogramă, acel joc de picioare secundat de mâini la fel de flexibile și dibace, fără de care orice sportiv n-ar avea niciun haz. Partea de sus a corpului ei părea suspendată, atât era de arcuită, se sprijinea pe umerii simetrici, rotunzi și puternici, doar omoplații susțineau spatele, urmele lor erau adânc ancorate în zăpada din ce în ce mai pufoasă datorită căldurii umane degajate de peste tot. Capul se profila destul de delicat, lăsat dezinvolt pe spate, părul ei negru contrasta cu zăpada lacomă ce încerca să-l mângâie și să-l prindă lacomă în interiorul ei. Ochii nu i se distingeau prea bine, între albastru și verde, ei erau îndreptați spre înaltul albastru al cerului, scrutând cine știe ce constelații îndepărtate. Poziția capului amintea de mândria și inflexiunea fețelor ființelor feminine de prin piramidele egiptene; orice legătură cu exteriorul era tăiată, parcă o rază și-o vrajă invizibile o făceau să privească înspre înaltul cerului și al muntelui în același timp. Toate aceste amănunte o metamorfozau în atemporal, parcă pentru o clipă plecase din propriul ei corp spre înalt, atât de transfigurată era în arcuirea trupului ei, întocmai ca a unei statuete antice, pe deasupra, împrăștia un mister și-o aureolă venite parcă de pe alte meleaguri...

Al doilea contur la fel de lung și de încordat, mult mai greoi, fără delicatețea liniilor celui de alături, părea mult mai instabil, parcă-și căuta nerăbdător puncte de sprijin, doar un călcâi era mai bine înfipit adânc în același decor. Pe aceeași linie, la o distanță destul de mică, încât zăpada începea să dispară, transformându-se treptat în apă cristalină, călduță chiar, picioarele lungi și bine echilibrate tremurau imperceptibil din cauza contactului direct cu zăpada rece și tare în stratul de deasupra, mai mult inervate de contactul neașteptat cu partea umedă, dar și cuprinse de fiorul apropiării atât plăcute, într-un asemenea decor inedit; pe deasupra, și cuprinse de neastâmpărul reflexelor de tot felul, puse în mișcare de situația ca atare. Partea de mijloc părea și mai mult crispată decât cea de alături, parc-ar fi stat în așteptarea unei mișcări bruște de ridicare, de schimbare a întregii poziții... În ansamblu, ea părea destul de mobilă, gata de a se alinia altor geometrii deocamdată doar sugerate... Pe când mijlocul, o adevărată „axis mundi” era pe punctul de a se acomoda oricăror mișcări neprevăzute ce s-ar fi iscat. Spatele arcuit și atent, abia atingând suprafața lucie de dedesubt se înfiora plăcut de atingerile reci și incitante totodată ale așternutului alb. Toată greutatea se concentra pe coatele bine intrate în platoșa gri a zăpezii, iar capul împreună cu umerii tresărind și ei de gândurile așteptării, dar și de gravitatea puțin comică a momentului, stăteau ușor suspendați. Capul, într-o poziție nefiresc de încordată, căuta, numai el știa ce, iar ochii spionau cu priviri repezi și piezișe, tot ce se petrecea alături; tatonarea se făcea prin toate simțurile posibile, aștepta un semn, un îndemn pe care-l știa încă de la naștere și chiar înainte de se întâlni cu cineva atât de aproape. Această contemplare reciprocă nu mai putea să dănuie mult, nu numai din cauza răcelii de la zăpadă, asta chiar că nu mai conta, fierbințeala accentuată a celor două corpuri estompa șocul atingerii, oricum începea topirea lentă sub punctele de contact ale celor două corpuri. Veșnicia celor câteva clipe, când cele două siluete și-au găsit oarecum o poziție stabilă și și-au oprit, instantaneu, răsuflările și bătăile inimii, doar gândindu-se la ce urmea-

ză... Tot ceea ce a urmat a fost atât de dulce, de înălțător, încât mai că și-ar fi dorit, atunci și acolo, nemurirea, încremenirea în clipa armonizării și comunicării într-un tot pentru veșnicie... Cadrul natural ancestral și dur, tăiat de linia orizontului ce se ghicea deasupra noastră, cobora apoi dintr-odată de-o parte și de alta, în salturi din cele mai neașteptate, pe nesimțite, a fost acoperit pe alocuri de o ceață lăptoasă, rece și grea ce se armoniza cu cele două făpturi cărora nu le mai păsa de nimeni și de nimic...

Coborâți cu greu din înalțurile de piatră ale Ineului impunător și colțuros, mai aproape cu picioarele de pământ, ne-am reluat traseul, deoarece, rămași în urma grupului, printr-o înțelegere tacită reciprocă, mai presus de convenții și prejudecăți de-o clipă, ba, pe deasupra, și aflați într-o clandestinitate precară, cu inocența primară a cuplului etern din totdeauna, am reînceput să povestim te miri ce, ca și cum nu s-ar fi întâmplat mare lucru. Ne-a sărit în ochi lucirea misterioasă a unui lac ivit înaintea ochilor ce ne îmbia să facem o baie de purificare spirituală și nu numai, alături de zănele locului, dac-or mai fi, dacă ne vor primi...

Interesantă viziune și întoarcere în timp din acea poveste de iubire de la poalele Ineului presărat cu zăpezi cvasi veșnice, împreună cu ea, transfigurați de aerul și vântul înălțimilor, pe piscul cel mai înalt, strâns îmbrățișați, copleșiți de disperarea clipelor de dinainte, amândoi priveam înspre înainte, de pe acel titanic de piatră încremenit și aplecat către hăuri necunoscute și misterioase. Acel înainte era de fapt spre nord, de -a-ndoaselea parcă, nu la aceste tărâmurii înghețate și nemișcate ale acestuia năzuiam noi, ci cu totul spre alte zări, tocmai în direcția opusă. Se spune că la nivel energetic și spiritual există o chimie a amprentelor energetice, iubirea, dacă e, armonizează aceste energii; când sunt două trupuri deșezăcinate spiritual oare ce se întâmplă? Dar când n-ai curajul de a-ți hotărî singur soarta alături de ființa iubită? Dar când nu mai crezi în propriul destin și-n suflete-pereche?

Luminița Rusu

Cluj-Napoca – Bistrița, dus-întors

Aveam aproape șase ani când am urcat prima oară într-un tren. Bistrița – Cluj-Napoca, tren personal. Mergeam cu mama la un medic oftalmolog, eram în clasa întâi și scriam cu nasul în foaia caietului dictando. Nu-mi amintesc prea clar cum arăta doamna doctor, știu doar că mi-a pus niște picături în ochi după care nu am mai văzut deloc. Am ieșit din cabinet confuză, neînțelegând de ce am bătut atâta drum dacă înainte vedeam neclar, iar după vizita la medic eram oarbă ca un cârțițoi. Nu știu cum am ajuns iarăși în gară, m-a urcat mama în tren și până la Beclean mi-a revenit vederea. Tot neclară, dar la câteva zile după ce am ajuns acasă mama mi-a adus o pereche de ochelari pe care trebuia să-i port tot timpul, să văd mai bine și să scriu mai frumos. Nu mi-au plăcut deloc ochelarii, erau mari și urâți, cu rame negre ca ai bunicului. Copiii râdeau de mine la școală, mă strigau „aragaz cu patru ochi”, nu Ciufulici cum îmi spuneau mai înainte. În plus, trebuia mereu să am grijă de ei, să nu se spargă. Ani de zile după aceea mi-a fost frică să mă joc cu ceilalți copii de teama bicicletei sticloase. Ce-i drept, nu am mai scris cu nasul în foaie, deși n-am excelat în veci la caligrafie. Dacă ar fi să fac un bilanț al primului meu drum la Cluj, singurul lucru care mi-a plăcut a fost trenul. Personal... Îmi place și acum ideea de tren personal. Lumea se cam grăbește, preferă un accelerat sau un rapid, dar să ai un tren personal, al tău, eu cred că e mare lucru!

Trenul meu de la șase ani mergea încet, lăsându-mă să număr copacii și casele pe lângă care treceam. Mă legăna într-un ritm ce ducea la visare, dar fără somn. Nu am putut să dorm niciodată în tren, întotdeauna visam cu ochii deschiși, îmi treceau prin fața ochilor tablouri estompate într-o ceață gri, expuse special de pictorul natură pentru mine. Acum știu că era doar un geam murdar, atunci însă mi se părea că sunt într-o sală de cinema și pe ecran se proiectează imagini mai interesante ca cele din scurtul program de televiziune ce se vedea în anii aceia la televizor seara. Și găurile... Șuvoi de lume ce urca și cobora din tren, forfotă și valize, îmbrățișări și mâini fluturânde. Apoi un fluierat scurt, treceam pe lângă un domn în uniformă ce ridica un indicator rotund și verde și mă întorceam la numărul case și pomi.

Bistrița – Cluj-Napoca și Cluj-Napoca – Bistrița. Am mers pe ruta asta în fiecare săptămână prin liceu, apoi la două săptămâni în studenție, la urmă cam o dată la o lună. Prima poezie am scris-o într-un tren. De fapt am scris-o pe hârtie după ce am ajuns acasă, dar prima poezie a venit la mine într-un compartiment cu geamuri fumurii. Am învățat apoi să-mi iau cu mine în tren hârtie și ceva de scris, să prind metafora direct pe foaie când sosește la mine în gând. Cât am scris poezie, versurile veneau la mine cel mai des cu trenul.

„Să te măriți cu un impieगत” mi-a zis tata când aveam optsprezece ani. „Sunt oameni liniștiți, leafa e bună și cu un ceferist nu o să ai viață grea”. Eram tânără și prostuță, voiam iubire și să zbor. M-am îndrăgostit de un aviator, câțiva ani l-am iubit. Pleca, venea, zbură trei zile și stătea cu mine două. Într-o zi am

obosit să îl aștept, i-am spus să-și caute o stewardesă. Am plâns vreo câțiva ani după aceea, gândind c-ar fi fost bine să-l ascult pe tata. M-am măritat târziu, cu un sofer.

Cluj – Bistrița, doar dus. Nu știu când mă întorc, câteodată vreau să stau mai mult acasă. Pe bancheta din fața mea stă o băbuță slabă, cu șorț maro. Lângă picioare și-a proptit bagajul, o sacoșă de rafie, albă cu dungii maro, legată bine la torți cu sfoară de întins rufe. Încercasem să o ajut să-și pună papornița la bagaje, era să mă împiedic de ea când am intrat în compartiment, dar baba nici vorbă să vrea, doar a tras plasa mai sub banchetă. Scot din poșetă o carte și dau să mă apuc de citit, dar nicio șansă, bătrâna are chef de vorbă și nu se lasă descurajată de atitudinea mea.

– Încotro maică, până unde mergi?

– La Bistrița, răspund scurt, doar-doar s-o prinde că nu are cu cine și mă lasă în pace.

– Eu, doar până la Reteag, fac cam un ceas până acolo, tu mai ai încă pe atâta de mers. Bine că luași trenul, domnucă, îi mai sigur. Nebunii ăștia cu mașinile gonesc pe șosea de nu știi dacă mai ajungi întreg. Și apoi, trebuie și să ai mare grijă în mașina cui te urci!

Tac și privesc pe geamul fumuriu, oricum nu mă întrebese nimic.

– Trebuie să ai coraj maică, toată viața trebuie să ai coraj. Uite, eu stătui douăzeci și opt de zile în spital, nimica n-am știut de mine. Mi s-a spart un vas de sânge în cap, într-o joi, mai pe seară. M-a găsit Ion, omul meu, o chemat salvarea de m-o dus în Beclean, apoi, la Cluj. Patru săptămâni am zăcut, când m-am trezit eram singură în salon, apoi m-au mutat într-unul mai mare, cu patru paturi. Erau bolnavi de toate felurile, toți aveau bani de-ai noștri sau euroi, să dea la doctori să îi facă bine. Eu ce păcatele mele să le dau, couponul de pensie ce mi-l pusese Ion în buzunarul de la șorț? Am zis că m-or lăsa să mor dacă nu am bani, dar nu-i așa, moare care trebuie să moară și cei ce n-au coraj. De mine o grijit un doctor tânăr, frumos ca Ion al meu când era holtei. Măritată ești?

– Sunt.

– Copii ai?

– Am doi.

– Să-ți trăiască și să fii sănătoasă, să poți avea grijă de ei! Eu n-am avut copii, îs doar eu și moșul meu. Din spital mi-o dat drumul tot cu salvarea, n-avui cine să vină după mine, și doctorul îmi spuse să nu plec singură. Ion trebuia să aibă grijă de casă, n-a fost la spital niciodată, că avem găzdușag, un cal și optsprezece găini. Animalul nu poți să-l lași singur, de dimineață până în seară rupe gardul dacă i-e foame și pleacă după mâncare. Oricum, zise doctorul cela tânăr că e mai bine cu salvarea, să nu cumva să ameteșc pe drum. Bun doctor, dă-i Doamne sănătate! M-o sunat la vreo săptămână după ce-am ajuns acasă, pe telefonul vecinei Ilișca. Ea îi mai tânără și are celular, mi l-o adus și am vorbit cu doctorul dimineața pe la opt ceas. Îmi zise spăriet: „Vai, vai, bunico, trebuie să vin până la tine că ți-am dat drumul din spital și n-ai avut sca-

un!” Eu îi spusei să steie liniștit că am patru scaune, cam vechi, cei drept, dar încă poți să stai pe ele.

Băbuța râde știrb spre mine, subțindu-și buzele uscate.

– Auzi la el, domnul doctor, zise că ce să facă el acuma, că trebuie să vină la mine acasă să îmi facă clismă, fiindcă m-a lăsat să plec din spital fără să am scaun. Mi-a explicat frumos ce îi și clisma, apoi i-am spus să steie liniștit, că mi-am făcut eu singură când am ajuns acasă. După ce m-am văzut în bucătăria mea, l-am pus pe Ion să taie cocoșul, ș-așa nu făcea nicio treabă, doar se suia pe găini și le năcăjea, cânta și le trăgea de pene, apoi mergea în treaba lui. Da' ce, eu țin cocoșul doar pentru cântat? L-o tăiat Ion și mi l-o opărit, eu doar l-am curățat de pene și l-am pus la foc. A fiert vreo trei ceasuri, așa fierbe cocoșul, mai greu decât găina, dar după aia o ieșit o supă de-aia bună, cu un deget de grăsime galbenă pe ea. Pusei tăitei din ceia cumpărați, nu-s chiar ca ăia de-i fac eu când sucesc pătură, da' o fost bună supa și așa. Am mâncat câte două blide pline, și eu, și Ion, mai bună clismă ca asta nu mi-o trebuit!

Privesc gândită la obrazul ars de soare al băbuței. Îmi amintește de satul bunicii, de odihna lor în coada sapei la marginea ogorului. Când era soarele sus, vara, trebuia să te lași de lucru. „Altfel îți plesnesc venele din cap”, zicea bunica. De mai trăia zicea și ea „comoție cerebrală”.

– Acuma viu de la control, așa-mi zise doctorul cel tânăr, că trebuie să merg la control după o lună. Mi-am luat bilet la tren și de la gară am mers pe jos, că nu-i departe spitalul, în două ceasuri am ajuns. I-am dus și doctorului o puică, mi-o fost rușine să merg cu mâna goală. Vie i-am dus-o, să își facă și el când vrea o clismă ca a mea. N-o vrut, zise să fiu sănătoasă și să i-o duc înapoi lui Ion.

Brusc mă lovește înțelegerea misterului plasei imposibil de urcat sus la bagaje. În timp ce eu privesc țintă la torțile legate cu sfoară, așteptând să răsară dintre ele un cap cu creastă roșie, băbuța își leagă năframa sub bărbie, apucă torțile de rafie și se îndreaptă spre ușa compartimentului. Mă ridic să o ajut, măcar să îi țin ușa.

– Stai liniștită, domnucă, mă descurc eu. Abia am trecut de Dej, până oprește în Reteag ajung eu la ușa vagonului. Drum bun să ai maică, drum bun și să ai coraj!

Am mers, totuși, cu ea până la ușa vagonului, să-i țin măcar plasa până coboară. O aștepta un bătrân cu o căruță trasă de un cal roib. Ion cred că era, nici nu s-a coborât din căruță până băbuța mea s-a urcat singură în spatele lui.

Reteag – Bistrița, drum de o oră. Mi-am luat o carte pretențioasă, de filosofie. Deschid la pagina unde am lăsat semnul... În ultimii ani nu am mai scris pe tren, sunt doamnă acum, doar citesc ce au scris alții. Privesc pe geamul gri al trenului intercity. A naibii băbuță, cu clisma ei cu tot. Și geamurile astea, tot așa murdare-s ca acum treizeci de ani. Dacă tot nu le spală, nu mai bine lăsau și trenul să se cheme tot „personal”?

Viorel Dădulescu

Trotuare de duminică

Într-o dimineață de duminică – una dintre acele zile îmbăcșite de căldură, când orașul e gol, și pe stradă se aud doar pașii rarilor trecători care calcă leneș pe celălalt trotuar – aerul era atât de fierbinte, încât nu numai că era greu de inspirat, dar și făcea valuri tremurătoare, care îți dansau în fața ochilor, și din care răsăreau aievea figuri estompate, pentru ca apoi toate să dispară imediat, absorbite de masa aceea de lumină necruțătoare.

Imaginea i se reflecta în vitrina pe pervazul căreia se așezase, așa încât părea că acolo stau doi oameni, îmbrăcați de la brâu în sus în câte un palton jerpelit, dar sprijiniți pe o singură pereche de cizme imense, din gumă.

– Și o să vină, și o să vină, chiar acum o să vină îngerii bălani, l-am auzit, și vorbele i se împleteau cu litania ce răzbătea din radioul enorm pe care îl ținea de mâner: Domnului să ne rugăm... S-a întrerupt pentru o vreme ca să bea cu lăcomie din sticla de bere care, probabil, fierbea de mult pe pervazul vitrinei și apoi a reluat, întremat:

– Un înger o să vină, doi îngeri o să vină, ba chiar trei îngeri bălani o să vină, iar radioul l-a completat: Domnului să ne rugăm...

Nu mi se părea că ar putea să existe cu adevărat, pentru o clipă am bănuit că era una dintre alcătuirile plăsmuite de lumina aceea prea fierbinte, și m-am străduit să-l ignor trecând repede pe lângă vitrină, dar s-a dovedit că mă înșelam, căci mi s-a adresat:

– Prietene, ei, tu prietene, da tu, tu care mergi așa de iute, unde te grăbești, stai și dă-mi o țigară, stai, că n-o să-ți pară rău, căci acum, chiar acum vor veni îngerii bălani.

Năucit, m-am îndreptat mecanic spre el, încă crezând că poate mă înșel, că atunci când voi ajunge lângă geamul în care se văd doi oameni înveșmântați până la brâu în paltoane, dar care stau înfiți într-o singură pereche de cizme, ei vor dispărea, absorbiți de valurile acelea de lumină tremurătoare, care îți dansau în fața ochilor. Însă, când am ajuns în apropiere, s-a dovedit că totul era cât se poate de real, căci unul dintre cei doi a luat cu o mână murdară țigara pe care i-o întindeam, și-a aplecat ușor capul înconjurat de o aureolă de plete încâlcite, a aspirat flacăra brichetei și a înghițit lacom o gură bună de fum de parcă ar fi fost aroma tămâii răspândite de o cădelniță, pentru ca apoi să-l sufle spre cer cu putere, for-

mând împrejur un fel de ceață transparentă, care i-a învăluit pe amândoi. Unul dintre ei a rostit cu satisfacție:

– Așa da. Ei, așa da, așa mai merge, mulțam fain, iar radioul imens de lângă el i-a ținut isonul: Domnul fie laudat...

Nebunul ăsta există cu adevărat, ascultă slujba de duminică la radio, mi-a trecut prin cap, și, ca și cum cineva ar fi vrut să-mi dea dreptate, din radioul acela monstruos de mare s-a auzit imediat: Și iartă-i lui Doamne toate păcatele pe care le săvârșește cu gândul sau cu fapta...

– Cu plăcere, să-ți fie de bine, i-am zis uitându-mă încă zăpăcit la el.

– Dar du-te, du-te acum, îndată îngerii bălani vor trage clopotele cele mari, du-te, nu mai întârzia, îngerii bălani te așteaptă, m-a îndemnat el, și vocea-i cântătoare i-a fost acompaniată de dangătul tot mai puternic, de nici nu se mai putea ști de unde se aude, din turla bisericii din apropiere sau din radioul acela ciudat.

L-am lăsat acolo, pe pervazul vitrinei, și am început să străbat cu greutate aerul prea încins, dar n-am apucat să fac prea mulți pași, căci, de sub o caschetă albastră, care s-a ivit brusc în fața mea, coborâtă din soarele ce ardea nemilos, s-a auzit:

– Bună ziua. Agent de poliție Mureșan vă deranjează. Vă rog să veniți cu mine să lămurim o chestiune.

– Cine, eu? am zis speriat, întorcându-mi capul, cu speranța că în spatele meu se mai afla cineva, cineva căruia îi fusese cu adevărat adresată chemarea. Dar, nu numai că nu era nimeni, până și nebunul, și radioul lui imens dispăruseră nu se știe unde, iar strada era pustie de tot, așa că m-am adresat agentului, pe un ton care se voia hotărât:

– Dar de ce? Am încălcat legea cu ceva?

– Nu, nu, vă rog să nu vă faceți probleme. Trebuie doar să executăm o reconstituire la un furt calificat, și o să vă rog să fiți martor, asta e procedura, a încercat el să mă liniștească, în timp ce pe cămașă îi apăreau pete mari și ude.

– Dar, pe mine nu m-a furat nimeni... calificat..., am spus, încercând să scap de invitația venită de sub cascheta albastră.

– Da, da, dar știți, trebuie să facem reconstituirea, și asta nu se poate fără un martor. Este neapărată nevoie de un martor, așa ne cere legea. Dar este foar-

te simplu pentru dumneavoastră. Uitați, dânsul a furat un casetofon dintr-o Dacie galbenă și acum trebuie să reconstituim fapta, spuse arătând înspre un tip subțirel și blonduț, care se ivise, cine știe de unde și când, chiar lângă el.

– Păi, cum așa, lucrați și azi, în ziua de duminică? l-am întrebat cu o voită neîncredere, privind uimit spre el.

– Ce să facem, muncim, că avem termen, mâine de dimineață trebuie să ajungem în instanță, la tribunal. Uitați, nu este nimic complicat, trebuie doar să fiți de față.

– Așa este cum spune domnul agent? m-am adresat tipului subțirel, sperând că o să-mi spună că nu, nu e așa, domnul agent se înșală, că el nu a furat nimic, casetofon sau altceva, calificat sau nu.

– Păi, cam așa, șefu', a venit prompt și dezamăgitor răspunsul.

– Și este legal, așa? Adică vreau să spun că eu nu știu cum s-a întâmplat cu furtul și cum să facem atunci reconstituirea, numai eu cu dumneavoastră și cu domnul?, am întrebat, încercând să nu iau parte la necazul blonduțului, care acum îmi zâmbea cu blândețe.

– Sigur că este legal, vă poate confirma și doamna avocat, dânsa îl reprezintă pe dânsul la tribunal, a spus cascheta albastră, arătând spre o fată palidă, băiețoasă, cu părul de un galben șters, care apăruse, nu se știe când și de unde, de cealaltă parte a blonduțului, și pe care, nu știu cum, n-o văzusem până atunci.

– Dumneavoastră sunteți...?, am zis interogativ spre apariția aceea firavă al cărei păr lucea în soare, și care părea că seamănă puțin cu blonduțul.

– Da, vă rog. Eu sunt avocatul din oficiu, mi-a răspuns plictisită băiețoiul acela de fată, care acum parcă arăta cam la fel ca blonduțul.

– Vă este frate dânsul?, am întrebat-o.

– Niciun frate, eu nu am frați, eu sunt avocat, se răsti fata palidă la mine, și apoi se întoarse privind rugător spre agentul pe a cărui cămașă petele ude erau mai mari decât cele uscate.

– V-am mai explicat, spuse acela, scoțându-și cascheta ca să-și ștergă fruntea, și atunci am văzut că părul lui tuns scurt era foarte decolorat, de un galbui strălucitor. Haideți să terminăm odată. Arată-i tu domnului cum a fost, spuse întorcându-se spre cel care a doua zi avea termen în instanță.

– Imediat, imediat, spuse acela îndatoritor, cu o voce subțirică, de fată. Uitați, așa am făcut, am tras de portiera de la Dacie, îmi spuse, după care se prefăcu că smucește de ușa unui camion, care, nu știu cum, nu arunca nicio umbră pe stradă. Ușa nu s-a deschis, dar el păru că ia de undeva, cu delicatețe, un obiect transparent, pe care îl introduse apoi într-un fel de plasă, construită tot dintr-un material invizibil. L-am luat și, gata, dus am fost!, mai spuse cu același glas de soprană, după care îmi zâmbea încurajator.

– Și gata, numai atâta e tot? am întrebat nedumerit, încă sperând că cei trei vor dispărea la fel de brusc cum apăruseră.

– Sigur că da, sigur că da, v-am zis doar că este foarte simplu, spuse liniștit agentul cu cascheta albastră, care acum semăna și el cu blonduțul. El e recidivist, spuse aproape cu simpatie, și îi puse aproape protector o mână pe umăr tinerelului. Haideți să semnați actele, avem formularul gata completat. Uitați, aici trebuie să vă treceți numele, cu litere mari, și mai jos trebuie să semnați.

– Bine, bine, dar ăsta este un camion, nu o Dacie galbenă, așa că reconstituirea – cum îi spuneți dumneavoastră – nu prea este corectă, poate că ne-ar trebui o Dacie adevărată, i-am spus, cu nădejdea că acest argument va face să scap cumva de ei.

– Nu, nu, este foarte bine și așa, îmi spuse el întinzându-mi un pix, în timp ce blonduțul îmi zâmbea și mai larg, iar fata băiețoasă care arăta ca el înclina aprobator din cap. Nu avem nicio Dacie pe aici, important e să fie o mașină, chiar dacă-i un camion. E foarte bine așa, rosti împăcat după ce își recuperă pixul. Acum o să vă rog să-mi dați buletinul, să vă completez datele personale, după care ați terminat cu noi.

– Aaaa, dar nu am buletinul la mine... îmi pare rău..., am spus, răsufând ușurat.

– Cum adică nu aveți buletinul la dumneavoastră?, izbucni omul cu cămașa udă. Cum se poate să umblați, om în toată firea, fără buletin la dumneavoastră?, se răsti și el la mine, în timp ce mototolea supărat hârtia de curând semnată, devenită pesemne inutilă. Ar trebui să vă amendez, asta ar trebui să fac, spuse supărat, după care dădu din mână a lehamite. Haideți să mergem, să căutăm pe altcineva, îi chemă pe ceilalți, care îi semănau tot mai mult.

– Numai un pic, m-am auzit, doar un pic să așteptați. Dacă tot nu v-am ajutat... Uite, asta-i pentru tine, i-am spus blonduțului, înghesuindu-i în mână ce mai rămăsese din pachetul de țigări. Agentul m-a privit muștrător, după care s-a întors cu spatele, în timp ce tipul subțirel și-a aprins repede o țigară, fumul l-a învăluit ca un fel de abur, sau ca o aureolă, și a spus cu aceeași voce înaltă, de fată:

– Ei, așa da, așa chiar că mai merge. Să trăiești, șefu'.

I-am privit cum se îndepărtau în căutarea unui alt trecător și, din spate, chiar că păreau identici, ai fi putut spune că sunt frați. Au dispărut aproape imediat în lumina aceea orbitoare, și nu li se mai auzeau nici măcar pașii, răsuna doar, tot mai puternic, dangătul clopotelor. Dar nu-ți puteai da seama de unde se aud: din turla bisericii de pe cealaltă parte a drumului sau din radioul pe care îl ținea în brațe un cerșetor cu cizme uriașe din gumă, așezat pe treptele ce duceau la încăperea împodobită cu îngeri bălani.

Mihai Sălcuțan

Contratimp

Agapa absolvenților claselor a XII-a ale liceului din orașul nostru a fost organizată la un restaurant cochet din localitate, cu trei săptămâni mai înainte de susținerea examenului de bacalaureat. Pregătirile au fost minuțioase, nimic nu a fost lăsat la voia întâmplării: pentru direcțiune și profesori au fost tipărite invitații, a fost angajat un operator profesionist pentru imagini foto și film, un digei consacrat pentru programul muzical. Ținutele și accesoriile au fost alese cu grijă din vreme, anume pentru a pune în evidență calitățile tinereții și propria personalitate. Localul a fost împodobit cu gust, florile au culori vii, meniul se ridică la nivelul evenimentului. Tortul festiv a fost comandat la o renumită cofetărie din oraș, este decorat cu fațada liceului și inscripționat cu cuvintele „Liceul, iubirea noastră cea dintâi”. Elevi cu calități artistice certe, exersate de ani buni la serbările școlare, la concursurile locale și naționale, au pregătit un program artistic variat, cu creații din toate genurile muzicale și cu dansuri sportive spectaculoase. Un băiat, care se pregătește pentru examenul de admitere la Institutul de artă teatrală și cinematografică, este pregătit să prezinte mai multe texte umoristice savuroase.

Banchetul a debutat triumfal, întregul personal al localului, coordonat de un impozant maestru de ceremonii, i-a întâmpinat în ținută impecabilă și le-a oferit flori, pișcoturi și șampanie. Când participanții s-au adunat, „elevul de serviciu” a sunat clopoțelul pentru începerea orelor de distracție și tot el a dat tonul la „Gaudeamus igitur” pe care l-au cântat cu toții, elevi și profesori.

Directorul liceului, diriginții claselor și șefa promoției au rostit alocuțiuni inspirate, pline de miez, cu mesaje motivaționale puternice.

Diriginta clasei a XII-a D, eminentă profesoară de matematică, mult îndrăgită de elevi pentru modul modern de predare și atitudinea înțelegătoare față de problemele lor, a captat instantaneu atenția arătând un cerc colorat, din acela folosit pentru practicarea gimnasticii ritmice și cu o întrebare pusă direct:

– Despre ce credeți că vreau să vă vorbesc la acest moment unic pentru voi absolvenții și în egală măsură important pentru noi, profesorii voștri?

Elevii, atrași de modul original al introducerii, au intrat în joc și răspunsurile nu s-au lăsat așteptate:

– Cu siguranță despre cerc, despre perfecțiunea sau numeroasele simboluri ale sale, se grăbi o fată brunetă, cu păr lung și ochi jucăuși.

– Mai curând despre timp, își dădu cu părerea un băiat cu privire inteligentă, aflat în apropierea profesoarei. Știu că babilonienii au folosit cercul pentru mă-

surarea timpului împărțindu-l în 360 de grade, delimitate în segmente de 60 de grade.

– Eu cred că despre globul pământesc care este rotund, își exprimă opinia o fată mărunțică și uscățivă, are legătură cu viitorul nostru, anume răspândirea în cele patru zări ale sale.

– De ce nu despre verigheta sau inelele pe care oamenii le poartă pe degete pentru a menține coeziunea dintre suflet și corp, care înseamnă și o legătură pe viață sau o dănuire irevocabilă, interveni elevul Tudor, un tânăr cunoscut pentru seriozitate și determinare în tot ceea ce face.

– În mod sigur despre cercurile olimpice, se alătură discuției un băiat pasionat de sport, suntem cinci clase care terminăm liceul, pe drapelul olimpic se află cinci cercuri diferite colorate, ce se întrepătrund ca zalele unui lanț, așa cum au fost relațiile dintre noi în perioada școlară, cum sunt și acum la absolvire și cum sper că vor rămâne și pe viitor.

– Într-un anume fel aveți dreptate cu toții. Am să vă vorbesc despre roata vieții, pe care vreau să o imaginați ca pe un cerc care se învârtă fără oprire, această formă geometrică și această mișcare ilustrând cât se poate de sugestiv întreaga existență umană. Cercul este simbolul universului, al tuturor celor văzute și nevăzute, și el poate fi redus la un singur punct care, prin expansiune, poate reface din nou rotundul. El semnifică echilibrul, centrul fiind la o distanță egală față de orice punct de pe circumferință. Este cât se poate de reprezentativ pentru verbul „a fi” și viața omului începe prin naștere în partea sa inferioară, crește treptat până în partea superioară și coboară pe cealaltă pantă până ajunge iarăși în punctul cel mai de jos, pragul trecerii la cele veșnice. Întreaga viață nu este nimic altceva decât o alergare în cerc sub prigonirea sorții. Ființa evoluează odată cu el, participă la misterul vieții prin cunoaștere și acceptare din interior, așa cum spunea Lucian Blaga: „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”. Cercul existenței umane se înscrie în cercul ceresc aflat în afara spațiului și timpului, face parte din eternitate. Voi vă aflați în plină ascensiune, veți urca până la apogeu, după care, în mod inevitabil, veți urma partea descendentă până la închiderea completă a cercului. Bucurați-vă din plin de vigoarea pe care o aveți la această vârstă și de fireasca sete de cunoaștere pentru atingerea culmii perfecțiunii intelectuale. Învățați permanent, nu puneți niciodată capăt studiului, pentru ca orizontul cuprinderii lumii să fie cât mai larg și a putea culege cu folos roadele cele bogate oferite de cornul abundenței, care este însemnul belșugului, al prosperității și bogăției omului. Sunt bucuroasă că am reușit să răspund

„prezent” la această ultimă chemare a clopoțelului școlii pentru voi, că pot să vă spun la toți deodată și fiecare în parte la revedere, înaintea plecării către instituțiile de învățământ superior ce vor desăvârși pregătirea voastră. Vă urez multă baftă la examenul de bacalaureat care bate la ușă și apoi la cele de admitere la facultăți! Vă îmbrățișez, spunându-vă că apreciez strădania pe care ați depus-o în anii de studii și vă mulțumesc din suflet pentru felul exemplar în care v-ați comportat. Și, să nu uit, să știți că vă iubesc pe toți, în egală măsură!

Copii au urmărit-o cu vizibilă emoție, au aplaudat îndelung la final și au cântat cu toții melodia „We are the champions” a formației britanice Queen.

Ringul de dans a fost ocupat repede, elevii și profesorii s-au lăsat antrenați de ritmurile șlagărelor mai noi și mai vechi, de cele ale muzicii populare românești, melodiile fiind bine alese și distribuite la timpul potrivit de DJ-ul responsabil cu antrenul.

La masa profesorilor, discuțiile s-au înfiripat repede și au crescut treptat în intensitate. Tonul a fost dat de venerabilul director al liceului, magistrul de istorie:

– Parcă mai ieri erau niște prichindei care abia aveau curajul de a trece pragul școlii, și acum, uită-te la ei, sunt oameni în toată firea, împlinesc vârsta majoratului în acest an. Îmi amintesc de spusele lui Dimitrie Cantemir: „Legea florii vieții omenești este copilăria și așa-zisa adolescență, la care vârsta ajungând omul, este ca și floarea: de se va lega la vreme bună, ea face roadă bună, iar de se va lega la vreme rea, face și roadă rea”.

– Majoratul este un moment important din viața oricui, dar, din păcate, semnifică sfârșitul copilăriei, capătul tărâmului de poveste în care fiecare a trăit frumos și fericit, înconjurat de comorile raiului pământean, fără a mai exista posibilitatea reînțoarcerii, punctă profesoara de franceză, dirigintă la una dintre clase. Rolul școlii ia sfârșit, este rândul elevului să răspundă la întrebarea: „Ce vrei să fii în viață?”. Prioritară este rezolvarea ecuației proprii vieții și nu am în vedere neapărat admiterea la o facultate, unde poate nu își găsește chemarea, unde nu înțelege nimic din ceea ce se petrece în viața personală. Sper ca așa să gândească atât cei care vor lua bacalaureatul, cât și cei care nu vor reuși să-l promoveze. Vocația noastră ca oameni este aceea a comunicării, în primul rând cu noi înșine și mai apoi cu cei din jur.

Profesorul de chimie, și el cadru didactic cu vechime în învățământ, interveni în discuție cu un ton apăsător și atent controlat:

– Copiii de astăzi sunt mult mai evoluți decât eram noi la vârsta lor, țin pasul cu tehnologia, calculatorul, tableta și telefonul mobil, fac parte din cotidianul pe care nu și-l pot închipui altfel. A forma un elev înseamnă a-i arăta sursele de informare, nu a-l opri din învățare prin folosirea tehnicii actuale. La una dintre ore, un băiat căruia i-am cerut să indice ceva în tabelul lui Mendeleev a scos din buzunar un I-Pod și mi-a spus că tabelul pe care îl are acolo este mult mai performant decât cel afișat în laboratorul de chimie, tipărit acum mai bine de zece ani, pentru că, între timp, s-au descoperit noi elemente. Din păcate, tehnologia îi îndepărtează prea mult de esența copilăriei care este jocul în aer

liber, contactul prelungit cu cei de vârsta lor, visul, libertatea deplină, lipsa grijilor, care toate împreună aduc folos dezvoltării creativității și formării gândirii proprii, într-o măsură mult mai mare decât aceea indusă prin intermediul programelor informatizate.

– Copilăria este vârsta cea mai fericită, o perioadă a marilor speranțe și a aspirațiilor neîngădite, a opinat profesoara de geografie. Ea se definește totdeauna ca o mișcare spre înainte, ca o plecare spre orizonturi largi, către o multitudine de proiecte, sau așa ar trebui să fie. Este cea mai frumoasă și îndrăgită etapă a vieții, o trăire la maximă intensitate pe care cu siguranță nimeni nu o poate uita vreodată.

Profesoara de biologie, nu mult trecută de vârsta de 30 de ani, plină de zâmbet și temperament, continuă ideea exprimată de colega ei și sublinie:

– Aș vrea să fiu din nou copil și să rămân la anii copilăriei, când nu aveam griji, responsabilități, probleme, când nu știam ce înseamnă suferința în adevăratul sens al cuvântului. Un copil căruia toate lucrurile să i se pară proaspăt colorate, vii și mai ales misterioase: un colț de pădure învăluit în aburii dimineții, coamele munților pierdute în negura norilor, plaja mângaiată de valurile înspumate ale mării, întinsura necuprinsă a câmpiei, sfera mingiei, care toate erau vrăjite, trăiau o viață adâncă, nepătrunsă. Copil, gata să se joace în fiecare zi cu prietenii de dimineață până seară fără să simtă oboseala, care, din când în când, să se uite la desene animate, dispus să se bucure de orice lucru, oricât de mic și neînsemnat ar fi el. Cu alte cuvinte, să trăiesc în candoare și frumusețe, în lumea ce nu a putut fi descrisă nicicând pe deplin.

Profesorul de fizică, în evidentă dispoziție de comunicare, contribui cu o observație aforistică:

– Copilăria este mai importantă decât o consideră unii. E bucurie și viață, e atotputernică, mult învingătoare, are universalitatea naturii și forța ei urmărește omul în permanenta sa devenire. Copilăria este rădăcina care, ascunsă sub nivelul conștiinței, hrănește până la capătul vieții trunchiul maturității și al bătrâneții.

– Ai perfectă dreptate, intră în vorbă titularul catedrei de filosofie, care știe totdeauna să se facă remarcat prin rigoarea demonstrațiilor sale. Din copilărie moștenim afectivitate, credem că inteligența este o însușire a maturității, dar nu este așa. Judecata nu este numai capacitatea de a gândi, de a pricepe, sau de a prinde asemănări și deosebiri, ci, mult mai mult, este dorința de a exercita această putere. Imboldul care pune în funcțiune intelectul e curiozitatea fătășă sau ascunsă care se trage din copilărie. Fără curiozitate inteligența n-ar reacționa decât atunci când ar fi o evidentă și imediată nevoie practică, ceea ce se întâmplă destul de rar.

Dascălul de biologie, și el diriginte la una dintre clase, își trecu mâna prin părul bogat și vorbi sentențios:

– Educația rămâne cel mai important factor al dezvoltării umane, favorizează dezvoltarea mentală – memoria, gândirea, imaginația, motivația –, dar și acele calități care accelerează dezvoltarea psihică. Vocația prioritară a unui copil este să învețe, nu să-și dovedească învățătura. Când scoatem la tablă un elev trebuie să-l întrebăm de acele cunoștințe care îi vor folosi în viață și

mai puțin de balastul de care nu va avea niciodată nevoie, dar care, din păcate, încarcă mult prea mult programele școlare actuale.

– De ce vorbim doar despre copilărie? Absolvenții noștri au ajuns la vârsta tinereții, la o altă etapă frumoasă a vieții, încercă să conducă discuția pe o nouă pistă o profesora de română.

Cel care i-a răspuns, fără a sta mult pe gânduri, a fost profesorul de germană:

– Frumoasă, frumoasă, dar nu lipsită de minusuri. Tinerețea este impulsivă, uneori naivă, puține dintre păreri exprimate sunt adevărate. Sunt rostite mai ales pentru a epata, a fi în consens cu alții sau, pur și simplu, pentru a-și da cu părerea. Vanitatea e maximă, numărul părerilor nescornite sunt minime. Tânărul este interesat mai mult de opinia celorlalți despre el, de a afla ce impresie a făcut într-o împrejurare sau alta. Mulți se laudă singuri, lipsește modestia, sunt încrezuți din cale-afară.

– Un lăudăros nu trebuie confundat cu un încrezut, atrase atenția profesorul de psihologie, cunoscut colegilor pentru gustul controverselor și al speculației abstracte. Lăudărosul luptă din toate puterile să impună altuia o impresie bună despre el, fără ca dânsul să aibă vreuna, bună sau rea. O regulă de bună cuviință elementară te oprește să te lauzi. Unii folosesc diferite feluri de exprimare care sunt laude de sine deghizate. Așa sunt, de exemplu, exclamațiile de felul: „Ce proști sunt oamenii!”, „Ce răi sunt oamenii!”. Aceste afirmații sunt absurde, n-au niciun sens dacă sunt considerate în înțeles propriu, „prost” sau „rău”. Sunt noțiuni relative, cineva nu poate fi prost sau rău decât raportat la un termen de comparație, iar cel care face aserțiunea are în vedere propria persoană. Intenția de a se lăuda poate fi mai mult sau mai puțin imprecisă și poate chiar lipsi cu totul. E o poză aproape universală chiar și a oamenilor maturi să-și dea aerul că judecă și se poartă după principii obiective, că inteligența se confundă în bună măsură cu obiectivitatea. În schimb, modestia este o virtute. Opinia pe care o are cineva despre sine însuși e un lucru prea intim ca să-l privească pe altcineva. Cu cât părerea despre sine se manifestă mai discret, cu atât omul trebuie calificat „mai modest”.

Expunerea păru interesantă pentru profesorul de educație fizică care, după ce și-a dres grasul, a rostit meditativ:

– Pentru fiecare om nu există decât un singur *eu* pe lume. Din miliardele de oameni existenți pe pământ și care viețuiesc în același timp, doar unul singur sunt *eu*, restul sunt *ceilalți*. *Eu*, din punctul meu de vedere.

– Gândindu-mă la fatalitatea oricărei epoci, concluzionă directorul, mă întreb cum percep tinerii prezenți aici și care reprezintă generația care ne va înlocui, fizionomia vremii actuale. Oamenii prezentului fac caz de „personalitate” și „originalitate”, dar e de prevăzut, din experiența de până în prezent, că toți vom fi băgați într-un singur tipar. Până atunci, pe toți cei de azi ne unește, cu evidență, o singură însușire: curiozitatea pentru jumătatea obscură a cunoașterii, pentru jumătatea subiectivă.

În tot acest timp, tinerii și-au văzut de ale lor: au făcut fotografii, au notat adrese, au cântat, și-au arătat măiestria la dansurile cunoscute, au învățat pașii la alte noi, au povestit întâmplări hazlii la care au fost protagoniști în timpul anilor de studii. Buna dispoziție era la ea acasă, răsetele nu au conținut nicio clipă. Momentul era perceput și trăit ca o eliberare din constrângerile ce le-au fost impuse de familie și de societate, viitorul li se înfățișa ca o libertate fără niciun fel de granițe.

La un moment dat, când petrecerea era în toi, elevul Tudor s-a apropiat de pupitrul dăgeului cu un superb buchet de trandafiri roșii în mână, a luat microfonul și a solicitat un moment de atenție pentru un comunicat important. Când s-a făcut liniște și privirile tuturor s-au îndreptat spre el, a anunțat, pe un ton solemn, că o cere în căsătorie pe domnișoara Loredana, colega lui de clasă.

– Ce tot spui acolo? Te ții de glume?, interveni prompt diriginta celor doi.

– Nu, doamnă, vorbesc cât se poate de serios. Suntem prieteni din clasa a IX-a, ne iubim mult și acum, când am absolvit liceul și am devenit majori, am plănuit să facem nuntă la începutul toamnei.

– Răspund din toată inima cu „da”, se auzi glasul catifelat al Loredanei în timp ce alerga către el, este așa cum spune Tudor, mâine vom comunica decizia noastră părinților.

Băiatul a sprijinit un genunchi pe pardoseala sălii, a oferit iubitei florile cu un gest curtenitor și a primit în schimb o sărutare pătimașă.

Momentul a fost neașteptat, a creat derută, nu știau cum să reacționeze. Primii care au depășit starea de surpriză au fost elevii, care au început să aplaude frenetic și să chiuie de se cutremura localul.

Când s-au liniștit, diriginta a încercat să pună stăpânire pe situație:

– Bine, bine, dar cum rămâne cu studiile, sunteți elevi dintre cei mai buni, e păcat să nu mergeți la facultate, să vă construiți un viitor solid. E mult prea devreme pentru căsătorie, aveți tot timpul pentru asta, credeți-mă, de ce vă grăbiți?

– Sperăm să le continuăm anul viitor, în acest an așteptăm un copil.

Pentru dirigintă a fost prea mult. S-a albit la față și, în stare de șoc emoțional, a căzut moale pe speteza scaunului. Colegele i-au sărit imediat în ajutor, au stropit-o cu apă rece, au frecat-o pe mâini, au palmuit-o ușor, i-au dat cu parfum pe la nas, până când pulsul i-a revenit la normal.

Când a dat semne certe de dezmeticire, directorul, a cărui față era neagră de supărare, a turnat gaz pe foc:

– Ce spuneți în consiliul profesoral, colega, despre clasa de care ați avut grijă timp de patru ani? Și despre elevii acesteia? Parcă îi supravegheați cu mână de fier și, dacă îmi aduc bine aminte, afirmați că nimic nu se mișcă în colectiv fără ca dumneavoastră să aflați prima!

Profesoara a leșinat din nou și a fost chemată ambulanța.

Încurcături oficiale

De la o vreme, să tot fie un an, ceasul rău se ține scai de bădia Gheorghe I. Sângeorzan. Până când năpasta și-a făcut apariția în viața lui a trăit în liniște și pace în comuna în care s-a născut, ferit de întâmplări asemenea celor de care are parte în ultimul timp, una mai neașteptată și mai supărătoare decât alta. Om harnic, cu frică de legiurile pământeste și de legea dumnezeiască, Gheorghe trudește din toate puterile sale cu credința că va apuca zilele unui viitor împlinit și ale unei bătrâneți lipsite de griji. De mic copil a simțit plăcerea muncii fără a o considera povară, ci mângâiere și scop în sine. Respectă cu sfințenie obiceiurile, sărbătorile, casa și familia, împreună cu noianul de amintiri care s-au adunat odată cu trecerea anilor.

Ghinioanele au apărut din ziua în care a primit o înștiințare de la primărie prin care i se cerea să achite un debit de 500 lei reprezentând amendă contravențională la Codul rutier. După ce a citit hârtia, și-a scos ochelarii, i-a șters îndelung cu poala cămășii de în și a mai parcurs-o de câteva ori. Nu i-a venit să creadă ochilor, carnet de conducere auto nu a avut niciodată, iar de mașină nici pomeneală. Poate când a circulat cu căruța pe drumul public, dar nu-și amintește să-l fi oprit poliția și să-l fi atenționat de vreo anume neregulă. Calul lui, Suru, este bătrân și nu mai poate alerga, merge doar la pas, radarul nu-l poate înregistra cu viteză, a încercat Gheorghe să glumească. Nu a reușit să-și facă curaj, un pericol nevăzut îl pândește și îl sperie nespus. Pensia pe care o primește după o viață de muncă la CAP nu-i ajunge nicicum pentru traiul lui și al familiei, noroc cu bruma de pământ moștenită de la tată, împrăștiat după ce a luptat în Marele Război de Întregire a Neamului. Puterile i-au slăbit, anul trecut a împlinit 75 de ani și abia mai poate lucra. Cuvintele din hârtia primită îi sfredelesc mintea și simte că pulsul inimii i s-a accelerat îngrijorător.

Cu adresa în mână tremurândă s-a prezentat la primărie și a bătut la ușa primarului. După ce i-a ascultat păsul, edilul l-a trimis la secretara comunei, cea în măsură să lămurească situația. Aceasta, la rândul ei, a chemat în ajutor agentul agricol, ea este instalată în funcție de puțină vreme, după ieșirea predecesorului la pensie în urmă cu doar câteva luni. A venit în localitate prin căsătorie și nu a reușit să cunoască suficient de bine locuitorii și problemele lor. După cercetări atente pricina a fost dezlegată: este vorba de un alt Sângeorzan, a cărui inițială după tată este L, posesor de autoturism.

A plecat din primărie buimac, pe șira spinării îi curgea transpirația ca în zilele în care se află la arat sau la coasă. Spaima i-a trecut după zile bune, nu a putut scoate ușor din cap cele întâmplate. Nu s-a plâns la nimeni, îi este rușine să afle și alții că a fost bătut ca fiind contravenient și rău plătnic, de când se știe cap de familie niciodată nu s-a abătut de la lege și de la obligațiile către comunitate, dările le-a plătit totdeauna la timp, chiar și atunci când a trebuit să se strâmtoreze de la cele necesare traiului.

Nu a trecut o săptămână de la începerea anului școlar și a primit o comunicare prin care i se cerea să prezinte de îndată copilul la cursuri, sub amenințarea unei amenzi usturătoare. A lăsat baltă treburile și a mers la director, cel care a semnat adresa oficială. Nu-l cunoaște, nu este fiu al satului, a venit prin transfer și a fost numit în postul de conducere chiar din acel an școlar. Lucrurile s-au lămurit repede, Gheorghe nu mai are copii de vârstă școlară de mulți ani, cei trei fii sunt mari și trăiesc de ani buni la oraș. De această dată este vorba de un nepot de frate, cu inițiala asemănătoare, care este plecat la muncă în străinătate cu întreaga familie.

Peste câteva zile a fost somat de Ocolul Silvic să plătească suma de 1000 lei, amendă administrativă aplicată ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni la Codul silvic. S-a speriat peste poate, lemnele de foc le-a procurat totdeauna cu forme legale, atât cât să încălzească o cameră pe timpul iernii. La plita din bucătărie folosește coceni, uscături din livadă și tăierile din salcâmii ce cresc pe proprietatea sa. Verificările au stabilit că și în acest caz este vorba de un alt Sângeorzan, cu inițiala J, în procesul verbal de contravenție sunt specificate cât se poate de clar datele din actul de identitate al făptașului, altele decât cele ale lui, inclusiv numărul de înmatriculare al căruței găsite în pădure, alta decât a sa. Angajatul ocolului care a emis somația a fost neatent și, în fața șefului care l-a mustrat cu severitate și a celui purtat degeaba pe drumuri, și-a cerut scuze cu promisiunea de a nu mai repeta o asemenea greșală în viitor.

Într-o altă zi, când poștașul i-a adus pensia, i-a fost înmănată o sumă de bani mult mai mare decât aceea care i se cuvenea și a sesizat neregula imediat ce i-a numărat. Lucrătorul poștal, care ține loc titularului aflat în concediu, a încurcat inițiala beneficiarului. Nu a conținut minute bune a-i mulțumi pentru corectitudinea care a evitat consecințele, deloc plăcute, pentru el.

În ultima lună de toamnă a fost invitat cu copilul la dispensar pentru vaccinare împotriva pojarului, rubeolei și parotiditei. De data aceasta s-a amuzat, și-a amintit că toți ai lui au fost vaccinați când au fost mici. Totuși, dacă este vorba despre altceva? Poate de un vaccin antigripal, se apropie iarna și la anii lui imunitatea este scăzută, s-o fi gândit și statul la bătrâni care au plătit o viață asigurări de sănătate a zis, în sinea lui, Gheorghe.

Asistenta pe care o știe și de care a întrebat de cum a intrat pe ușă nu mai lucrează acolo, este angajata unui medic cu cabinet privat. Cea pe care a aflat-o, o tânără care a catadicsit să discute cu el după mai bine de o oră de așteptare l-a trimis, într-un final, acasă. Este vorba de un alt Sângeorzan, cu o altă inițială, nu i-a dat importanță și nu a reținut-o. Rostul zilei și l-a stricat, treburile au fost date peste cap, când a ajuns acasă nu a mai avut chef de lucru și nici de mâncare, s-a întins pe laviță, s-a acoperit cu un macat și a zăcut toată ziua.

Nu după multă vreme a fost băgat în sperieți de primirea unui act de executare silită. Executorul judecătoresc îi acordă un termen de două săptămâni pentru

achitarea sumei de 225.000 lei reprezentând despăgubiri civile și cheltuieli de judecată stabilite printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă, la care se adaugă cheltuielile, mari și ele, de executare. În caz de neplată bunurile sale imobile și mobile urmează a fi scoase la vânzare până la acoperirea integrală a debitului. Inițiala numelui nu este specificată în somație și s-a îmbărbătat spunându-și că nici de această dată nu poate să fie vorba despre el, că iarăși s-a făcut o greșeală. Nu a avut nicicând un proces, a trăit în bună pace cu vecinii și consătenii, mirajul câștigului din afaceri sau din alte surse decât propria sa osteneală nu l-a băntuit niciodată.

Cum nu a putut sta nepăsător, toată gospodăria lui nu valorează atât cât i se cere, în dimineața zilei următoare s-a trezit cu noaptea în cap și s-a urcat în autobuzul de oraș. Distanța de 55 km i s-a părut mai lungă ca niciodată, tot timpul a controlat buzunarul de la pieptul hainei în care, de cu seară, a pus somația, actul de identitate și certificatul de naștere. După o jumătate de zi petrecută în anticamera ocupată de o mulțime de oameni, executorul a clarificat situația, nu este el cel în cauză.

În comuna lui sunt multe familii cu numele Sângeorzan, unele îi sunt rude, și chiar dacă nu toți se cunosc între ei, nu-i încurcă nici autoritățile care, de regulă, sunt oameni ai locului și îi știu foarte bine. Majoritatea au și porecle adăugate numelui: „Ursu”, „Găină”, „Crenguța”, „Godacu”, „Lemnar”, „Mistrețu”, „Mesteacănu”, „Lungu”, „Cireșica”, „Brânză”, „Drăguța”, „Țârcovnicu”, „Mustăcilă” și multe alte asemenea. Supranumele sunt moștenite din familie sau le-au dobândit în timpul vieții lor când păcatele, îndeletnicirile sau înfățișarea au condus la încorporarea sufletului în denumiri de animale, plante sau ocupații. Preotul satului susține că este vorba mai mult de teologie decât de o filosofie de viață.

De când cu schimbarea vechii generații de funcționari publici cu o alta mai tânără, încurcăturile de nume se țin lanț și nu sunt semne că se vor sfârși prea curând.

Într-o bună zi, tocmai s-au încheiat ultimele alegeri, colac peste pupăză, Gheorghe s-a trezit cu o chemare la Biroul electoral județean pentru ridicarea mandatului de deputat parlamentar.

De această dată bădia Gheorghe I. Sângeorzan a zâmbit satisfăcut, s-a scărpinat îndelung în creștetul capului și, cu o lumină nemaivăzută pe fața lui aspră, a strigat nevesta:

– Femeie, coboară valiza din pod și pregătește-mi straietele de sărbătoare că plec la București în Parlament. De această dată nu am să contest identitatea!

Julian Patca

Erou fără glorie

În miezul zilei, soarele dogorea ca o plită încinsă. Satul părea încremenit și pustiu. Până și copiii, care de obicei, se hârjoneau fără încetare, leneveau sub șoproane, la umbră.

Când se întorcea acasă de la școală, Teo Filipaș, profesorul de istorie, îl vedea pe bătrân de departe. S-ar fi îngrijorat, dacă nu l-ar fi văzut în vreo zi. Bătrânul îl aștepta în același loc, pe o laviță la drum, scorjotă de vremuri și vreme, făcută cândva de el însuși, sub coroana rară a unui salcâm, crescut în canatul porții.

Cu bărbia rezemată în bota noduroasă de frasin, bătrânul se uita ore în șir în susul și în josul uliței pustii la ora amiezii. Stătea așa nemișcat, doar întorcea ușor capul spre dreapta sau spre stânga, din când în când. Purta un clop zdrențuit de paie, cum se poartă la noi pe Câmpie, cu boruri largi. Peste cămașa groasă, de stambă, avea o vestă de postav brumărie.

Fața bătrânului era brăzdată de pete maronii și de riduri. Zbârciturile s-au adunat sub povara anilor, iar ochii lăptoși, metalici nu vedeau prea departe. Cunoștea trecătorii mai mult după glas și, uneori, după mers. Ca și vocea, fiecare om are un mers care este numai al lui. Mersul unora era mai apăsător, mai grăbit, mai domol... așa ghicea pe cine are în vecinătate!

Se bucura și îi plăcea să le răspundă celor care îi dădeau binețe. De cele mai multe ori, însă, nu se obosea să le răspundă. Își desprindea mâna uscată de pe bota de frasin, ridicând-o încet spre trecători în semn de salut, de parcă i-ar fi îndemnat să-i ghicească în palmă. Dialogul de la distanță îl obosea. Rar, când pe uliță treceau domni, își ridica pălăria.

– Să trăiești, bade Ioane, îi zicea Teo Filipaș și se așeza neinvitat lângă bătrân, pe lavița îngustă. Fă un pic de loc! Ia, spune-mi, astăzi care-i starea frontului?

– A, dumneata ești? se arăta bătrânul mirat, deși, după cum cădea umbra salcâmului de la poartă, știa că asta -i vremea când profesorul de istorie trecea de obicei spre casă. Apoi, continua el, mă uit cum se duce lumea...

– Și cum se duce, bade Ioane?

– Păi, se duce cam repede. Eu stau și mă uit, dar lumea nu stă în loc, se duce, se duce... Da, gata cu școala?

– Gata, bade Ioane. Am mai împușcat o zi. De-amu să învețe și alții. Nouă ni-i bugăt.

– Ascultă, niciodată nu-i bugăt. Omul mereu mai are ceva de învățat. Mie tare mult mi-a plăcut școala. Dumneata știi, că ți-am mai spus. Da' nu s-a putut mai mult. Așa au fost vremurile...

– Lasă, bade Ioane, dumneata ai văzut toată lumea. Ai mai multă carte ca mine, că ai școala vieții.

– Așa o fi, dar la ce-mi folosește! După patru ani de front, nu am nici măcar un carnet de veteran. Mi-au zis că de ce am luptat și împotriva rușilor. De parcă m-am dus de capul meu până la Stalingrad.

– În lumea noastră sunt și multe nedreptăți. Lasă, să fii dumneata sănătos, că vor veni și zile mai bune.

– Care sănătate, dom' profesor? Că s-a dus pe drum de neîntoarcere, ca și tinerețea.

– Lasă, bade Ioane, că mă bucur să te văd. Ia spune, azi pe unde ai mai umblat? Tot pe la Stalingrad sau prin stepa aia fără sfârșit?

– Păi, cam tot pe acolo, da' un pic mai încoace, pe la Cotul Donului... Nici acum nu-mi dau seama cum am ieșit din încercuire. Cred că m-a ocrotit Domnul... Mă preumblu mult, că nu pot sta locului, deși mă dor tare picioarele. Gândește-te dumneata, într-o zi am mers pe jos de la Odessa până în Munții Tatra. Am refăcut drumul pas cu pas...

– Te cred, bade Ioane, că nu ți-a fost ușor.

– Ușor... oftă bătrânul cu gândul pe drumul acela. Ai citit caietul? Acolo-i toată viața mea. Da' numai pe scurt, să știi...

– L-am citit, l-am citit, bade Ioane, îi zicea Teo Filipaș, am ajuns să-l știu, ca și dumneata, pe de rost.

– Eu l-am trăit, domnișorule, pas cu pas și ceas cu ceas... Nici astăzi nu prea înțeleg ce am căutat eu acolo.

Cam așa decurgea, de fiecare dată, întâlnirea profesorului Teo Filipaș cu badea Ioan al Borșanului. Ar fi vrut să-l facă personaj de roman, să-i dea gloria meritată, însă romanul era doar un proiect ambițios aflat în derulare și mereu neterminat.

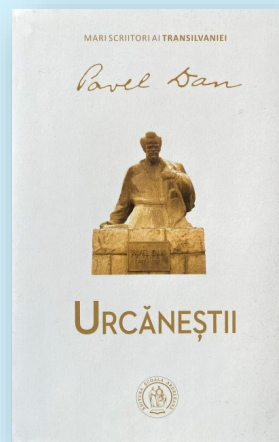
Cu caietul de care vorbea badea Ioan al Borșanului era o întreagă poveste. Nu era chiar un jurnal de front, deși s-ar putea numi și altfel. Într-un mic registru de manutanță, cu coperte groase de carton, sergentul notase cu creionul chimic cam tot ce i se întâmplase în diferite perioade, uneori pe zile și chiar pe ore. Erau notații fugare în scurtele clipe de răgaz, când nu șuierau gloanțele sau după ce îngropau morții.

Caietul îl purtase tot timpul la piept, ba susținea că o dată l-a salvat de un glonț rătăcit. Cum avea clipe de „pace”, sergentul făcea notații fugare: „Astăzi, 3 noiembrie 1942, spre seară, după bombardament mi-au dispărut trei servanți, și anume...” sau cu amănunte zguduitoare: „Chiar acum notez cum mi-a murit în brațe Nucu Rătanu după ce i-am pus la loc mațele în burtă și i-am închis ochii...”.

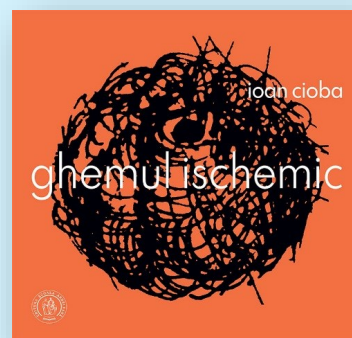
Profesorul Teo Filipaș nu a aflat niciodată cum a reușit sergentul Ioan Borșanu să salveze caietul cu însemnări și să-l aducă acasă după demobilizare. Cu trecerea anilor, pe măsură ce sergentul artilerist încerca să înțeleagă uriașa piesă tragică în care jucase fără voia lui, își rescria jurnalul de front pe alte caiete cu linii sau cu pătrățele, ca să aibă scrisul drept, apoi îl îmbogățea cu aduceri aminte și repovestea întâmplările de demult prin prisma celor spuse de alții sau sub influența a ceea ce citea el însuși.

Dacă este așa, adevăratul document valoros era doar carnetul de manutanță. Căci era posibil să existe mai multe jurnale, deși pe Teo Filipaș, după ce citise și recitise unul, nu soarta originalului îl preocupa, ci răspunsurile la întrebările pe care nu le rostise încă.

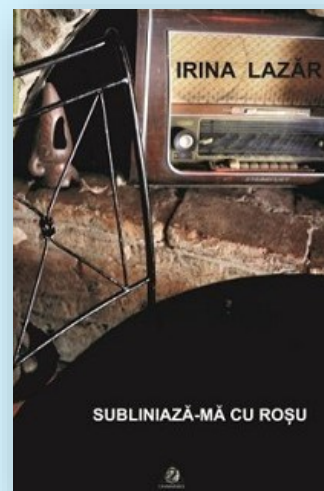
Cărți primite la redacție

Pavel Dan, *Urcăneștii*,
Ediție îngrijită, notă asupra ediției
și cronologie de **Aurel Podaru,**
Editura Școala Ardeleană,
Cluj-Napoca, 2023

Ioan Cioba, *Ghemul ischemic*,
Editura Școala Ardeleană,
Cluj-Napoca, 2022

**Irina Lazăr, *Subliniază-mă
cu roșu*,** Editura Charmides,
Bistrița, 2019

Grigore Avram

În liniștea codrului

Încă din primele clase primare, doamna învățătoare ne-a învățat că de la începuturile sale omul a fost vânător. Și că a avut această îndeletnicire nu din pasiune, cât din nevoia de a trăi. Să-și procure hrana de care avea nevoie în existența sa, ca să poată să procreeze și lumea să nu dispară. Tot în acele vremuri de neuitat, ni se mai spunea că omul la începuturile sale a fost sedentar. Aceasta a făcut ca, pe parcurs, pentru a-și ușura munca, să ajungă să găsească soluții din ce în ce mai simple la problemele lui de zi cu zi. Cu alte cuvinte, s-a emancipat. Câștigând din ce în ce mai multă experiență, a reușit să domine o parte dintre animalele mai puțin agresive, apoi să le domesticească și să le folosească în diverse scopuri, în special la muncile lui agricole.

Dar nu pe toate animalele a putut să și le facă docile, cum probabil a sperat în repetate rânduri, pentru că unele dintre ele n-au reușit să renunțe, genetic, la agresivitatea lor. Fiind carnivore sau omnivore, ca să reziste vremurilor, aveau nevoie, în primul rând, de hrană. Iar hrana nu și-o puteau asigura decât într-un singur mod: ucigând. Chiar din rândul speciilor domestice deja, o parte au rămas în pădure ducându-și pe mai departe existența în sălbăticiune și perpetuându-se până în zilele noastre. Fapt pentru care și astăzi, prin codrii seculari sau prin cei mai tineri, se găsesc numeroase animale, căutate cu vehemență de vânători, pentru a le împușca, semn că tentația uciderii a rămas în genetica umană, fiind una de actualitate. Și așa, lună de lună și an după an, noaptea și ziua, seara și dimineața, fiecare după obiceiul propriu, individual sau în grup, oamenii vânează. Unii dintre ei o fac din snobism, alții din plăcere, o parte pentru carne și o altă parte pentru trofee. Fiecare are un scop în sine, mai mult sau mai puțin nobil, identificând în această practică o delectare pe care nu o mai găsesc niciunde în altă parte.

Și eu, ca mai toți ceilalți silvicultori, ca să nu rămân mai prejos, m-am apucat să vânez. Aceasta s-a întâmplat la puțin timp după ce mi-am început activitatea profesională la un ocol silvic. Și așa, sezon după sezon, am participat la multe acțiuni organizate în mod colectiv, individual sau în grup restrâns, în zone montane, colinare sau de câmpie, fără deosebire. La puțin timp după ce mi-am câștigat calitatea de membru al unei asociații de vânătoare, mi-am dat seama că nu atât vânătoria în sine era ceea ce căutam, cât mai ales paradigma care transpira involuntar din pofta de viață scrisă pe fruntea, adesea încețoșată, a pădurii.

Așa se face că, în urmă cu puțin timp, am luat parte la o mică porție din liniștea adâncă a codrului, înghețat periferic nu neapărat de frigul de afară, cât de

privirile vânătorilor, pregătiți să ucidă doar de dragul unui dram de adrenalină oferită drept bonus organismelor lor. Aveam nevoie de această facilitate, deoarece am înțeles că în spatele calmului fără miros, afișat de pădure, se ascunde secretul vibrațiilor care ne translatează fericirea de la un capăt la altul al zilei prezente. Dar și viitoare. Ca s-o înțelegem mai bine pe cea de ieri, ar spune un suflet care a dat dovadă că a evoluat.

Acolo unde mă aflam, nu reușisem încă să înțeleg dacă rația de liniște vine din partea fiarei care s-a lăsat păcălită și atrasă către zgomotul nemilos al armei letale sau pur și simplu pentru că pădurea mi-a cedat o parte mărunță, dar suficientă cât să-mi ajungă în drumul pe care-l parcurg cu continuitate către un destin ascuns. Tot în acel loc fiind, nu am priceput nici de ce moartea dă târcoale în împrejurări nespecifice, când viața pare să adune la un loc și liniște, și calm, și iluzii, și speranțe. Nu trebuie să se întâmple toate acestea, îmi spun, câtă vreme construcția micului univers, în care ne-am integrat, pare a fi făcută să reziste în armonie cu toată suflarea prezentă la spectacol! Totul trebuie să rămână sus și în viață!

Și totuși, de ce acest destin? De ce atâta tragic în goana și acțiunile noastre, unele cugetate, altele nu? Și de ce atâta plăcere în astfel de momente? De ce este necesară o vânătoare, câtă vreme fiecare, atât vânător, cât și vânat, își are habitatul său? De ce destinele nu se suprapun sau măcar nu se ating, pe ici, pe colo? De ce acest spectacol și acest ritual al morții?

– Poate că așa trebuie să fie, mi-am spus din nou, șoptit, ca să nu tulbur liniștea sfântă a codrului în care mă aflam.

Pe neașteptate, o voce venită, cumva, dinlăuntrul meu sau parcă de niciunde, pe care o mai auzisem de câteva ori în ultima vreme, critică și plină de reproșuri, s-a făcut auzită ca de pe o bandă de magnetofon:

– Dimpotrivă, poate că nu așa trebuie să fie, cum obișnuieți voi să vă motivați mofturile și să vă mângâiați sufletele, justificând fapte care dezonoarează.

– Vrei să spui că vânătoria este un moft al decadentei? Că dezonoarează, cum încerci să-mi explici? Greșit! Ea este necesară și binevenită, mai ales în viața omului stresat de astăzi, i-am replicat cu oarecare dezgust.

– Nu, vreau să spun doar că vânătoria a fost inventată pentru alte scopuri decât cele pentru care aveți voi impresia.

– Iarăși mă inoportunezi?

– Te deranjează?

– Poate că da, pentru că în meditația-mi propusă

nu cred că aveam nevoie de tine. Oricum, nu tu ești persoana potrivită să-mi lămurească dilema liniștii și a morții, la care eu încercam să găesc o explicație. Și așa fi aflat una plauzibilă, dacă nu m-ai fi deranjat.

– Te crezi, cumva, atât de deștept, încât să poți găsi răspunsurile potrivite întrebărilor cheie, pe care singur ți le atragi? Sau ai impresia că verdictele puse amprență unor stări de conjunctură, cum este cea referitoare la vânatoare, sunt și cele corecte? Eu cred că te înșeli. Neputința singurătății este una dintre dilemele mari ale existențialității, de care voi țineți prea puțin seama. De aici teama de moarte.

– Vrei să spui că singurătatea reprezintă un pericol major, poate chiar capital, manifestat prin neputință? Asta vrei să mă convingi?

– Nu. Vreau să spun, fără să încerc să te conving, că singurătatea ucide. Atât. Uneori încet, alteori foarte rapid. O clipă de singurătate, asociată cu o alta de neatenție, poate fi fatală chiar și celor mai evolute ființe terestre. Nu ai senzația, apropo de vânatoare!, că animalele singuratice cad mai ușor pradă vânătorului, oricare ar fi acesta, decât cele care înfruntă realitatea în grup?

– Nici vorbă, eu cred mai degrabă că șansa vânatului de a fi lovit de un glonț când se află în grup este mai mare decât atunci când este de unul singur.

– Fals! Pentru că un exemplar de vânat, indiferent din ce specie face parte, când este solitar, îl poți urmări mai ușor, atenția fiind distribuită în mod expres pe acesta. Fiind singur, este adesea dezorientat și în acest caz devine vulnerabil, pentru că fiecare pas pe care-l face poate fi o nouă greșală a acestuia. Or, câtă vreme vorbim de un grup, vorbim de un șef, care se dă exemplu, greșala lui va fi întotdeauna învățatură de minte pentru ceilalți.

– În fine, eu nu pot să-ți dau dreptate, pentru că judec lucrurile în mod diferit, i-am răspuns ușor iritat de dojana care s-a apucat s-o pună pe persoana mea. Și care ar fi scopurile pentru care a fost inventată vânatoarea? Nu așa trebuia să fie, cum am afirmat chiar la început, când te-ai băgat și tu în seamă?

– Perpetuarea voastră ca specie, asta a fost scopul pentru care a fost inventată vânatoarea. Cu condiția să vânați doar atât cât aveți nevoie, nu mai mult. Și nu, nu așa trebuia să fie, cum vedeți voi lucrurile. Ca să mă înțelegi, îți repet ceea ce tocmai am spus puțin mai devreme, și anume că vânatoarea este o practică pe care voi ați inventat-o ca să rezistați în fața timpului dezlănțuit, mai întâi pentru că vă era foame, iar azi ca să vă umpleți golurile din suflet. Cel puțin așa credeți în momentul de față. Îmi dai dreptate?

A făcut o pauză, probabil ca să-i aprob logica. Dar pentru că nu a primit niciun răspuns, a continuat nestingherit, cum o făcuse și mai devreme:

– De fapt, îți spun, ca să mă înțelegi mai bine, că în mod absolut involuntar practicați acest oribil joc al vânătorii. Cu toții, cu absolut toții! Nu pentru că nu ați avea ce să mâncați, ci doar ca să vă mențineți antrenați în deprinderea obiceiului ancestral de a ucide. Să rămâneți în formă, cum spuneți voi.

– Nu toți, i-am răspuns, la rândul meu, fără nici o ezitare. Doar o mică parte se antrenează în ceea ce tu ai afirmat mai devreme. Cei mai mulți practică vânatoarea ca să descopere în ambient liniștea nealterată a pădurii. Cu toate comunitățile ei de viață. Nu vărsarea de sânge reprezintă un scop în sine, cât alimentarea sufletului cu visuri care zboară la înălțime și care se desprind din liniștea și siguranța mediului silvan.

– Fals din nou! Ceea ce spui tu nu are niciun sâmbure de adevăr. Care liniște? Cea pe care o spargeți cu bubuituri aducătoare de moarte? Și care siguranță? Cea care pune în pericol viața vânatului și pe a vânătorului, deopotrivă? Despre așa ceva este vorba? Vedeți cum amestecați voi lucrurile? Cum ar fi, în acest moment, să primești, de pildă, o replică similară din partea naturii?

– Răspunsul pe care pot să ți-l dau și pe care, probabil, te aștepti să-l primești de la mine, este: trist și înspăimântător.

– Ai văzut, că încet-încet vii pe calea creștinului?

– Taci și ascultă-mă până la capăt, pentru că vreau să mă explic. Deoarece tu crezi că în viața noastră de zi cu zi nu mai există nici reguli, nici rost și, poate, nici viitor. De când cu aceste apucături și cu multe altele, considerate ancestrale. Cel puțin pentru viitorul nu prea îndepărtat, s-ar putea deduce, după cum te văd și după cum te-ai exprimat, s-ar putea deduce că nu prea mai avem șanse la supraviețuire. Dar nu este așa. Chiar dacă uneori ni se întâmplă să fim și noi victime ale naturii, viața merge înainte, cu bunele și relele ei. Și nu numai vânatul sau natura, în general, este o victimă a omului, ci și omul este o victimă a naturii. Câți dintre semenii noștri nu au sfârșit tragic în pădure, în împrejurări uneori banale?

– Din vina exclusivă a voastră.

– Iarși numai noi suntem de vină?

– Pentru faptele voastre, da, sunteți singurii vinovați. Pentru că vouă, și numai vouă, vi s-a dat dreptul la libera alegere. Și nu una oarecare, ci o libertate deplină.

– Tocmai aici este cheia echilibrului. Pentru că, având libera alegere, în ceea ce facem noi, în practicile de zi cu zi, reglăm totul ca toate să fie în echilibru.

– Cum te laudai că faceți și atunci când vânați?

– Chiar și atunci. Și iarși îți spun că vânatoarea, chiar și cea de azi, are logică și pentru bunul mers al lucrurilor în natură. Cel puțin așa cred eu și cei de o seamă cu mine, că prin vânatoare se face o selecție responsabilă și foarte necesară, de altfel, a indivizilor din regnul animal care nu mai au loc, pentru că ecosistemul a devenit prea aglomerat. Înțelegi ce vreau să spun?

– Da și nu prea. De aceea trebuie să îți spun, ca să știi, că natura acționează ea singură într-o simbioză totală, fără egoism și netendențios, când se autoreglează, dispunând și de capacitatea de autocontrol. În timp ce voi, când faceți așa-zisa selecție, nu vă puteți abține de la rău. Sau, ca să fiu mai eufemistic, de la interesele voastre. Și degeaba dați vina pe alții, încercând să vă

disculpați și să vă eliberați de propriile greșeli, punându-le în cărca altora.

– Și dacă, într-adevăr, nu greșim nici noi și, poate, nici ceilalți de lângă noi, atunci greșește natura? Care ne cere, în felul acesta, tribut? Sau care, poate, se răzbună pur și simplu pe noi?

– Victimele umane, la care te referi, nu sunt cete de pădure, sub formă de tribut, cum repetați adesea. Ele se întâmplă pur și simplu din erori umane, uneori, e drept, banale, dar cu deznodământ tragic. Comuniunea pentru natură este o regulă, pe care voi o încălcați adesea, deoarece în lumea voastră practicarea ei nu a depășit încă stadiul de aparență. Voi nu știți să fiți în echilibru, pentru că nu aveți echilibrul în voi. Cum îl are, de exemplu, un arbore, clădit în fiecare celulă a sa.

– Vrei să spui că noi, oamenii, nu știm să ne organizăm colectivitatea? Că nu știm să ne ajutăm unii pe alții, să trăim unii pentru alții? Ce părere ai atunci despre familie? Nu asta facem într-o familie, să trăim unii pentru alții? Dar la locurile de muncă? Colegii între ei, nu se ajută?

– Te rog să nu amesteci lucrurile. Familia este o formă de organizare a voastră și de perpetuare a speciei. Fără ea, ați muri. Și, din păcate, ați început să uitați acest adevăr. Dar colectivitatea de care îți vorbeam, foarte vizibilă la plante, înseamnă cu totul altceva. Voi confundați foarte ușor lucrurile. Te-am auzit, de pildă, zilele trecute spunându-i unui amic de-al tău că vânătorii dau cel mai bun exemplu de colegialitate. De fapt, voi nu știți ce înseamnă cuvântul colegialitate. Este doar o impresie cu care vă afișați emfatic în societate, deoarece individualismul este cel care vă guvernează, fiind prezent în formă continuă în atitudinea și caracterul vostru.

– Ai spus cumva caracter?

– Da, caracter, pentru că asta se deduce din comportamentul, din ideile și din acțiunile voastre. Care vă fac să fiți egoiști în formă extremă. Pentru că sunteți prea mândri ca să acceptați modelul de conduită vegetal. Și îți spun foarte clar că, pentru ca acest lucru să se întâmple, ați avea nevoie de modestie (și n-o aveți), de morală (și vă faceți că n-ați auzit de ea), de iubire (dar ați tradus-o greșit), precum și de multe alte trăsături care derivă din înțelepciune și din răbdare. Or, voi vă prefăceți că le cunoașteți și că le practicați, dar în realitate vă înțeptați unii pe alții, într-un gest de exterminare subtilă, dar continuă.

– Ce faci, mă dojenești? Doar nu ai cumva impresia că aș fi singurul vinovat de ceea ce se întâmplă rău în societatea umană?

– Într-un fel, da. Pentru că și tu procedezi cum procedează o majoritate, spunând că așa este normal. Sau vrei să-mi spui că, stând adesea printre copaci, ai ajuns să găsești în ei modelul de care ai avea atâta nevoie? Tu și toți cei de o seamă cu tine?

– Nu. Vreau să spun că dacă am fost născut liber, de ce să nu profit de această libertate sfântă, inviolabilă și inalienabilă? De ce să găsesc modele în altceva, când ele există în propria mea persoană?

– Sau, mai degrabă, vrei să spui că libera alegere

este un atribut care vi se cuvine vouă, oamenilor, în mod necondiționat? Da, recunosc și eu libertatea voastră și dreptul vostru de a alege. Dar și ceea ce am propus eu, a privi și a adopta pădurea ca model, ține tot de libera alegere. Numai că aceasta ar fi una cât se poate de înțeleaptă, foarte de folos vouă, pentru că legătura strânsă cu pădurea se armonizează bine și rezonază impecabil cu propria voastră conștiință. Fără un model autentic, voi ieșiți în afara conștiinței. Și iată ce faceți atunci când vă îndepărtați de conștiință: ucideți cu zâmbetul pe buze. Și nu vă saturați nici măcar când cămările vă sunt pline și programul supraaglomerat. Ați reușit să vă încadrați într-un perpetuum-mobile circular, în jurul binomului societate-natură, crezând că traseul acesta vă va da și liniște, și sănătate, și satisfacții, și perenitate. Uitați că, „în goana voastră după vânt”, nu găsiți decât „deșertăciunea deșertăciunilor” și, într-un final relativ scurt, moartea. Poate de aceea aveți nevoie de o dojană continuă din partea noastră.

– Dar cum rămâne atunci cu liniștea naturii și cu moartea căprioarei? Cu lacrima strivită sub gene, înainte chiar ca aceasta să curgă pe obraji și tot înainte ca vânătorul să aibă carnea necesară trupului ca hrană? Ar putea vânătorul care a ucis căprioara să se simtă vinovat? Când acasă îl așteptau ai lui, flămânzi și oropsiți?

– Voi nu trebuie să uitați că niciun sacrificiu nu se justifică decât numai dacă el este făcut cu scopul de a salva ceva sau pe cineva. Mergând mai departe pe acest raționament, îți spun că la fel stau lucrurile și cu liniștea din pădure. Ea trebuie respectată la aceleași standarde, iar un sacrificiu se justifică doar când este făcut pentru menținerea ei în stadiul de climax.

– Ideea fundamentală, și asta n-o spun eu, ci o spune însuși Mircea Eliade, este că viața nu se poate naște decât dintr-o altă viață sacrificată¹, a fost replica mea, pe care am spus-o ca să-i produc rumoare.

– Este adevărat, „sacrificiul operează un uriaș transfer”, în planul în care acesta este făcut, ca să-l citez și eu pe același autor de la care te-ai inspirat și tu. Dar, ține minte, sacrificiul pe care-l faceți voi în astfel de ocazii, nu poartă în el logica unei noi vieți și nici tendința de a le cruța pe cele existente. Fapta voastră se încadrează, mai degrabă, în rândul crimelor și este la fel de ordinară precum orice încercare de imolare de dragul unui moft. Așa că nu mai căuta argumente la practici care nu vă onorează, încercând să denaturezi sensul cuvintelor sacre, precum sacrificiul sau liniștea sufletească.

În acel moment conversația s-a întrerupt brusc, precum începuse, cu reproșuri grele și apăsătoare pentru conștiința mea, parcă tot mai încărcată în ultimul timp de întrebări rămase fără răspuns. Singur fiind din nou și în afara acestor muștrări interioare, dar parcă străine mie, m-am prins cu toată făptura de realitatea prezentă, ca de o arcă a salvării. Și am putut să aud limpede câinii care hăituiau vânatul, cu o râvnă istovitoare, doar ca să le facă pe plac stăpânilor care-i conduceau sau care îi așteptau pe partea opusă alergatului, vânători pregătiți să facă față vânatului, pe care-l doreau să apară în turmă și într-o mișcare mai lentă, dar

neapărat prin fața lor. Ca să-l poată lua mai ușor la țintă, de fiecare dată pe cel mai mare, să tragă și să-l doboare. Evident, pentru ei satisfacția ar fi fost deplină dacă vânatul împușcat ar fi rămas *în foc*, adică pe loc, lovitura dată fiind una precisă și mortală.

După puțin timp, lătratul câinilor s-a auzit tot mai aproape de locul în care mă aflam și, după cum aceștia se mișcau, mi-am dat seama că șansele de a aduce vânatul spre mine erau din ce în ce mai mari. Apoi speranța mea a devenit certitudine. Începusem să aud crengile uscate cum se rupeau și trosneau sub copitele mari ale porcilor mistreți. „Trebuie să fie și mulți, și mari”, mă gândeam copleșit de emoție, sub influența adrenalinei care creștea exponențial în tot trupul meu, bătându-și parcă joc de persoana mea. Și da, așa a fost. Din pădurea tânără de fag din fața mea mi-a venit mai întâi pe la nas mirosul specific de porc, acru și înțepător. Apoi, la foarte puțin timp, a apărut un exemplar mare și impunător de mistreț, care s-a oprit pentru câteva momente, chiar la liziera pădurii. „Trebuie să fie scroafa, conducătoarea de grup”, mi-am spus în gând, cea care lua toate deciziile. Și probabil că ea a fost, după mișcărilor pe care avea să le facă. A adulmecat scurt spațiul din fața ei, iar mai apoi, după ce s-a convins că nu era nimeni care să le pună în pericol viața, a pornit într-o goană nebună către un trup de pădure situat la câteva sute de metri distanță în spatele meu.

Imediat ce am zărit-o și chiar înainte s-o ia la fugă, am pus arma la ochi, am fixat crucea lunetei pe creștetul acesteia și am așteptat să văd ce se întâmplă. Inima din piept o simțeam bătând cu repeziciune și cu zgomot mare. Ca s-o liniștesc, mi-am dus mâna dreaptă și am pus-o instinctiv pe piept. Am ținut-o acolo câteva secunde, apoi am luat-o și am pus-o din nou pe armă. Încercam, în același timp, să mă concentrez cu mare atenție și la vânatul din fața mea, și la emoția care parcă mă copleșea până la epuizare. „Ai grijă și evită să tragi în primul”, auzeam spunându-mi o voce pe care o recunoșteam ca fiind a mea proprie.

Când toți porcii mistreți au ieșit din pădure și alergau nebuni către mine, fără să-mi bănuiescă prezența, i-am numărat cu atenție: erau șapte în total, primii patru mari și alții trei, de pe urmă, mai mici, care nu aveau mai mult de un an de zile. Timpul până să iau decizia de a trage era scurt, așa că am luat în cătarea puștii pe cel de-al doilea exemplar, apoi am pus-o pe cel de-al treilea, pentru că mi s-a părut a fi mai mare. Alergau prea repede și începusem să mă fâstâcesc.

– Trage!, am auzit brusc vocea cu care făcusem conversație mai devreme și pe care o simțeam străină mie, deși venea și ea tot din adâncul ființei mele. Trage odată, ce faci? De ce stai pe gânduri, nu vezi că mai au puțin și trec de tine, fără ca tu să-i conturbi în vreun fel? Ți-e frică să nu ratezi, ca să nu dai ciracilor tăi motiv de bârfă?

Fără să vreau, mi-am adus aminte de o frântură din discuția de mai devreme, așa că i-am replicat:

– De ce-mi ceri să fac asta?

– Ca să fii mulțumit și satisfăcut.

Nu pentru așa ceva ai venit să vânezi?

– Dar atunci cum rămâne cu „sacrificiul pe care-l faceți voi și care ar trebui să poarte în el logica unei noi vieți și, fără îndoială, tendința de a le cruța pe cele existente”?

– Nu rămâne nicicum, iar ceea ce am spus, nu are cale de întoarcere. Adică rămâne spus. Și nu lua totul *ad litteram* din ceea ce ți-am cerut să faci. Când te-am îndemnat să tragi, am vrut doar să dezvolt în conștiința ta idei contradictorii, în măsură să te mențină în poziție verticală și să iei decizii corecte. Exact ca în cazul anticorpilor. Pentru că așa e viața și așa trebuie înțeleasă, cu binele și cu răul alături, cu lupul alb și lupul negru în noi.

– Nu prea înțeleg ce vrei să spui cu lupul alb și lupul negru din noi. Explică-te, te rog.

– Vrei să spui că nu ai auzit de povestea celor doi lupi? Povestea unui bătrân indian, spusă nepoților lui?

– Dă-mi câteva indicii, ca să-mi dau seama dacă am auzit-o sau nu.

– Păi, se spune că în fiecare din noi trăiesc doi lupi, unul alb și unul negru și că domină întotdeauna lupul pe care-l hrănim.

– A, da, am auzit povestea, dar ce legătură are asta cu ceea ce facem noi acum?

– Păi are, pentru că eu am încercat să hrănesc lupul negru din tine, nu ca să se manifeste, cum spune povestea bătrânului indian, ci pentru ca tu să-i dai posibilitatea celui alb să devină mai agresiv și să preia conducerea. Și ca să te convingi că am dreptate, privește în față cu atenție și spune-mi ce vezi?

– Șapte mistreți care sunt tot mai departe de mine. Și care cred că te-au auzit, din moment ce au luat-o, subit, într-o altă direcție.

– Și de ce nu ai tras, când i-ai avut în cătarea puștii și ai fi putut să-l dobori pe oricare dintre ei?

– Pentru că, tot de la tine citire, „niciun sacrificiu nu se justifică decât numai dacă el este făcut cu scopul de a salva ceva sau pe cineva”. Iar eu, omorându-l, nu aș fi salvat pe nimeni altcineva în loc.

Am lăsat apoi arma jos și am așteptat să se termine goana și, cu aceasta, ziua de vânătoare. Am știut că vor fi multe întrebări și reproșuri la sfârșit, când se va face bilanțul, dar în felul meu m-am bucurat că am salvat o viață. A unui porc, dar nu mai avea importanță. Și într-adevăr, în momentul în care ne-am adunat, lumea era agitată și nervoasă, pentru că singurul vânat identificat a trecut pe la mine, iar eu nu am tras nici măcar un foc de armă. Așadar, după cum aveam să constat la locul de întâlnire al vânătorilor, nu se împușcase nimic, iar eu eram singurul vinovat de acest lucru.

– Și care ar fi motivul pentru care nu ai tras? m-a întrebat șeful grupei de vânătoare, din care făceam parte și eu.

– Pentru că niciunul dintre mistreți nu avea colții de argint, i-am replicat ca să fiu lăsat în pace. Apoi ne-am despărțit amical, plecând fiecare la casa lui. Eu, cu cel puțin o viață salvată.

Notă: 1. Mircea Eliade, *Arta de a muri*, pag. 226, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2006.

Valer Pop

Leopardina

Prietena lui Vilică era o fată frumoasă, cu fața albă, cu ochii mari și verzi, plini de scânteieri neînțelese. Ea era Milica, dar de la o vreme a fost cunoscută mai mult ca Leopardina, din simplul motiv că îi plăcea să se îmbrace cu haine care imitau blana de leopard și o făcea cam des, dar mai ales când ieșea cu treburi sau pentru distracție în sat. Timp avea berechet, că, fiind singură la părinți, mama ei se ocupa de tot. Poate și pentru că era singurul copil al familiei, mereu i se satisfăceau toate poftetele. Leopardina avea un temperament ciudat, ca o eroină dintr-un roman de Turgheniev. Era așa, cum se spune astăzi, mai nonconformistă. Era zveltă, cu mijlocul subțirel, cu picioarele lungi de parcă nu se mai terminau, dar, cum ținea foarte mult la imaginea ei, nu a lăsat nici să-i scape implantarea unui piercing în nas și nici botoxarea buzelor. A recurs și la tatuaje. Chiar și-a făcut un tatuaj cu o semnificație aparte într-un anumit loc pe corp pe care-l arăta doar prietenelor apropiate și lui Vilică, bineînțeles. Arăta de parcă era numai picioare și buze. Și, Doamne, ce bine-i sta și ce frumos dansa din buric! Mai ceva ca Shakira. Mereu făcea senzație. La discotecă era tare des solicitată să danseze dansul din buric, spre bucuria tuturor băieților din club. Un tinerel odată chiar a glumit spunând: „Leopardina a vindecat pe mulți bărbați de cataractă”.

O dată, fiind invitată de niște prieteni la o onomastică, a vizionat niște filmulețe mai vechi cu muzică de Sinéad O'Connor. Așa de mult i-a plăcut muzica acestei interprete că a devenit pe loc fană a ei. A vrut și să se radă în cap ca Shiny, dar mama ei, când a auzit, s-a făcut foc și pară, că nimeni din vița lor nu s-a făcut de răs în sat, mai ales femeie, să se lase fără păr. Dacă mai faci și treaba asta să știi că în casa asta nu mai intri! Dar degeaba i-a explicat mamei că acum sunt alte timpuri, oamenii nu pot să fie și să se poarte ca acum 100 de ani, nu a fost luată în seamă. Vremea curge cum curg apele, alți oameni, alte obiceiuri, alte gânduri și alte pretenții. Mama ei nici nu a vrut să audă și să înțeleagă, și Leopardina n-a avut decât să renunțe la intenția ei, dar cu o mare părere de rău. Ce bine i-ar fi stat! Nu era nimeni ca ea în sat.

De când s-a deschis în sat o sală de sport era des întâlnită la sală. Prefera exercițiile care-i dezvoltau fesierii și bustul. Băieții care au lucrat prin

Spania sau Portugalia nici nu știau cum să-i mai spună: querida, bonita sau hermosa.

Dar, pe lângă toate acestea ea, se pare că era și labilă psihic, pentru că avea uneori un comportament greu de înțeles. Ea râdea și plângea cu o înspăimântătoare succesiune de sentimente, deseori începea să râdă și termina plângând de se scutura cămașa pe ea, dar și invers. Leopardina afișa de multe ori o sinceritate forțată, ceea ce îl lua prin surprindere pe Vilică. Parcă Vilică simțea uneori că locul ocupat de el în inima ei este în pericol și oricând poate fi ocupat de unul mai șarmant.

Vilică de multe ori povestea prietenilor lui că nu ar putea zice că o iubește prea tare pe prietena lui, dar când era în apropierea ei se abținea de la astfel de declarații. Prea era numai spirit, și plăcerea intelectuală pe care o simțea alături de ea îl cam copleșea. De câte ori se despărțeau, simțea în lipsa ei o părere de rău, dar una care s-ar putea asemăna cu aceea pe care o simți când lași din mână o carte nebănuț de spirituală. Cu toate acestea, era totuși între ei o tainică legătură sufletească, ceva imperceptibil ce-i făcea să se oprească în seri cu lună plină sub teiul înflorit din grădina ei, când tăceau și ascultau înfiorați șoaptele moi ale frunzelor tremurătoare.

Se poate să greșesc, când spun că nu o iubea prea tare, dar se poate să spun și adevărul. Ce e mai ușor decât să nu găsești explicația în astfel de împrejurări când ai de spus ceea ce nu simți pe propria ta piele?! Nu știu. Atâta știu că într-o zi Leopardina l-a oprit pe Vilică în drum, l-a luat de braț și a început să-i spună, cu o exuberanță obișnuită, că ea se mărită, că a cerut-o nu știu cine, că ea vrea să se mărite, că, în sfârșit, s-a și logodit. Tocmai ieri m-am logodit, îi spunea Leopardina râzând de el și i-a arătat ce inel a primit. Zicea: „Ce inel, strașnic inel... costă... costă...” și râdea și iar râdea. „Un așa inel să-i faci și tu iubitei tale!” i-a spus.

Vilică a rămas încurcat în fața mărturisirii Leopardinei, spusă într-o formă care îl pune pe gânduri. Se vede că de ce se temea nu a scăpat bietul Vilică. Ce se putea ascunde după râsul ei? Bineînțeles, o bucurie aparte. El i-a spus, totuși, că îi pare bine că se mărită, că, în sfârșit, acesta-i rostul fetelor pe lume. Erau stupide aceste vorbe, dar ce era să zică? Prietena lui a tăcut pe loc, i-a aruncat brațul la o parte, și el, înspăimântat de marea gre-

șeală ce a făcut-o, și-a plecat capul în pământ și mergea ca năuc alături de ea.

Când a îndrăznit să-și ridice privirea, în jurul buzelor ei proeminente și roșii flutura un zâmbet plin de o adâncă melancolie. Leopardina părea străbătută de un sentiment ciudat, care se înstăpânea din ce în ce mai mult și asupra lui. Nu știu cum, dar Vilică simțea o durere prelungă în piept și, ca un bolnav sfârșit, dorea să vină de undeva o mână călduță și moale, să îl mângâie pe frunte, pe păr și pe ochii care-i ardeau ca flacăra unei lumini apropiate.

Când au ajuns în dreptul casei, Leopardina i -a întins mâna, l-a privit în față și i-a zis:

– O să rămânem prieteni buni! Nu-i așa? Nu fi supărat, că și de mâine încolo soarele va răsări la fel.

Din ochii ei verzi și mari se revărsa o lumină stranie, iar pleoapele trandafirii, care acopereau pe jumătate cele două comori de smarald, pluteau în străluciri de lacrimi.

După vreo câteva clipe ea s-a întors încet și a fugit în curte. A plecat și el uluit, ca din preajma unei nenorociri. În noaptea aceea s-a frământat până în zori. Ce însemna acea privire stranie a Leopardinei? Ce însemna? Să fi fost o chemare a unui suflet orbit de iubire? Ori era vreun sentiment trecător care a tulburat sensibilul ei suflet al prieteniei? Niciodată Vilică nu ar fi crezut că ea ar ști să și iubească.

*

De atunci a trecut multă vreme. Leopardina s-a măritat și și-a deschis o clătitărie, „La Milica”. Vânzările merg bine, cui nu-i plac clătitele? Este mulțumită cu viața sa și nu se mai gândește la Vilică.

Lui Vilică i-au răsărit cei dintâi peri cărunți, vestitorii unor vremuri mai liniștite. Și acum încă îl supune aceea privire a Leopardinei și uite, și acum când scriu aceste rânduri, el ar alerga la ea, să o strângă în brațe și să sărute de pe ochii ei verzi taina acelei priviri.

Haiku - Valer Pop

*
se lasă seara –
împrăștiind cu parfum
regina-noptii

*
primul zbor –
căzând din cuib puiul
de rândunică

*
odihnă la câmp –
doar pălăria de paie
dusă de vânt

*
rupând petale –
pe banca din parc
un băiat timid

*
chef de hartă –
câinele latră de zor
la cioara de pe ram

*
primii fulgi –
pe învățătoare
n-o mai aud elevii

*
ger cumplit –
chiar și susurul izvorului
a înghețat

*
ninsoare grea –
mașinile din parcare
niște movile

*
mari reduceri –
fata trecută interesată
de rochia de mireasă

*
la cules de fragi –
peste mână trece
o salamandă

*
vin de la piață –
câinele mă așteaptă
dând din coadă

*
seară după târg –
un maidanez flămând
mirosind dozele goale

*
liniștea amiezii –
un fluture deschizând și
închizând aripile

*
pe vârfuri –
fluture ochi de păun
lipit de creangă

*
casă pustie –
filtrând praful
pânza din geam

*
cataractă –
pâcla amestecată
cu mireasma de tei

*
pasul ștregarului –
pe alee un bilet
purtat de vânt

*
maci înfloriți –
pensula aprinde
pânza pictorului

Lucian Claudiu Grapini

Blândețe

E frig. Doar arborii verzi tot anul mai au crengile încărcate de frunze. Ceilalți sunt goi, iar vântul străbate printre ramurile lor cu ușurință. Încă nu a venit zăpada. Poate ar fi mai bine, căci ploaia asta nu se mai oprește de vreo câteva zile. Suntem uzi tot timpul și nu avem unde să ne adăpostim ca să ne uscăm. Nu mai avem nici mâncare de când a plecat Stăpânul. A plecat cu oile în ziua în care a început să plouă. Noi nu ne aflăm prin apropiere când a pornit la drum. Noi, adică eu și Bălan. Așa îi spune Stăpânul prietenului meu mai tânăr. Mie îmi zice Bârsan. Bălan e la a doua lui iarnă. Eu am prins mai multe ierni, șapte cu asta care vine. Iarna trecută eram trei. Mai era unul cu noi, căruia Stăpânul îi spunea Ociuc. Eu am crescut cu el de când eram mic. Pentru el, iarna trecută a fost a cincisprezecea. Era bătrân când a murit, în primăvară. Nu a fost bolnav, dar se vedea că l-au părăsit puterile. Într-o dimineață, când mergeam cu oile, Ociuc s-a dus și s-a așezat sub un copac, la umbră. Am crezut că doarme, însă, când ne-am apropiat, am văzut că nu mai suflă. Am învățat de la el cum să mă lupt, cum să caut urme și cum să mă feresc de mânia Stăpânului. Acum, Bălan învață aceste lucruri de la mine. Câini proști, așa ne spune Stăpânul când e mânios, și aruncă după noi cu pietre sau cu ce are la îndemână. Nu a fost niciodată bun cu noi, nicicând nu ne-a vorbit cu blândețe și nici nu ne-a mângâiat vreodată. Doar lovituri am primit atunci când credea că nu ne-am făcut treaba. Mâncare ne-a dat întruna, multă și bună. De asta nu ne putem plânge. Ne-am obișnuit cu viața asta. Primim mâncare, iar noi ne facem treaba de paznici ai oilor. Dar acum am rămas singuri. În ziua în care a plecat cu oile, noi doi ne găseam prin pădure. Ne întâlniserăm cu alții de la alte case care patrolau și ei pe acolo. Ne-am ciondănit puțin, am mârâit unul la altul, am lătrat unii la alții, însă până la urmă ne-am potolit. Ne-am mai întâlnit cu ei și înainte, așa că știam cam ce poate fiecare. Ei erau patru, însă noi doi nu semănăm la statură cu ceilalți. Suntem mai mari decât mulți dintre fărtații noștri. Suntem mai înalți, mai lungi, cu pieptul mai gros, cu picioarele mai țepene și cu botul mai lat. Bălan e alb complet, iar eu sunt alb cu pete negre. Ne cunoaștem puterile și ținem unul cu altul. Trebuie haită bună de câini ca să ne pună pe fugă. Du-

pă ce ne-am revăzut cu vecinii, am pornit-o înapoi spre casă. Ploua de parcă turna cu găleata. Pe când am ajuns, oile și Stăpânul pleaseră. Cred că au coborât la casa din vale, departe. Nu am mai fost acolo de câteva ierni, înainte să apară Bălan în viața mea, și nu mai știu drumul. De era Ociuc cu noi, n-am fi rămas aici, ne-ar fi dus în acel loc. Nu l-am auzit pe Stăpân să ne strige când a plecat. I-am luat amândoi urma, dar i-am pierdut-o repede prin șiroaiele de apă ce curgeau de pe coastele dealurilor. Se făcea seară. Ne-am întors la casă și la staul și ne-am culcat în iarba udă, biciuiți neconținți de ploaie. Oare va veni Stăpânul după noi?

Mă trezesc în zăpadă. Peste noapte ploaia s-a transformat în ninsoare. Blana ni s-a mai uscat. Acum, însă, e și mai frig, iar foamea ne înghesuie și mai abitir. Am căutat amândoi, în fiecare zi, prin toate cotloanele dimprejurul casei, dar nu am găsit nimic de-ale gurii. Mă uit la omătul proaspăt, poate, poate, însă nici urmă de Stăpân. Adulmecăm amândoi aerul, dar nu-i simțim mirosul. Îl așteptăm în continuare. Poate va veni și ne va duce la casa din vale. Oare ce aud? Glas de om străin. Ieșim amândoi pe muchia dealului din apropierea casei lătrând și vedem o căruță cu fân trasă de doi cai mari și un om mergând înaintea lor. Îi dăm de știre să nu vină mai aproape, fiindcă aici e locul nostru. Dar ce face? Oprește caii și se îndreaptă spre noi. Bălan, mai apucat de felul lui, se repede spre el lătrând zgomotos și amenințător. Străinul nu se sperie. Înaintează spre noi cu pași rari, vorbind cu blândețe. Mă duc și eu lângă Bălan, mârâind gros, fără să-l scap pe om din ochi. A ajuns în apropierea noastră. Din două salturi aș fi lângă el și mi-aș putea înfige colții în mâna sau în piciorul lui. Când mai să fac asta, Străinul se oprește, își dă jos ranița din spinare, o dezleagă, bagă mâna în ea și scoate o pâine mare. O rupe în două și ne aruncă bucățile la picioare, după care se întoarce și pleacă, uitându-se înapoi, peste umăr, din când în când. Ajuns la cai, îl ia pe unul de căpăstru și își vede de drum. L-am urmărit atent până a intrat pe drumeagul din pădure. Abia apoi m-am aplecat asupra bucății mari de pâine și am început să mănânc, în vreme ce Bălan era aproape gata cu dăraba lui.

Stăpânul nu a mai apărut, dar Străinul a venit în fiecare zi cu mâncare, în ultima vreme chiar

de două ori pe zi, dimineața și seara. Ne aducea pâine, oase, lapte și resturi de mâncare. Tot timpul ne vorbea cu voce blândă și răbdătoare. Mai mult de atât, ne-a făcut din scândurile Stăpânului un adăpost mare, unde să încăpem amândoi, pe care l-a umplut cu fân adus din șură. Bălan s-a împrietenit cu el după vreo câteva zile. Se gudura și se bucura nespun când îl vedea apropiindu-se. Străinul îl mângâia și-l îmbrățișa. Nu am mai văzut astfel de purtări până acum, dar, după cât era de vesel Bălan când era dezmiertat, pesemne că nu puteau fi decât plăcute. A încercat să mă atingă și pe mine, cu răbdare și vorbind la fel de blând, dar nu l-am lăsat nicio dată. Mârâiam la el încet și scurt, iar el se oprea numaidecât. Am primit prea multe lovituri dure-roase ca să mai am încredere într-un om care vrea să pună mâna pe mine. Însă, chiar dacă nu -l lăsam să mă atingă, nu urla la mine și nici nu mă alunga. Se mulțumea să mă privească înțelegător și să se joace cu Bălan. Trăiam bine, eram hrăniți și nu mai dormeam sub cerul liber. După o vreme, când vedeam Străinul că se apropie, dădeam și eu ușor din coadă și mâncam cu Bălan în apropierea lui fără să mai stau în gardă ca la început. Nici el nu a mai încercat să mă mângâie. Poate înțelesese că e mai bine așa cu unul ca mine. Pe de altă parte, Bălan era în stare să-i sară și în cap de bucurie.

E dimineață. Simt o adiere ciudată. Străinul încă nu și-a făcut apariția. Bălan doarme. Ies din adăpost ca să prind mai bine mirosul acela neobișnuit. Parcă aduce a miros de câine, dar e diferit, totuși. Mirosul vine dinspre pădurea de pe vârful dealului. Înaintez vreo câțiva pași, tot adușmănos, și numai ce dau cu ochii de el. Stă în șezut, la marginea pădurii, și se uită direct la mine. Am mai văzut alții ca el de multe ori. Știu ce este și ce vrea. E un neam de-al nostru din sălbăticie. Seamănă cu noi, câinii. Se mișcă la fel, aleargă la fel, mârâie și ei, adușmănos asemenea nouă, dar sunt, totuși, diferiți. Cu toții au aceeași culoare, sur cu roșcat, pe când noi putem fi albi, gălbui, roșcați, negri, maronii sau amestecuri ale acestora. Ei nu latră ca noi. Sunt mai tăcuți. În schimb, urlă atunci când se adună în haită și când se caută unul pe altul. Sunt și fărtați de-ai noștri care urlă, dar nu ca ei. Urletul lor e aparte, mai intens, prelung și sălbatic. Cei mai mulți dintre ei sunt mai mari și mai puternici decât majoritatea dintre noi, dar eu și Bălan nu suntem niște câini oarecare. Le suntem egali în mărime și forță multora

dintre ei, suntem chiar mai mari decât unii. Eu îi știu drept „câinii din pădure”, căci acolo trăiesc, în vreme ce oamenii le spun lupi. Deși nu ne avem bine unii cu alții, simțim, totuși, că suntem apropiați, că avem aceeași strămoși. I-am întâlnit cel mai adesea vara, la stână, când veneau să prindă oi pentru a-și potoli foamea, căci, spre deosebire de noi care primim mâncare de la oameni, ei trebuie să și-o caute singuri. Pe timpul verii, la munte, noi, câinii, suntem mulți, câte cincisprezece-douăzeci, pe când ei sunt trei sau patru, foarte rar în număr mai mare.

După ce le dăm de știre oamenilor de la stână, îi alungăm ușor, însă, câteodată, se găsesc câte unul sau doi mai mari și mai curajoși, care se aruncă asupra alor noștri și îi sfărtecă dacă nu îi putem scoate sau dacă oamenii, înarmați cu bâte, încă nu au ajuns la fața locului. Sunt și vicleni, mult mai vicleni decât mulți dintre noi. Câte unul iese la vedere

într-o parte a muntelui ca să ne păcălească, timp în care alții atacă turma din partea cealaltă. Dar eu le cunosc planurile. Pe mine nu reușesc să mă prostească. Tocmai de aceea, știu ce urmărește cel care se uită acum la mine. E unul tânăr, cred că asta e prima lui iarnă. E mare, cam de măsura mea, dar pare mai subțirel, încă mai are de se împlinit. Mă proptesc bine cu picioarele în pământ, îmi încordez tot trupul și scot un mârâit adânc și înspăimântător. Bălan mă aude și, din câteva salturi, e lângă mine. Îl vede și el pe vârul nostru sălbatic și începe să scoată un lătrat lung, asemănător unui urlet, așa cum facem noi, câinii, când îi întâlnim. Lupul se ridică în picioare și începe să pășească spre noi, nescăpându-ne din privire. Bălan, nerăbdător de felul lui, o ia din loc și merge să-l întâmpine. Pornesc și eu, dar sunt mai încet decât el și rămân mai în urmă. Ajuns la câteva salturi de Bălan, lupul se oprește și mârâie, zburându-și părul de pe spate, își arată colții și sare spre Bălan, însă ajung și eu la timp. Văzând că nu ne dăm înapoi din fața lui, că avem curaj și că suntem cât el de mari, îl cuprinde frica și face cale-ntoarsă. Alergăm după el, dar, fiind mult mai rapid decât noi, se face nevăzut în pădure. Ne mai învârtim puțin pe acolo, eu mă uit atent în jur să văd dacă nu mai apare vreunul și ne întoarcem la casă. Nu după mult timp, apare și Străinul. Ne bucurăm să-l vedem și să ne primim tainurile. Fiind zăpadă proaspătă, Străinul descoperă repede urmele noastre și ale lupului și, cu Bălan după el, ține urma acestuia până la marginea pădurii. Se întoarce, ne mai vor-

bește blând o vreme și pleacă grăbit. Noi intrăm în adăpost și ne întindem pe fân, așteptând să vină seara și să reapară Străinul cu porțile noastre și cu glasul lui pașnic și liniștitor.

Chiar înainte de înserat, ninsoarea s-a oprit. Vântul bate destul de tare. Bălan simte că urmează să vină Străinul, așa că nu mai are răbdare și mă îndeamnă să mergem să-l întâmpinăm. Pornim amândoi bucuroși, trecem de muchia dealului din apropiere și ne îndreptăm spre drumeagul ce străbate pădurea din vale, pe unde venea zilnic omul cel bun. Dintr-odată, simt din nou mirosul acela de azidimineață. Mă opresc brusc și mă întorc către dealul mare cu pădure în vârf. Bălan găsește și el mirosul și vine lângă mine, mârâind. Lupul cel tânăr, coborât la poalele dealului, înaintează spre noi. De data asta, e mult mai hotărât, și, în scurtă vreme, îmi dau seama de ce are mai multă îndrăzneală. Din tufișurile din stânga, iese cel mai mare lup pe care l-am văzut vreodată. E mai roșcat decât celălalt și are o ureche ruptă din vârf. Zăpada e mare, nouă ne ajunge la piept, dar lui nu. Se uită fix la noi și se alătură celui alt, pornind în direcția noastră. Lupul tânăr începe să alerge, iar Bălan o ia și el din loc spre a-l întâmpina. Pornesc și eu după el, alerg cât pot de iute, în vreme ce lupul cel mare vine alene, parcă nepăsător. Mi-am dat seama că ăsta nu e unul oarecare. A trecut prin multe și, cu siguranță, a răpus mulți câini la viața lui. Bălan și cu mine ajungem față în față cu lupul cel tânăr, care a prins curaj și nu dă înapoi. Sărim amândoi pe el, însă ne întâmpină cu colții. Nu reușim să-l prindem. Cel mare se apropie alert, când auzim un strigăt puternic în spatele nostru. E Străinul, ajuns exact la timp. Întorcându-mi privirea, îl văd fugind spre noi, având un cep mare și un bolovan în mâini. Aruncă piatra spre lupul tânăr, care, cuprins de spaimă, fuge înapoi spre deal. Lupul mare, la vederea omului, se oprește, dar nu dă îndărăt, ci ne țintuiește cu o privire sălbatică și înfometată. Eu mârâi amenințător și îmi mențin poziția, iar Bălan, îmbărbătat de prezența prietenului nostru, latră scurt și se repede spre lup. Alerg și eu. Lupul îl așteaptă nemișcat și, când Bălan se repede să-l atace, se ridică pe picioarele din spate, îi oprește, cu picioarele din față și cu pieptul, saltul și-l trânteste pe fratele meu la pământ. Apoi sare asupra lui, cu gura deschisă, gata să-l sfâșie, dar, între timp, am ajuns eu și Străinul. Acesta ridică cepul deasupra capului și-l lasă cu toată puterea drept peste umerii lupului uriaș, care, icnind de durere, face câteva salturi înapoi. Omul, din avântul luat, cade în omătul pufos. Bălan, speriat de-a binelea, se retrage și se ascunde după Străin. Lupul mă ațintește cu ochii săi gălbui și, brusc, se năpustește asupra mea. Poate năucit de la lovitura primită, sare puțin într-o parte și nu mă nimerește din plin. Eu mă feresc cu iuțeală și îi prind cu colții pielea de sub urechea ciu-

pită. Mârâie nervos și scutură o dată scurt din cap, eliberându-se. Mă prinde apoi de ceafă și mă aruncă jos cu o putere nemaîntâlnită până atunci. Îi simt colții mari făcându-și loc prin părul meu gros, încercând să-mi străpungă pielea. Mă zvârcolesc cu toată forța mea să scap din prinsoare, însă e prea puternic chiar și pentru unul vânjos ca mine. Atunci vine a doua lovitură de cep dată de Străin, care îl nimerește în piept. Mă eliberează din strânsoare și saltă în spate de câteva ori. Bălan vine lângă mine, iar Străinul ni se alătură, urlând și aruncând cu picioarele omătul în direcția lui. Lupul se retrage fără grabă, arătându-ne că nu-i este frică. După o vreme, întoarce capul și, preț de câteva clipe, ne fixează din nou cu privirea lui sălbatică, după care o ia spre marginea pădurii, unde îl aștepta cel tânăr. Se miroase unul pe altul scurt, apoi se fac nevăzuți în pădurea întunecată, căreia nu-i cad frunzele. Străinul ne spune vorbe prietenoase, ne dă fiecăruia câte o bucată mare de pâine, pe urmă scoate din raniță două zgârzi cu lanț fiecare. Prima dată îi pune lesa lui Bălan, care se gudură de mai să-i sară coada de la loc. După aceea, vine încet spre mine, se pune în genunchi și îmi vorbește cu glas blajin, plin de afecțiune. Mă apropiu de el, îi miros mâinile și mă uit în ochii lui dând din coadă. Străinul îmi pune lesa în jurul grumazului, iar eu îl las să mă mângâie ușor pe spate și pe cap. Am înțeles, în cele din urmă, că era prietenul nostru, nu un dușman, și că, fără ajutorul lui, nu mai prindeam dimineața următoare. Pentru prima oară în viața mea, un om îmi arată ce înseamnă blândețea. Începea să se însereze. Străinul ne ia pe amândoi de lanț, și pornim toți trei vioiși la vale.

*

E primăvară și e cald. Copacii cărora le cad frunzele toamna sunt acum verzi. Eu cu Bălan ne bucurăm de viața bună la casa noului nostru Stăpân. Nu mai este un străin pentru noi. Mai are acasă un câine mare, alb cu pete galbene, căruia îi spune Haiduc, mai tânăr și el, cam de-o seamă cu Bălan, cu care ne-am împrietenit și ne-am înhăitat ușor. Stăpânul are multe animale, pe care le păzim cu grijă. Însă el nu e ca alții. E foarte bun cu noi și mereu ne arată că-i suntem dragi, mângâindu-ne pe cap și vorbind cu noi cu voce domoală și caldă. Pe stăpânul cel vechi l-am mai văzut doar o dată, pe la sfârșitul iernii, când a venit la Stăpânul nostru. L-am privit de la distanță și eu, și Bălan, am fi putut să lătrăm la el, dar nu l-am băgat în seamă. Nu știu ce au vorbit cei doi bărbați, dar am văzut că fostul stăpân arăta spre noi cu mâna, și au început să se certe. În cele din urmă, Stăpânul a scos ceva din buzunar și i-a dat celui alt, care, uitându-se la ce a primit, a rânjit și a plecat. Stăpânul, ieșit în poartă, i-a strigat din urmă cam așa ceva: „Să te ajute Cel de Sus să nu ajungi niciodată singur și fără de-ale gurii, așa cum ai lăsat tu câinii aștia la moarte sigură”!

Leon-Josif Grapini

Povești de (ne)adormit copiii

Opincărița satului, lelea Sabina, nu era vecină cu noi, deși locuia la nici o sută de metri de casa noastră, nu avea acest statut, fiindcă locuința sa, aflată la strada principală, peste drum, chiar în gura uliței, nu se găsea în locul copilăriei mele, mic fiind, în drumul mare ieșeam rar, nu doar eu, ci toți copilașii de pe ulicioară, și-a câștigat însă faima de cea mai bună povestitoare, avea un umor inegalabil și irezistibil, o dorea lumea la șezători, nu numai noi, copiii, ci și femeile părtașe la aceste întruniri, nu era vecina noastră, dar cea mai bună prietenă a mamei era, mult timp au întreținut prietenia, până ce anii s-au strâns peste ele și, odată cu ei, s-au strâns și vorbele spuse când ar fi trebuit să rămână nerostite, ducând la bănuieli și la neînțelegeri, nu s-a ajuns la certuri, ci doar la o adâncă tăcere, din care niciuna nu a vrut să iasă rostind cuvintele magice, Iartă și tu, că eu am iertat. Mică de statură, cu picioarele crăcănate, cu fața tucurie, a cărei expresivitate era salvată de ochii negri, zglopii și atoatevăzători, te acapara cu privirea-i jucăușă și mai ales cu vorba, vorba dulce mult aduce, vorba hazlie mult îmbie, intra mereu printre ultimele femei la șezătoare, întrebând, V-a fost dor de mine, răspunsul, cum bănuieți, era același de fiecare dată, Dooor, rostit într-un glas de copii și de femeile așezate deja la lucru și la taifas, Apoi, și dacă nu v-a fost, eu tot am venit. Venea și pe nepusă masă, atunci nu rata ocazia de a folosi expresia ei preferată, C-un pantof și c-o opincă, iată-mă-s la voi în tindă. Neavând trecere la bărbați, înfățișarea nu o ajuta, când se găsea câte o nevestă tânără și atrăgătoare să-i amintească asta cu răutate, replica fără supărare, Îs micuță, nu-s drăguță, dar te bat la opincuță, cum ar veni, trăia din meseria ei, nu pe spinarea bărbatului. Jovialitatea ascundea regrete și frustrări, date de singurătate, divorțată și fără copii fiind, îi treceau pragul o cumnată și nepoții din partea a doi frați, rar, cât să nu spună că e lăsată de izbeliște. Atelierul ei era camera de dormit, iarna, sau tinda ori cerdacul, vara, un atelier ambulant, tot ce ținea de meseria sa încăpea într-un coș de nuiiele ascuns sub pat, un butuc, câteva tipare din carton, două ciocane, daltă, foarfecă, cuțit, sulă, potricale, altfel zis, preducele, un ghem de sfoară, un tub cu vaselină și cam atât. Lele Sabină, cum faci opincile, întrebam curioși, Cu mâna, răspundea zâmbind în

colțul gurii, Hai, spune-ne. Ne spunea sau ne arăta, cum se taie cauciucul după șablon, sunt șabloane după picior, de copil, de bărbat și de femeie, pe mărime, opincile se deosebesc între ele, cele bărbătești au gurguiul lăsat, iar cele femeiești, ridicat. De ce au femeile gurguiul opincii în sus, să nu ne spui că de aia, Nu, dragii lelei, așa sunt ele, femeile, învățate, dacă au nasul pe sus, de ce nu ar avea și gurguiul, batăr că, după voia și placul femeilor, bărbaților le-ar sta mai bine cu gurguiul ridicat decât cu el lăsat, și râdea în hohote. Doar ea și femeile aflate în preajmă pricepeau aluzia. Se fac găurile, ne lămurea opincărița, spre vârf mai mici, încolo mai mari, nojița de cauciuc e așijderea, la gurgui, îngustă, la îngurzit, adică la tiv, mai lată, se țivește până la călcâi, apoi se fac găurile pentru nojițele de lână, cum poartă lumea acum, înainte nojițele au fost din același material cu opinca, pielea sau cauciuc, așa cum mai vedem la moșnegi, mai demult opincile se făceau din piele de porc sau de vită, Acum de ce nu se mai fac, N-aș ști pricina, că porci sunt chiar mai mulți decât pe vremuri, și zâmbea mulțumită de vorbele spuse. În fundul curții, într-o lemnărie, stăteau în așteptare, aruncate la voia întâmplării, camere de cauciuc învechite și nefolositoare, la care au renunțat șoferii de autobasculante sau de remorci, opincărița le primea în dar sau pe bani, după cum era de sufletist ori de avar șoferul, zgârcenia celor mai mulți săteni, șoferi sau nu, era impusă de nevoi. Am avut opinci la doi-trei ani, doar de frumusețe, le încălțam de Paști, mai mare fiind, le purtam numai la munca pe ogor sau la cules de fructe de pădure, mama avea opinci de sărbătoare și opinci de toată ziua, la biserică rar vedeai o țarancă sau un bătrân în costum popular fără aceste încălțări, cine încălca tradiția intra în gura satului. Flăcăii și bărbații în floarea vârstei, în sărbători, purtau cizme de box cu tureac, acestea făceau parte din portul popular bărbătesc, dar la lucru pe câmp sau în pădure opinca era la putere. Nu am în minte costul unei perechi de opinci, știu doar că erau trei prețuri, pentru bărbați, femei și copii, opincuțele pentru copilași costau cât cele bărbătești, material mai puțin, migală mai multă. Cu anii, opincărița va trăi tot mai puțin din meseria ei, nu își va pierde pricepera, dar se vor împuțina clienții pe zi ce trece.

În șezătoare, casa era plină, vecinele se înghesuiau în singura încăpere locuită. Șezătorea se ținea în casa noastră, întrucât a fost prima de pe uliță iluminată electric, prin grija unchiului meu electrician de meserie. Îndeletnicirile femeilor trebuie amintite, cusut, tors și ștricănit, pe înțelesul tuturor, croșetat, am folosit acest regionalism de dragul graiului local și din respect pentru toate femeile din copilăria mea care nu știau că acului de ștricănit i se spune corect croșetă. Toate erau vesele, puse pe glume, cele spuse cu voce tare, decente, totuși, cele fără perdea se rosteau în șoaptă, degeaba ne ascuțeam auzul eu cu sora mea să prindem cuvintele, ele se ascundeau bine în glasul scăzut, râdeau toate cu poftă, numai lelea Anisia avea un râs reținut, dojenindu-le cu blândețe pe tinerele neveste, Mai încet că vă aud copiii, Dacă aud, ce aud le va fi de folos mai încolo, când vor fi mari, răspundea opincărița. Bunica lua parte rar la veselie comună, știm asta, de altfel nu găsesc în minte o imagine cu ea râzând sănătos, poate doar una în care surâde mai mult din obligație. Cu un soț plecat cu săptămâna la lucru, nepăsător la nevoile ei și ale casei, apoi rămasă văduvă la o vârstă nu prea înaintată și cu o casă neterminată, bunica, ocolită de puțințe și izbânzi, nu putea rămâne în amintirile mele veselă și plină de viață, decât slabă, uscată, fragilă, cătrănită de cele mai multe ori. Ea stătea pe pat și ștricănea ciorapi, în afară de tors, practicat rar, era singurul lucru de mână știut. Lelea Anisia torcea, pe lângă furca de tors ea își aducea și scăunelul de acasă, fiind învățată cu al ei, torcea și lelea Sabina, celelalte alegeau pânzături, împleteau ciucuri la fețe de masă sau la ștergere țesute, croșetau, atente la munca lor și la ce se povestea. Toate bune și frumoase până la orele unsprezece noaptea, când badea Leontin dădea semnalul de stingere, trei întreruperi scurte ale curentului electric, lucrătoarele înțelegeau că mai au o jumătate de oră ca să încheie lucrul și sporovăiala și să ajungă acasă. Nu trebuia ca omul să fie de față ca să afle ce vorbe ieșeau din gura femeilor, știa el bine ce ocări i se aduc, și nu doar în această casă, mai erau șezători de lucru cu neveste, șezători de distracții cu fete și feciori, întâlniri între bărbați la o țuică și la o carte, poate chiar și flăcăiandri întârziați la drumul mare.

În aceste seri se spuneau cele mai teribile povești, și care dintre ele ar putea înspăimânta mai mult dacă nu cele cu morți și cu satana. Lelea Sabina era o povestitoare desăvârșită, povestea fie cu glas scăzut, fie ridicat, știa să folosească intonațiile adecvate, să înlocuiască brusc șoapta cu vorba răstită, ba și mai și, se folosea de mimică și de gesturi ca să descrie stări sufletești, cel mai adesea, așa cum ne gândim cu toții, teama și groaza. Le ascultam cu sufletul la gură, nu doar eu și cu sora mea,

ascunși sub învelitoare în patul de la perete, ci și femeile din casă, întreaga asistență fiind cuprinsă de spaimă. Întâmplări reale sau nu, gândeau nevestele, cât se poate de adevărate, eram siguri noi, cei mici, cele mai multe dintre ele aveau loc în satul nostru. O știți pe aia cu șeful de post, întreba opincărița, aparent indiferentă la atmosfera din încăpere și din cale-afară de atentă la firul tors, Nu, n-o știm, răspundea lucrătoarele, Să v-o spun, Daaa, Ei bine, într-o noapte întunecată de să-ți bagi degetele în ochi nu alta, cam așa, pe la miezul nopții, milițianul iese din post și se îndreaptă spre casă, ce o fi făcut până la ceasul acela târziu la slujbă numai el știe, o fi avut omul de lucru în acte, nu și-o fi terminat treaba de peste zi, s-o fi anunțat ceva control, iar lucrurile nu-i erau în bună regulă, o fi fost altă pricină, Dumnezeu știe, el, așa cum ziceam, o ia spre casă, nu apucă bine să treacă podul, că aude pași în spate, lipa-lipa, întoarce capul, nu vede nimic, noapte era, cum v-am spus, numai că, după ce te dedai cu întunericul, ochii văd cât trebuie, și înainte, ca să nu te abați de la drum, și înapoi, ca să-ți dai seama cine ți-a luat urma, cum am zis, în spatele lui, nimic, merge mai departe, i s-o fi părut, judecă el, ni se par multe ziua, darămite noaptea, merge ce merge și iar aude pași în urmă, privește iarăși peste umăr, nu dă cu ochii de nimeni, însă inima începe să-i bată mai tare în coșul pieptului, poate mi s-a năzărit, își dă curaj în gând, mai avea până acasă nici mai mult, nici mai puțin ca din gura ulicioarei până la sfat, om în toată firea și, pe deasupra, om al legii să se înfricoșeze nu prea vezi, după cum îl știm, mare-i mirarea să aflăm că se teme noaptea pe drum, dacă el nu a cutureierat noaptea satul, apoi cine altul s-o fi făcut, merge mai departe, cu mai puțin curaj și cu mai multă frică, mărește pasul, în urma sa, lipa-lipa, cineva sau ceva, Doamne păzește-mă, se ținea de el ca scaiul de oaie, gata, atâta vitejie câtă să-l oprească locului ca să vadă cine-l urmărește mai are, face stânga-mprejur, e chiar hotărât să întrebe, care-i acolo, noaptea vorba te îmbărbătează, auzindu-te, crezi că nu ești singur, dar nu apucă să zică nici mâc că încremenește de groază, în fața sa, ce să vezi, un căpău mare cât un urs și negru ca smoala stă pironit pe labe în mijlocul drumului și se uită fix la el cu niște ochi roșii ca jarul, omul simte o răceală pe șira spinării, picioarele i se înmoaie, nu într-atât, încât să nu mai aibă puterea să se răsucească pe călcăie și să o ia la sănătoasa, ceea ce și face, sunau pietrele sub talpa cizmelor, căpăul după el, îi simțea răsuflarea în ceafă, a ajuns la poartă, a intrat în ocol, de acolo, în casă, nu s-a mai uitat înapoi, dimineța poarta stătea deschisă. Lelea Sabina s-a oprit din povestit, privește să vadă dacă a obținut efectul așteptat, l-a obținut, femeile erau

albe la față, își făceau cruci scurte și dese, pentru a îndepărta răul și a liniști sufletul, iar noi tremuram ca varga sub pătură. Du-te de-aici, că nu ești întregă la minte, bagi copiii în toate boalele, unde ai auzit tu pățania asta, o muștră aspru bunica, singura din încăperea palidă la față de felul ei, o cruce a făcut și ea, nu poți ști niciodată, numai că ea se închina mereu, o cruce făcută de frică sau pentru că așa-i era obiceiul, doar ea știa, Apoi, lele, eu v-am spus ce-am auzit, dacă nu dai crezare, du-te de -l întreabă pe șeful de post. Până și noi, cei mici, eram la curent cu frica sătenilor de copoi, cum să te duci să-i pui întrebarea, e adevărat ce ai pățit, te scoate afară în șuturi, de nu cumva te alegi și cu o porție zdravănă de bătaie, n-ar recunoaște nici în ruptul capului. Dintotdeauna, șeful de post era poreclit căpăul.

Dar pe aia cu stânca găurită o știți, întreba povestitoarea, neluând în seamă spusele bunicii, Nu o știm, poți s-o spui, numai un pic mai repez, că acuși dă semnalul Leontin. O paranteză se impune, demult, în timpul imperiului, pe drumul care duce peste munte în provincia vecină, la vreo zece kilometri de sat, era un tunel de câțiva metri, săpat în stâncă, numit de localnici stânca găurită, care, după lucrările de lărgire și de întărire a drumului, și-a păstrat doar un perete și tavanul, așa cum a fost în copilăria mea, când vor intra în folosință mașinile înalte, va dispărea cu totul. Dacă nu o știți, să v-o spun, începea a povesti lelea Sabina, era pe înserat, ba, ce zic eu, era mai mult noapte decât zi, niște gospodari coborau călare din munte, să fi fost trei, patru, nu localnici, străini, se aflau în mers aproape de stânca găurită, caii înaintau la pas, poate i-or fi trudit până acolo sau nu aveau oamenii grabă, și cum veneau ei așa la vale, când mai să ajungă la stâncă, bidivii se opresc locului, își înalță capul, fornăie, dau îndărăt și se întorc la deal, călăreții pricep că animalele au simțit ceva, poate o dihanie, de urs și de lup se sperie calul, îndeamnă caii la mers, se apropie din nou de stâncă, și-ai găsit, dobitoacele nu voiau să pășească mai departe, dădeau înapoi, bărbații îi ogoiesc cât de cât și își ciulesc urechile, în liniștea nopții se auzea o melodie, ceteri, taragoturi și acordeoane, glas cântat nu, se cruceau oamenii, cum să nu se crucească, muzică să se audă la ceasul acesta și în acest loc nu-i ceva obișnuit, poate niște nebuni de muzicanți, rădăciți pe aici și la minte, își bat joc de trecători, poate fi și așa, unul mai viteaz se dă jos de pe cal și merge spre locul cu pricina, cum înainta, cum muzica se auzea tot mai deslușit, ca în cele din urmă să se dumirească, melodia ieșea din peretele stâncii, ca să se asigure că nu se înșală, își lipește urechea de stâncă, ascultă și i se face părul măciucă, dinăuntru venea muzica, dar răzbăteau și

răsete drăcești, era o holcă în toată regula, înspăimântat, o ia la goană spre tovarășii de drum, le spune ce și cum, nu mai mică le este și lor înfricoșarea, apoi știți și voi că acolo e locul necuratului, doar s-a mai întâmplat o drăcie ca asta, când, la deal de stâncă, peste pădure, străbătea aerul un fuior de foc. Ești bolundă, a făcut o apreciere scurtă bunica, mama a întrebat curioasă, Și ce s-au făcut drumeții, Habar n-am, ce-am aflat, v-am spus, Asta cu stânca găurită o cunosc și eu, am auzit-o când eram băietă, oamenii au trecut prin pădure, pe partea cealaltă, dar de fuiorul de foc n-am auzit, Apoi, dumneata, lele Anisie, nu-i fi umblat prin locurile unde s-a povestit, Adevăr grăiești, eu nu-s așa plimbăreață ca tine. O altă întâmplare din satul nostru, la fel de spăimoasă la acea vreme, o știu tot de la opincăriță, spusă atunci sau în altă seară. O las pe ea să povestească. Odată, într-un miez de noapte, omul de pază din fața sfatului, stând el așa cum stau bărbații fără treabă, cu mâinile în jeburi, numai ce aude pași venind din sus, lipa-lipa, își lungește ochii și vede în zarea lunii un om ieșit la șpațir, nu părea a fi de pe la noi, că era înțolit bine, cu haine domnești și cu clop de paie pe cap, cum în sat nu se poartă, când ajunge în dreptul sfatului, dă seara bună, paznicul îi răspunde, cu toate că nu-l cunoaște, nu l-ar fi cunoscut nici dacă ar fi fost ziuă, străinul o cotește pe ulița bisericii și se îndreaptă spre țintirim, paznicul, se ia după el, nu părea a fi hoț, însă un necunoscut chiar și așa fercheș dă de bănuț, când a trecut de poartă, drumețul s-a făcut nevăzut, cum nu i-a mai dat de urmă, omul de pază s-a întors la locul lui, abia a doua zi a aflat, cu mare spaimă, că domnul cu clop de paie e fratele Hildei, îngropat nu de multă vreme în țintirimul nostru.

Cea mai înfricoșătoare poveste am aflat-o de la badea Leontin, m-a urmărit multă vreme, povestea, vreau să spun. Fiind elev de gimnaziu, mama era mai înțelegătoare, interdicțiile s-au împușinat, aveam voie să merg la film din când în când, nu înainte de a-mi fi făcut temele și de a-mi fi terminat treburile. Iarna, era noapte când mă întorceam de la cinematograful, mergeam spre casă însoțit de Miluț și de Tinu până în gura uliței, ei fiind la acea vreme mutați în partea de sus a satului, dacă se nimerea ca Nelu cel Mic sau Dănuț să nu fi fost la cinema, străbăteam ulița de unul singur, ducând în spate povara unei frici care mă cuprindea de fiecare dată, poveștile de groază auzite se buluceau în mintea mea, personajele lor înspăimântătoare se țineau scai de mine, cel mai tare însă mă îngrozea mogâldeța lui badea Leontin. Ce rău îmi părea atunci că nu locuiam la șosea și cu câtă invidie mă gândeam la prietenii mei scutiți de temeri. De la fierarul satului am reținut o sin-

gură întâmplare înfiorătoare, al cărei pățit a fost el însuși.

Vara, badea Leontin împreună cu familia se mutau în casa de la munte, aveau acolo o fâneată, dacă vremea era bună, în trei săptămâni terminau cu fânul, mai coborau în sat, în zilele ploioase, el și cu soția, după una, alta, el se interesa de miniuzină, cum merge treaba, dacă se descurcă ucenicul de unul singur, mai meșterea ceva pe lângă casă sau în fierărie, mai potcovea un cal ori se întâlnea cu prietenii la o țuică și la o discuție, la o poveste cu vecinele se întâlnea și nevasta lui, la munte știrile și bârfele nu ajung deloc sau ajung cu întârziere. Într-o după-amiază, pe când nu erau încă urcați la munte, badea Leontin prelucra în atelier o bucată de fier, ceva acolo, el știa ce, noi, cei mici, buluc în ușa fierăriei, îl urmăream fascinați, s-a oprit din lucru și ne-a întrebat, Mă, copii, voi altceva mai bun nu aveți de făcut, Nu, am răspuns într-un glas. Am fi avut, câte nu are la îndemână un copil pentru a-și pierde timpul, însă atunci ne-am găsit o bună distracție în a-l privi pe meșterul făurar, curioși să aflăm ce iese din mâna lui, mână în care, nu pot uita asta, barosul părea un ciocan obișnuit. Mă, ne băga iar în seamă, voi ați văzut-o, Nu, pe cine, Pe mogâldeată, stă pitiță după foale, și a ridicat barosul în aer, îndreptându-l spre burduful acționat cu piciorul printr-o pedală și un scripete, cu rol de a sufla și a întreține, astfel, focul din vatră. Nu vedeam nimic, nicio mișcare, o teamă ne-a cuprins, totuși, deși era zi, Eu am văzut-o odată, la casa din câmp, vreți să știți povestea, ne-a întrebat privindu-ne cu interes, atent la reacția noastră, care nu a întârziat să vină, Vrem, vrem. Mai bine nu am fi vrut, căci, așa cum am mai spus, ani buni m-a urmărit mogâldeata, dar un copil oricât de fricos ar fi nu-și poate stăpâni curiozitatea. Păi, dacă vreți, ia treceți voi acolo, pe bolovani, să v-o spun, noi ne-am conformat, luând loc pe pietrele mari, scoase din albie și aliniate lângă gard, aproape de atelier, pe ele se așeza lumea aflată în așteptare, lume venită cu treburi la meșter. A lăsat la răcit în butoiul cu apă bucata de metal cu o formă încă nedefinită, a pus barosul deoparte, s-a șters pe mâini cu o cârpă neagră și soioasă de atâta folosință, și-a băgat mâna în buzunarul șorțului de piele, a scos un pachet de țigări Mărășești, și-a aprins una și, trimițând pe deasupra noastră rotocoale de fum puturos, a început să povestească. Păi, dacă văd că vă interesează, fie cum vreți voi, s-a petrecut tărașenia anul trecut, când ne aflam la fân la locul nostru din munte, era inserat bine, de nu cumva beznă în toată regula, zgâmbonii aștia doi ai mei dormeau duși, eu duhăneam lângă sobă, Lucreța, femeia mea, își strica ochii la o lampă chioară, ștricănind o bluză, mama, așezată în celălalt pat, cu o mână sub cap, nu-

slăbea din ochi pe tata, care aducea cu brațul din șură lemne de foc și le stivua sub sobă, un braț, două, trei, ho, că-i bugăt, strigă mama la el, astâmpără-te, nu vezi că nu mai e loc sub sobă, trânteste-te pe pat, ori cată-ți altceva de făcut, nu tot umbla pe ușa asta, că intră frigul, era vară, dar de câteva zile cerul s-a stricat, mai mult ploaie decât soare, ne chinuam cu niște porșori, ba împrăstie-i, să dea bruma de soare pe ei, ba adună-i, să nu-i prindă ploaia, de am crezut că înțrăm în iarnă cu claiă nefăcută, tata se astâmpără, se pune pe un scaun, cu mâinile pe genunchi și cu uitătura pe fereastra întunecată, sigur o beștelea în gând pe mama, stând noi așa, numai ce auzim oarece zgomot afară, o trosnitură, o tropăitură, ceva de felul ăsta, însă tare mă tem acum că nu mai vreți să vă povestesc, Ba vrem, ba vrem, te rugăam, zi-ne ce-a fost, Fie pe voia voastră, dar să nu spuneți mai apoi că nu voi ați vrut, Nu, nu spunem, spune-ne mai departe, Tata se uită la mine, eu, la el, nevasta dă-i înainte cu ștricanul, n-o fi auzit, că așa-s femeile, aud numai ce vor, nici mama nu a băgat de seamă, clipește în pat, iară se aude ceva, de data asta mai vartos, mai zdravăn și mai aproape de casă, ce-i, Leontine, mă întreabă muierea, lăsând ștricanul în poală, e cineva ori ceva afară, o fi, zic, trăgând ultimul fum din țigară și aruncând chiștocul în sobă, du-te să vezi, mă trimite ea, dacă ești așa de curioasă, du-te tu, îi arunc vorbele în față, tata se scoală de pe scaun, bag seama cu gândul să iasă afară, dar cade la loc ca secerat, înspăimântat de-a binelea de niște bătaii puternice în ferestre, în toate trei deodată, așa de puternice, că se cutremură casa și inimile noastre, mama sare ca friptă din pat, ce-i, ce-i, ce să fie, zic eu, om ști dacă ieșim unul dintre noi afară ori dacă intră în casă cine n-are de lucru, ultimele vorbe le-am rostit apăsător și tare ca să le audă și cei care ne tulbură liniștea și ne pun răbdarea la încercare, mă, mai bine nu v-aș mai spune, ce vine pe urmă e cam hâd, Nuuu, zi-ne, Mă tem să nu vă scăpați în nădragi, să am apoi de-a face cu mamele voastre, Nu ne scăpăm, Fie cum vreți, nevasta strigă la mine, Leontine, eu mă uit la ea, avea ochii cât cepele și obrazul galben ca turta de ceară, bine, bine, mă duc, nu că mi-ar fi fost târșală, însă cine-ți bate în fereastră îi musai să-ți bată și în ușa, și bate, bate așa de tare de-mi stă și mie inima în loc, mie, care nu m-am temut nicicând la viața mea, de nimeni și de nimic, am mers noaptea prin păduri și prin alte locuri, nu știu ce-i frica, dar a bubuit ușa de mai să sară din țâțâni, mă ridic de pe scaunul cu gândul să ies afară, cu toate că, drept să vă spun, nu prea îmi dădea ghes curajul, când să fac primul pas, ușa se deschide singură, împinsă de o mână nevăzută, se deschide înceet, înceet, cu un scârțâit lung și ascuțit de ne sfârtecă inima de groază, în-

lemnim cu toții, mama dă să cadă jos leșinată, nevasta, tot cu ochii cât cepele, tata era ca o stană de piatră de ceva vreme, numai ăștia mici, zgâmbonii, dorm duși, i-a trudit fânul, dar și zbențuiala, prin crăpătura ușii, în întunecime, nu se vede nimic, iar se cutremură ferestrele, toate trei în același timp, au sunat de parcă cineva cu forță drăcească ar fi vrut să le scoată din țâțâni, Lucreța sare în picioare și se dă de mama, care tocmai se pregătea să leșine, s-au trezit și schimonosiții ăștia mici, au ridicat capul, n-au priceput prea bine ce se petrece și s-au culcat iar, mă, copii, înainte de a ieși afară să văd ce am văzut, n-ar fi mai nimerit să mă opresc, nu vreau să fiu de vină că ați intrat în toate boalele, Nu intrăm, cei care l-au îndemnat să continue aveau vocea găuită, abia au reușit să îngaime cele spuse, unii nu mai puteau vorbi, le-a sleit sângele în vine, Bineee, merg mai departe cu povestea, îmi iau inima în dinți, mă duc la ușă, prind de clanță, trag de ea ca să încap a ieși, scârțâitul iar ne sfârtecă inima, ies în șură, în șură ce să vezi, Ce, ce, am întrebat noi, până și cei care și-au pierdut glasul și l-au regăsit, Nimic, nu era nimeni și nimic, ies din șură afară și rămân ținut locului, tot așa cum sunteți și voi acum, o înfiorare îmi trece pe șira spinării, ce zic eu, până în călcăie m-a străbătut, mă uit cu băgare de seamă, mai încolo, nu departe de mine, la câțiva pași, o mogâldeată, cum bătea lumina lunii pieziș, ajutată de zarea slabă ieșită din casă în urma mea și pe fereastră, am putut vedea că e o femeie mică și grasă, de-ar fi fost bărbat era mai înaltă arătarea, să tot fi avut până-ntr-un metru și jumătate, era toată păr, plină de păr din cap până în picioare, de sus până jos, un păr negru ca tăciunele, ca să vă dați seama, semăna cu o căpiță de fân, nu am văzut mâhuri, picioare, nas ori gură, numai niște ochi bulbucăți, albi ca laptele, îmi zic în gând, ori mă fulgeră cu uitătura de-mi iau talpășița de pe lumea asta, ori îi trag eu o spaimă, urlând la ea, de nu ne mai cearcă veci, nu apuc să fac ce mi-a trecut prin minte, nici mogâldeța nu se dă la mine, că se face dintr-odată nevăzută, așa, ca și cum n-ar fi fost, mă mai uit eu încolo, încoace, nu mai văd nimic, dau îndărăt, intru în casă, simțind că mă strânge ceva de spate, și-i liniștesc pe ai mei, o mogâldeată a fost, dar s-a dus, mama, făcându-și cruce, adaugă, ducă-se pe pustii, cam asta ar fi întâmplarea. No, dragii mei, de mogâldeța asta am zis că stă după foale, iar voi nu ați văzut-o. În câteva secunde a rămas singur, fumând în ușa fierăriei, zâmbind și uitându-se după noi cum alergam ca apucații.

Fragment din romanul *Viața, de la capăt*,
Editura Paralela 45, Pitești, 2018

Substituirea

Lui Pavel Dan

Întunericul se ia la trântă cu ninsoarea, disputa, care să pună mai grabnic stăpânire pe întinderea cerului și a pământului, o luptă din încleștarea căreia pierde teren nimeni altul decât cuprinsul, înghesuit și strâmtorat fiind într-o întunecime oarbă precum adâncul unei ape tulburi, nămolose.

Împins afară de gândul încolțit în urma visului avut în somnul scurt și răscolitor de peste zi și crescut în mintea sa precum o buruiiană greu de smuls din țelină, omul pășește cu anevoie prin omătul gros, zdrobindu-i moliciunea și prospețimea sub talpa piciorului, răzbătând greu prin stratul așternut mai bine de un cot pe pielea înghețată a gliei. Merge pe băjbăite, smoala nopții și înghesuiala haotică a fulgilor de nea îi chinuiește ochii, a căror putere de pătrundere în beznă s-a vlăguit până la epuizare, însă, în ciuda vitregiilor nocturne, înaintarea lui e sigură, e un fel de a spune, că urmele sale, asemenea unor scorburi înguste și adânci, așternute în zig-zag, dovedesc un mers de om cu mintea tulburată de viciul băuturii. Dar el se clatină nu din această pricină, ci din cauza bolii, o boală ce s-a cuibărit în trupul său ca un șarpe, înveninându-i vintrele, ca un vierme într-un măr, rozându-l și măcinându-l pe dinăuntru. Să tot fie șase săptămâni de când a căzut la pat, a slăbit și s-a împuținat zi după zi de n-a rămas din bradul falnic ce era decât un ciot putregăios, ochii i s-au retras în orbite, ca niște pui ascunși în fundul cuibului la trecerea șoiului flămând, și i s-au înroșit precum jarul viu din sobă, pielea feței, cândva sănătoasă, arsă de soare, s-a făcut albă și străvezie, înfățișând o pânză de vinișoare sângerei și fine ca firul de păianjen, buzele subțiate și răstignite pe maxilare au îmbrăcat culoarea pământie, carnea trupului i-a scăzut de a rămas doar pielea și osul din el.

Până a se hotărî să plece a bolit în capul patului, înfolit în bundă, cu căciula pe țeastă și acoperit cu cergi și plăpumi care, cu toată folosința și cu rostul lor, nu reușeau să răpună frigul din oase, un frig venit dinlăuntru, că în odaie, deși nu te nădușei de cald, răcoare nu era nici măcar pe timp de noapte, soba, încărcată în permanență cu paie și cu lemne, nu făcea ochi mort, era prezentă la datorie. Nevasta lui, după ce l-a doftoricit cu leacuri băbești, cunoscute de la bătrânele meștere ale satului, văzând că zilele trec, iar boala își vede mai departe de treaba ei, a chemat doctorul, acesta, după ce și-a consumat și priceperea, și medicamentele, s-a dat bătut, în fața morții cu toții suntem neputincioși, a fost, spre spaima și deznădej-

dea consoartei, concluzia sa finală. Dar femeia avea de crescut doi copii, de lucrat pământul de primăvara devreme până toamna târziu, de îngrijit animalele din bătaură, de răzbit cu vecinii hrăpăreți și vicleni, de trăit într-o lume potrivnică, în care ura și invidia fac front comun spre a-i înfrânge voința și a o arunca în colbul rușinii, așa că, de una singură nu avea cum să izbutească a lua taurul vieții de coarne, prin urmare, boala bărbatului nu se putea stinge prin moarte, trebuia găsită vindecarea. Când nu ajută doctorul și leacurile, e de folos preotul și rugăciunea, ca atare a dat slujbe la biserică și mănăstiri, i s-a citit bolnavului pe cap din Sfânta Scriptură, i-a făcut rugă, ea și cu trei copile nevino-vate, cu masa întoarsă, cu lumânări aprinse în talpa picioarelor de lemn, cu mătănii și citit cu voce tare din cărțile sfinte la fiecare colț și latură de masă, fără urmări însă, omul se prăpădea cu zile, dar nădejdea ei încă nu, a cerut sfatul babelor a căror cunoaștere într-ale farmecelor nu poate fi pusă nicicum sub semnul îndoielii, i-a descântat în pământ și la nouă femei cu apă de la nouă izvoare, dar toate acestea, doftorii, rugi și descânțece, după cum limpede se vede, au fost în zadar.

Totul a început în ziua când s-a întors din pădure ud până în măduva oaselor de-l puteai stoarce ca pe o cămașă scoasă din apă, a plecat dimineața, pe o ploaie mărunță și rece, la munte, să dea gata până seara un car de bușteni, era în noiembrie, luna trecută, după ploaia cernută ce n-a conținut cât e ziua de lungă, ziceai că-i toamnă, după cerul bolovănit de nori și îmbâcsit de păclă și după frigul ce tăia fața și mâinile, credeai că iarna e sosită gata, pe astfel de vreme a lucrat cu țapina, cu joagărul și cu securea, de la răsărit până la apus, Vai, bărbate, l-a întâmpinat soția la întoarcere, ajutându-l să deshame caii dați în foc de trudă și de ploaie, amu ți-ai găsit să faci tu lemne, o să dea boala în tine de nu-i fi bun de nimica zile în șir. Parcă a avut gura drăcuită, că el s-a trezit în tăria nopții cu o durere de cap de parcă cineva i l-ar fi strâns într-o menghină, simțea un cuțit înfipt la rădăcina sprâncenelor și un vânt rece șerpuindu-i în lungul spinării, iar ochii și nasul se eliberau necurmat de scursorile trupului, nici fierturile băute sau inhalate și nici pietrele înfierbântate, lipite de tălpi și de coapse, nu l-au scăpat de dureri și de friguri, cum nu l-au scăpat toate găselnițele omului, leacuri, rugăciuni și descânțece. A căzut la pat și acolo și-a dus amărătul și chinuitul trai până în noaptea asta, noapte în care s-a hotărât să dea curs visului avut în somnul de peste zi, un somn adânc precum o moarte. Se făcea că mamă-sa, trecută în lumea dreptilor cu mult timp în urmă, a venit la ei în vizită, s-a trezit cu ea în capul mesei, cu fața în pal-

me și cu coatele înfipte în tăblie, privind oblu la ușa sobei, prin orificiile căreia văpăile focului de-senau forme nedeslușite pe dușumeaua murdară, era îmbrăcată în alb, contrar obiceiului și tradiției, nicio femeie bătrână nu cutează a se înveșmânta astfel, decât în culori mohorâte și cernite, Cum de te-ai întolcit așa, mamă, a întrebat-o el, ridicându-se în capul oaselor, Lasă asta, mai bine m-ai întreba cu ce temei am venit la tine, i-a răspuns femeia, nedezipindu-și ochii de pe ușița sobei. Abia atunci a observat că în odaie nu erau decât ei doi, nevasta și copiii fiind pe-afară, Am venit să-ți spun ce ai de făcut, a continuat bătrâna cu glas liniștit, scăzut, ce părea să nu tulbure liniștea încăperii, ca și cum vorbele și-ar fi răsturnat clinchetul și înțelesul doar în mintea lui, să-ți spun ce ai de împlinit, dragul mamei, trebuie cât mai grabnic să te duci la lacul din pădure, e acolo fântâna cea adâncă, puțul fără fund, cum îi cunoscut, și să-ți ridici casă nouă deasupra lui, în care să te muți de unul singur, nevasta și copiii trebuie să rămână în hruba de-aici, Dar cum poți, mamă, să-mi ceri una ca asta, o întrerupe bolnavul, cum să locuiesc fără ei, ce vor zice sătenii, și-a lăsat muiera și pruncii în locuința veche, iar el și-a ridicat alta nouă, pe marginea lacului, Nu te necăji, sătenii din lumea ta și a mea nu poartă grija altuia, fiecare își vede de rosturile sale, ridică-te numai din pat și leagă calul la teleguță, vom trage cu plugul o brazdă din pragul casei până lângă puțul cel adânc, Prin omăt vrei să tragem brazdă, mamă, și pe ninsoarea asta, N-ai ieșit de mult afară, cu mintea tulbure și cu privirea slăbită, n-aveai cum să-ți dai seama că se scutură de floare cireșii, hai degrabă că mi-i târziu, nu pot sta mult, nu-mi este îngăduit. La îndemnul bătrânei, a ieșit din casă, într-adevăr, afară ninge cu flori de cireș, pământul, zvântat, era acoperit cu un covor subțire de petale alb-sângerii. Ținut de scurt de mamă-sa, a intrat în șură, a scos în curte teleguța și plugul, a prins calul între lanțuri, a înfipt lama plugului în țelina din fața prispei, apăsând cu tărie pe coarne, și a îndemnat animalul la drum, bidiviul, prins de dârlogi de femeia în alb, se opintea, nu cu prea mare efort, să iasă din ogradă, prin grădină, pe tăpșanul din spatele casei, iar de acolo, peste coamă, spre lac. Au trecut culmea, lăsând în urmă o brazdă adâncă și îngustă, o tăietură întunecată pe obrazul alb-trandafiriu al pământului, dar dacă au ajuns la fântână nu poate ști, deoarece s-a trezit înfricoșat, lac de sudoare, rotindu-și ochii învăpăiați de boală și încercând cu disperare a se agăța cu ei de realitatea crudă, însă liniștitoare, visul îngrozindu-l peste măsură.

Nevasta, așezată pe scăunel, cu furca înfiptă în gaura rostuită anume în acest scop, torcea tăcută,

trăgând cu degetele mâinii stângi, în care scuipa din când în când, din pulpa albă și moale a lăunii firisoarele fine și întortocheate, răsucindu-le într-un fir subțire care, spânzurându-i deasupra șorțului, se aduna spornic pe fusul răsucit cu cealaltă mână, copiii se hârjoneau prin bătătură, bucurându-se de fulgii mari ce dansau în văzduhul iernii abia începute. Să-i povestească soției visul, s-a întrebat în sinea lui, o va speria și mai tare, mai bine amână spre seară, când va fi și cumnatul de față, venit, ca de obicei, să vadă ce face bolnavul, așa, să nu zică lumea că nu-i preocupat de soarta lui, nu-l condamnă, să vii zi de zi și să constați că nimic nu se îmbunătățește, ba, dimpotrivă, că lucrurile se îndreaptă mai mult ca sigur spre un sfârșit nedorit de nimeni, de la o vreme îngrijorarea și interesul par a fi de formă. Om bun fratele soției sale, deși se arată cam indiferent în ultimul timp, e de înțeles, are și el familie, griji și alergătură, toate în seama sa, cu el se știe de mic, s-au ținut prieteni toată viața, prin el a cunoscut-o pe nevastă, când a zărit-o întâiași dată era o băiețică zglobie ce frământa noroiul primăverii cu picioarele desculțe, cu un entuziasm copilăresc pe care doar firea nevinovată ți-l poate da. Însă n-a băgat-o în seamă, lucru firesc, pe atunci era și el copil cu mintea la jocuri și la pozne, abia mai târziu, când firele de păr ale bărbăției s-au înghesuit, moi, deasupra buzelor și în lungul perciunilor, privirea ei scânteietoare a început să-i cutremure ființa ori de câte ori era îndreptată asupra lui, simțind și înțelegând că flacăra dragostei i-a învăluit deja inima. Nu-i vorba, și codana, până mai ieri tovarășă de zbenquieli și de șotii, se roșea până în vârful urechilor când el o cuprindea în uitătura sa adâncă, plină de înțelesuri. A iubit-o pe ascuns mai bine de un an de zile, până când, împovărat și copleșit de atâta dragoste, a îndrăznit să-i ceară mâna, spre bucuria ei și a tuturor neamurilor, și ale lui, și ale fetei. Au făcut nuntă, cu colăcari și cu druște, cu cai și cu steaguri, cu perechi multe de nași, cu masă bogată de pe care nu s-a ciuntit băutura și mâncarea, așa, ca la familiile înstărite, de vază și cu renume în ținut, cu toate că nici numele, nici porecla, nici pământurile avute nu ar fi trebuit să-i îndemne a face un așa mare ospăț. În scurtă vreme au venit copiii, doi, un băiat și o fată, frumoși ca lumina soarelui, și, odată cu ei, au tăbărât și necazurile, și nevoile, și neajunsurile. Din sudoarea frunții și din bătăturile palmelor sale s-au ales cu această căsuță, cu șura și grajdul, cu două vaci, doi cai, zece oi și cu câteva orătănii în bătătură, dar uite că de o lună și jumătate bolește, frigurile nu-l mai lasă din gheare, boala își face albie tot mai adâncă în carnea și oasele sale, iar moartea, vigilentă, cum i-e firea, își ițește capul tot mai des la

fereastră sufletului său îndurerat și chinuit de gândul că va părăsi această lume, iar familia îi va rămâne de izbeliște în vârtoarea vieții. Din acest motiv l-a rugat pe cumnat să-i aibă în grija și paza lui nevasta și copiii, că el se duce. Unde să te duci, omule, i-a spus fratele soției, stai colea și te liniștește, ai prunci de crescut și muiere de ținut, Mă duc, i-a spus cu lacrimi în ochi, abia reușind a se abține să nu plângă ca un copil, și le-a povestit amănunțit visul de peste zi, asta mi-i ursita, nu mă pot împotrivi, Dă-o-ncolo de ursită, i-a zis musafirul, la urma urmei nimeni nu și-o cunoaște, câte ursitoare n-au ursit într-un fel, și viața s-a găsit să rostuiască lucrurile pe o cu totul altă cale, visele sunt vise, le ai și le uiți, ce vezi cu mintea în somn rămâne în somn. Dar el era și este încredințat că sfârșitul nu-i poate fi altul decât înecat în apa rece ca gheața a lacului din pădure. Așa că, fiind convins de ursita sa, când cei ai casei dormeau somnul adânc și dulce, a ieșit tiptil pe ușă afară, nu înainte de a-și aranja bunda sub cergă și căciula pe pernă pentru a da de înțeles celor ai casei, când își vor arunca ochii spre pat, că el încă doarme, a ieșit pe ușa tindei și a luat-o, prin fundul grădinii, spre deal, urmând arătura trasă în vis și în mintea sa.

Omul pășește rar, cu străduință, prin zăpada vârtoasă, ridicându-și picioarele cu greutate, uneori fiind nevoit să se ajute cu brațele pentru a-și scoate țurloaiele din omătul gros, așternut din abundență pe obrazul pământului, alteori văzându-se obligat să se oprească și să se rezeme de trunchiul unui măr sau prun, spre a-și trage suflul și a-și reface forțele necesare urcușului. Cum se termină grădina, poala dealului începe domoală, ca mai apoi să o ia pieziș, îngreunând suișul și solicitând eforturi susținute călătorului. Înaintând prin beznă, sub bătaia rece a vântului ce bulversează dansul fulgilor de nea, bărbatul urmează o cărăruie imaginară, cunoscută din trecerile-i repetate de-a lungul vieții peste dealul dezgolit, presărat pe alocuri cu pruni și meri pădureți, rămășițe ale unei livezi întinse, defrișate cu multă vreme în urmă, din mândrețea și bogăția ei rămânând câțiva pomi sălbăticiți, spre a aminti lumii că versantul a fost cândva o vastă și rodnică livadă. În jur, doar noapte neagră, mută și rece, o ninsoare spornică, haotică și stăruitoare, o liniște bizară, tainică și nemiloasă, niciun lătrat de câine, niciun țipăt înfricoșător de cucuvea, niciun urlet lugubru de lup înfometat, niciun strigăt de copil speriat de coșmaruri nu biciuiește tăcerea atotstăpânitoare și stranie. Mai are de făcut o ultimă sforțare și e pe culme, își strânge în jurul taliei pieptarul, încercând să nu risipească bruma de căldură degajată de trupul înfrigurat, pășește anevoie prin neaua ce crește spornic sub năvala fulgilor grăbiți

să-și găsească odihna de pe urmă, încă un pas, doi și, gata, ajunge sus. Odată ajuns pe spinarea dealului, se produce un fapt ce-l sperie și-l încântă, totodată, se face brusc lumină, ca și cum cineva cu tăișul unei săbii uriașe ar despica de jur-împrejur întunericul, înlăturând un calup rotund de beznă, în față se deschide un spațiu în interiorul căruia strălucirea lunii capătă puterea soarelui, învăluind pământul acestui cerc într-o zare lăptoasă, bogată, dar rece, și îndepărtând cea mai mică umbră. El intră în acest țarc ca și cum ar pătrunde din negura de afară într-o odaie puternic luminată, ca și cum ar ieși din întunecimea unei ape la suprafața ei însorită, minunându-se și înfricoșându-se în același timp, face câțiva pași, apoi se oprește locului, mirat și înspăimântat. De jur-împrejur, din zăpadă până în țaria cerului, întunericul se înalță ca un perete de sticlă dat cu catran, delimitând un stâlp de lumină ce înghite înlăuntrul său o bună parte din pădurea de la răsărit, panta piezișă și, ulterior, domoală a dealului dinspre lac, lacul, smârcurile din jur, o mică porțiune din drumeagul ce leagă satul de localitatea învecinată, aflată la miazănoapte, mult dincolo de peretele de smoală, toate acestea acoperite de zăpada strălucitoare și învăluite în acea lumină albă și rece. Deși e frig, trupul bărbatului se încălzește treptat, o căldură înăbușitoare îl cuprinde din tălpi până în creștetul capului, încât simte nevoia de a se descotorosi de haine, își dă jos pieptarul și își deschide nasturii de la gât ai cămeșii din pânză de cânepă. Abia acum îi vine în minte finalul visului, pe care nu a reușit în niciun chip să și-l amintească, și știe cu siguranță că brazda din vis a fost trasă până lângă puțul adânc, fără fund, ce ține loc de fântână cu apă de băut pentru trecători, puț lângă care, dacă privește mai cu aspreală și cu interes mărit, vede o pată neagră, singura formă neacoperită de ninsoare, și, dacă își iuțește și mai mult uitătura, forțând-o să înțeleagă ce anume închipuie acea mică ridicătură de pe malul lacului, descoperă, nu fără uimire, că e spatele și ceafa unui bărbat îmbrăcat în bundă și așezat la odihnă pe o buturugă. Nu-i poate vedea fața, dar simte că străinul îl așteaptă, acest simțământ îl străbate ca o fulgerare, făcându-l să se cutremure, da, totul se sfârșește aici, în acest stâlp de lumină, femeia și pruncii au rămas în urmă, în negura vieții, iar el a ajuns aici, în lumina morții. Cine o fi necunoscutul din marginea lacului e întrebarea ce-i ațâță curiozitatea și-i pune în mișcare picioarele, numai apropiindu-se și văzându-i chipul va găsi un răspuns, așa că, eliberat de boală, de friguri și regrete, se îndreaptă ață spre locul cu pricina, pășind, fără să-și dea seama, pe deasupra zăpezii. Când mai are de făcut câțiva pași doar și este pe punctul de a da binețe, persoana necunoscută se

ridică în picioare, își aranjează bunda și se întoarce cu fața spre el, înlemnindu-l.

*

Intră în casă, îi spune femeii fratele său, nu mai vărsa lacrimi, du-te și vezi de copii, eu o iau din loc, poate nu a înghețat cu totul, o mai fi având o fărâmă de viață în el, alerg cât pot de iute, numai nu te vrednici a plânge, te-a prinde boala de supărare, și asta ar mai lipsi, intră în casă, eu am fugit.

Pe cerul marmorat al dimineții, trei ciori își întind aripile într-un zbor liniar, trecând pe deasupra satului îngropat în zăpadă. Ninsoarea a încetat, vântul nu bate, împrejurul, trezit din somn, își dezmoștește încheieturile înțepenite de frigul nopții.

Femeia intră în odaie și se apucă să facă focul, ia vâtraiul și împrăstie cenușa alburie și tăciunii stinși, eliberând grătarul, așază paie și surcele și le aprinde, flacăra palidă înghițind pai după pai și surcea după surcea, apoi se apropie de patul copiilor, netreziți, îi învelește cu cerga și îi sărută pe frunte, lăcrimând.

Nimeni nu l-a oprit să-și urmeze ursita, gândește ea, stând lipită cu spatele de trunchiul cald încă al cuptorului, eu, biata de mine, toropită de durere, de chin și de somn, am adormit cu capul pe masă, fratele meu s-a dus acasă când s-o fi dus, iar el s-a ridicat din pat pe furiș și a luat-o pe urma visului, cine știe dacă mai trăiește ori ba, așa bețeg și pe gerul ăsta nu-i cum să fi rămas în viață. Își lasă basmaua să-i cadă pe umeri, își petrece degetele prin părul mățos, înlocuind cu mișcări repetate pieptănătura de dimineața, își acoperă capul cu năframa, înnodându-i colțurile sub bărbie, ia găleata de tablă de după ușă, iese în tindă și, de acolo, în curte, îndreptându-se spre porțiță, când simte că ceva o strânge de spate, se oprește locului și întoarce doar capul, înfricoșată, privind în lungul grădinii.

Prin zăpadă, cu pași siguri și hotărâți, se apropie bărbatul ei, vine direct spre ea, surâzând, chipul lui, mâncat de boală până aseară, pleznește de sănătate, ba chiar mai mult, pare întinerit, iar privirea tăioasă și sfredelitoare de această dată este străbătută de o lumină stranie ce-i împrumută reflexe înghețate, nefirești.

Privindu-l, femeia își simte inima străpunsă de un sloi de gheață și, adunându-și puterile, scoate un țipăt ascuțit ce sfarmă liniștea proaspetei dimineți.

Din volumul de proză *Capăt de linie*, Editura EIKON, Cluj-Napoca, 2012

Al. D. Funduianu

Lucian Valea – 100 de ani de la naștere (1924 - 1992)

Lucian Valea, pseudonimul lui Alexandru Astălușiu, s-a născut la 4 martie 1924, într-o familie de învățători, din satul Valea Mare, comuna Șanț, județul Bistrița-Năsăud.

A fost poet, prozator, eseist și istoric literar.

A urmat școala primară în Sângeorz-Băi (1931-1935), gimnaziul la Bistrița (1935-1938), iar studiile liceale la Cluj (1938-1940) și Brașov (1940-1943). În anul 1945, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1949 și, în același an, se înscrie în rândurile tineretului Partidului Național Țărănesc. În 1950, este arestat de Securitate, pe motiv de apartenență politică, și închis, fără judecată, fiind trimis la muncă silnică pe șantierul penitenciar Onești - Baraj, de unde este eliberat în 1954.

Începe un lung șir de angajări și demiteri, fiind supravegheat în permanență de organele de securitate. Din 1955, lucrează ca muncitor necalificat, metodist și profesor la Timișoara, lector universitar la Institutul Pedagogic din Bacău (1962-1963), profesor la Dărăbani (1963-1966 și 1967-1969), muzeograf la Muzeul Regional Suceava (1966), director al Casei Județene a Creației Populare (1969), director al Școlii Populare de Artă din Botoșani (1969-1971), muzeograf la Muzeul Județean Botoșani, Oficiul pentru Patrimoniul Cultural Național, până la pensionare.

Literar, debutează, la 15 ani, în revista *Tribuna* din Cluj, cu poemul „Tu n-ai murit” (1939). Între anii 1940-1941, colaborează la revista *Zarathustra* din Buzău. În mai 1941, împreună cu Mircea Bogdan, sub patronajul lui D. Gherghinescu Vania, înființează la Brașov revista *Claviaturi*, un *caiet de poezie*, unde scriau nume importante ale literaturii române, între care sunt de evidențiat Lucian Blaga și Tudor Arghezi. Între anii 1942-1944, a fost redactor la *Gazeta Transilvaniei*.

După eliberarea din închisoare, vreme de 10-15 ani, colaborează sporadic la ziare și reviste obscure, fiindu-i interzise aparițiile în revistele și la editurile importante. După 1965, însă, figurează în mai multe antologii, colaborează cu numeroase publicații de cultură, devine membru al Uniunii

Scriitorilor din România și membru în comitetul de conducere al Asociației Scriitorilor din Iași. În 1983, a fondat *Caiete botoșănene*, publicație apărută, inițial, în cadrul revistei *Ateneu* (Bacău), iar, între anii 1968 și 1982, a condus Cenaclul literar „Mihai Eminescu” din Botoșani.

Volume publicate: *Mătânii pentru fata ardeleană* (versuri; Buzău, 1941), *Întoarcerea lângă pământ* (versuri; Ed. Tribuna, Brașov, 1942), *Întoarcerea lui Don Quijote* (versuri; Cartea Românească, București, 1972), *Vocile* (versuri; Junimea, Iași, 1975), *Oameni pe care i-am iubit* (memorialistică; Junimea, Iași, 1977), *Singurătate în Ithaca* (versuri; Junimea, Iași, 1978), *Groapa cu lei* (versuri; Dacia, Cluj-Napoca, 1979), *Coșbuc în căutarea universului liric* (istorie literară; Albatros, București, 1980), *Autoportret în timp* (versuri; Junimea, Iași, 1983), *Pe urmele lui George Coșbuc* (Sport-Turism, București, 1986; ediția a doua, Eikon, Cluj-Napoca, 2006; Pergamon, Bistrița, 2007), *Viața lui George Coșbuc* (două volume, Timpul, Iași, 2001-2002; 2011), *Generația amânată* (Limes, Cluj-Napoca, 2002), *Jucătorul de cărți* (versuri; Limes, Cluj-Napoca, 2004), *Alți oameni pe care i-am iubit* (Pergamon, Bistrița, 2006). Carte pentru copii: *Un lungan c-un geamantan* (versuri; Ed. Ion Creangă, București, 1981), *Iovan Iorgovan* (teatru de păpuși). Postum: *Opere*, 6 volume.

S-a stins din viață în 4 aprilie 1992, la Bistrița.

Școala din satul aparținător comunei Șanț, Valea Mare, se numește „Lucian Valea”.

Lucian Valea a făcut parte dintr-o generație a cărei importanță în istoria culturii românești a fost trunchiată de opresiunile din perioada comunistă. Lucian Valea s-a afirmat ca o personalitate culturală de tradiție clasică, având ca mentori nume grele ale culturii noastre: Lucian Blaga, George Călinescu, Tudor Vianu etc.

Notă: Sursele de documentare pentru acest articol: scrierile lui Lucian Valea; Wikipedia; lucrarea „Scriitori și publiciști botoșăneni”, dicționar biobibliografic, autor Silvia Lazarovici.

Lucian Valea

(1924 - 1992)

Motiv

Pe Someș, oamenii sunt filosofi –
frumoase nume dau la cimitire
și-așa, precum ar îngropa cartofi,
ei intră în pământ și-n amintire.

E-o simplitate fără de egal
și făr' de crize existențiale –
la fel: de moare-un om, ori moare-un cal,
aceeași sobră și decentă jale.

Din tot ce fac, se vede că li-i drag
și când răsare-un om și când apune –
între viață și-ntre moarte-un prag,
dar asta-n vorbe nu se spune.

De-aceea cântă, după morți, solemn,
cântece vechi de dor și de iubire
și plâng, tăcuți, pe crucile de lemn
... și nume mândre dau la cimitire!

Idilă veche

Îndoielile metafizice
ale bunicului,
veneau iarna
și-l părăseau
primăvara,
în ziua când isprăvea semănatul –

„Am ascultat glasurile pământului – zicea,
totul are să fie bine, Marie!”

Bunica nu înțelegea mare lucru,
dar toată vara se ruga pentru el
și-l iubea cum știa ea mai frumos –
când rămânea singură acasă,
îl striga pe nume, tărăgănat,
într-un străvechi cântec de moarte
și era tare fericită și sigură,
că nu o aude decât Dumnezeu...

Risipire

Mari sunt, doamne, ceața și fumul,
pentru că se risipesc
și risipirea lor
nu o poate opri
nimeni!

Mari sunt, doamne, viața și moartea,
pentru că se risipesc
și risipirea lor
nu o poate opri
nimeni!

Ninge

În Munții Rodnei ninge greu, tăcut –
zăpada cade-n jos cu dușmănie;
ninsoare cum e asta n-am văzut,
din vremea când ninge-n copilărie!

Pun lemnele pe foc, deși nu-i frig –
mi-e frică însă focul că se stinge,
și-mi vine, din senin, așa... să strig,
dar strigățul îngheață-n gât. Și ninge.

Și e...

Și e o goană disperată
Și e un viscol delirant
Și e o noapte blestemată
Și e o spaimă de neant

Și e o gheară ce ne-apasă
Și e o moarte-n tot ce-am strâns
Și e o casă, e o casă,
Și e un plâns, și e un plâns.

Din volumul *Groapa cu lei*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
Selecția textelor: **Al. D. FUNDUIANU**

Joan Pinte

înger și demon

am scris niciodată nu voi mai scrie despre îngeri
fiindcă ei se întorc asupra mea asemenea diavolilor
în ceașca aceasta cu cafea neagră am descoperit
un înger căzut

în ceașca aceasta cu cafea neagră am descoperit
un diavol sanctificat
și mi-am zis
cum stăm noi în lumină ceilalți stau în întuneric
cum stăm noi în întuneric ceilalți stau în lumină

cum stăm noi toată ziua la pândă
așa stau ei toată ziua la pândă

eden

suntem la start
ființe sportive
s-au legat în jurul gâtului nostru eșarfe
cântăm
dragostea curge precum sângele prin îmbuibările
anatomiei sclifosite complicate de duhoarea părților
noastre componente
numai mirosul de busuioc și parfumul femeilor cuvioase
mai poate șterge nerușinarea aceasta cu viperă dulce
numai noi și voi mai putem înmiresma urechile surzilor
înainte de a ponegri cu tot corpul muțenia
am fost mușcați scurt și eficace
numai noi și voi putem sărbători durerea și gloria
așa cum mușuroaie de furnici primăvara îngrozesc
și orbesc ochii pământului
chiar acum sosește vestea despre prima naștere
cealaltă cealaltă cealaltă naștere
suntem aproape tămăduiți

geometria n-are închipuire

geometria n-are închipuire deloc
râsul rotunjește cele patru colțuri ale vizuinii
cineva ocolește din obișnuință triumphiul
bufnița cade mereu lângă via appia!
smochinul dă roade cu nerușinare
în fața blestemului se usucă doar de
dragul învățăturii

câte parabole ca să poți iubi o gură galbenă!

ionathan

luminându-l
se împerechea
în văzduh
cu tremur
tremurând
dintr-un cer deasupra
îndrăzneala
de-a aprinde iarba
înfrica
rază-nfiorată de culoare
în văzduh
cu duh
se fecunda
nașterea luminilor strigând
vină subțindu-ne treptat

într-un loc golit mă voi
aprinde de la aer cu înveșmântare
ridicat pe straturi de argilă
trup sunt pregătit pentru stricare

între cer și cer
sunt nerv de înger

de mulțimea peștilor aruncați

de mulțimea peștilor aruncați în iarbă
– zvârcolire între viață și moarte –
trupul meu nu se poate odihni îndeajuns
toate locurile mai bune sunt ocupate de
alte trupuri toate pajiștile mai verzi
sunt posedate de păstrăvi iuți și flămânzi
stăm așa în poziții incomode
între viață și moarte între neodihna trupului lor
și neodihna trupului meu
nu se poate decât așa!
locul natal este acolo unde toate
sunt deopotrivă-mpotrivă și numai
din când în când vine liniștea și satisfacția
sub forma unei cheițe de aur
și a unei parabole greu foarte greu de înțeles

Radu-Florion Munteanu

De-aș avea

De-aș avea o pipă fabuloasă
Aș preface-o lesne-n clanaret.
Și-aș cânta amicilor la masă
Povestind secretu-mi șevalet.

Ce ca un display mai funcționește
Chipuri dragi ori blege fulgerând
Smulgând sec rime-n românește
Și petale rupte, gând cu gând.

Aș sufla-n cimpoi în ritm de polka
Precum highlanderii la asalt
Ar'dincăd câte-un pahar cu vodka
În memoria lui Whitman Walt.

Aș schimba apoi și clanaretul
Pe-o budincă bună cu mărar
Hoinărind de istov internetul
Gonind după sufletu-mi hoinar.
(Ce se-ascunde-n scorbura de-arțar).

Și vă agasez în permanență
Nu faceți iluzii, n-am să plec,
Scriu acum pe geam, în transparență,
Că prefer să-mi fie dor și sec.

Dar cum n-am o pipă fabuloasă
Vând iluzii tot la preț redus
Și sfidez ciubărul cu melasă
De la răsărit pân-la apus.

Mă afund iar în pădurea deasă
De la malul celui știut lac.
Și m-ascund în scorbura aleasă
Rugăciunea veselă să mi-o fac.

Căci nu râdem fin'că suntem veseli
Suntem veseli pentru că zâmbim
Împărțim o poză-n mii de pixeli
Salutând pixelii cu-aferim

Tot așa cum vă salută...
rim

Veronica Oșorheian

Peisaj de iarnă

Prin tânăru omăt, o umbră-i ciobănița
Și ține strâns sub braț o pală de otavă,
Se sprijină-n baston și-o apără bundița
De gerul Bobotezei culcat peste dumbravă.

Căciuli cu lână albă par clăile de fân
Păzite de un gard făcut din loc în loc,
Așa cum se mai văd, la case cu stăpân,
Garduri din lodbe, pari și gânjuri trase-n foc.

Hăizașurile șurii par albe piramide
Iscate în peisajul atât de pitoresc;
Lângă fereastra casei, au poposit colinde
De Gazdă, de Junie și Fiul cel Ceresc.

Micul ciopor se duce spre turiștea curată,
Urmându-și păzitoarea cu brațul încărcat;
Pe cărărușa-ngustă un cățeluș s-arată
Și se încurcă-n praguri de-omăt învolburat.

***

Elogiați-mă cu măsură, că nu mă aprind ca farul.
Sunt doar o scânteie călătoare prin „marea de amar”.

Nu mă huliți, că lumea nu are vreme
De povești despre o umbră pieritoare.

Vremuri vin și trec – așa cum trecut-au, de când e lumea,
Fără ca oamenii să-și schimbe năravurile.

Aurel Domide - Șanțanu

Unde-mi sunteți

Unde-mi sunteți zile liniștite,
Risipite-n calendar trecut
Luminând potecile din vise
În care de-o vreme m-am pierdut.

Unde-mi sunteți apele din munte
Unde vraja serilor de vară
Mă chema pe crestele cărunte,
Ori la stâni prin măguri și pripoară.

Unde sunteți dorurile mele
Pulberi peste cetini din Carpați,
Unde-i tata cu scriptura-n mână
Așteptându-mă pe-o laiță în târnaț.

Unde mi-e biserica din suflet
Care de copil m-a-ncreștinat
Cu-n părinte ales, Popa-Bătrânu,
Înțeleptul vremii peste sat.

Unde mi-ai rămas vatră străbună
Din istorii vechi, iubite sat,
Leagăn bucuriei și durerii
Din a căror cupe am gustat.

Unde sunt fecioarele din holde,
Unde-s doinele cântate pe hotar,
Unde ești icoana vieții mele
Tu, măicuță, în al cerului altar.

Unde-mi-ești tu grea copilărie
De la poale de Carpați-Ineu,
Unde-s serile când învățam cu mama
Rugăciuni cu „Îngerelul meu”.

Unde-s prietenii ce-i port în suflet,
Ori bătrânii înțelepți din sat,
Unde-nvățătorii, unde școala,
Care anii de-nceput mi-au luminat.

Peste puntea vremilor trecute
O coroană mândră de-mpărat
Pun pe fruntea satului din care
Eu în lume m-am înstrăinat.

Ne-am căutat cândva

Mă văd și azi prin ierburi cu mult trifoi, sulfină,
Unde doar secărica o culegeam cu palma,
Iar apa de la Bașcă, o lacrimă divină,
Din Someșul cel sacru unde-notam de-a valma.

În baia de lumină cu proaspătul din ape
Zburdam, ți-aduci aminte, pe pajiști cu otavă,
Eram venit acasă și te simțeam aproape
În sufletul ce naște iubirea clipei, gravă.

La Bașcă, prinși de mână, ușori ca două plute
Ne-am fulgerat o clipă cu firea ca văpaia,
Scălțați și de mireasma din luncile păscute
Cu inimile-aprinse, pe-atunci în Hăzbăoaia,

Rămas-am multă vreme un spânzurat de vise
Plătind tribut plecării din raiul de atunci,
Dar sorții coborât-au visării porți închise

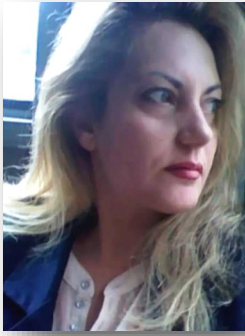
Cad stele

În câmpul cu ierburi cad stele prin tei
Când dorul își cere trecuta lui parte
Din focul în care mai ard doar scânteii
Și-n vers, ca-ntr-o spaimă, croiesc câte-o carte

În pulberea vie din farmecul lunii
Mai stăruie-n inimi trecutul șuvoi
Din satul de munte, în zbor cu lăstunii,
Ne prindem cunună amăgirii din noi

Adu-ți, adu-ți tu aminte,
Fiorul de-atunci și azi se prăvale
Șanțenele veri cu soare fierbinte,
Iar noi prin otăvi cu picioarele goale

Azi vremea rămasă se-ntoarce târziu
Spre tâmpla fierbinte în gânduri șuvoi,
Nimic nu mai este cum știi și cum știi,

Laura Circu Munteanu

În taină

În taină
venind din adânc,
urcă grăbindu-mi pulsul,
vinul amestecat cu miere
din Potirul
când negru,
când alb,
al mediocrei mele existențe,
mereu pe marginea credinței

Unde să mă așez, Doamne,
când se va goli Potirul?

Pe care margine să mă întind,
să nu-Ți trezesc îngerii?

Și învie lerul...

Ca-n vechile povești
Se deschide cerul,
Dinspre Rai vin vești
Și învie Lerul...

Cât de sfânt albește
Lemnul vechi din poartă,
Dăruind cerește,
Cea mai sfântă artă!

Ni se iartă toate
Într-o sfântă iesle,
Când se-aud colinde
Pe lângă ferestre...

Ochii tăi, bunico,
Iar miros a seară
Și se vede-n ei
Iar Sfânta Fecioară!

Dumnezeu miroase-a
Măr și scortişoară
Și învie Lerul
Pentru-a câta oară...
Pentru-a câta oară...

Aripi de gheață

Mai trece câte-o toamnă
Discretă și tăcută
Mai vine câte-o iarnă
Mai vrută... mai nevrută
Și fără să observi
Îți cresc aripi de gheață
Și fără să observi
Mai trece câte-o viață,
Când umbra ți se-mbracă
Tăcută în palton,
Să te aștepte-n gară
Pe cel dintâi peron...
Și-ți iei de mână umbra
Și o îndrepti de spate
Și promițând căldură
Te-ndrepti cu ea spre casă
Și-i faci o invitație
La viață... și la masă
Și o întrebi cu vocea
Din ce în ce mai joasă
În timp ce focul arde
Tăcut în șemineu
„Nu vrei să-mbătrânești,
Puțin, în locul meu..?”

Mirare

...Și iată-n această zi oarecare,
Nu mai am, nu mai știu ce să cer
Când toamna miroase din nou a plecare
Și aerul miroase a ger

Și uite că zodia-mi stă în picioare!
Și-n ciuda naturii mele de fier,
Mi-accept iar pe tâmpile o primă ninsoare
Prevestitoare stării de Ler

Primăvară la Beijing

S-au construit ziduri
Pentru opinii curajoase
Interzise
Neconvenționale
Realiste
Cândva
Undeva,
La vedere!
Pentru mine
Pentru tine
Și am avut curaj
Cândva
Să aduc primăvara
Tocmai din Beijing
Să o transform
În discurs
Interzis
Realist
Sincer

Urmele se văd încă
Pe ziduri
Și umbrele discursurilor lor
Idealiste
False
Iraționale
Se văd încă pe ziduri
Mai bine decât urmele

Urmele s-au șters
Aproape integral
Au supraviețuit
În crăpăturile zidurilor
Rămășițele curajului
De-a spune „NU”
Iernii din ochii lor

Desigur, primăvara
E cel mai scurt anotimp
Și singurul în care
Înverzește iluzia libertății depline
Dar se trage cortina și peste ea
Se închide ermetic
Ucigând visuri

Doar cireșii în floare
Sunt liberi cu adevărat
Înflorind dincolo de ziduri
Fără frică
Sincer
Realist
Și neconvențional
În fiecare primăvară
Alimentând
Iluzia

Al. D. Funduianu

De copilărie...

Din copilărie știam că întâia ninsoare
cade întotdeauna
într-o noapte de
sărbători

Încercam să mă pierd (...)
Vino
vino te rog
să ne privim vârsta îmi zise

*(Așa era
de când am visat-o prima oară
îmbrăcată în frunze. Îi plăcea să
mă zdrobească asemănându-se cu atât de
rarele minuni desăvârșite).*

M-am dus să contemp lu cerul
încărunțit –
Ningea...
Ningea cu stele pe pământ –
iar ea
fermecătoare
ca o eternă copilărie
imaculată...

Zeu de iubire

A fost odată ca-n povești
– La capătul de dor al gliei –
Un Făt-Frumos de Ipotești
Ce-ajunse Prințul Poesiei...

Și era-n toate ne-ntrecut
În gând și-n dor, în vis, în veghe
De geniu lyra-i a făcut
Să fie-n Cosmos nepereche.

Spre legănarea lui foșnesc
Isvor și codru și cetate
Pe-ntins pământul românesc
Va dăinui fără de moarte.

Pe umeri flori îi vor fi nins
De-atâtea ori în nopți senine
Speranțe vii în foc nestins –
Zeu de speranțe și suspine! (...)

Pomul

când simte că
are de spus ceva fundamental –
înflorește...

Și iată...

Să rostesc numai acele cuvinte
rotunde și simple
să-mi întrețin freamătul
enigmatic al plopului
din memorie –
o aureolă însoțindu-mi
călătoria efemeră

Și iată
știu că nimic nu se înstrăinează
de ființa mea suspect
de concretă
și totul la vedere
se înfăptuiește
chiar dacă zeul deșertăciunii
ca un copil al nimănui
îmi face discrete semne
de protecție...

Petală pentru un poem

În bucuria singurătății
dincolo de
însurare
îmi e necesară
o petală de crin
alb
la lumina căreia să
scriu
ori – mai bine –
să închei aceste gânduri
într-un poem.

Mezalianță

... Și mai zicea că
te-ai copilărit
ca un anotimp
porți pletele-
n stele
că pasul ți-e
mireasmă de foen prin
feciorelnice ierburi
după ce ca un fachir incog-
nito
făcuseși furori

Ți-ai arogat și dreptul de
vestigiu al
paserii phoenix
prin mezalianța cu
poetul.

*Panda
Nicucie & Daniel
Bratu*

De-atâta iarnă

Iu al meu, când toți nămeții
Stau grămadă peste casă,
Eu în toiul dimineții
Simt venind miros de coasă.

O fi viața-mi pofticioasă,
O fi moartea-n miezul vieții
Care-mi vine furioasă
Să mă dea de toți pereții?

Ah, Merlot, Cotnari, o grasă,
Muma-mare a tristeții!
Azi pe prispa bătrâneții,
Mă aruncă și mă lasă.

Te iubesc! Dar cui îi pasă?

De-atâta primă vară

Iu al meu, de-atâta vară
au ieșit din ouă puii,
stau cireșele povară
și s-au pus pe rod gutuii
iar caisele, pe rând,
se răsfată printre frunze.
Eu, la gura ta, cu jind
sorb o vișină pe buze.

La fereastra dinspre tine
gândul mi-l ascult...
și... cântă
și atât îmi e de bine!
și atâta mă frământă!
că m-aș cățăra-n livezi
până-n vârful cerului –
doar să văd: iubire, verzi
îți sunt ochii ori căprui?

Tot spre-a-ți spune „te iubesc”
macii și-au ieșit din floare,
luna-i tot descântă-n seară
și-i întrebă de-i firesc până când și ea,
minciuna,
s-aibă chip de fată mare.

Iu al meu,
de-atâta vară.

De-atâta iarnă

Iu a mea, s-au dus pesmeții,
Iarba verde de acasă,
Primii ani ai tinereții
De moș-ie maiestoasă...

Tu, poeta mea frumoasă,
Ce-ai înnebunit poeții,
De-ți stau toți cu limba scoasă
Ca pe frigider magneții,

De-orice-mi spui, te cred și-mi pasă...
Da' mă-ntreb: oare nămeții
Au deprins gustul dulceții
Și-s, la tine doar, pe casă?

Ori ești tu cam mincinoasă?

De-atâta primă vară

Iu a mea, se coace lotu',
geme câmpu' de cicoare
hai cu mine întrutotu'
că de-acuma n-ai scăpare.
Uite ce vioiciune mă cuprinde de
te vâz!
Haida, de mă ia în poale
și mă
mângâie încetu'
într-un loc
cu iarbă moale,
unde moțâie ascetu'.
Iu a mea, sunt tânăr iară,
cum faci nu știu, dar eu crez
că de-mi stai până la vară
pe aproape-o să-nviez.

Și-uite-n codru, toporașii
s-au mărit, iubire mică,
hai, di, hai, adună-ți pașii
să-i luăm, la o adică....
toate roadele ne-adună
și ne cheamă, într-o doară,
spre-asfințirea împreună.

Iu a mea,
de-atâta vară.

Deontologie profesională

De meserie-s jurnalist,
Că mi-am dorit, ca fiecare,
S-ajung și eu destul de mare,
Cum văd că-s alții. Nu insist... !

Și-am tot bătut din poartă-n poartă,
Un loc de muncă să-mi găsec,
Dar, cum e tipic românesc,
Mi-au spus: „Băiete, las-o moartă!”

Deși părea să nu le pese,
Din milă, cred, m-au angajat
La un ziar – plătit de stat...
Redactor – rubrica „Decese”.

Și-am acceptat, e voia sorții,
Să public, cum e și firesc,
O listă... zilnic, o primesc
De la un preot – titlul: „Morții”.

Munceam puțin, cum bănuiați,
Făceam economii la CEC,
Dar, într-o zi, mi-au zis să-l trec
Pe unu' viu la „Decedați”...

Și cum nimic nu-mi stă în cale,
Pe loc, am demisionat...
Acum, la alții-s angajat...
M-ocup de... „Matrimoniale”.

**Din jurnalul
unui soț dezinformat**

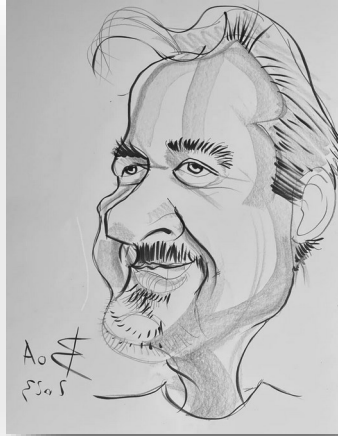
Văzând-o că s-a pus la patru ace,
Am abordat-o: „Pleci, dar încotro... ?”,
Și mi-a răspuns: „Mai lasă-mă în pace,
Mă duc, așa, aiurea!” – la mișto...

Când am văzut-o pe-o alee-n parc,
Cu șeful meu – persoană cunoscută –
Mi-am zis că n-are rost să mă încarc
De gânduri negre... Totu-i la derută!

Colegii mei, a doua zi mi-au dat
De bănuț c-ar fi o conjunctură
În care-aș fi total dezinformat...
Păi, cum să nu-i acuz de impostură?

Dar tot nu m-am oprit din căutări...
I-am prins, culcați, în lanul de lavandă,
Deci este clar, au fost manipulări,
Că ambii sunt experți în propagandă.

Grigore
Cotul

Portret realizat
de maestrul
Ovidiu Ambrozie
Borta (BOA)

Accidental

Ne-am cunoscut accidental,
La Cluj, pe-o bancă-n gara mică,
De ce spun asta? Că-n final,
S-a rupt sub noi, când o bunică
Și-a pus sacoșa, triumfal,
Pe partea liberă, adică...

A fost un șoc. Inițial,
Mi-a fost cam jenă, ție frică,
Dar, uite, dintr-un fapt banal
Iscat de biata bătrânică,
Am devenit sentimental,
Că parc-așa se spune, cică...

Mi-ai zis că-s omul ideal
Și te-am crezut, escroacă mică,
Încât ți-am devenit hamal...
Căram orice, să-mi fii gagică,
Răzbeam prin trafic infernal,
Cu gândul obsesiv: „Îmi pică... !”,

Dar n-ai picat, iar eu, la mal,
Precum o morsa care-abdică,
Împinsă de un ultim val,
Te-am auzit șoptind: „Să știi că
Te părăsesc!”. Accidental,
Eram la Cluj în gara mică.

Pelerinaj

Împovărat de multele păcate,
M-am dus la mănăstiri să mă căiesc,
Să bat mătăanii, să mă spovedesc
Și să mă rog, că poate-or fi iertate.

Am fost la Putna marelui Ștefan,
În zi de hram, am spus o rugăciune,
Iar starețul mi-a zis: „Fă fapte bune
Și-ntoarce-te în fiecare an!”

Am fost la Mănăstirea Moldovița,
M-am pus la coadă să mărturisesc
Păcatele, c-așa e și firesc,
Și m-am întors să văd și Sucevița.

Am fost la mănăstire la Humor,
Și, binecuvântat, pășind semet
M-am îndreptat apoi spre Voroneț...
De-acolo, am canoane până mor.

În drum spre casă, m-am cazat la Vama,
O gazdă bună, seara, m-a primit,
Și nu țin minte cum de m-am trezit
La ea în pat. Nici astăzi nu-mi dau seama!

Menuț Maximinian: Cred că menirea mea este de a aduce în fața cititorilor poveștile din Ținutul Bistrița-Năsăud

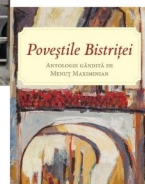

Lada de zestre !
cu Ileana Vieru

Invitat: Menuț Maximinian

FIRUL
LEGAȚURA ÎN TRE GENERAȚII
CULEGERE DE POVEȘTI, TRADIȚII ȘI OBICEIURI
DIN ȚINUTUL BISTRITĂ-NĂSĂUD
EDITAT DE ILEANA VIERU

Radio
România
Antena Satelor

Interviu realizat de Ileana VIERU, Radio România

Rep.: – Menuț Maximinian, ești un om de cultură complex, care iubește și folclorul, și tradițiile. Ești una dintre acele personalități care de foarte mulți ani înfrumusețezi viețile celorlalți prin volumele pe care le scrii, volume legate de cultura tradițională din ținutul Bistriței și Năsăudului, prin emisiunile de televiziune pe care le realizezi, prin costumele pe care le colecționezi, prin cărțile tale de suflet, cărțile de poezie și prin multe altele, printre care și ziarul pe care-l păstorești de foarte mulți ani.

Menuț Maximinian: – Eu, personal, fac doar ceea ce simt și așa ar trebui să facem fiecare dintre noi, să ne găsim locul. Cred că menirea mea este de a aduce în fața cititorilor, în fața celor care iubesc tradiția, poveștile din Ținutul Bistrița-Năsăud. Cred că în ele m-am regăsit cel mai bine, pentru că sunt parte din ceea ce sunt, sunt rădăcinile mele. Am ascultat un jurnal în care se vorbea despre Someșul Mare, acolo într-adevăr este zăpadă, au venit ploile, iar eu mă găseam acolo, chiar pe Valea Someșului, la Sângeorz-Băi, la o șezătoare. Eu merg acolo unde oamenii mă cheamă, unde oamenii încă mai păstrează tradițiile și consider că este datoria mea ca aceste tradiții să meargă mai departe. Și cum pot merge ele mai departe – prin emisiuni frumoase și prin cărți. Spunea poetul Ion Mureșan că, la un moment dat, multe dintre tradițiile noastre legate de sat se retrag în cărți. Din păcate, așa este, multe sunt doar în cărți,

Foto: Sever Moldovan

și atunci datoria mea este să așez aceste lucruri în cărți, să-mi iau cărțile și să le duc în lume și să povestesc despre frumusețea plaiurilor românești.

Rep.: – Ai reușit asta cu mult succes, de-a lungul anilor. Dincolo de partea spectaculară a obiceiurilor, a tradițiilor, a datinilor, există semnificații adânci. Tu asta ai făcut de-a lungul timpului, ai notat în cărțile tale aceste semnificații ale tuturor obiceiurilor, tradițiilor, din Ținutul Năsăudului.

Menuț Maximinian: – Asta spunea și Vasile Alecsandri: „De la lume adunate și înapoi la lume date”. Eu încerc să aduc aceste povești în actualitate, în rândul generațiilor mai tinere decât noi care, probabil, n-au mai prins o șezătoare, probabil că nu mai știu ce este jocul la șură, care nu au mai

prins aceste povești rituale din satele noastre. Acum nu se mai stă la gura sobei în iernile frumoase, să povestim și să-i ascultăm pe bunici la acea flacăra din focul din vatră. Cred că, măcar prin acest mod, dacă lecturăm aceste cărți – sunt foarte multe cărți frumoase cu obiceiuri și tradiții din toate zonele țării –, dacă ne-am documenta din ele, cu siguranță am descoperi o lume aparte. Îi îndemn și pe artiști, pe tinerii interpreți, pentru că ei n-au mai prins satul de altădată, să se documenteze, deoarece au de unde se documenta. Strict legat de județul Bistrița-Năsăud, avem culegeri de folclor din care se pot inspira. Cine spune că nu mai are de unde aduce texte valoroase ale țăranilor noștri în fața

publicului se înșală. Pentru că, spre exemplu, din Țara Năsăudului, este o culegere editată de domnul Gavril Țărmure, de vreo doi ani, o culegere de folclor cu peste 500 de texte culese din vatra ținutului someșean. Deci, încă mai avem texte.

Rep.: – *Încă există o bogăție de texte, nu doar câteva. Nu vorbim de broșuri mici. Este o culegere serioasă. Care a fost pentru tine punctul de plecare în alegerea pe care ai făcut-o în viață? Cred că a fost un moment determinat în viața ta, poate în copilărie, poate în adolescență, poate mai târziu, în tinerețe, când te-ai îndrăgostit de tot ceea ce înseamnă cultură tradițională, sat românesc.*

Menuț Maximinian: – Cred că m-am îndrăgostit, fără să-mi dau seama, a venit cumva natural, pentru că eu am crescut în vatra satului tradițional, pe Valea Țibleșului, în satul Dumbrăvița, și am crescut cu tâna, cu bunica mea. Totul a decurs firesc. Eu, de micuț, eram dus la Biserică, ascultam aceste povești, împreună cu bunicul

meu, la gura sobei, mergeam în vecini, la alți bătrâni ai satului care stăteau de vorbă, și eu, copil mic fiind, ascultam. Nu era tehnologia de astăzi. Eu eram fascinat de acele povești. La Biserică nu înțelegeam mare lucru, dar mă uitam la picturile de pe pereți și-mi imaginam o lume mistică, o lume biblică. Am crescut cumva, firesc, cu această dragoste pentru tradiții, însă nu mi-am dat seama decât în momentul în care am ajuns la Colegiul „Liviu Rebreanu” din Bistrița. Indiferent ce mi se cerea să fac la Limba și literatura română, compuneri, eseuri, toate mergeau într-un fel oarecare spre această latură a tradițiilor. Așa am descoperit și partea de tradiții, la mine a mers în paralel cu bucuria de a deveni jurnalist. Încă din liceu am început să scriu despre frumusețea satului la ziarul „Răsunetul”. Și, iată, sunt mai bine de 20 de ani de când fac parte din acest colectiv și cred că este o bucurie pentru mine că pot să-mi spun poveștile și

în cadrul unui ziar, pot să aduc cititorilor nu doar știri care astăzi se livrează pe piață și, la fel ca la Radio România, unde se aduc știri curate și frumoase, oameni importanți în față, am și eu puterea aceasta sau dragostea aceasta – prin intermediul

unui ziar, în Bistrița, în Bistrița-Năsăud, de altfel singurul ziar tipărit care a mai rămas – să aduc aceste povești frumoase și curate. Cu asta mă ocup eu. În timpul liceului mi-am dat seama ce pot eu să fac mai bine. Și ce pot să fac mai bine decât să povestesc de ai mei de acasă. Așa am ajuns la Facultatea de Etnologie din Cluj, acolo unde am întâlnit mari personalități ale etnologiei românești care m-au ghidat pe acest drum, să învăț să fiu drept, să învăț să iubesc oamenii, să învăț să structurez ceea ce găsesc în satele noastre, să selectez ceea ce trebuie și să fiu un om care iubește vatra satului. În ultimii 20 de ani, eu m-am dus foarte mult să adun povești de pe sate. Însă depinde cum te duci, depinde cum stai de vorbă cu oamenii, pentru că tre-

buie să fii la fel ca ei, un om sincer, un om deosebit, un om căruia îi este drag să asculte. Și atunci și oamenii vin cu poveștile frumoase în fața ta.

Rep.: – *Așa este. Atunci când te înfățișezi oamenilor ca unul dintre ai lor, sincer, fără ascunzișuri, doar cu dorința sinceră de a le asculta poveștile, oamenii se deschid, și reușești să obții acea comunicare cu ei în care să-ți spună poveștile lor pline de farmec. Dar cum știm că este țăranul român de secole, el nu comunică și nu povestește decât dacă-l îndrăgește pe omul din fața lui, cel care a venit să-i ceară povestea.*

Menuț Maximinian: – Este foarte înțelept, te citește și te descoase foarte bine, te ghicește foarte bine. Eu am plecat de acasă cu o vorbă: Să nu uiți să dai bună ziua la toți oamenii pe unde mergi și să lași loc de bună ziua. Și, oriunde ai fi în această lume, să nu uiți de unde ai plecat. Eu n-am uitat că am plecat de la Dumbrăvița, de acolo din-

Olimpiu Nușfelean, Irina Petraș, Ion Mureșan și Menuț Maximinian

Gavril Țărmure, Otilia Hedeșan și Menuț Maximinian

tre țăranii mei și, atunci când mă întorc oriunde într-un sat, asta încerc, să fiu de-al lor.

Rep.: – Pentru tine, Dumbrăvița este Dumbrava Minunată, nu?

Menuț Maximinian: – Este un loc extraordinar de pe Valea Țibleșului, este satul care a dat, după numărul de locuitori, cei mai mulți preoți și dascălițe pentru Bistrița-Năsăud, un sat cu oameni credincioși, un sat ascuns între dealuri. Când eram acolo, îmi imaginam cum prin pădurile de pe dealurile acelea umblă personajele mitice. Noi avem povești frumoase cu Fata Pădurii, avem povești frumoase cu lupii care veneau în nopțile lungi de iarnă pe la geamurile oamenilor atunci când erau într-adevăr zăpezi. Acum ni se pare că acele zăpezi extraordinare sunt din alte povești.

Erau zăpezi adevărate, oameni adevărați și, poate, eram și noi mai apropiați de natură.

Rep.: – Știu că ai iubit-o pe Valeria Peter Predescu.

Menuț Maximinian: – Da, am iubit-o foarte mult. În clasa a VIII-a, i-am scris o scrisoare – am primit o revistă a Centrului Județean pentru Cultură – și i-am scris o scrisoare la Centrul Creației din Bistrița, în care, cu sinceritatea unui copil, îi spuneam că o iubesc, că-mi plac cântecele sale. Între timp, am ajuns la liceu, iar ea a devenit una dintre doamnele care au avut grijă de mine. Spunea că este mama mea de la Bistrița. Mă suna în fiecare zi și mă întreba dacă am ce mânca, dacă am tot ce-mi trebuie. Un mare om și o mare personalitate a muzicii populare, mă bucur că am cunoscut-o. În timp, am păstrat o relație de prietenie extraordinară. Va rămâne, pentru mine, artistul pe care-l voi prețui toată viața.

Rep.: – Copilul de 14 ani care-i scria Valeriei Peter Predescu.

Menuț Maximinian: – Această scrisoare este așezată și în cartea „Destin” a Valeriei Peter Predescu.

Rep.: – Ce frumos! Să vorbim puțin despre o expoziție la timpul prezent, o expoziție care se intitulează „Firul – legătura între generații”, expoziție care-ți aparține.

Menuț Maximinian: – Da, este ca și un copil de-al meu de suflet, o expoziție care a fost vernisată la Galeriile „Casa cu Lei” de la Bistrița. Este o expoziție care cuprinde o parte dintre colecție de cămeși – cămeșă se spune pe la noi –, cămeși tradiționale, pe care, de-a lungul timpului, le-am achiziționat în lada mea de zestre de la țăranii din Țara Năsăudului, din acea zonă. Eu am în colecție aproape 100 de cămeși, toate pe acest filon al fibrei tradiționale, adică toate țesute în ceară sau în război, ca să înțeleagă cititorii, toate cusute manual, adunate în aproximativ 20 de ani de la oa-

meni care, la un moment dat, și-au dat seama că la mine poate stau mai bine, multe le-am cumpărat, multe le-am primit. Anul trecut, spre final de an, am avut adunarea etnologilor la Bistrița, s-a întâmplat în premieră, după 20 de ani, prima ediție care a avut loc la Bistrița și m-am gândit cu ce să-i aștept

pe colegii etnologi din țară. Au fost aici aproape 100 de specialiști de la instituțiile culturale de profil. Au fost de la Muzeul Satului, de la Arhiva de Folclor a Academiei Române, profesori universitari... Și atunci m-am gândit: Ce avem noi mai frumos? Lada noastră de zestre.

Am scos aceste cămeși și le-am expus la „Casa cu Lei”, dar nu oricum, ci în cadrul unei expoziții în care – de aceea este legătura între generații – m-am gândit cum văd cămeșile, și mai ales modelele de pe cămeși, cum le văd tinerii de astăzi. Așa am ajuns să colaborez cu Universitatea de Arte și Design din Cluj-Napoca, unde, doctoranzii de acolo, profesori universitari, au venit și, pe modelele noastre tradiționale, pe acele cusături cu mărgele, pe acele floricele, au adus partea lor artistică, au pictat. Este și o expoziție din care aflăm despre împâslire, despre lucrul cu lâna, și m-am bucurat tare

mult să fie aici, la Bistrița o adevărată sărbătoare la această expoziție. Expoziția va mai fi până pe final de februarie, când vom lansa și o carte, o carte deosebită. Expoziția este doar pentru că despre ia femeii s-a vorbit foarte mult, și atunci eu au scos din lada de zestre exact ce am eu – cămeșile tradiționale. În această carte, care va apărea în această lună, deja este dată la tipar la Editura Charmides, vorbesc despre prima cămeșă o serie de personalități din județul Bistrița-Năsăud. Alexandru Pugna își va aminti de prima cămeșă pe care i-a făcut-o mamă-sa, Gavril Țarmure, de asemenea, Olimpiu Nușfelean, Alexandru Uiu, ambasadorul de la Vatican – Liviu Petru Zăpârțan. De asemenea, vom avea texte scrise pe cămeșă bărbătească de Liliana Moraru, care este decan la Universitatea de Arte și Design Cluj-Napoca, Otilia Hedeșan – președintele Asociației de Științe Etnologice, Cristina Bogdan – decan al Facultății de Litere de la București, care a fost la Bistrița și a rămas impresionată de cămeșile noastre tradiționale. Cred că va fi o carte care va rămâne mărturie peste timp despre frumusețea cămeșii bărbătești, pentru că femeile nu coseau doar pentru ele, ci își împodobeau și feciorii de însurat, și mirii, și soții. Și bărbații aveau cămeși spectaculoase. Să ne amintim că la noi este cea mai frumoasă pălărie – „Clopul cu păun” – și acel pieptar cu ciucuri, și atunci cămeșile cu mărgelile erau deosebite. Este o expoziție dragă sufletului meu, realizată în colaborare cu universitatea clujeană. Cred că avem de câștigat și noi, bistrițenii, prin această expoziție, și partea tradițională, dar și cei de la Arte și Design care, probabil, pe viitor, se vor inspira din motivele noastre tradiționale.

Rep.: – *Absolut fabuloasă această idee a cărții, prima cămeșă, cum este cuvântul în zona voastră. Prima cămeșă pe care am purtat-o – acest*

lucru are și o mare încărcătură emoțională. Ai spus de Alexandru Pugna și prima cămeșă pe care i-a făcut-o mama dumnealui. Fiecare dintre bărbații din zona voastră are, probabil, o cămeșă care a fost cusută de mama, de bunica, de mătușa, de o femeie din familie, cămeșă pe care a purtat-o cu drag și cu dor de cele care au cusut cămeșile și astăzi nu mai sunt.

Menuț Maximinian:

– Așa este, iată o amintire și pentru Alexandru Pugna, pentru că mama lui nu mai este. Această carte va fi accesibilă, probabil va avea și o variantă electronică pe care o vom pune pe un site, tocmai pentru a vedea toată lumea aceste povești deosebite ale oamenilor de aici, din Ținutul Năsăudului.

Rep.: – *Să vorbim despre volumele de etnologie, volumele legate de sărbătorile de peste an, pe care tu le-ai scos în anii trecuți, dar și despre ceva foarte nou – „Poveștile Bistriței”.*

Menuț Maximinian:

– O antologie lansată la conferința care a avut loc la Bistrița, cu o temă care

m-a dus cu gândul la această antologie, pentru o etnologie a bunei conviețuiri. Știm că la Bistrița au conviețuit, de-a lungul timpului, românii, sașii, maghiarii, evreii, romii – avem și o Sinagogă frumoasă unde acum sunt evenimente culturale – toți am conviețuit împreună. Și atunci, am făcut „Poveștile Bistriței” axată mai mult pe această parte, ce a adus fiecare dintre noi.

Rep.: – *Vorbim de interculturalitate, nu?*

Menuț Maximinian: – Da, interculturalitate și aculturație. Ce am adus noi aici, în cetatea Bistriței. Alături de mine, au răspuns prezent Mircea Gelu Buta, care vorbește despre nostalgiile acestui oraș, despre românii care au ajuns în cetate; Adrian Onofreiu – „Glasul românilor în mărturii documentare”; Vasile Duda despre „Evoluția urbană”. De asemenea, Aurel Rău, Eugen Miloș cu povești me-

dievale, Olimpiu Nușfelean, Mircea Oliv despre partea plastică și Liviu Petru Zăpârțan despre spiritul acestui meleag. Este o carte-album, ca să-i spun așa, pentru că este însoțită de picturi ale domnului Sever Moldovan. Sever Moldovan lucrează la Primăria Bistrița, dar este un foarte apreciat pictor aici, la noi, și în zona Transilvaniei. El a pictat burgul Bistriței, dar și casele românești din zona cetății, le-a pictat în acuarelă și le-a prezentat în această carte, o carte prefăcută de Gavril Țarmure, care spune că Bistrița trebuie povestită și repovestită. Acest lucru îl cred și eu, deoarece povești despre rădăcinile noastre sunt și în orașe. Avem și o etnologie urbană, o etnologie a oamenilor care au venit, la un moment dat, de la țară, cu tradițiile și cu obiceiurile lor, și le-au păstrat și la oraș. Tocmai de aceea

ne-am gândit la aceste povești ale Bistriței care vor continua, pentru că mai avem în proiect oameni. Un prim volum apărut cu sprijinul Primăriei municipiului Bistrița care va fi un proiect extins, pe mai multe volume.

Rep.: – Unde găsim „Poveștile Bistriței”?

Menuț Maximilian: – Deocamdată, se găsesc doar pe site-ul Editurii Charmides, dar vor fi găsite și în librăriile din țară, și, probabil, vom merge cu ele într-o călătorie și în străinătate, așa cum am făcut și cu „Poveștile cămeșii”. Pentru că eu, mai întâi, anul trecut, am avut o conferință la Institutul Cultural din Madrid despre „Cămeșa și importanța cămeșii în Ținutul Bistrița-Năsăud”. Mă bucur tare mult că avem o legătură aparte și cu Diaspora, cei din Ținutul Bistrița-Năsăud. Într-adevăr, sunt foarte mulți bistrițeni plecați în Spania, în Italia și în alte zone ale lumii, și avem o legătură aparte cu ei. Tocmai de aceea, din când în când, călătorim cu tradițiile. Noi le luăm în traistă și mergem cu cărțile și cu tradițiile la ei. Este un proiect foarte frumos. Am fost în decembrie la Ambasada României din Regatul Spaniei, unde iarăși am vorbit despre „Spiritul locului”, despre acea antologie și despre Ținutul Bistrița-Năsăud. Avem oameni deosebiți și în străinătate cărora, poate, le este mai dor de țară și de tradiții atunci când sunt plecați. Poate, unii le păstrează mai bine

decât cei de acasă. Pentru că ceea ce ai aproape lângă tine, nu simți că-ți lipsește.

Rep.: – Așa este. E perfect adevărat. Îmi amintesc de un medic foarte-foarte bun plecat din țară, de undeva din Oltenia, care, întrebat de colega noastră de la Televiziunea Română, Eugenia Vodă, ce-și dorește cel mai mult, ce simte cu cea mai mare ardoare, a spus că întoarcerea acasă, acolo unde și-a refăcut casa părintească, acolo, în Oltenia, și unde vine, după 25-30 de ani, care a practicat medicina în străinătate, vine acasă și simte că se încarcă. Te rog să ne spui câteva cuvinte despre Lucreția Sânmihăian, care era de la tine, din Dumbrăvița.

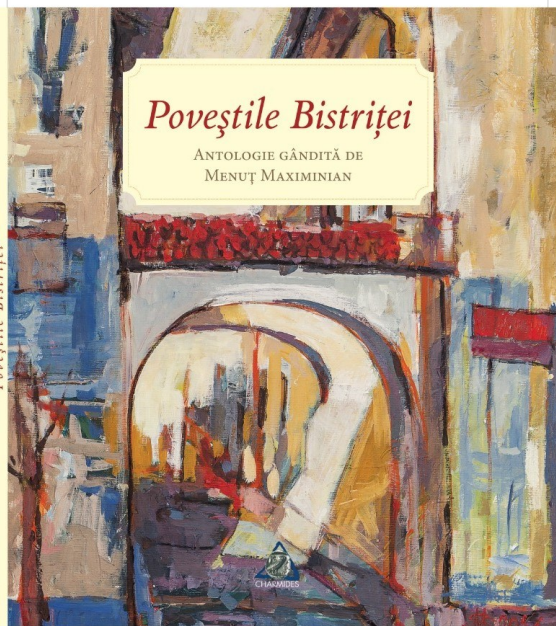
Menuț Maximilian:

– Lucreția Sânmihăian a fost prima câștigătoare, din județul Bistrița-Năsăud, a trofeului „Floarea din Grădină” și a lăsat pentru noi foarte multe cântece, printre care, mai cunoscute, „Dragu-mi-i la veselie”, „Sunt fată din Bistrița” sau o doină deosebită „Spune, măicuțică, spune”. A fost o doini-toare extraordinară și, sunt convins, dacă destinul ei ar fi fost altul, ar fi ajuns una dintre marile artiste ale acestei țări. Din păcate, a plecat mult prea repede în veșnicie, dar ne-au rămas aceste cântece la Radio România, pentru care vă mulțumesc. Tinerii pot intra pe YouTube să caute Lucreția Sânmihăian, unde sunt postate vreo 20 de cântece. Am făcut acest lucru, în urmă cu câțiva ani, tocmai pentru ca, și prin această tehnică mai modernă, să o aducem în atenția tinerilor, să îi cânte melodiile în concursuri, dacă nu au alte piese, fiindcă sunt foarte-foarte valoroase.

Rep.: – Exact. Mă gândeam doar la cele două versuri: „Să-ți dau apă din pahar/ Să nu strici ceva la car”. În glumă se spun multe adevăruri, nu-i așa?

Menuț Maximilian: – Așa este. Să nu uităm de strigăturile noastre, inclusiv de strigătura în prag, unde soacra mare aștepta mirii și spunea, mai în glumă, în strigătură, tot ce avea de spus despre cum trebuia să fie viitoarea noră.

Rep.: – Mai în glumă, dar, de fapt, erau adevărate așteptările pe care le striga și regulile. Mai anunța și niște reguli în care nora trebuia să se încadreze.

Menuț Maximinian: – Îi spunea că trebuie să se trezească dimineța, tot ce trebuia să facă, să asculte. Așa erau vremurile, însă, până la urmă, nurorile ascultau. Azi ne lipsește ascultarea și comunicarea.

Rep.: – *Da, deși avem și povestea soacrei cu cele trei nurori unde abuzul este din partea soacrei.*

Menuț Maximinian: – Da, mai erau. De aici și zicala cu „Soacră, poamă acră”, exploataată, mai ales de epigramiști, atât de mult.

Rep.: – *Da, și vorbim și despre baba Dochia și de multe femei ale căror reguli erau prea draconice pentru nurori și atunci.*

Menuț Maximinian: – Atunci, așa știau fetele, să rabde. Din fericire, astăzi avem șansa de a nu mai trebui să răbdăm, când nu este cazul.

Rep.: – *Da, dar nici să cădem în extrema cealaltă.*

Menuț Maximinian: – Să rămânem undeva la mijloc.

Rep.: – *Exact, echilibrul. Spuneam de volumele tale. Câteva titluri – „Sărbătorile ciclului social și calendaristic sau Munci și zile în Ținutul Bistriței și Năsăudului”, împreună cu Vasile V. Filip, volume serioase, pe care le am și eu, la care ați muncit foarte mult.*

Menuț Maximinian: – Mulțumim! Este cercetarea noastră de pe teren, din cei 20 de ani, aplicată și cu lecturarea cărților, mai pe înțelesul tuturor, este calendarul nostru, aplicat pe calendarul din lumea satului. Și mai sunt o serie de cărți, sunt foarte multe, ultima dintre ele, pe tradiții, „Frontiere etnologice”, „Poveștile Paștelui. Tradiții din Bistrița-Năsăud” și sperăm că vor mai fi. Mă gândesc, pe viitor, să editez și o carte legată de nunta din Bistrița-Năsăud, însă, până atunci, o bună perioadă de timp o voi aloca pentru lucrarea de doctorat la Universitatea Babeș-Bolyai Cluj. Mai am vreo doi ani de studiat „Gospodăria din districtul năsăudean”.

Rep.: – *E un lucru pe care și eu îl aflu în premieră, titlul lucrării tale de doctorat. Mult-mulț succes! Un cuvânt și despre cărțile tale de suflet, nu doar cele științifice, cele de poezie.*

Menuț Maximinian: – Colaborez foarte bine, încă de la început, cu Editura Școala Ardeleană, acolo unde mi-a apărut „Crucea nopții”, prima carte mai importantă cu poezii și, de asemenea, cea mai recentă carte, la Editura Neuma, există și revista „Neuma”, eu sunt redactor acolo, „Ultimul înger”, o carte ce pornește de la bunica mea care-mi spunea întotdeauna – avem o icoană cu înger lângă pat – să te rogi la îngerăș. Această poveste a continuat cât a fost bunica pe pământ, până când a ajuns înger. Eu eram la liceu, și-mi spunea „Să te rogi la îngerăș”. Îi răspundeam că sunt mare deja, dar îmi spunea să mă rog la îngerăș tot timpul, pentru că îngerul îl avem toată viața lângă noi. Și așa este. Este o carte cu versuri care pornesc din sat, de la o icoană, și merg mai departe cu acest îngerăș prin toată lumea, păstrând ceea ce am învățat de acasă, tradițiile și dragostea.

Rep.: – *Foarte frumos. Ai și o carte bilingvă, în limba italiană și limba română –*

„Copilul de apă”.

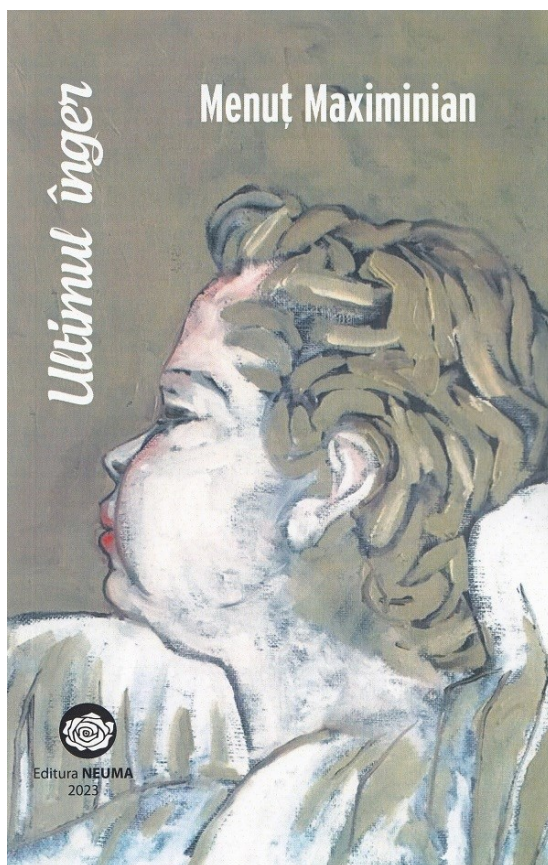
Menuț Maximinian: – „Copilul de apă”, volum apărut la Editura Junimea din Iași. Sunt foarte multe cărți. Cineva m-a întrebat când scriu. I-am spus, mai în glumă, mai în serios, că eu scriu seara, noaptea. Acesta este atelierul meu de creație, eu așa mă destind, prin scris. Scriu la ziar, din păcate, ziarul îmi fură foarte mult timp din această parte de cercetare.

Rep.: – *Pentru că ziarul apare în fiecare zi.*

Menuț Maximinian: – Da, apare în fiecare zi, și ne este foarte greu, suntem un colectiv redacțional destul de micuț, dar important este că apare ziarul în fiecare zi în fața cititorilor. Iată, în acest an, se fac 35 de ani de când apare „Răsunetul” în casele cititorilor. „Răsunetul”, după titlul poeziei ce dă și versurile Imnului Național, de Andrei Mușănuș.

Rep.: – *Există și o piesă celebră „Răsunetul Ardealului”. Îți mulțumesc foarte mult și te mai așteptăm la București!*

Menuț Maximinian: – Mulțumesc și eu!

Adela Cotul

Ultima farsă

La împlinirea unui secol de la nașterea fondatorului seriei vechi a suplimentului de satiră și umor „Cuiul lui Pepelea”, din cotidianul „Răsunetul”, și, totodată, a unui deceniu și jumătate de la trecerea în eternitate a „Baronului Dracula”, se cuvine a ne aduce aminte și a închina un omagiu celui care a fost o personalitate marcantă a culturii din județul nostru, Alexandru Misiuga.

La 18 februarie 1924, marele epigramist vedea lumina zilei în comuna Adâncata, fostul județ Storojineț din „dulcea și frumoasa” Bucovina, în familia unui vestit jocar, mama lui fiind dirigoarea corului bisericesc.

Școala primară a făcut-o în comuna Tureatca (Dorohoi). În 1940, s-a refugiat împreună cu familia sa în România, astfel că gimnaziul l-a făcut la „Lațcu Vodă” în Siret, iar cursul superior la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți, promoția 1944, susținându-și bacalaureatul la Liceul „Decebal” din Deva. A urmat apoi Școala Militară de Ofițeri Activi din Zărnești și Sibiu, absolvind cursurile acesteia în 1946, cu gradul de locotenent. A activat ca ofițer în Batalionul „Vânători de Munte” din Sfântu Gheorghe, apoi la Batalionul 2 Brașov și, în final, la Batalionul 16 din Bistrița, de unde, în anul 1952, a fost trecut în rezervă pe motiv că avea „rude în America”. Timp de un an și patru luni a funcționat ca profesor de topografie la Institutul Juridic din Cluj-Napoca, după care, până în anul 1970, a lucrat la Casa de Cultură „George Coșbuc” din Bistrița, perioadă în care a înființat Ansamblul folcloric „Cununa de pe Someș”.

Mai apoi, datorită faptului că vorbea nu mai puțin de șase limbi străine, Alexandru Misiuga a devenit, timp de paisprezece ani, până în 1984, când s-a pensionat, directorul Oficiului Județean de Turism Bistrița-Năsăud, fotoliul de director al OJ-TBN venind, în vremea aceea, la pachet cu două jalnice hoteluri, unul mai amărât decât celălalt. În consecință, primul lucru pe care l-a făcut a fost construirea unui hotel nou, decent și elegant, la Bistrița, pe care l-a numit „Coroana de Aur”, inspirat fiind de romanul „Dracula” al irlandezului Bram Stoker, chiar dacă, în acele vremuri comuniste, un astfel de nume care să facă trimitere directă la regalitate nu era deloc indicat.

A venit rândul construirii castelului „Dracula” din Pasul Tihuța, finalizat și inaugurat în august 1983, hotel care, inițial, până prin anii '90, s-a numit Tihuța, iar după Revoluție a primit numele mult visat de Misiuga, și anume „Dracula”.

Se spune că autoritățile comuniste din acele vremuri au luat în derâdere ideea vizionarului Misiuga de a construi un hotel în vârful muntelui, aproape la cota 1200. O legendă urbană povestește că, în calitatea sa de director al OJT-ului bistrițean, Alexandru Misiuga l-ar fi prins pe Nicolae Ceaușescu foarte bine dispus, în cadrul unui festin, la Dealul Negru, după o vânătoare de urși, și i-ar fi spus: „Ne trebuie un hotel între Transilvania și Moldova!”, iar acesta i-ar fi răspuns „Și cine vă oprește?” Obținând, astfel, acordul verbal al șefului statului, Baronul a trecut la treabă, punând piatra de temelie a hotelului din Pasul Tihuța (Munții Bârgău). Nu a ieșit chiar cum și-ar fi dorit, din cauză că ministrul turismului din acea vreme s-a opus, Misiuga fiind nevoit să renunțe la două dintre cele trei turnuri, precum și la aspectul exterior de „ruină”.

În anul 1997, Alexandru Misiuga a fost distins cu titlul onorific de „Baron al Casei Dracula”, de către societatea „Dracula” din Londra, al cărei membru era încă de prin anul 1976, după ce a trecut printr-o serie de probe: a tras cu arcul, a trecut peste o punte șubredă, a sărit peste foc și a dansat menuet.

Baronul Dracula de Bistrița a reușit să ridice, în fața hotelului din Pasul Tihuța, un bust al scriitorului Bram Stoker, dezvelit în noiembrie 2006, chiar în prezența ambasadorului Irlandei, îndeplinindu-și, astfel, una dintre cele mai mari dorințe.

Odată cu ieșirea la pensie, Baronul a revenit la o mai veche pasiune a sa, moștenită poate din familie, de la tatăl său jocarul: confecționarea măștilor tradiționale și a păpușilor din bucăți de lână. Întreaga colecție (peste 700 de piese) realizată de Baronul Misiuga a fost donată municipalității și este găzduită într-o sală din incinta Turnului Dogarilor.

Renumit pentru umorul savuros al epigramelor sale, supranumit și „tartorul soacrelor” dato-

rită catrenelor dedicate acestora, Alexandru Misiuga a fost membru al Uniunii Epigramiștilor din România și a obținut un număr impresionant de premii literare pentru epigramă, a publicat numeroase volume de poezii, proză umoristică, epigrame și epitafuri: *Pilule umoristice, pentru Anul 2000*, Editura Sport-Turism, București, 1980; *Pomana porcului* vol. I, 1994, vol. II, 1995; *Tromboane apolitice*, 1996; *Soacră, soacră, poamă acră*, 1996; *Jos pălăria*, epitafuri, Editura George Coșbuc, Bistrița, 1997; *Tiribombe cu măști și păpuși*, 1997; *Triolete*, Editura George Coșbuc, Bistrița, 1998; *Cu oiștea-n gard*, Editura George Coșbuc, Bistrița, 1999; *Panseurile unui nebun*, Editura POPA'S ART, Timișoara, 2000; *Să vezi ce n-a văzut Parisul*, schițe umoristice, Editura Răsunetul, Bistrița, 2002; *Noduri în papură*; Editura George Coșbuc, Bistrița, 2004; *300 epigrame tipărite în sistem Braille*, 2007; *Pamflete din țara lui Pazvante Chioru*. Editura Răsunetul, Bistrița, 2007.

A colaborat cu numeroase publicații culturale precum: *Avântul, Albina, Ecol, Făclia, Auro-*

ra, Steaua, Urzica, Tribuna, Păcală, Domus, Literatură și Artă, România pitorească, Almanahul literar, Apostrof, Viața, Amprenta, Scaiul, Râsul lumii, Mesagerul, Perpetuum comic, Ritmuri, Răsunetul (Cuiul lui Pepelea), Almanahul Tribuna, Clujul literar și artistic, Almanahul turistic și altele.

În anul 2000, lui Alexandru Misiuga i s-a conferit titlul de „Cetățean de onoare al municipiului Bistrița”.

Nouă ani mai târziu, în data de 17 februarie, în jurul orei 19.00, pe când întreaga urbe bistrițeană se pregătea să-l serbeze la zi aniversară, Baronul Alexandru Misiuga, reprezentant al „Casei Dracula” și „tartorul soacrelor”, a făcut o „ultimă farsă” tuturor, așa cum îi șade bine unui mare umorist, i-a lăsat pe toți „mască” și a părăsit fulgerător această lume, chiar în ajunul zilei în care ar fi împlinit 85 de ani. A doua zi, toate ziarele bistrițene erau pline de urări și pagini aniversare dedicate Baronului Alexandru Misiuga. Acolo sus, între stele, probabil Baronul zâmbea...

Argument

Gropile din municipiu,
Cele mari și mititele,
Au un rost: ca în principiu
Să mai cadă proștii-n ele.

Omagiu

A mea soacră-i delicată
Și se poartă cu mânuși...
Mi-a făcut din gât odată
O... coloană-a lui Brâncuși.

Între păsări

Cântă cucu-n România:
„Unde e democrația?”
Dar întreabă, calmă, gaia:
„Ce e aia? Ce e aia?”

Valurile vieții

O mamă de pe strada mea
S-a supărat dintr-o nimică:
Fetița-i rămăsese grea,
Deși era cam ușurică!

În concluzie

Viața plină de păcate
E ca sarea în bucate,
Altfel lumea trist-ar fi...
Popii ce-ar mai spovedi!?

Recunoștință

Am avut o soacră bună,
Dar a strâns-o Dumnezeu
Înainte cu o lună...
Ca s-o strâng de gât și eu!

Soacră

E-o ființă pentru care,
Orice-ai zice, nu e greu
Să aprinzi o lumânare,
Mulțumind lui Dumnezeu.

Reflecția unui veterinar

Taurii mai apucară,
Altădată, vremuri bune...
Acum duc o viață-amară
Că-s sătui de... „vacii nebune”!

Sinceritate

Despre soacră s-a scris mult
Și cam rău în omenire,
Eu nu scriu: Aștept s-ascult
„Veșnica ei pomenire!”

Protest

Barbare-au fost metode vechi
Să tragi școlarul de urechi!
Acum, cu suflul novator,
Îl trage el pe-nvățător!

Concluzie

Soacră-mea, un pic nebună,
Dusă-a fost la balamuc
Și s-a-ntors cam de o lună...
Cred că-n locul ei mă duc.

Prevedere

Pentru cei ce-mi calcă pragul,
Eu pe poartă-am scris așa:
„Pregătiți-vă ciomagul,
Câine bun, dar soacră-i rea!”

Jalba puricelui

Cândva am fost un răsfățat,
Ciupeam reginele în pat,
Acum trăiesc de azi pe mâine...
Precum un jigărit de câine.

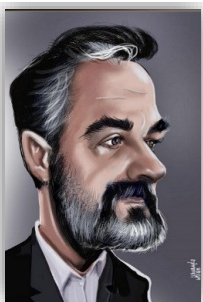
Madrigalul epigramatic

De-l definesc cât de banal,
Nu-i nici catâr, dar nu-i nici cal,
Ci pare-a fi o creatură
Ce mușcă fără dinți în gură!

Diviziunea muncii în rai

Eva, goală-n jos de brâu,
Spală rufe la râu,
Iar Adam – pornit pe rele –
Șoptea-n gând: – Ce pui de... lele!

Epigrame de Alexandru Misiuga

Grigore Cotul

Aniversări

3 IANUARIE – ZIUA SOMNULUI

Chiar de somnul e firesc
Și-i al lenei blând ecou,
Eu la șapte mă trezesc,
Doar de drag s-adorm din nou.

TABIET DE 1 MARTIE

Cum sunt un soț iubit și dulce,
La somn, pe soață, mi-o petrec
Și-o mângâi tandru să se culce,
Să pot să-nghit... un demisec!

DE 1 MARTIE (cu premeditare)

Să-și facă traiul mai ușor,
Consideră de bun augur
Să-mi pună-n piept un mărtișor
Și-n jurul gâtului un șnur.

3 MARTIE – ZIUA INTERNAȚIONALĂ A SCRITORULUI:

Criticul

Câte unul dintr-o mie
A primit pe lume rost:
Cât trăiește, el să scrie
Că oricine scrie prost.

6 MARTIE – ZIUA STOMATOLOGILOR:

Nota de plată

Când medicul stomatolog
Mi-a spus cât cere pe dantură,
Am început un dialog,
De nu mai știu ce-am scos din gură.

8 MARTIE – Efecte secundare

Sunt bărbații niște firi
Ce provoacă doar regrete:
Unii uită de scumpiri,
Alții uită de... „scumpete”.

1-9 MARTIE – Perioada babelor

Toți bărbații-s minte slabă,
Niciodată nu s-au copt,
Umblă să-și aleagă babă,
Când e clar că pică-n opt.

40 DE MUCENICI – 44 DE PAHARE

Am trecut de patruzeci
Și, de-acolo, tot ce știu
E că m-am trezit în beci,
Bucuros că-s încă viu.

27 MARTIE – ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI:

Început de stagiune

După lungă ei migrenă,
Roluri noi au exersat
Repetând aceeași scenă
Până ce-au căzut din pat.

3 APRILIE – ZIUA JANDARMERIEI ROMÂNE:

La o bârfă...

Nevasta unuia – jandarm –
Mărturisea, în două fraze,
Că noaptea toată-i un vacarm
Atunci când soțul dă cu gaze.

4 APRILIE – ZIUA SPUNERII DE MINCIUNI:

Scurt CV

Cu referințe-atât de bune
(le știți, așa că nu insist!),
Eu, printre altele, v-aș spune
Că-s cel mai bun epigramist.

7 APRILIE – ZIUA MONDIALĂ A SĂNĂTĂȚII:

Tot răul spre bine...

Eu am un singur handicap,
Dar nu-i deloc periculos:
De n-aș avea ceva la cap,
Nu m-aș mai crede sănătos!

8 APRILIE – ZIUA INTERNAȚIONALĂ A RRORILOR:

Îndeletnicire

Ei au un obicei străvechi
Și-l practică-n condiții dure:
Adună, bieții, fierul vechi,
De unde reușesc să-l fure.

Concluzie

Când știi că minele-au închis,
La noi, pe plaiul românesc,
Să cauți fier, o spun deschis,
Devine lucru țigănesc!

6 MAI – ZIUA BĂUTURII: Dilema unui bețiv de la țară

Mă mir de ce, de-atâtea ori,
Stârnesc prin sat rumoare,
Că beau în sfinte sărbători
Și-n zile lucrătoare!

17 MAI – ZIUA MONDIALĂ DE LUPTĂ ÎMPOTRIVA HIPERTENSIUNII ARTERIALE:

Inovație

Medicii-au produs minunea:
Azi, un pacient de-al lor
Își reglează tensiunea,
Că i-au pus transformator.

31 MAI – ZIUA MONDIALĂ FĂRĂ TUTUN:

Avantajul renunțării la tutun
Sunt lăsat, vă spun cinstit,
Că mi-am ascultat amicii:
Banii i-am reinvestit
În cu totul alte vicii.

1 IUNIE – ZIUA COPILULUI:

Prins în jocul fiului meu
În jocul său, de m-antrenez,
Mă simt ca în copilărie
Și-atât de tare mă-ntristez
De-mi fură câte-o jucărie!

24 IUNIE – ZIUA INTERNAȚIONALĂ A IEI

Azi, tradiția e vie
Și te-ncântă să o vezi
Pe româncă noastră-n ie
Din bumbac de la chinezi.

Cadoul de Sânziene

Azi l-a părăsit soția,
Căsnicia e-n declin,
C-a adus din piață ia,
Dar cu tot cu manechin.

27 IUNIE – ZIUA PESCARULUI:

Perseverență

Cum de-o vreme tot pândește
Prin cotloanele știute,
Într-o zi a prins un pește
Cu vreo patru parașute.

2 IULIE – ZIUA UITĂRII:

Uitarea în căsnicie
Mai are câte-o rugămintă,
Iar dacă uit ce m-a rugat,
Ea ține multă vreme minte
...că am uitat.

5 IULIE – ZIUA JUSTIȚIEI

Magistrații – cu temei –
Sunt în mare sărbătoare
Și marchează ziua ei,
Aprinzând o lumânare.

21 IULIE – ZIUA SFÂNTULUI ILIE

Mă mir că ziua ta, Ilie,
A fost uitată de natură...
Era frumos de-avea să fie
Măcar o biată viitură.

2 AUGUST – ZIUA BERII

Iubită și stimată bere,
Ți-o zic din suflet și susțin:
Te beau, întruna, cu plăcere,
Când nu se mai găsește vin!

3 AUGUST – ZIUA REBUSULUI ROMÂNESC

Conviețuirea e o artă
În care ambii au dreptate:
La noi în casă nu e ceartă,
Ci doar cuvinte-ncrucșate.

9 AUGUST – ZIUA PISICII

I-am dat pisicii adăpost
Și hrană, însă nu-mi convine
Ca eu s-o duc o viață prost,
Iar ea, în toate nouă... bine!

10 AUGUST – ZIUA LENEVIEI

S-a pus o lene peste mine
Ușor, plăcut, suav, firesc,
Și năucit de-atâta bine,
Mi-e lene și să lenevesc.

25 AUGUST – ZIUA SĂRUTULUI

Femeia tot pălăvrăgește,
Da-n clipa când e sărutată,
Bărbatul tocmai reușește
Să-i țină gura ocupată.

31 AUGUST – ZIUA LIMBII ROMÂNE

Limba-i darul strămoșesc
Ce-i lăsat acestei nații,
Dar pe care-l tot ciuntesc
... Agramății.

9 SEPTEMBRIE – ZIUA MONDIALĂ A FRUMUȘETII

A fost o tipă etalon,
Dar a ajuns la bătrânețe
Să-și ducă viața-ntr-un salon
... de frumusețe.

13 OCTOMBRIE – ZIUA INTERNAȚIONALĂ FĂRĂ SUTIEN

O spun și eu ca bun român
Și nu vă mint, că nu sunt genul:
De-o vezi cu mâinile în sân,
Să știi că poartă sutienul!

16 OCTOMBRIE – ZIUA INTERNAȚIONALĂ A ALIMENTAȚIEI:

Unui gurmand

Mănâncă șunci, cartofi, orez,
Iar dulciuri bagă de transpiră,
Și-acum se miră că-i obez,
Iar eu mă mir de ce se miră.

(Din lipsă de spațiu, va urma...)

Veronica Georgiana HODOROĞA

Clasa a V-a

Școala Gimnazială „Enea Grapini”, Șant
Prof. de Limba și literatura română: **Emilia Bumbu**

Gânduri

Elisa e o fată de 12 ani, una curioasă, dar FOARTE curioasă. Știți voi ce e acela un copil curios, dar FOARTE curios? Ei bine, e un adevărat detectiv. Și Elisa e un copil detectiv foarte bun. Însă, ceva ce o să vă șocheze rău e că ea este una dintre cele mai introvertite persoane. Da, un introvertit este o persoană tăcută și timidă. Iar un copil curios nu este, în mod normal, introvertit, ci e exact inversul, un extravertit. Extravertiții sunt curajoși, îndrăzneți și vorbăreți (nu neapărat). Însă un detectiv, chiar dacă e de origine curioasă, e mai mult introvertit decât extravertit, sau, de fapt, ambivert. Ambivertiții sunt persoanele nici introvertite, dar nici extravertite. Detectivii trebuie să fie curajoși și chiar îndrăzneți, dar în același timp tăcuți și discreți.

Elisa stătea singură pe o bancă din curtea școlii. De fapt, nu singură, ci cu gândurile ei. Gândurile ei există cu adevăratelea, da, dar numai pentru Elisa. Nu că pentru tine n-ar putea prinde viață! Trebuie doar să-ți imaginezi.

- Elisa, Elisa, dragă, ce te mai frământă atât de tare? spuse Grijulia, căreia i se mai spune și Julia.

- Absolut nimic.

- Nu, prezic că are o predicție în căpșor, da, cu siguranță, zise Prezicătorul.

- E adevărat? Despre ce e? Vrei să ne spui? Ai de gând? zise Întrebare.

- Oh, nu e mare brânză, doar... nu știu.

- Poate doar crezi, poate ai uitat, spuse Nesigurul, poate e un gând așa de mare, că nu poți să-l procesezi, poate te-ai gândit la asta de mai mult timp și ai uitat, poate...

- Poate ce? întrebă Sigur, geamănul lui Nesigur.

Elisa are cinci gânduri: Grijulia, care are grijă de Elisa și o ajută să se concentreze doar pe ce este mai important, Prezicătorul, zis și Tor, dă pe ghicitul viitorul, dar nu ghicește întotdeauna, Întrebare, căruia gândurile și Elisa îi spun Bar, ei bine, nu știe decât să întrebe, e cel care nu a răspuns la o întrebare de când există, adică de 12 ani, Nesigur, care nu are o prescurtare a numelui, folosește cam în fiecare propoziție cuvântul, și, nu în ultimul rând, Sigur, geamănul lui Nesigur, care vorbește foarte clar și apăsător și e sigur pe orice zice și orice face. El nu și-a dorit o prescurtare, dar restul gândurilor au ales să-i spună Sig, spre enervarea lui. Acestea sunt cele cinci gânduri ale Elisei.

- Hei, cred că știu despre ce voiam să spun, zise Elisa.

- Ah, serios? Ai să mă invoci? Ai chef de multe întrebări? Vrei să te ajut? Vrei să te ajutăm? spuse Bar.

Oh, era să uit ceva foarte important. Elisa poate invoca câte unul sau câte două gânduri principale în creierul ei, care să o ajute în diferite situații.

- Da? Cum adică să-l invoci pe Bar? De ce nu eu? Va fi mai bine cu mine! Să știi, viitorul este ceva important și interesant! declară Prezicătorul.

- Nu, trebuie să aibă grijă de ea! Cine știe? Poate e ceva periculos! Își dă cu părerea Grijulia.

- Nu, zise Elisa. N-am nevoie de UNUL din voi...

- Înseamnă c-ai nevoie de Sig, el n-a zis nimic, o întrerupe Prezicătorul.

- Da, cine n-ar vrea să fie hotărât ca MINE? continuă Sigur.

- Dar de unde știți că n-are nevoie de Nesigur? întrebă Grijulia. Știu că nu e așa folositor, dar nu am grijă doar de Elisa, ci și de voi!

- Hei, terminați odată cu ciondăneala asta nefolositoare! îi întrerupe Elisa. Voiam să vă invoc pe toți...

- Ce? Pe toți odată? E foarte foarte foarte periculos! exclamă Grijulia.

- Prezic că totul va continua tragic! susține și Prezicătorul. Cum ar fi să te întrebi dacă să sari într-o mlaștină, cu ajutorul lui Bar, dar, cu ajutorul Juliei, îți zici: „Nu, dacă voi păți ceva? Dacă apare din senin un crocodil și o să mă înghită?” Așa că renunți la gândul acesta, până când apare Sig...

- Ce-i cu mine? tresări Sigur.

- Nimic, lasă-mă să continui! se enervă Prezicătorul. Așa, deci apare Sig și, cu siguranța sa pe el însuși, este super hotărât să o facă, adică să sară în mlaștina cu crocodili. Dar apoi apare Nesigur care, cu poate și poate și tot poate, se răzgândește, așa că în mintea ta se formează o ceartă. Groaznic!

- Penibil, zise Sigur.

- Absurd, dar adevărat, zise Grijulia, puțin temătoare.

- Poate deveni adevărat? întrebă Întrebare.

- Poate da, poate nu, îi răspunde Nesigur.

- Dar stați, n-am terminat! exclamă Prezicătorul. Eu voi prezice viitorul cu puterea mea fenomenală și vom afla care e calea cea bună! Astfel, capul

Elisei nu va exploda din cauza lui Sig și Nesigur și vom fi salvați! Eu voi fi salvatorul vostru! Nu că-i tare?

- Wow, salvatorul care ghicește doar următoarele 15 secunde, comentă Sigur.

- Extrem de absurd! Explodă dintr-o dată Elisa. Sunteți niște ciudați!

- Cred că au trecut Nervii cu curățenia prin laboratorul central, îi șopti Prezicătorul lui Întrebare.

- Nu, nu au trecut! spune Eliza când îi auzi. Știți ce, a sunat soneria. Hai să mergem înapoi în clasă.

Se ridică de pe bancă și porni spre sala de clasă, cu gândurile în urma ei.

- Hei, Tor? Pot să te întreb ceva? i se adresă Întrebare lui Tor.

Însă Prezicătorul nu răspunde.

- Oh, de ce nu răspunde? se întrebă Întrebare. Julia?

Surprinzător, nici Julia nu răspunde.

- Bun, deci acum v-ați supărat pe mine? nu încetează Întrebare. V-ați săturat de întrebările mele?

Liniște.

- Elisa? Elisa, mă auzi? zice Întrebare.

- Da, evident, nu sunt surdă, dar nu-mi pasă ce vrei să mă întreb, răspunde Elisa.

- Prima mea întrebare nu era interesantă, voiam să întreb ce oră ai, dar acum am o întrebare și mai bună... unde sunt celelalte gânduri?

- Ha-ha, clasic, râde neinteresată Elisa.

- Atunci, n-ai de gând să verifici?

- Ce? Crezi că eu cred gluma ta? Știi ce, Bar, las-o baltă cu farsele. Toți o să mă creadă o nebună când o să mă vadă vorbind singură!

- Doar vorbești cu mine, cum să creadă așa ceva?

- Ești la propriu invizibil pentru toată lumea, în afară de mine, Bar, știi destul de bine. Și, observând că n-am de ce mă pune cu tine, îți joc farsa ta stupidă. Hei, băieți, Julia, haideți să vorbim! îi strigă Elisa.

Niciun răspuns.

- Wow, ce farsă aiurită! S-au băgat și ei în asta? întrebă ironic Elisa.

- Nu, chiar deloc, ai crede că Sig ar fi de acord? continuă Întrebare.

- Păi, hm, nu prea.... Bar, chiar nu e o farsă? întrebă nesigură Elisa.

- Nuuuu, absolut deloc, crezi că mi-aș bate joc de tine în asemenea hal?

- Oh, e imposibil! Nu se poate! Unde ar fi putut pleca? GriJulia? Ea nu e așa! Imposibil!

- Crezi că s-au supărat pe tine? întrebă Întrebare.

- Nu cred, v-ați mai supărat odată mai rău pe mine și n-ați plecat niciunul! Tu cum de nu ai plecat cu ei?

- Stai, Elisa, poate n-au plecat, dacă sunt în creierul tău? întrerupe Întrebare.

- Nu pot intra în creierul meu decât dacă îi invoc, contrazice Elisa.

Între timp, au ajuns în fața clasei Elisei.

- Intri? spuse Întrebare.

- Nu știu.

În mod normal, Elisa ar fi intrat pur și simplu în clasă, dar acum, pentru că avea cele patru gânduri lipsă, singurele lucruri care i se încălceau prin cap erau întrebări: Intru? Nu intru? Merg după celelalte gânduri? Le las să vină înapoi? Îl invoc pe Întrebare ca să verifice dacă și celelalte gânduri sunt tot în creier? Era un sentiment ciudat.

- Mergem să-i căutăm, se hotărî Elisa.

- Ce oră ai acum? o întrebă Întrebare.

- Educație plastică.

- Hei, nu era educația plastică ora ta preferată? zise Întrebare.

- Ba era una dintre materiile mele preferate, am mai multe materii preferate, doar știi, Bar.

- Ba, de unde să știi? O contrazice Întrebare. Totuși, unde mergem?

- N-am idee. Am fi putut merge acasă, dar am putea fi întrebați ce facem la ora asta acolo.

Între timp, cei doi au plecat de la ușa clasei.

- Știi ce, Bar? zise Elisa.

- Oh, Elisa!

Era Amelia, prietena Elisei. Tocmai ieșea de la baie cu pensulele proaspăt curățate.

- Unde mergi? N-ar trebui să fii în clasă? întrebă ea.

- Ah, e... ceva personal.

- Ceva personal e numele meu mijlociu! exclamă Amelia.

- Credeam că e Ema, zise ironic Elisa, știind deja că Amelia făcuse doar o glumă.

- Haide, te pot ajuta!

Nu, Amelia nu o putea ajuta sub nicio formă. Nimeni, în afară de ea, nu știa despre cele cinci gânduri. Le făcuse cândva cunoștință cu gândurile părinților, dar aceștia îi spuneau de fiecare dată: „Câtă imaginație ai, scumpo!”. Nimeni n-a înțeles ce voia Elisa să spună.

- Nu poți afla, ai să râzi de mine! exclamă Elisa.

Oh vai! Ce-a făcut! Tocmai ce a uitat cât de sensibilă e prietena ei. Aceasta începu să suspine:

- E-e-elisa! C-când te-am dezamăgit eu?

- Iartă-mă, nu asta am vrut să zic.

Promiți că nu râzi, dacă îți zic?

- Promit! Promit pe cordeluța mea cu sclipici!

Tocmai urma ca Elisa să-i spună Ameliei ceva șocant. Era prea târziu pentru amânarea acestui plan.

- Aaaaaa!!! strigă extrem de alarmată, ca-n gură de șarpe, Amelia.

Elisei îi stătuse pentru câteva clipe inima-n loc.

- Ce e? Ce s-a întâmplat?

- Ce-Ce-Ce-i în spa-spatele tău?!

- Ce să fie în spatele meu?

Elisa se uită în spate și ce văzu îi înfipse o grămadă de întrebări în creier.

Bar.

Era absurd. Amelia? Bar? Amelia nu poate în niciun caz să-l vadă. Se uită mai atent, nu cumva se speriasse Amelia de altceva?

- Ah, Amelia...fă cunoștință cu Întrebare, zise neliniștită Elisa.

Liniște. Foarte liniște. Prea liniște. Absurd de liniște.

- Elisa, cred că am halucinații.

- El este un gând de-al meu, Amelia. El este unul dintre cele cinci gânduri principele din creierul meu și se ocupă cu întrebările.

- Hei, ziceai că eu o să râd de tine, dar uite că tu râzi de mine!

- Nu, chiar nu, și pot s-o dovedesc. Bar, vino!

Fără nicio ezitare, Bar se arătă.

- Întrebare, ea e Amelia. Amelia, el e Bar.

- Ha-ha, prostuțo, mai îți minte că tu mi-ai zis că nimeni în afară de tine nu mă poate vedea? râde Întrebare.

- Poate să și vorbească? întrebă mirată Amelia.

- Deci ea mă poate sau nu vedea până la urmă? întrebă Întrebare.

- Așa se pare, spune Elisa.

Dar, stai așa! Amelia și Elisa sunt prietene de multă vreme. Și Elisa își vede gândurile tot de multă vreme. Atunci, de ce nu știe Amelia de gândurile Elisei de mai mult timp?

- Amelia, doar acum ai aflat de gândurile mele? Știi, ele se află de mult în vizorul meu. Cum de...

- ...cărți, întrerupe Amelia.

- Și încă ceva...

Îl poți vedea pe Bar datorită imaginației tale dobândite din cărți...

- Exact!

- Dar el face parte din imaginația mea.

- Oh, da...

- Deci e ca și cum mi-ai citi creierul...

- Căh, nu! N-aș vrea să fac așa ceva! Dar da.

- E bizar..., continuă Elisa plimbându-se pe coridor.

Tocmai ce profesoara de educație plastică ieși din clasă.

- Hai să ne ascundem! zise Elisa pe șoptite către Amelia.

Era foarte bizar. De fapt două lucruri erau bizare. Elisa n-ar fi fugit de o profesoara niciodată! Și nici nu-i vine să creadă ce s-a întâmplat adineauri. Amelia? Bar? Totul era confuz, probabil pentru că singurul ei gând era o întrebare. Dintr-odată, apărură o idee.

- Amelia, ne poți ajuta!

Și se făcu, pentru un moment, iar liniște.

- Cu ce mai exact? întrebă Amelia.

- Ei, mai îți minte că adineauri îți-am spus că Bar e...

- Deci e Bar sau Întrebare? îi fură Amelia cuvintele Elisei.

- Eu îi spun Bar de la Întrebare. Ok, deci îți zisesem că am cinci gânduri, dar patru dintre ele lipsesc.

- Oh, vai! Ai idee unde ar putea fi?

- Nu știu, dar hai să ieșim de aici.

Fetele se ascuseră după un rând de dulapuri atunci când profesoara de educație plastică ieși din clasă.

- Deci vrei să vii cu noi? întrebă Bar.

- Ahh... Da! Normal că vin cu voi! se entuziasmă Amelia.

Când ieșiră din școală, ca o surpriză fenomenală, o zăriră pe... Grijulia!

- Julia? C-c-ce faci aici? se bălbâi mirată Elisa.

Unde sunt ceilalți? Cum de nu ești cu ei?

Însă aceasta nu spune nimic.

- Bar, vezi ce-i cu ea! exclamă cu un aer speriat Elisa.

Întrebare merse către Grijulia cu pași moi și zise:

- Julia? Julia, mă auzi?

Dar pare că nu-l aude. Așa că Bar se apropie și o atinge pe o „mână”. Aceasta se făcu la propriu țândări.

- Ce-i asta? tresări speriat Întrebare.

Elisa se apropie de praful care o reprezenta pe Grijulia și umpluse cu el o eprubetă.

- Parcă nu aveam știință azi! râse Amelia.

- Astea nu au de-a face cu știința. Sunt instrumente de detectiv.

- Wow, de când ești tu detectiv?

- De mult.

- Da, e detectiv de la patru ani, răspunde Bar.

Bar își pune cu viteza sunetului mâinile la gură. Elisa nu mai știe ce face. A început să dea nisipul din eprubetă pe dinafară.

- Bar, tu tocmai ai răspuns! Întrebare a dat un răspuns!!

Amelia era oarecum surprinsă, dar partea de 90% o deținea confuziunea. Apoi, Bar începe:

- Cerul e albastru, roșiile sunt fructe, Bar e întrebare, dar și răspunsuri are!

- Bar, nu-mi vine să cred! zise fericită Elisa.

Acum, în capul ei se învârtteau și răspunsurile, nu doar întrebările. Adăugă o substanță în eprubeta plină de praf și obține câteva rezultate, nu de mare folos. Nu avea decât acasă un aparat ADN, care nu era așa performant. Îi veni o idee uimitoare:

- Bar! Știi unde sunt celelalte gânduri?

- Anabela.

- Ce-i cu Anabela? întrebă Amelia.

- Anabela, continuă fără încetare Bar.

- Anabela???

Anabela era una dintre colegile Elisei prea extravertite. Evident, nu-i nimic rău în a fi extravertit, dar să fii prea extravertit poate însemna că ești „agresiv de vorbă”. Se comporta nefiresc de urât cu Elisa, ea fiind genul de fată tăcută, iar Anabela fiind inversul Elisei.

- Ce? Nu înțeleg deloc, îi spune Ameliei Elisa. Și tu, și ea îmi puteți citi pe creier?

- Nu-ți citesc pe creier! zice Amelia.

- E doar o expresie! Asta vrea să însemne că...

- Că ce? întrebă Amelia.

- Că ea mi-a furat gândurile!

- Da! Dar unde le-a dus?

- Cred că știu eu.

Încă-și mai aduce aminte de prima zi de gimnaziu. Voia să citească pe o bancă, dar nu putea să stea pe acea bancă, pentru că era banca fetelor cool. Fetele care nu erau considerate cool aveau interdicție pe banca aceea.

Porni împreună cu Bar și cu Amelia spre așa-zisa bancă a fetelor cool. În spatele ei era o mică deschizătură, ascunsă cu flori, care ducea direct în laboratorul de Informatică.

- Cred că aici! exclamă Elisa.

- Aici? Ce să caute aici? Unde ne duce? întrebă Amelia.

- În laboratorul de informatică, zise Elisa.

Nu mai merse pe acolo niciodată. Era ciudat de nebunesc. Oasele îi tremurau de fericire. Urma să-și recupereze gândurile.

- Aici? întrebă Amelia.

- Cred că da.

Și chiar așa era. Au ajuns unde trebuia. Și, spre nesurprinderea lor, Anabela era acolo, cu Grijuția, Prezicătorul, Nesigur și Sigur.

- Elisa? Amelia? Ce faceți voi aici? zice Anabela.

- Elisa! Bar! Ne-ați găsit! ștrigă fericită Grijuția.

- Știam că ne veți găsi! zise Prezicătorul.

- Elisa? De unde ai știut că sunt aici? întrebă Anabela.

- Datorită lui Bar, Anabela. Tocmai ce Întrebare a dat primele lui răspunsuri.

- Da, m-am maturizat, se laudă Întrebare. L-am lăsat pe Semnul Întrebării și i-am luat pe ceilalți!

- Exact! zise Amelia, chiar dacă nu prea își dă seama despre ce-i vorba.

- A funcționat deci? întrebă Prezicătorul.

- Așa se pare! exclamă Sigur.

- Ce să funcționeze? întrebă Întrebare.

- Te-am cam conectat la informațiile noastre, zise Nesigur.

- Ah, se pare că i-a trecut efectul, tocmai a pus iar o întrebare, se dezamăgi Grijuția.

- Ce? Parcă erați amici mei acuma! strigă Anabela.

- Amicii tăi? Ce vrei să spui? Aparțin minții mele! O contrazice Elisa.

Ce voia Anabela să spună? Cei cinci fac parte din Elisa! Anabela nu-i poate fura nici să vrea! Atunci, Elisei îi veni în minte o idee ciudată.

- Grijuția, Prezicătorule, Întrebare, Nesigur, Sigur, uniți-vă!

Aceștia intrară ca absorbiți în creierul Elisei. Însă aceasta, spre mirarea ei, nu simți nici durere, nici altceva la care să se fi așteptat. Însă, parcă se întâmplă cum prezise cândva în joacă Tor. Era interesant. Fără să mai gândească la cvintuplul din creierul ei, spuse către Amelia, care o luase la fugă:

- Stai!

Apoi se apropie cu pași ușori spre Anabela:

- De ce ai avut nevoie de gândurile mele?

- Nu, eu doar, ah, eu, oh, mmm.

Apoi Elisa o îmbrățișă.

Pentru un moment a vrut s-o ia la fugă, dar apoi Anabela o îmbrățișă la rândul său.

Un corp cenușiu ieși din spatele Anabelei. Arăta ca o jucătoare de tenis, cu uniformă sportivă.

- Bună, Anabela! Eu sunt Sportiva. Poți să-mi spui Iva.

Apoi mai apărură încă patru...Gânduri! Anabela își formase propriile gânduri, cu ajutorul bucuriei oferite de Elisa.

- Anabela, ai propriile tale gânduri! Felicitări! zise Elisa.

- Sunt, sunt ale mele? întrebă, încă nelămurită, Anabela.

- Da! exclamă dintr-o altă parte Amelia.

- Oh, mulțumesc mult, Elisa! îi mulțumi Anabela cu o îmbrățișare.

În câteva zile, toți copiii aveau propriile gânduri. Vorbeau, nu de unii singuri, și mulți dintre ei puteau să vadă nu doar gândurile lor.

- Știi ce, Amelia? zise Elisa.

- Ce e?

- Cred că am aflat cum pot unele persoane să vadă gândurile altor persoane.

- Cum? întrebă într-o voce Amelia și Anabela, care, între timp, se împrietenise cu cele două.

- Cu puterea Prieteniei.

- Prietenia e grozavă! remarcă Amelia.

- Da, e uimitoare, susține Anabela.

- De acord, zice și Elisa, fata cea introvertită și curioasă de 12 ani, care a inventat cea mai mare inovație.

Gândurile!

Castraveți

„Care-i mâncarea ta preferată,
De fapt, leguma, te rog să mă ierți?”
„Îmi plac roșiile, vânăta coaptă,
Dar mult mai mult prefer castraveți.”
„Îți place-nvelișul cel verde-albui,
Sau semințele, fură papilele oricui!
Ori preferi pulpa moale, cremoasă,
Cleioasă, dar și tare gustoasă?”
„Ce pot să zic, învelișu-i gustos,
Semințele-s moi, vai, ce sănătos!
Dar eu iubesc pulpa, cremoasă și moale,
Te conduce spre vise... Și ce gust mai are!”
„Interesant! Îți plac cei din a ta grădină
Sau cei cumpărați de la vreo vecină?
Ori poate îi iei de la aprozar,
Care-s, pentru tine, cel mai gustos dar?”
„Da, îmi plac și cei de la magazin,
Îmi plac și castraveții de la vecin,
Dar îi prefer pe cei din a mea grădină,
Sunt tare gustoși și cu pulpa plină!”
„Am înțeles. Îți plac castraveții mai scurți
Sau mai mult te atrag cei lunguieți?”
„Te rog, la mine să ascuți,
Ambele feluri sunt tot castraveți!”
„Evident. Dar de ce nu-ți place altceva?
Un strugure bun, sau chiar cățina?
O găsești în munți, lângă brazii-nțelepți!”
„Te rog să mă scuzi, prefer castraveți.”

Veronica Georgiana HODOROGA

Clasa a V-a

Profesor de Limba și literatura română:

Emilia Bumbu

Iarna

Uite, iarna a sosit!
Natura s-a împodobit
Cu o haină albă, groasă,
Argintie și pufoasă.

Numai în câteva zile
A pus pe lume stăpânire,
Casele par tot mai mici,
Și totul parcă-i pustiit.

Când gerul s-a înmuiat,
Copiii au și plecat
Pe ulițele satului,
Că-i vremea sănătatului.

Timpul parcă a zburat,
Copiii mult s-au distrat.
Și acasă au plecat,
Să se-apuice de-nvățat.

Reghina Oana OLARIU

Clasa a VII-a A

Profesor de Limba și literatura română:

Emilia Bumbu

Fericirea

Fericirea e un cânt,
Și mai mult de un cuvânt,
Nu se măsoară-n aur sau averi,
Nici în veri sau primăveri.

Fericit o clipă să fii,
Te-ai bucura dacă ai ști?
Poate câte-un zâmbet vezi,
Dar prea mult să nu te-ncrezi.

Doar un suflet împlinit
Și niciodată mâhnit
Are fericirea toată
Într-o viață căutată.

Lavinia MOISIL

Clasa a VII-a A

Profesor de Limba și literatura română:

Emilia Bumbu

Mama

Mama mea frumoasă
Ești o floare-aleasă,
O prințesă din povești,
Dragoste ne dăruiești.

Mamă, ești o mândră floare,
Și ne aduci alinare,
Tu pe noi mult ne iubești
Și cu drag ne îngrijești.

La mulți ani, mămica mea!
Ești sufletul și viața mea!

Andreea Cristina TĂPĂLAGĂ

Clasa a VII-a A

Profesor de Limba și literatura română:

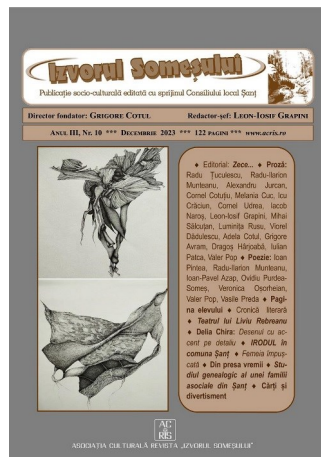
Emilia Bumbu

Despre „Izvorul Someșului”, telegrafic

Aurel PODARU

„Izvorul Someșului”, revista, a ajuns, iată, la numărul 10. Decembrie, 2023. Are 122 de pagini, format A-4 (față de numai 16, câte număra la inaugurarea primului număr, în 2021, vara!)

Publicație socio-culturală trimestrială, dacă nu v-am spus până acum. Editată de Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”, cu sprijinul Consiliului Local Șanț. Cu sprijin financiar, țin să precizez!. Și cu Grigore Cotul în frunte, director fondator. Leon-Iosif Grapini, redactor-șef. Adela Cotul, Maria Forogău, Ana Floarea Hanciuc, Valer Pop, Dănilă Filipoi și Alexandru Dărăban, redactori.

Mulți, da' buni, vorba aceea.

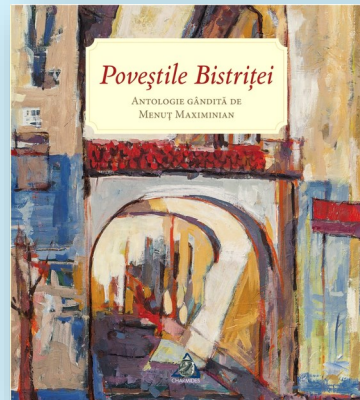
Editorialul se intitulează *Zece...* și este semnat de Grigore Cotul. Care mărturisește cum că „În august 2021, lansam, în cadrul primei ediții a Festivalului Național de Epigramă „Izvorul Someșului” primul număr al revistei noastre, care număra 16 (doar 16!) pagini format A-3. Cele 200 de exemplare s-au epuizat rapid, fie datorită curiozității celor prezenți la spectacolul organizat, fie din cauza excesului de zel dovedit în distribuirea de către cei din echipa redacțională. Porneam, atunci, pe un drum nou și necunoscut mie, alături de scriitorul, consăteanul și prietenul Leon-Iosif Grapini, redactorul-șef al publicației, membru al Uniunii Scriitorilor din România, un om cu experiență jurnalistică etc., etc...”, vorbind și despre inerentele greutăți ale unui nou început.

Un număr consistent, zic eu, unde semnează vreo 16 prozatori: Radu Țuculescu, Radu-Ilarion Munteanu, Alexandru Jurcan, Cornel Cotuțiu (cu două texte), Melania Cuc (fragment de roman), Icu Crăciun (tot două), Cornel Udrea, Iacob Naroș, Leon-Iosif Grapini, Mihai Sălcutan, Luminița Rusu, Viorel Dădulescu, Adela Cotul, Grigore Avram, Dragoș Hârjoabă, Iulian Patca și Valer Pop. Urmează un „lot” valoros de poeți, unul mai bun decât celălalt: Ioan Pinte, Radu-Ilarion Munteanu, regretatul Ioan-Pavel Azap, plecat de curând dintre noi, Ovidiu Purdea-Someș, Veronica Oșorheian, Valer Pop, Vasile Preda și Grigore Cotul (epigrame). În pagina elevului ne întâlnim cu Veronica-Georgiana Hodoroga: *Povestea anului*. Icu Crăciun scrie despre Elena M. Câmpan: „Poetă de certă vocație, cărțile sale fiind adevărate terapii împotriva oftatului și a mizantropiei, deoarece, citindu-le, duhul împăcării și al luminii pătrunde în inima lectorului, îndemnându-l să-și curețe gândurile și sufletul”.

Grigore Cotul strigă în gura mare că teatrul lui Icu Crăciun a fost tradus în Germania. Iar Icu Crăciun scrie despre volumul XI, *Opere*, Teatrul lui Liviu Rebreanu, ediție critică de Nicolae Gheran. Mai semnează în acest număr: Liviu Păiuș, Delia Chira, preot Vasile Ureche, Cornel-Leontin Moisil, Dănilă Filipoi, Silvea Moisil, Lucian Claudiu Grapini, iar Mircea Daroși ne mai reține atenția cu: *Memoria Năsăudului în paginile unei cărți monografice*. E vorba de cartea-album a doamnei Floarea Pleș: *Simbolurile istorice și culturale ale orașului Năsăud*. Cam atât, deocamdată.

Cam atât, deocamdată.

Cărți primite la redacție

Poveștile Bistriței, Antologie gândită de **Menuț Maximilian**, Editura Charmides, Bistrița, 2023

Vasile Dan Marchiș, *Bio metaforizare extremă*, Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2023

Ioan Avram, *Petale de cuvinte*, Editura Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2023

O istorie a matematicii, ca un roman de aventuri

Marea Teoremă a lui Fermat, Ediția a II-a, Humanitas, 2005

Radu-Ilarion MUNTEANU

Simon Singh a studiat fizica la Imperial College și a obținut titlul de doctor în fizica particulelor elementare la Universitatea Cambridge. După ce a lucrat timp de cinci ani la serialul de televiziune *Tomorrow's World* de la BBC, în 1996, în cadrul serialului *Horizon*, a regizat și a fost coproducătorul unui film despre **Marea Teoremă a lui Fermat**, film premiat de criticii englezi.

Cronica unui fapt matematic singular, care, la finalizarea lui publică, oficială, nu era, oricum, înțeles de mai mult de o parte a asistenței formată din matematicieni de elită. Pentru a aduce acest fapt, separat de atâtea straturi abstracte, la înțelegerea marelui public, autorul, fizician ca formație, exersat în practica serialelor științifice BBC, creează un cadru amplu, luxuriant, fascinant și organic: istoria *sui generis* a matematicii. De fapt, urmărirea, descifrarea și explicarea, la nivelul oricărui absolut de gimnaziu, a unei linii din această istorie: șirul noțiunilor și ideilor contingente cu subiectul. Subiectul în mare e succesiunea încercărilor lumii matematice de a surmonta ceea ce s-a dovedit a fi provocarea maximă a unui domeniu aflat în permanentă evoluție. Această aventură a durat ceva mai bine de trei veacuri și jumătate, în care evoluția matematicii ar putea fi comparată cu cea de la primele sălașuri construite, pe pământ american, de dizidenții protestanți, debarcați de pe *Mayflower*, cu Empire State Building.

Iar nucleul viu, strălucitor și fierbinte al subiectului este al treilea și ultimul strat de istorie, cea a biografiei *cavalerului* britanic Andrew Wiles, istoria implicării sale în aventura vieții, încercarea sa finalizată de a demonstra *Marea teoremă a lui Fermat*, misiune demiurgică, pentru care a fost nevoit să *crească* în 30 de ani, în puteri matematice, cât alți colegi virtuali în mai multe vieți.

Toată această împletitură de istorii concentrice, aride, abstracte, se citește ca un roman de *capă și spadă*.

Talentul autorului nu susține decât o parte din efectul ieșit din comun. Desigur, fără harul lui de povestitor, cartea ar fi putut eșua. Dar altă parte din rezultat, lectura unui excepțional și rarism fapt matematic ca o poveste aventuroasă, are cauze intrinseci. Matematica e o aventură în sine și o aventură a spiritului, și performanța în matematică nu e de conceput fără pasiune, fără o cheltuială uriașă de pasiune. Cu nimic mai puțin intensă și mai puțin colorată decât în orice altă aventură umană.

Dr. Wiles, matematicianul britanic, emigrat în State, este un dublu contraexemplu pentru două dintre regulile majore ale performanței matematice. Ca și în fizică, vârsta vârfului de performanță se situează, statistic, între 20 și 27 de ani, iar dr. Wiles a finalizat demonstrația sa la peste 40. Apoi, la stadiul actual al matematicii, pașii înainte, din ce în ce mai greu de sesizat de însăși comunitatea matematicienilor, sunt de cele mai multe ori rodul efortului colectiv, chiar dacă teoremele păstrează numele fericitului finalizator. John Wiles a lucrat, riscând, spune autorul, de unul singur, cel puțin 7 ani, adaptând pentru scopuri specifice, unelte matematice create din rezultate aparent disparate, ale multor colegi de pe toate meridianele. Autorul n-o spune, dar din relatarea lui se desprinde cumva ideea, deloc nouă, că fiecare enigmă a lumii își alege, cumva feminin, omul care s-o dezvăluie.

Dacă la prima lectură a cărții lui Simon Singh ceea ce iese în evidență e spiritul alert, captivant, cu o nuanță reportericească, pasiunea de povestitor mergând în același sens cu pasiunea eroilor, care nu sunt vedete rock sau sportivi, ci oameni de care 99% din marile public n-a auzit, abia atunci când o recitești pentru a scrie despre ea remarci simetria între oameni și idei.

Pitagora, judele Pierre de Fermat însuși, cel care formulase problema, la 1637, gigantul Leonhard Euler, femeile din matematică, de la Theano, fiica lui Milon din Crotona, eleva și apoi soția lui Pitagora, La Hypathia din Alexandria, lapidată de fanatici, până la Sophie Germain, aflată în corespondență cu marele Gauss, ea însăși punând o cărămidă la edificiul secular al demonstrării Marii Teoreme. Apoi Cauchy, Lamé și Kummer, construind și distrugând, Wolfskehl cu instituirea premiului neatribuit, pentru cel care o va demonstra.

De la enigme la paradoxuri, de la Sam Lloyd la Russel și Gödel, în câteva pagini e schițată catastrofa, distrugerea speranțelor lui Hilbert, de axiomatizare a matematicii, etapă necesară a înțelegerii contextului asaltului final. Intră în scenă Taniyama și Shimura, cu a lor *conjectură* legată de *ecuațiile eliptice*, dovedită de un matematician din Saarbrücken a deschide calea către seculara *Marea teoremă*: demonstrarea proprietății afirmate de japonezi e echivalentă cu demonstrarea teoremei lui Fermat.

Între timp, John Wiles nu numai că evoluează, ca matematician, dar nu-și uită hotărârea din copilărie. Se

apropie de obiectiv, asamblând elemente dintre cele mai diferite teritorii matematice, a căror legătură numai el o vede: aplică metoda Flach – Kolvaghin, seriilor de curbe eliptice și demonstrează conjectura Tanyama – Shimura.

Dar comunicarea de la institutul Newton trebuie oficializată prin publicare. 6 referenți examinează demonstrația câteva luni și descoperă o fisură. Singh își scrie aici cele mai bune pagini. Scurta istorie a matematicii în foileton a fost oricum o performanță literară, dar după conferința de la Cambridge face mai mult, face reportaj pe viu, în direct, inserând parte din nenumăratele mesaje *e-mail*, care au circulat de-a lungul primelor luni ale lui '94, în comunitatea matematicienilor, adusă brusc în vitrina agențiilor de presă. Oamenii, de acum contemporani, se topesc oarecum în detaliile actualității mobile, a trecut timpul ideilor majore, acum cititorul e sedus să urmărească febril idei pe care nu i le mai explică nimeni, dar nu contează, țin de actualitate.

În sfârșit, încheierea bolții, depășirea ultimelor dificultăți, desăvârșirea demonstrației așteptate 358 de ani, e narată cu subțire știință a happy-end-ului hollywoodian, deși eroul e britanic, deși autorul e anglo-indian, deși editura e londoneză. Miză sigură pe puterea de absorbție a pieței americane: doctor John Wiles dedică demonstrația soției sale, ca dar aniversar.

A releva inerentele minusuri ale cărții ar părea prețios, dar e o datorie de seriozitate a cronicarului. E adevărat că am amintit oamenii, dar am vorbit și de idei. Ideea centrală, bine găsită, e aceea a *demonstrației matematice* (ce altceva?), făcând din Pitagora un personaj aproape mai important ca Fermat însuși și chiar ca John Wiles. Ceea ce e o notă logică. Dar focalizarea ideatică pe acest concept nodal al cunoașterii produce câteva mici distorsiuni. O anume minimalizare a ceea ce autorul, sub influență mai degrabă americană, numește generic *știință*, pare surprinzătoare pentru un doctor în fizica particulelor elementare la Cambridge.

Ne vom limita la un singur exemplu de tratare superficială a unor amănunte: pentru a exemplifica unele proprietăți ale numerelor prime, autorul abordează problema adaptării reciproce a două specii cu ciclu biologic bazat pe mai multe stadii, specii aflate în relație prădător – pradă, conchizând că prada e perfect adaptată, adică protejată, atunci când stadiul ei larvar durează un număr prim de ani, respectiv adaptată ideal la specia prădătoare atunci când stadiile interactive au perioade în ani numere prime între ele. În realitatea entomologică proprietatea nu se verifică decât sporadic. Concluzia logică e că această realitate e surprinsă într-un moment departe de echilibrul adaptării ideale, dar autorul n-a mai verificat ideea în praxa biologică. Păstrând absolut toate proporțiile, nu-i mai mult decât petele din soare.

Competență și rigurozitate în cronicile Elenei M. Cîmpan

Icu CRĂCIUN

Absolventă a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Litere, specializarea limba și literatura română – limba și literatura germană (promoția 1991) și cu un masterat în Management și Negocieri Europene și Internaționale la

Facultatea de Studii Europene a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (2016-2018), Elena M. Cîmpan este membră a Uniunii Scriitorilor din România (Filiala Sibiu) și a Uniunii Ziarștilor Profesioniști din România (președintă a Filialei Bistrița); de asemenea, este profesoară la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița și inspector de specialitate la Inspectoratul Școlar Județean Bistrița-Năsăud.

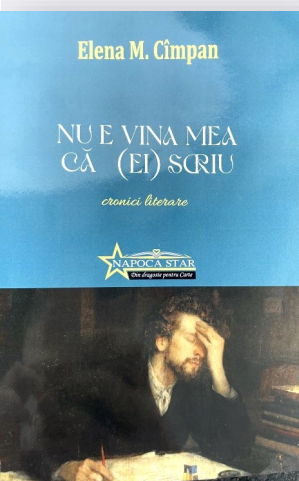
În calitate de scriitoare, cartea sa de vizită este demnă de admirat: până în prezent a publicat șaisprezece volume de poeme (cel mai

recent, „Poeme de duminică. Străzile Bistriței”, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2023), trei cărți de critică literară, două de eseuri, cinci volume în calitate de diarist, un volum de proză scurtă și patru volume de publicistică. Din limba germană a tradus din: Gioconda Belli (volumul „În culoarea dimineții”), Ulla Hann, Helmuth Opith, Nora Gamringer, Volker Zumbric și Barbara Kohler (în cartea „Cinci poeți germani”) și Kajo Scholz (volumul „Mirarea din cârlig a peștelui”).

Volumul despre care vom face vorbire, mai jos, intitulat „Nu e vina mea că (ei) scriu” (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2023), se alătură celorlalte trei cărți de cronici literare: „Pe bază de lectură” (2010), „Cu ochii în carte” (2013) și „Deschis non-stop” (2016).

Poarta acestei cărți se deschide cu comentarii legate de volumul de poezii „Cu cuvintele la plimbare” (Ed. PIM, Iași, 2022) al poetului și prozatorului Damaschin Pop-Buia, trăitor de 32 de ani în Germania, dar cu sufletul mereu în România. Elena M. Cîmpan notează, printre altele: „lumea de dor a poetului (copilăria, Someșul, dealurile domoale), pornit pe urmele cuvintelor” îl salvează de solitudine. „Poezia lui D. P. B., zice autoarea, e reflectare asupra ființei, a trecerii vremii, a existenței” și conchide: poetul „nu a preluat nimic (...) din actuala poezie germană, nesimțindu-se influențe străine în căutările sale”, el, poetul, găsiindu-și propriul său stil, care îl diferențiază de confrății săi contemporani.

Cele mai multe recenzii se referă la cărțile lui Mircea Gelu Buta, medicul, profesorul și scriitorul, membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj. Prima care beneficiază de comentarii este „Amintirile unui student la Medicină” – „o frumoasă călătorie, prin timp, prin viață, prin corpul uman” – în care, ca de obicei, se observă capacitatea de sinteză, de esențializare a unei cărți citite cu multă acribie. Autoarea remarcă mo-

dul în care scriitorul, „stăpânit de nostalgia” vremurilor studențești „cu parfumul Iașilor de altădată”, îmbină pasiunea cu rigoarea transmisă de profesorii săi mediciști, știind de la bun început „că medicul pansează, iar Dumnezeu vindecă”, dar, pentru asta, trebuie să-și petreacă mii de ore în sala de lectură pentru devenirea sa profesională și umană. Astfel, el ajunge la concluzia că „în boală se angajează și sufletul, agravând-o sau ușurând-o”. Autoarea cronicii la volumul „Urme ale unor oameni de seamă” de Mircea Gelu Buta subliniază faptul că aici sunt prezentați, cu respectul cuvenit, zece oameni de seamă care „au marcat istoria acestui colț de țară” ori au avut de-a face cu Bistrița, este vorba de: Andrei Mureșanu, autorul versurilor Imnului Național al României, Alexandru Odobescu, Alexandru Vaida-Voevod, Nicolae Iorga, Miron Cristea, George Mateiu și tipografia lui, George Coșbuc și statuile care-l reprezintă, apoi, Lucian Blaga la Bistrița, Matei Eminescu (fratele Poetului) și Bistrița, și Constantin Pavel, directorul Operei din Cluj, și originile sale la Bistrița Bârgăului. Pentru Elena M. Cîmpan, „Moștenirea unui arhiepiscop” (Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2021) este „o comoară de carte”, în ea descoperind, prin dialogurile purtate de M. G. B. cu viitorul mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, Bartolomeu Anania, „interferențe între teologie și literatură, între artă și societate, între categorii estetice”, numai bune „de așezat la masa celor aleși”. M. G. B. este vrăjit de un „mister nedeslușit al prezenței acestui înalt prelat în societate, printre clerici, printre scriitori, printre străini chiar”, de aceea, îi aduce prin această carte „un prinos de recunoștință”. O altă carte a lui Mircea Gelu Buta, comentată de E. M. C., este „Fotbalul printre amintiri”, „o adevărată moștenire spirituală”, despre care scrie, printre altele: „Cartea este una dintre acele partide jucate amical, pentru frumusețea timpului petrecut împreună. Ea nu are învinși, nu are învingători, e o *remiză* literară, un pariu câștigat de cei care vor urma”. Au fost înserate în acest volum opinii despre fotbalul bistrițean, în anii săi de glorie, ale următorilor: Mircea Gelu Buta, Constantin Sănduță, Gheorghe Șanta, Dan Deac, Victor Ciocan, Toma Ivan, Grigore Butuza, Romică Grecu, cu toții scoțând în evidență personalitatea celui care a fost Jean Pădureanu, autoarea cronicii îl citează pe M. G. B.: „lumea fotbalului nu este doar despre celebritate, ci și despre onoare, demnitate, cuvânt”, concluzionând: „Cartea aceasta este o veghe, de veghe în lumea de astăzi. Amenințată tot mai mult, în care statuile se pot dărâma, la propriu și la figurat. Fără a așeza altceva în loc”. În cronică la cartea „Vremuri de molimă” (Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2020) a aceluiași Mircea Gelu Buta, recenzenta evidențiază talentul acestuia de prozator-diarist (precizăm că fragmente din jurnalul său au apărut în nr. 29-30/2020 al revistei „România literară”) din timpul pandemiei, văzută ca „un avertisment pedagogic” al divinității, când veștile erau din ce în ce mai contradictorii. Volumul „Românii din Bistrița. Studii. Documente”, cu o prefață de Ioan Aurel Pop, (vol. II, Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2019) este scris împreună cu meticolosul și competentul istoric Adrian Onofreiu și „reprezintă, zice autoarea, o reconstituire a trecutului, bun prilej de sărbătoare (...) a o sută de ani de la Marea Unire din 1918”, unde este prezentată „povestea de viață a zece cărturari bistrițeni, sortiți, prin realizările lor, toate la superlativ, să facă cinstă românilor nu doar din Ardeal, ci și din toată țara”: Andrei Monda, Gavril Tripon, Grigore Ilișiu, Leon Bârsan, Vasile Butta, Corneliu Mureșanu, An-

drei Buzdug, Victor Șioldea, Ștefan I. Pop și Ioan Grigore Buta, cu toții implicați în destinele Bistriței. Autoarea ne amintește faptul că tandemul Buta-Onofreiu a realizat și cărțile: „Bistrița-Bârgăului. Contribuții documentare”, „Petiții din Granița nășăudeană în a doua jumătate a secolului al XIX-lea” și „Din intimitatea unei arhive”. În lista de cronici dedicate scrierilor lui Mircea Gelu Buta este și cea intitulată „Despărțirea de medicină, în căutarea ei” referitoare la volumul „Dezvrăjirea medicinei” (Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2023); acesta cuprinde „paisprezece capitole, organizate în subcapitole, într-o succesiune de idei, noțiuni, concepte, vechi și noi, înțelesuri, teorii, valori, prezentate din perspectiva bioeticii creștine, preocupată de viitor”. În opinia Elenei M. Cîmpan, Mircea Gelu Buta „știe să îmbine informația cu creația, spiritul riguros cu sensibilitatea prozei”, având în centru medicul, una dintre cele mai nobile profesii de pe această planetă. De numele lui Mircea Gelu Buta se leagă și revista „Arhivele Bistriței”, revistă începută în 2016, al cărei coordonator este, avându-i ca referenți pe dr. Adrian Onofreiu și dr. Lucian Vaida; în paginile acesteia au publicat nume de prestigiu, arată Elena M. Cîmpan în prezentarea nr. 1/2023, de la Nicolae Manolescu, Ioan Aurel Pop, la Alex Ștefănescu, Mitropolitul Andrei sau Mihai Zamfir.

Dar activitatea de cronicar a doamnei Elena M. Cîmpan nu se rezumă doar la acești autori. Au intrat în atenția criteriilor domniei sale: nostalgicul David Dorian, un adevărat poet „al zăpezilor de altădată”, cu două cărți recenzate: „Poeme ruginite” (Ed. Napoca Star, 2021), cu un discurs propriu, poezia lui fiind „o stare a stărilor, contradictorii, când realitatea nu mai are nicio noimă și devine câmp nesfârșit, imagine a dilatării timpului”, și „În căutarea Isoldei” (Ed. Galaxia Gutenberg, 2023), a treia antologie de autor, care cuprinde, selectiv, poezii apărute în zece volume anterioare, tema centrală fiind iubirea, cu „femeia eternă” „în centrul atenției”, scoțând, astfel, „poezia din uitare”; apoi, meditativul și talentatul poet neoexpresionist Valeriu Covrig Cudrec cu „Răstignit de dor” (Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015), cel care înțelege „pericolul zădărniciilor” ce poate fi evitat numai prin creație, Victor Știr cu romanul „Pajiștea mănzului de cristal” (Ed. StudIS, Iași, 2016), „o poveste formată din mai multe povești” sau „romanul unui manuscris găsit”, care invită cititorul să călătorească în timp, „cu trimiteri către realitatea imediată sau îndepărtată”, Ion Dulugeac, bun cunoscător al psihologiei feminine, cu romanul „Persida, de trei ori femeie” (2014), scriitorul „care-și mai umple stiloul în cerneala comunistă”, roman ce se pretează la o ecranizare prin „subiect, prin personaje, prin forța narativă, dar și a dialogului”, Adriana Butoi cu volumul de poeme „Perpendicular pe primăvară”, care face „o trimitere la o împământare a liricului, cu tot ce presupune el, într-o primăvară palpabilă”, cu simțurile treze, deschise, receptive, „zborul cuvintelor” simbolizând libertatea de opinie. Profesoarei dr. Alina Daniela Suci (doctor în literatura engleză din 2018) Elena M. Cîmpan îi recenzează volumul „Emily Gerard, A Scottish Victorian Author” (Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2020, 300 pp.), „o realizare de proporții, ce merită, din start, să depășească granițele țării”. „Românul cu suflet nobil”, cum îl consideră un reporter pe Dorel Cozma, directorul canalului TV AS Bistrița, cel „implicat și ancorat în viața culturală”, este recenzat cu volumul „Calitatea timpului” (Ed. Nosa Nostra, Bistrița, 2020), care conține zece poeme descriptive, cinci intervi-

uri, luată acestuia de: Menuț Maximilian, Elena M. Cîmpan, Claudia Zătreanu, Cristina Vlasa și Emil Alexandru, și un Cuvânt rostit cu ocazia decernării Crucii Transilvane, toate traduse și în engleză de Zorin Diaconescu. Lui Darie Ducan i se recenzează volumul „Mica trilogie. Proverbe. Voci în tub. Supplicem exaudi” (2020), ce cuprinde trei piese de teatru de idei cu accente absurde, scrise în perioada pandemiei, iar lui David Boia cartea de poezii „Consemne îngerești”, pentru care „poezia se regăsește în preocuparea de taină, de salvare”. În povestirile cu tâlc ale diplomatului Gabriel Gafița din volumul „Alternativă la fuga din Egipt” (2018), Elena M. Cîmpan apreciază, printre altele, „particularitățile lexicale ce pigmentează universul cuvintelor”, care țin viu „interesul lecturii până la capăt” „în căutarea cititorilor potriviți”, adăugând că subiectele sunt „desprinse din realitatea imediată și apropiată”, pentru ca în 2023 să scrie despre alte două cărți semnate de acest autor: „Privind în aceeași direcție împreună” (2022) și „Diplomat în Oropingo” (2023).

O cronică aparte este dedicată „poetului român care scrie direct în franceză”, este vorba de talentatul profesor Florin Avram, de la Colegiul Național „Liviu Rebreanu” din Bistrița, care „îmbogățește două culturi: pe cea română și pe cea franceză, deopotrivă” cu al treilea volum de poezii „Images evanouies” („Imagini estompate”), tipărit în 2017 la Editura Charmides.

Pelerinului George Căbuș i se recenzează „Întâlniri în Țara Sfântă” care este, într-adevăr, „o frumoasă întâlnire literară, dintre acelea care zidesc” cu învățături, pilde și interpretări „cu trimitere la cărțile sfinte”, iar preotului Vasile Beni „Popasuri duhovnicești la Duminici și Sărbători”, o carte de predici, adevărate balsamuri sufletești pentru credincioșii creștini; profesorului Emil Bălăi „Lacrimi și aripi”, care, odată cu această carte de „poezii, studii, articole și recenzii”, la cei 70 de ani, a trimis în lume „elevi la olimpiade, la studii, la facultăți”, iar profesoarei de muzică de la Liceul „Tudor Jară” din Bistrița „Folclor Muzical de pe valea Superioară a Șieului și valorificarea lui în școala generală” (2020). Elena M. Cîmpan scrie despre cartea de poeme a Andreei Gal „Sunt zile în care cerul îți moare în brațe”, despre care afirmă că poeta „nu se apleacă spre nicio altă bătaie de modă și nu se supune vreunei influențe de moment”, apoi despre cea a Danielei Gifu „Demnitate, Devoțiune, Generozitate”, după inițialele celui care a fost președintele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România: Doru Dinu Glăvan, în care „șefi de filiale, prieteni, colegi, membri de familie scriu amintiri sau întâmplări” cu/despre acest om. Cronică despre volumul de versuri „Gânduri” de Dumitru Alexandru Bar, tradus și în engleză de Zorin Diaconescu, evidențiază farmecul din „frumusețea unei tristeți, pe scara vieții/ întoarsă pe dos”, din întâlnirea cu un om „mai trist ca toamna”, „din aspectul său ludic și parodic”. Prin „romanul total” „Anii” al laureatei Premiului Nobel Annie Ernaux (în traducerea Mădălinei Ghiu) Elena M. Cîmpan ne asigură că poate convinge cititorul român de valoarea sa. O altă cronică este dedicată cărții de poeme „Ultimul înger” de Menuț Maximilian, în care „Poetul trăiește și scrie (...) dintr-o datorie față de neam, este urmărit de glasuri ce vin din adâncul vremii și cărora le dă crezare și ascultare”. Romanul Mariei Someșan „Un univers pierdut. Lupta cu eternitatea” „este inspirat din prezent, conține o acțiune imediat după declanșarea situației de izolare”, din timpul

pandemiei. Antologia intitulată „Spiritul locului” (Ed. Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 563 pp), gândită și alcătuită de Menuț Maximilian, are ca subtitlu „Ținutul Bistrița-Năsăud prin ochii scriitorilor” și, zice autoarea cronicii, „este un loc unde se întâlnesc multe spirite, care, doar împreună, pot influența un destin”. Printre cele mai stufoase cronici se numără „Brigit van der Leeden și România, exerciții ale regăsirii”, ce se referă la „Rumanien reiches Land” ale acestei scriitoare, membră a Uniunii Scriitorilor din Germania („România, țară bogată săracă”, 2022), și cea dedicată poetului aromân Ion Cutova, fost profesor de limba și literatura română la Colegiul Național „Andrei Mureșanu” din Bistrița. Elena M. Cîmpan a recenzat și lucrarea de gradul întâi a profesorului Samuel Leon Coman, de la Colegiul „George Coșbuc” din Năsăud, intitulată „Etica aplicată în societatea românească contemporană”. O carte tradusă de Veronica Știr din opera lui Nicolai Berdiaev se intitulează „Cinci meditații asupra existenței” și a apărut în română în anul 2016, dar a beneficiat de cronică „Traduceri și meditații” prin care V. Ș. „se re-găsește în dualitatea creator-traducător, ca un binom dătător de lumină” își încheie recenzenta aprecierea. Lui Dorin Arsinte îi dedică cronică „Pactul cu poezia” pentru volumul de poeme „Întors din Iad”, iar când scrie despre cartea preotului Nicolae Feier „Puterea Rugăciunii. Perlele Coroanei Liturghiilor Ortodoxe”, și-o intitulează „Citind cartea de eseuri a lui Nicolae Feier, am învățat ce este Rugăciunea”, după cum cea a preotului Emanuel Vidican, cu titlul „Importanța omiletică a Cazaniilor românești” se numește „De cult, de cultură și de literatură” (2022). Din creația poetului, preotului și editorului revistei „Nova Littera”, care apare în Spania, unde semnează nume prestigioase ale literaturii române contemporane, este recenzat volumul de poeme „Cinematografal libertății” (2016) de Eugen Barz. O cronică are un titlu potrivit, „Condimentele romanului”, pentru romanul scriitorului Hayden Dorf (pe numele adevărat Ioan Cioba) „Scrisori din Regatul Pustnic”. Alte cronici se referă la cărțile semnate de: Florina Ilis („Cruciada copiilor”, „roman-cascadă”, 2005), Cornel Cotuțiu („Timp al măștilor”), Icu Crăciun („Nepotul din Italia”, proză scurtă) și la un volum omagial dedicat profesorului Ioan Seni, la împlinirea vârstei de 75 de ani, cel care a vibrat treizeci de ani în slujba ASTREI năsădene. După Elena M. Cîmpan, cartea lui Vasile Pușcaș, „Iuliu Maniu văzut de românii americani” „conține biografie politică, opinii, documente, context istoric explicat cu mult profesionalism” (...) „pentru ca o personalitate (firește, este vorba de omul politic Iuliu Maniu, n. n.) să revină în formatul ei adevărat”. Lui George Rădulescu îi recenzează cartea „Un secol cu Neagu Djuvara”, ajunsă la ediția a II-a, revizuită, în cronică „Lotul de țară”, arătându-se încântată de personalitatea centenarului istoric.

Câteva cronici se referă la autori cuprinși în sintagma „Din raftul *Conexiuni*”; aici sunt comentate cărți scrise de: Radu Salvan, cu romanul „Micul bancher”, Maria Blaga, cu volumul de versuri „Nimic fără Dumnezeu”, Marcel Miron, cu cartea de poeme „Spre orizonturi albastre”, Daniela Trandafir, cu volumul „Poeme din tăcere”, Sorin Lucaci, cu opul „Tramvaiul 16 și alte legende urbane”.

Elena M. Cîmpan ne convinge și prin această carte că poate intra cu fruntea sus în elita oamenilor de cultură a acestei națiuni, nu numai a județului Bistrița-Năsăud.

Vocea lirică a lui Grigore Avram

Mircea DAROȘI

Coborător în poezie de pe plaiurile Țării Năsăudului, Grigore Avram explorează filonul unei lirici tradiționaliste cu un autentic simț al naturii, transformând decorul în obiect de reflecție. Opera sa este un amestec rafinat de sensibilitate și inteligență artistică, de virtuozitate și inspirație tumultuoasă, precum și încredere în puterea Cuvântului și a Frumosului. „Aurul verde” al plaiurilor noastre mioritice a fost izvorul de inspirație pentru romanele sale: „Anul șarpelui” (2013), „Da, de unde” (2015), „La poalele Sodomei” (2022), iar în cele cinci volume de poezii strălucesc „codrii verzi de brad” ai lui Octavian Goga și se simte aerul proaspăt al regiunii în care poetul trăiește: „Lacrima nopții” (2000), „Rugi” (2005), „Sub cerul gol” (2008), „Cu rând” (2012) și „Așa dar” (2024).

Poeemele lui Grigore Avram cristalizează liric experiența acumulată de-a lungul anilor în profesia de silvicultor, care i-a dat satisfacția muncii, a împlinirii și, nu în ultimul rând, sensibilitatea unei exprimări de o rară sensibilitate: „Măsoară-mă în anii tăi pădure/ Și din celula ta zidește-mi casă,/... Măsoară-mă și dă din timpu-ți rece/ Privirii mele albul frunții tale,/... Măsoară-mă din ochi și dă-mi culoare/ Să-ți vin ciopor, cu toamna, la izvoare. (Ex silvae)

Poezia are ceva din sfințenia rugăciunii și a unui cântec necântat. Pentru poet, pădurea este clepsidră cu osia trecută prin propria-i ființă. Grigore Avram este „un orizont întreg de sentimente”, mereu flămând de cuvinte, pentru că în ele își găsește împăcarea cu destinul. Sunt superbe expresiile: „un polog de vorbe” sau „Cuvântul din mine clădește o rugă”. Prin stil și tematica amplă cu ecouri simbolice, Grigore Avram poate fi așezat alături de Gheorghe Pituș, Radu Cârnci, Anatolie Paniș, acei „poetii ai pădurilor și ai stihiiilor”. Felia lui de creație se caracterizează prin autenticitatea versurilor și dimensiunea sentimentelor puse în acord cu diapazonul sufletului său: „Am dat pădurii flacăra din mine/ Și-abia atunci am înțeles ce-nseamnă/ Să crești altoi. Și când am știut că vine/ Un dram de soare, m-am trezit că-i toamnă./ Și-am adormit pe-un pat de frunze moarte/ Când încă noaptea visuri doar cioplise./ Țineam, cuminte, cerul prins în toarte,/ Dar, printre ramuri, luna se golise ” (Un strop de primăvară).

Chiar dacă este adeptul structurilor clasice cu o prozodie fără cusur, el rămâne un poet modern prin imagini, mesaj și idei, limbaj poetic și valori estetice cultivate cu multă migală. Poezia „Traseu” este imaginea sinei-lui: „De câte ori am fost, crezând că sînt/ Mai mult decât o palmă de pământ,/ M-am dezlipit, subtil, de neamul meu/ Și mi-am făcut din sânge curcubeu,/ Să se hrănească bolta mai apoi/ Cu tot cuvântul argăsit în noi”. Verbul „a fi” primește aici nuanțe afective prin care se decantează „tot argintiul vieții” sale.

Nu văd în poezia lui Grigore Avram nicio forțare, nicio cârpire a metaforei, ci o exprimare cursivă, natura-

lă, care poartă amprenta talentului și harului său poetic. Fiecare poem din acest volum este datat și localizat acolo unde a fost scris. Se pare că autorul a vrut să pună pecetea peste momentul în care a avut inspirația să-l scrie, începând din anul 2011 și până în 2023, în localitățile: Bistrița, Sucevița, Sângeorz-Băi, Cluj-Napoca, Geoagiu Băi, Băile Felix, Târgoviște etc, sau chiar pe meleaguri străine (Corsica, Croația).

Discursul poetic al lui Grigore Avram se pretează la o abordare tematică complexă. În multe poezii el caută sensurile vieții, își pune mereu întrebări despre viață, dialoghează cu sine însuși, folosindu-se de valoarea stilistică a verbului pentru a-și exprima intensitatea trăirilor: „m-am întrebat”, „de-aș putea”, „aș vrea să cred”, „n-am știut”, „mi-e greu” ș.a.

Tema iubirii, pentru Grigore Avram, este o taină, o stare de vis, de frumusețe și fericire: „Iubita mea/ Când lacrimi cu duiumul/ Prin viața ta ușor ți se perindă,/ Întoarceți anii, unul câte unul,/ Și vino iar, arzând, la mine-n tindă” (Trucaj). Prin iubire își măsoară propria sa existență: „Cât de mare mă simt când iubesc/ Cât de mic când sunt trist, ce mărunț!” (Un fel de a fi), sau: „... dac-ar fi să pot să iau,/ Aș lua iubirea ta drept început” (Dileme).

Percepția naturii este o altă latură, tot atât de sensibilă, a creației poetului măierean. Din versurile lui se desprinde ideea că omul se află în strânsă legătură cu natura, iar natura se integrează în sfera umană. De aici provine și lexicul care cuprinde o arie semantică specifică pădurii: copaci, frunze, ramuri, lemn, tulpină, brad, stejar etc, termeni cărora le va găsi sensuri poetice și metafore pline de sensibilitate: „Pădurea își rupe-o aripă/ Și stoarce din nori nădușeală.../ Copacii-s rămași fără nume” (Nostalgii autumnale): „De ziua ta copac străin,/ Mă-nchin în trupul tău divin” (Monument autumnal), ori „șoapta copacului blând” (Un fel de împlinire).

Foarte des face referiri la anotimpurile calendaristice pe care le pune în relație cu vârstele omului. Peisagist de excepție prin culoarea cuvintelor, el dă curs unei stări emotive: „Mă-ncearcă iar un răsărit de soare/ Cu codrii adăpați în sevă nouă,/ Împodobite de păsări călătoare./ Și iar pământul ne miroase-a rouă,/ Și iar, în holde, gustu-i tot de pâine,/ Și iar, în toate, bate-a primăvară!”. Trecut de vremea tinereții, Grigore Avram se consideră „un biet străin, orfan de primăvară”, dar se întreabă retoric: „Ce-am fi ajuns de n-aveam toamnă/ Și-apucături despădurite ?/ ...Cum am fi fost de n-aveam vară ? Ne-ar fi privirea mai feroce.../ Dar dacă n-aveam primăvară?” (Fără anotimpuri).

Există în poezia lui Grigore Avram câteva motive literare care contribuie la definirea mesajului său. Motivul dorului, un sentiment profund, răvășitor, care sugerează dorința, neliniștea și nostalgia poetului. El este prezent în poezia „Mi-e dor de rod”: „Mi-e dor de rod.

De vocile din munte/ Ce m-au condus în spre-ale văii pânze,/ Mi-e dor să fac din gândul tău o punte./ S-ajung la tine dezbrăcat de frunze”. Ca un leitmotiv „dorul” revine și în poezia „Pentru osândă”: „De dorul tău n-am să aprind/ Cea mai rămas în noi pădure./ Dar vreau o umbră de colind./ Care mă ține sub secure”. Motivul visului, trezește în poet un sentiment de melancolie, dar și de încredere: „Curg râuri visurile mele/ Și mă conduc până de parte.../ Cu ele zbor și nu mi-e frică/ Să rătăcesc vreodată drumu” (Curg râuri).

Trăirile poetului conturează întregul său univers liric. Pământul este un simbol esențial în structura acestor poeme. Muntele, dealul, văile și câmpia sunt elemente care împodobesc peisajul terestru: „Și când o fi să mă împături/ Cu trupul tău scaldat de Lună/ Redă-mă vremurilor munte/ Să-mi fie veșnicia bună” (Planeta Pământ) sau „Mă aplec, uneori, spre pământ/ Ca să-mi caut cuvânt din cuvânt” (Exemplu).

Spațiul cosmic face parte din viziunea lui contemplativă: cerul, soarele, luna, stelele, sau fenomenele naturii, precum vântul, furtuna, norii, ploaia, lumina și întunericul, răsăritul și apusul, țin de structura compozițională a poemelor: „luna amfiteatru”, „stele coapte”, „geană de soare”, „luceafăr tăcut”, „galaxii obtuze”, „vânturi ciopor”, „bătrânul apus”, „baierele furtunii” etc.

Lirica lui Grigore Avram are și o coordonată religioasă pe care nu și-o asumă în mod declarativ, dar se simte fiorul acestui sentiment. Cele două poezii aflate în volum sunt dedicații speciale: una pentru mama lui și alta pentru mama prietenului său, Radu Blanche: „Te-ai dus la cel ce și-a-ntrupat Cuvântul./ Dar ne-ai lăsat un gol atât de greu./ Că toate-n suflet se răstoarnă parcă./ Deși tu ești de-acum cu Dumnezeu” (Te-ai dus departe), „...Îți cer, Isuse bun.../ O ia de mână, fără mult alai/ Și, în genunchi te rog, dacă se poate,.../ Un colț de veșnicie ca să-i dai/ Să-ți stea alături de-al tău cor de îngeri/ Să te slăvească-n veci neîncetat/ Și cum, în viață, tu ne-ai învățat./ Din pâinea ta să mi-o hrănești, prin frângerii” (La întâlnire cu Isus).

Grigore Avram este poetul mărturisitorilor sincere: „Nu știu ce-am fost în vremea dinainte./ Nici ce voi fi în anii dinapoi./ Știu doar că astăzi timpul tot mă mințe/ De parc-ar vrea să-și ceară înapoi/ Întregul univers care-l cuprinde” (Memorie parțială).

Poemele lui formează în ansamblul lor cartea unei experiențe de viață, dar și a unei bijuterii lirice cu profunde rezonanțe sufletești.

Destin silvan

Nicolae ROTARU

Mai ales în aceste timpuri când, în domeniul forestier, ordinea și legea o face vraștea, pare, dacă nu paradoxal, totuși, ciudat ca un om al codrului, precum bistrițeanul Grigore Avram, să schimbe securea, șașina și fierăstrăul cu pana, plaivazul sau tastatura.

Ei bine, din nordul tainic românesc, ne parvine o carte a cărei răsfoire produce freamăt ca de frunză, susur ca de izvor, tril ca denaripate cuibărind între ramuri. Binerostitorul „recidivist” (i-am mai parcurs un profund și cald studiu menit să împrietenească lectorul cu oștirile de lemn viu și verde) ne trimite o colecție de flori acumulați și-ncredințați hârtiei (are dreptul la acest sacrificiu din partea pădurii cu care e înfrățit!) pe parcursul unui an, cu sinceritate și simțire de om al teluricului, al credincioșiei în victoria clorofilei, al voinței de a împărtași sau împărți cu semenii frumuseți refrigante și taine silvane.

Arborii (arini, castani, stejari, tei și alți viețuitori identificați în poemele sale) sunt tovarăși (statornici și înrădăcinați!) de drum al admirației sau suferinței. Miresmele de rășină și umbra ozonificată sunt agreele ale visării într-un conviviu într-un spațiu circumstanțiat ca atare la finele poeziilor (Vișeu de Sus; Sângeorz-Băi, înainte de și după sacrificatul porcului; Borșa, la concursul de schi; Baia Mare; Cluj-Napoca; Bistrița, de ziua soției ori de ziua de naștere a Daianeii sau, oricât ar părea de straniu, Antalya) și într-o cadență de zile notate așijderea.

Fiind un bun continuator de tradiție lirică, Avram exploatează un filon care a inspirat și particularizat destinul unor Eminescu, Pituț, Cîrneci, Hagi... El admiră tăcerile verdelui și misterele adierilor, calmul întomnărilor și mătasea ninsorilor, blândețea nopților și despletitul pădurilor, ciclicitatea „rătăcirilor”, frământărilor și, într-un final, a întoarcerilor la... „Cuib”.

Lectura poeziilor îți dă posibilitatea să înțelegi simbolistica botuzului opului (Cuib) ca popas între două înălțări, ca răgaz al continuității într-o fi, ca răstimp al visării îngerești, ca idee de „acasă” a tuturor înfiorărilor ri(t)mate între coperte. Cartea însăși e un cuib de armonii și echivalențe lirice (întregit cu câteva curmeie gnomice în chip de coronat opus) unde se plămădește veșnicia. Piatra, vara, vântul, vatra, râul, gândul, frunza, valul, raza, tata, timpul, gerul, visul, vorba, steiul, apa, mama, viața, neaua, seara, luna, zborul, rostul, dorul... Ca un tic-tac al veciei răsună cuvintele cu ecou de foioase și mireasmă de conifere, între care, zice poetul, „Am fost și sunt/ Un rost mărunț./ Copac flământ./ Sărac și blând (...) Sau dor de crâng/ Sau nor, să strâng/ Priviri de fier./ Iubiri ce pier.”

Prima calitate a poeziei lui Avram este contabilitatea în care: „Viața mea, culoare brună./ Mă cuprinde fără frică./ Mă răsfăț, mă răzbună./ Mă coboară, mă ridică. (...) Iar când Cerul mă surprinde./ Mai trudit, mai fără vlagă./ Doar trecutul mi se-ntinde/ Peste alba iarnă dragă.”

Ca-ntr-o ars poetica de celuloză poetul conștientizează destinul său reificat, de „călător în haină de tisă/ Când unii mă vor cuvânt pe hârtie”. Dar, tot el, testamentar, tranșează: „Povestea mea de început târziu/ Poartă inel și străie ca de mire./ C-am strâns apusul iarăși să-l înviu/ În ochii celor duși în cimitire”.

Bântuind între îndoială și nădejde, între fire și nefire, între melancolie și optimism, verbele lui Grigore Avram sunt telegari năvălași care trag pe cărările umbroase ale codrilor bistrițeni trăsura doldora de poeme reconfortante.

Luna gheboasă - Impresii de lectură

Leon-Iosif GRAPINI

Prozatorul, dramaturgul, publicistul și traducătorul din limba germană Radu Țuculescu, scriitor de talie europeană, a publicat (sper să nu fi greșit la număratoarele) douăsprezece romane, cinci volume de proză scurtă, jurnale de călătorii, volume de teatru, de cronică teatrală și publicistică, precum și literatură pentru copii. Are numeroase traduceri din literatura contemporană elvețiană și austriacă. Volumele sale au fost traduse în Franța, Germania, Italia, Austria, Cehia, Israel, Ungaria, Serbia și Ucraina. Piesele sale de teatru se joacă pe scenele unor capitale europene. A fost distins cu mai multe premii naționale și internaționale pentru roman, film și teatru. Doar pentru cititorii mai puțin familiarizați cu opera lui, amintesc romanele sale: *Vânzătorul de aripi* (1982), *Ora păianjenului* (1984) *Degetele lui Marsias* (1985), *Umbra penei de găscă* (1991), *Povestirile mamei bătrâne* (2006), *Stalin, cu sapa-nainte* (2009), *Femeile insomniacului* (2012), *Mierla neagră* (2015), *Măcelăria Kennedy* (2017), *Femeia de marțipan* (2020), *Crima de pe podul Garibaldi* (2022) și *Luna gheboasă* (2023).

Fiind unul dintre scriitorii români preferați, i-am citit câteva romane: *Umbra penei de găscă*, *Povestirile mamei bătrâne*, *Femeile insomniacului*, *Măcelăria Kennedy*, *Femeia de marțipan* și *Luna gheboasă*, la care adaug volumul de proză scurtă *Uscătoria de partid*. Dacă ar fi să fac un clasament al cărților care mi-au plăcut cel mai mult, pe primele trei poziții s-ar situa, în ordine, *Povestirile mamei bătrâne* (o capodoperă, unul dintre romanele importante din literatura română postdecembristă), *Luna gheboasă* și *Umbra penei de găscă* (o carte despre cărți, o scriere fascinantă despre scris, care te duce cu gândul la *Numele trandafirului* al lui Umberto Eco).

Citită în toamna anului trecut, *Luna gheboasă*, un roman în unsprezece secvențe, este cartea a cărei lectură m-a ținut captiv fără întrerupere, cum se spune nu am lăsat-o efectiv din mână, oprindu-mă, voit, abia înainte de ultimul capitol, „Pivnița”, cel care rotunjește romanul, dă finalitate unor povești și oferă unele răspunsuri multiplelor întrebări ce se nasc în mintea cititorului. Am făcut această pauză cu intenția de a-mi prelungi, până a doua zi, curiozitatea crescândă și de a-mi amâna regretul că romanul se termină. Dar credeți că am putut rezista până a doua zi? Nici vorbă, după

numai un ceas, timp în care gândul îmi era numai la *Luna gheboasă*, am reluat și am finalizat lectura, și, bineînțeles, m-au încercat toate acele sentimente trăite de cititor când încheie o carte care l-a impresionat peste măsură.

Luna gheboasă, apărută la Editura pentru Artă și Literatură, București, 2023, 264 de pagini, este o reeditare revăzută și adăugită a volumului de proză scurtă *Cuptorul cu microunde*, publicat în 1995, la editura Dacia din Cluj-Napoca, un roman secvențial, alcătuit din unsprezece povestiri, aparent fără nicio legătură între ele, toate petrecute într-un uriaș bloc de locuințe, de unde și subtitlul „Romanul unui bloc în unsprezece secvențe”, povestiri una mai captivantă ca alta.

Remarcabil narator și portretist, Radu Țuculescu te transpune într-o lume în care realitatea și fantasticul se întrepătrund, în care enigmele abundă și misterele se adâncesc. Povestea pornește firesc și te seduce încă de la început, apoi tensiunea crește de la o pagină la alta, se petrec lucruri terifiante, adeseori te cuprinde teama, unele finaluri te surprind de-a dreptul, altele te cutremură și te îngrozesc, bunăoară sfârșitul povestirii „Cuptorul cu microunde”, relatările sunt de cele mai multe ori spăimoase, mai ales în „Pivnița” – un capitol cu scene horror. Cititorii lui Stephen King vor fi fascinați de *Luna gheboasă*.

Realizator de film și creator de teatru, autorul are abilitatea scriitoricească de a-l face pe cititor să se simtă telespectatorul unui serial, care urmărește, cu sufletul la gură, fiecare episod, așteptându-l curios, încordat și nerăbdător pe următorul, conștient că, în ultima parte, se vor descifra mistere, se vor aduce deznoăminte... Dacă este așa, nu rămâne decât să vă convingeți singuri lecturând această carte pe care o recomand cu deosebită căldură.

Și de această dată, Radu Țuculescu dovedește o imaginație debordantă și nu-și dezmente calitatea de veritabil povestitor.

Luna gheboasă, un roman episodic, i-aș spune eu, este cartea pe care, cu siguranță, o voi reciti cu aceeași plăcere.

Preluare din revista literară *Boema*, nr. 180/februarie 2024

Teatrul lui M. Sadoveanu

Icu CRĂCIUN

Mihail Sadoveanu (1880-1961) a fost atras de teatru încă din clasele primare când citea pe ascuns isprăvile dramatice ale eroilor populari: *Ioan Tunsu, căpitan de haiduci, Bujor, Ghiță Cătănuță*, dar și teatrul lui Alecsandri. În anii de gimnaziu regiza spectacole cu haiduci și poterași în care „el juca întotdeauna pe Codreanu, Jianu ori alt erou de baladă”¹. La Liceul Național din Iași a transpus din franceză, în versuri românești *Horățiu și Cidul* lui Corneille și a început să creeze drame sau comedii. Întâia piesă de teatru pe care a văzut-o la Teatrul Național din Iași a fost melodrama *Curierul din Lyon*, de Paul Siraudin și Louis-Mathurin Moreau, inspirată dintr-un caz celebru din timpul Revoluției Franceze, „l'affaire du courrier de Lyon” (1796). Împrejurările în care a renunțat la gloria teatrală sunt relatate de N. Dunăreanu în *Gazeta literară*, nr. 35/1954 (vezi episodul cu arderea manuscrisului *Hecubei*. Totuși, în 1909, a tradus *Corbii* de Henry Becque. Ca autor dramatic a debutat cu piesa într-un act, *De ziua mamei*, jucată la Teatrul Național din Iași, iar în 1911, la Teatrul Național din București. În 1911, i s-a reprezentat la Teatrul Național din Iași comedia *Zile vesele după război*, localizată după Labiche.

Din 1910 și până la izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial, M. Sadoveanu a avut contact permanent cu teatrul ieșean în calitate de membru în comitetul de lectură și de administrație al Naționalului, contribuind masiv la progresul teatrului românesc, în general, mai cu seamă că în anul 1910, Spiru Haret îl desemnase să conducă destinele acestei instituții de cultură. Pus în fruntea acestei instituții, într-un moment de criză, autorul *Fraților Jderi* s-a preocupat de repertoriu, „îmbunătățirea stării materiale a artiștilor [...], sporirea zestrei tehnice a teatrului și răspândirea culturii românești”². Astfel, în stagiunea 1911-1912, s-au jucat piese scrise și de autori români: *Înșiră-te, mărgărite...*, de V. Eftimiu, *Zile vesele, după război*, de Anonim, *Funcționarul de la domenii*, de P. Locusteanu, *Zorile*, de Șt. O. Iosif, *Biruința*, de A. Herz (Dinu Ramură), *Răzvan și Vidra*, de B. P. Hașdeu, *Fântâna Blanduziei*, de V. Alecsandri, *Lăcrimioarele*, de M. Polisu-Micsunești, *Apus de soare, Viforul și Luceafărul*, de B. Șt. Delavrancea; dintre autori străini s-au jucat piese scrise de: Tristan Bernard, Fr. Holm, V. Hugo, Ibsen, Racine, Al. Dumas (tatăl), J. Lemaître, Gogol, Tolstoi etc., în semn de omagiu memoriei lui I. L. Caragiale, stagiunea 1912-1913 s-a deschis cu piesa *O noapte furtunoasă* (intenția lui Sadoveanu a fost să se joace toate piesele lui Caragiale, inclusiv *O soacră*), dar au mai figurat în repertoriu: *Zorile*, de Șt. O. Iosif, *Se*

face ziuă, de Zaharia Bârsan, *Cumpăna*, de Ludovic Dăuș, *Cocoșul negru*, de Victor Eftimiu și *Păcat cu gândul*, de C. Răuleț, iar dintre autorii străini amintim pe: Moliere, Alphonse Daudet, F. Dostoievski, Oscar Wilde, Somerset Maugham, W. Shakespeare etc. În stagiunea 1913-1914, s-au jucat pe aceeași scenă a Naționalului ieșean piese scrise de: Șt. O. Iosif (*Zorile*), G. Diamandy (*Hămăița, Strună cucoane!* și *Chemarea codrului*) V. Eftimiu (*Cocoșul negru*), M. Sadoveanu (*Ziua Dochiei și Zile vesele, după război*), mai cu seamă că tocmai apăruse noua lege a teatrelor care obliga ca o dată pe săptămână să se joace o piesă românească, iar dintre autorii străini amintim pe: W. Shakespeare, Roberto Bracco, Frantz von Coewing, Arthur Schnitzler, Richard Voss, Henri Lovedan, Henri Bataille, A. Cehov, A. Daudet, Jules Verne etc.; tot în această stagiune s-a făcut și un schimb de experiență cu Teatrul Național din Craiova, care a prezentat la Iași, în perioada 11 ianuarie - 9 februarie 1914, piese scrise de V. Alecsandri, D. Anghel și Șt. O. Iosif, Corneliu Moldovanu, Emil Nicolau și nu mai puțin de 13 autori străini. Chiar dacă la începutul anului 1919 a renunțat la funcția de director în favoarea lui M. Codreanu, el nu a rupt legăturile cu teatrul ieșean. Precizăm faptul că din inițiativa lui a apărut la Iași, în perioada 21 octombrie 1912 - 17 februarie 1913, periodicul *Teatrul*, în total 17 numere, un fel de supliment al *Vieții Românești*. În articolul program Sadoveanu era convins că „teatrul este un principal factor de educație publică”³. Opinia sa despre teatru, în calitate de director, și-a exprimat-o pe larg într-un interviu, semnat de I. N., publicat în *Rampa*, în 1911, din care cităm următoarele: „Eu nu socotesc teatrul ca un local de distracție sau ca o instituție menită să satisfacă nevoile intelectuale ale unei clase restrânse.// Cred că teatrul este o școală pentru păturile mari ale poporului. De aceea înțeleg să dau, în special acestora, opere pe care să le înțeleagă și care să-i folosească. Am multă admirație pentru clasici, dar dacă aș da numai operele lui Sofocle, ale lui Euripide, ale lui Shakespeare sau Moliere, firește că aș înălța sufletul cătorva, dar n-aș stabili nici o legătură sufletească puternică între acești clasici și marea majoritate a spectatorilor. Ca teatrul să fie o școală, trebuie să se adreseze direct și sufletului și inteligenței și concepției moderne de viață a publicului. Ceea ce interesa pe Sofocle nu mai interesează pe contemporani. Frământările și problemele sociale din vechea Atenă nu mai au decât un răsunset vag în epoca aburului și electricității.// Preocupările noastre sunt de altă natură și crizele morale sau intelectuale sunt altele. Pe mine personal, ca să dau un exemplu,

mă încântă literatura clasică, dar mă face să simt și să gust altfel viața, literatura rusească, engleză sau franceză contemporană. Pe Plaut îl admir, pe Dostoievski și pe Tolstoi îi simt. Și ca mine sunt mulți, afară doar de snobii literaturii// De aceea în repertoriul teatrului de la Iași am făcut un mare loc operelor dramatice moderne. Înlăturând tot ceea ce e teatru de speclă și de tehnică, am ales operele care ridică sufletul omenesc, punându-l în fața problemelor sociale și a cazurilor de conștiință caracteristice epocii noastre.// Sper să dau publicului ieșean prilejul și posibilitatea să guste în același timp puternice emoții artistice, și să cugete la marile probleme ale vieții”⁴. Majoritatea preocupărilor sale de teatru datează din perioada 1909-1915, dar foarte puține se ridică la valoarea propriilor sale pretenții.

Domnu Popovici este o scenetă în patru părți, care a apărut în revista *Ramuri*, în numărul din 1 februarie 1909. Suntem în preajma bacalaureatului. Profesorii și elevii discută despre examenele de corigență. Dintre elevi se distinge Roșca. El pare mai matur, mai responsabil, are „numai mamă și doi frați mai mititei”⁵, pe care îi ajută muncind în timpul liber; ceilalți colegi, Valerian, Buzdugan și Atanasiu sunt băieți de bani gata și nu-i interesează prea mult învățătura, de-aceia sunt și corigenți. În timp ce corigenții discută pe teme de geometrie, Atanasiu le propune să meargă la teatru, fiindcă se joacă piesa *Don' Vagmistrul*, în rolul principal fiind directorul trupei, dl. Popovici, un foarte bun actor. Tustrei îl confundă pe actor cu profesorul examinator Moiescu și i se plâng de corigențe, de profesorul persecutor Bogliceanu, poreclit Berbec. În final, spre deziluzia elevilor, dascălul își dezvăluie adevărata identitate. Piesă bună de jucat de liceeni.

De ziua mamei este o piesă într-un act, care a apărut în revista *Viața Românească*, în anul 1911, și are un vădit caracter autobiografic. De ziua ei, după 20 de ani, Maria Hasnaș primește o scrisoare în care este anunțată că avocatul Ion Grumăzescu, fostul ei amant, cu care are un fiu, Nicolae, ajuns om de afaceri de perspectivă, cu „viitor strălucit”, se va întoarce ca să-i tulbure viața, sau, cum se exprimă ea, „începutul de mulțămire”. Fostul amant încearcă s-o recucerească, are remușcări, recunoaște „mișelia” pe care a făcut-o părăsindu-i pe amândoi, admite că a fost „un om slab” și își cere iertare. Reproșurile Mariei curg cu nemiluita: „Maria: Și-acum, când simțești slăbiciunile și bătrâneța, când te vezi pustiu și fără rost, acum te-ai gândit la un lucru extraordinar, la ceva comic și dureros în același timp, te-ai gândit la femeia care te-a iubit odată... și la copilul ei... [...] Ai primit lovituri din toate părțile, ai îngenucheat, ai privit înspăimântat în juru-ți, și deodată ai văzut poarta noastră. Ce ți-ai zis?... Să cerc. Acolo-i femeia care m-a iubit. Copilul meu. [...] Te-am ridicat apoi; ți-am insuflat energie. Am stat cu dumneata alături, ca să te deprind a munci și a răbda. Eu te-am învățat, chiar când eram necăjită, cu pruncul meu, fără somn,

mă împărțeam între el și dumneata, să te ridic, căci erai slab, și numai dragostea mea îți dădea putere! [...] Lumea m-a respins pretutindeni, căci ofensasem morala! Eram vrednică de dispreț: nu de milă! Și ți-ai urmat drumul, egoist ca o fiară, și eu m-am cufundat în nenorocire” etc., etc. La rândul său, Nicolae îl va respinge, alungându-l din casă.

Un mic incident este o scenetă amară, care a apărut în numărul 10 din 25 decembrie 1912 al revistei *Teatrul*. În fața publicului se prezintă diletantul Gheorghiu, care începe să recite din *Scrisoarea a III-a* a lui Eminescu. După zece versuri se blochează. Sufleorul Teodoru iese din cușca lui, pe scenă, și-și cere iertare că n-a putut să-i șoptească următorul vers, motivând că l-a înșelat nevastă-sa, Aglaia. În fața publicului, sufleorul își rostește toate necazurile, vorbind, printre altele, despre sacrificiile sale „numai să trăiască soția sa mai bine... și să se îmbrace frumos, să stea în rând cu cucoanele!” În final, directorul de trupă Pictorian își cere scuze pentru acest „mic incident”, „independent de voința noastră” zice el.

Ziua Dochiei este o comedie într-un act, căreia Sadoveanu nu i-a acordat prea mare atenție; a fost pusă în scenă în 12 octombrie 1913. Acțiunea se petrece la moșia proprietarului și arendașului Grigore Luncăvăț, la țară, în sărbătorile Paștilor. Casuca și Grigore Luncăvăț s-au gândit să-și mărite fata, Ecaterina, cu Mihai Soroceanu, un tânăr școlit, onest și iubitor de artă, vecin cu moșia lor, dar cucoana Catinca Albu, nașa fetei, le sugerează că ar fi mai bun feciorul prefectului. Odată cu vizita lui Mihai, părinții și nașa se străduiesc să scoată în evidență talentele fetei. Inițial, aceasta îl respinge, însă, a doua oară, după un dialog sincer între cei doi, de data aceasta fără orgolii, fașoane și timidități, lucrurile se vor îndrepta și happy-end-ul va intra triumfal în viața lor.

Zile vesele, după război este o piesă în trei acte, care a fost reprezentată în 9 ianuarie 1912, având în distribuție pe: I. Profir, P. Petrone, V. Boldescu, Verona Cuzinschi, Vlad Cuzinschi, Natalia Profir etc.; pe afiș nu a fost trecut numele autorului, în loc de nume a fost scris *Anonim*, iar în programul de spectacol era notat *Un călugăr de la mănăstirea Neamț*. De fapt, este o adaptare după Eugene Labiche a comediei acestuia *Les vivacités du capitaine Tic*. A fost publicată pentru prima dată în revista *Manuscriptum*, în anul 1980, cu aportul D. Ivănescu. Cele mai multe spectacole cu această piesă au avut loc în anul 1915. Acțiunea este plasată în Iași, în primele zile după încheierea Războiului de Independență. Căpitanul Barbu Asan rememorează clipe din timpul războiului împreună cu ordonanța sa Țândărică; în cele șase luni de front el l-a slujit cu credință pe Asan. Amândoi sunt bucuroși că s-au întors sănătoși și învingători și nu uită să pomenească de camarazii lăsați pe „câmpurile de bătălie străjuite la căpătâi doar de o cruce”. Asan îi mărturisește mătușii sale, Raluca Cireșeanu, că „Războiul acesta multe a prefăcut în suflete” și că va ști de-acum să prețuiască viața și

dragostea unei „a doua mame”. Intenția Ralucăi Cireșeanu este de a o căsători pe nepoata sa, Tudorița, cu Aureliu Filitti, „fericitul viitor logodnic al domnișoarei”, „un om instruit, cu adevărat civilizată”, după cum îl prezintă avocatul politician Demostene Pârlogeanu. Asan are un dialog dur cu acest politician, care recunoaște că a fost împotriva războiului, argumentând că „armata e un rest de barbarie primitivă, că se cheltuie zadarnic pentru ea, că s-au trimis „atâția oameni la măcel” și se întreabă retoric „la ce servesc aceste turme neproductive?” Rănit în propriul orgoliu, Asan le povestește parabola ariciului politic: „Era odată un arici cu țepi foarte puternici. Din pricina țepilor lui era temut și respectat de vecini. Și, într-un rând, îi vine în gând acestui arici o idee generoasă și politică. La ce țepile acestea fără rost?... La ce apărarea aceastei tradiționale? Războiul e urma vechii barbarii. Jos țepile. Și după această profundă cugetare politică, a suprimat țepile. [...] Ș-a trecut vulpea pe lângă el, l-a înșfăcat și l-a crânțănit. Era foarte gustos”. Filologul Filitti se dovedește a fi un mare fanfaron, lipsit de modestie, un pedant caraghios, lucru care îi va dispăcea Tudoriței. Tudorița și C. Raluca se frământă că nu l-au anunțat pe Filitti că și-au schimbat „opțiunea”, preferatul la mâna fetei rămânând Barbu Asan. Cel solicitat „să aplaneze neînțelegerea” este politicianul Pârlogeanu, epitroful tinerei, pentru care „în zilele noastre interesul poartă fesul”. Acesta este unul din personajele cele mai viabile din această piesă; în concluzie, el refuză să intervină pe lângă Filitti ca să-i explice situația. Lucrurile se complică când Barbu află că epitroful se împotrivesc căsătoriei sale cu Tudorița, fiindcă „Oștenii [...] iubesc viața zgomotoasă, vinul, femeile, cărțile și sunt risipitori”, dar interesul său este mult mai perfid. Pus pe intrigă și cu un dinte împotriva lui Barbu, Pârlogeanu le spune celor două femei că nu-și poate da acordul, întrucât Barbu, însoțit de Țândărică, a mers la vie să-și vadă „Julietta”. Între timp, Filitti trimite Tudoriței un buchet de flori pe care Barbu, în gelozia lui spontană, îl calcă în picioare. Gestul este taxat atât de Tudorița, cât și de C. Raluca și Pârlogeanu. De data aceasta, tânăra pare să-l prefera pe Filitti. Țândărică le povestește că n-au fost la nicio „Julietă” sau „Messalină”, ci au fost la hanul „Viața lungă”, unde căpitanul, „ca să-l îmbuneze”, l-a cinstit cu vin și i-a cerut iertare, fiindcă îl certase și-l agresase. Un final siropos, de melodramă ieftină, răsuflată, tipic telenovelelor actuale.

O prelucrare este și *Irozii*, făcută împreună cu Sandu Teleajen, după versiunea lui Theodor Burada; firește, amprenta folclorică se simte de la prima ceteră; este un spectacol feerie, cu ușoare note parodice, mai mult un spectacol ocazional oferit în preajma Crăciunului. S-a reprezentat între anii 1922-1944.

Romanul *Neamul Șoimăreștilor*, publicat în 1915, a fost dramatizat împreună cu Mihail Sorbul. Prima variantă datează din 16 octombrie 1912 și a fost jucată, zece ani mai târziu, în regia lui Victor Ion

Popa, pe scena Teatrului Național din Cernăuți⁶. În București, piesa a fost prezentată pe scena Naționalului în 14 septembrie 1934, în regia lui Soare Z. Soare, în distribuție având, printre alții, pe: G. Calboreanu, G. Ciprian, Mărioara Zimniceanu, Victoria Mierlescu, I. Fintesteanu, N. Bălăteanu, Bulfinski, V. Valentineanu, iar în Iași în 13 octombrie, același an, în regia lui Ion Sava și scenografia lui Th. Kiriakoff, având ca interpreți pe: Ștefan Ciubotărașu, Aurel Ghițescu, C-tin Ramadan, George Popovici, Sandina Stan, Mărioara Davidoglu etc. Această dramă istorică, în cinci acte, este cea mai reușită creație dramatică. În timp ce trei prieteni, tătarul Cantemir Bei, Simion Bârnovă și Tudor Șoimaru, discută, la hanul lui Chirilă, despre războaie, turci, leși, dorul de casa părintească și dragostea moldovenilor pentru pământul strămoșesc, apare boierul Stroie care le spune că fiica sa, Magda, a fost răpită de niște cazaci. Tinerii se hotărăsc să salveze fata, lucru ce se va și întâmpla. Tudor Șoimaru se îndrăgostește de Magda și trebuie să aleagă între dragostea pentru această fată și răzbunarea pe tatăl ei pentru uciderea părintelui său, Ionașcu, și nelegiuirile împotriva neamurilor sale. „Mă vor urmări toți cu ură și blesteme că nu mă ridic pentru dreptatea lor și nu plătesc sângele celor morți!” se mărturisește în fața prietenilor săi, după ce află că iubita lui a plecat împreună cu tatăl ei. Este vechea chestiune clasică: cine are prioritate sentimentul, iubirea, sau datoria față de părinți și strămoși. Concluzia o trage prietenul său Bârnovă: „Femeia-i înșelătoare ca apa”. Șoimaru va cunoaște adevărul rostit de prietenul său când va participa la o recepție la palatul polonezului Coribut, unde o va întâlni pe Magda, însoțită de nobilul litvan Pavel Minski. Atât Stroie, cât și fiică-sa se prefac că nu-l cunosc pe moldovean. În clipa când urma să fie arestat și judecat ca „oștean în leafa lui Tomșa”, prietenii săi lansează zvonul că sunt atacați de tătari și-l fac scăpat. Într-o altă scenă, el află de la bătrânul răzeș Mișu că boierul Stroie și-a însușit, prin mărturii mincinoase, pământurile Șoimăreștilor, deși aveau un uric ce le da drept asupra lor de pe vremea lui Alexandru cel Bun, întărit cu peceți domnești de Ștefan cel Mare și Vodă Rareș; mai mult, Stroie este cel care i-a ucis tatăl. Domnitorul le va face dreptate întorcând răzeșilor, „cu sfântă dreptate”, toate pământurile. Numai că boierii, în frunte cu Stroie, se hotărăsc să-l alunge pe Tomșa Vodă și să-l pună domn pe Alexandru, fiul Doamnei lui Ieremia Movilă. Între timp, Magda se căsătorește cu Anton Ludno, un bătrân magnat al Lehie. Tudor Șoimaru, împreună cu răzeșii, îl va ajuta pe Tomșa, însă, din păcate, voievodul este învins și este nevoit să se retragă la Dunăre. Boierul Stroie se întoarce cu o mică oaste cu gând de a-și recupera pământurile pierdute. Magda îi trimite vorbă lui Șoimaru să se întâlnească într-o pădure de mesteceni și-i spune că tatăl ei are de gând să-l omoare și că trebuie să se ascundă, mărturisindu-și dragostea pentru el. Moldoveanul refuză sfatul Magdei și se răzbună, ucigându-l pe boier.

În calitate de traducător de producții dramatice, Sadoveanu a colaborat la traducerea piesei *Hamlet* de W. Shakespeare, în tălmăcirea lui Grigore Manolescu. Această versiune, a fost jucată în preajma anului 1935. A doua traducere a fost efectuată în anul 1915 și este vorba de *Lescorbeaux*, scrisă de Henry Becque. Aici este vorba de familia unui fabricant, Vignerou, care are patru copii. Timp îndelungat, aceștia au trecut prin mai multe privațiuni, însă au ajuns la o situație financiară destul de bună. În timpul mesei, fabricantul moare, familia lui de-abia supraviețuiește, căci prietenii săi, bancherul Teissier, arhitectul Lefort, notarul Bourdon și profesorul Merckens se întrec în a jefui această familie ca niște corbi. Maria, fiica afaceristului, se sacrifică pentru salvarea tuturora de la sărăcie, căsătorindu-se cu bătrânul domn Teissier⁷.

Ca în proza scurtă sau romane, și în piesele de teatru ne întâlnim cu gurmandul Sadoveanu, cu mesele sale îmbelșugate: la coana Raluca se mănâncă bine și se bea vin: „curcan îngrășat, sărmăluțe de piept, gușă umplută, un potroc bun n-ar strica”; lui Țândărică îi place „oleacă de brânză de oi cu mămligă... o halcă de carne pe cărbune” și exemplele ar putea continua.

Multe din povestirile și romanele sale au fost dramatizate pentru teatru radiofonic sau au devenit scenarii de film; amintim: *Locul unde nu s-a întâmplat nimic*, *Divanul persian*, *Creanga de aur*, *Păcat boieresc*, *Frații Jderi*, *Baltagul*, *Hanul Ancuței-Balaurul*, *Dumbrava minunată*, *Nada florilor*, *Măria Sa*, *puiul pădurii* etc.

Note:

1. Profira Sadoveanu, *Domniile lor, domnii și doamnele*, portrete și convorbiri, Ed. Adevărul, Buc., 1935, p. 272.
2. Arhivele Statului Iași, colecția *Foi volante*, program de teatru, stagiunea 1913-1914, f. 2, citat după M. Sadoveanu, *Preocupări de teatru*, ediție, note și prefață de D. Ivănescu, Ed. Junimea, Iași, 1986, p. 7.
3. Revista *Teatrul*, nr. I, din 21 octombrie 1912, f. 1.
4. *Rampa*, anul I, nr. 4, din 20 octombrie 1911, pp. 1-2.
5. Mihail Sadoveanu, *Preocupări de teatru*, ediție, note și prefață de D. Ivănescu, Ed. Junimea, Iași, 1986. Precizăm că toate citatele din piese sunt din această carte, adaptând scrierea la cea de astăzi.
6. Vezi prefața la Mihail Sadoveanu, *Preocupări de teatru*, ediție și note de D. Ivănescu, Ed. Junimea, 1986, p. 18.
7. Pentru mai multe amănunte despre traducătorul Sadoveanu vezi D. Ivănescu, *Mihail Sadoveanu în ipostază de traducător*, în *Manuscriptum*, nr. 3/1980, pp. 117-123.

Amintiri despre Ion Creangă

Valer POP

În Revista *Ion Creangă*, Anul VII, Nr. 11-12, Noiembrie-Decemberie 1914, am descoperit un articol cu titlul de mai sus, scris de C. Teodorescu-Boroaia. Din acest articol ne dăm cu ușurință seama de dragostea marelui povestitor Ion Creangă pentru copii și de conștiinciozitatea cu care practica funcția de învățător. Se vede că de orele sale erau interesați și elevii care se pregăteau pentru a deveni învățători.

Prin anul 1881-82 eram elev în clasa IV la școala Normală „V. Lupu” din Iași. Pe lângă această școală nu era pe acea vreme curs de aplicație, și din această pricină noi, elevii ultimei clase, ne duceam pe la școlile din oraș, de ascultam la lecțiunile dascălilor.

Creangă atunci funcționa ca institutor pe cl. a II-a la o școală din Păcurari.

Cea mai deosebită plăcere și dorință a noastră era să mergem la școala lui.

Parcă-l văd ș-acuma intrând în clasă, cum era el de mătăhălos la trup, îmbrăcat în haine simple de suman de noaten, lucrat de țuțuenii din Târgul Neamț, cu palton garnit cu cordea verde, în cap căciula mare brumărie și-n picioare ciubote cu tureatca lungă. Cu chipul lui totdeauna deschis și șăgalnic, cum intra pe ușă da bună ziua copiilor, care-i răspundeau tare în cor: „Bună ziua”, și apoi se așeza pe catedră.

De cele mai multe ori sta în clasă cu căciula în cap. Pentru asta însă își cerea mai întâi voie:

– „Apoi, măi băieți, iară-s nevoit să stau cu căciula-n cap, că-s bolnav: mă doare mereu săcretu’ ist de bostan, și mă tem să nu răcesc în hardughia asta de școală, bate-o-ar pârdaľnicu’ s-o bată, că tare mai trage pustiul de vânt pe la toate colțurile și închieturile!”

De la dânsul încoace n-am întâlnit o școală în care să se citească cu atâta artă.

Cum lua un școlar de-ai lui cartea-n mână, pricepeai numaidecât că ai de-a face cu cel mai desăvârșit dascăl.

Vai de școlarul care i-ar fi făcut o greșeală de ton sau punctuație. Pentru una ca asta, Creangă era-n stare să facă moarte de om, așa se-nfuria de strașnic; dar pe atât era neînchipuit de bun cu acei ce citeau bine și după gustul lui.

Îmi aduc aminte că în clasă la el era și un elev micuț, bălăior și slăbuț, dar tare drăgălaș și harnic la carte, numit Pascu.

Pascu era cel mai bun școlar din cl. a II-a și citea așa de bine, că și Creangă rămânea de multe ori ca aiurit și cu gura căscată. Dar, după ce mântuia de citit, Creangă, cu ton blajin și plin de o nespusă bucurie și mulțumire, îi zicea:

– „Pascule, dragu’ moșucului, vină fuguța încoace, să te pupe tătucă; vină fuguța, Pascule!”

Și Pascu se ducea la catedră încetișor și sfios; iar Creangă se apleca, îl lua de subțiori, îl ridica în sus la el pe catedră și, după ce, cu lacrămile în ochi, îi netezia frumos cu mâna părșorul bălai, îl strângea cu foc la piept și-l săruta pe amândoi obraji cu niște țocăituri strașnice, de parcă voia

să-l înghită cu totul; apoi vâra mâna-n buzunar, scotea un gologan-doi și-i da copilului, zicând:

– „Na, Pascule, du-te și tu la cofetărie și-ți cum-pără acadele!”

Câte-odată, când vr-un școlar nu știa lecția, ori nu citea bine, Creangă se-nfură groaznic și-n mânia lui nu-și dădea seamă de nimic.

Îmi amintesc despre una din întâmplările de acest fel, când Creangă, din pricină că un elev, Gheorghiu, nu putuse citi bine, a trecut peste marginile muștrărilor blajine.

La ieșirea din școală, pe drum, spre casă, noi i-am spus:

– „Doamne, d-le Creangă, de ce te-nfurii așa, degeaba, pentr-un ticălos de băieți; parcă-ntr-o clasă îi cu puțință să nu fie și copii răi?”

El, cam rușinat, și cu un ton în care se vedea multă părere de rău pentru o faptă nechibzuită, ne răspunse:

– „Pesemne, măi băieți, ce credeți, că nu pricep atâta lucru? Da, ia, natura mea cea ticăloasă: așa-s pornit eu din fire, fără judecată, când mă mâniu și pace. Când văd că din asta pricină am să-nfund un gros cu mine!”

*

Totdeauna, copiii, cum intra el în clasă, se uitau țintă în ochii lui, ca și cum ar fi voit să-i citească în adâncul sufletului, și-l cunoaștem numaidecât când era-n toane bune. Atunci tăbărau cu toții într-un glas la el, cu rugămintea: „Domnule Creangă, te rugăm, mai spune-ne-o poveste”.

– Bată-v-ar pârdaľnicu’, măi băieți, să vă bată; da ce, socotiți voi că eu îs sac fără fund de povești? Că dintr-un sac cu făină, dacă iei și tot iei mereu, de la o vreme se mântuie făina; da voi așteptați pesemne ca din sacul meu să nu se mai mântuie poveștile? Faceți și voi cum făcea odată un om ...”. Și începea povestea, spusă așa, cum numai el putea s-o spună.

Ascultau copiii, ascultam și noi cu acea plăcere și cu acel nesațiu, de parcă nu ne mai săturam; și timpul zbura cu repeziciunea fulgerului, ducând pe aripile lui acele nespuse de frumoase snoave și amintiri, zugrăvite de Creangă cu atâta măiestrie, că și astăzi, după atâția ani, tot se mai păstrează încă vii în sufletul meu.

Și câte povești n-am auzit eu în chipul acesta de la Creangă, unele mai frumoase, mai șagalnice și mai cu-nțelepte învățături decât altele, comori de gândiri limpezi, de simțiri alese și de-nchipuiri înalte ale poporului, care s-au pierdut odată cu dânsul, căci niciuna dintre ele n-a fost scrisă.

*

Ieșeam totdeauna odată cu el de la școală, în-conjurându-l cu mare respect și drag și formând în juru-i un cerc de ștregari, așa după cum îi plăcea numai lui: noi, inimi tinere și zburdaľnice, doritoare de tot felul de povestiri alese și lucruri de spirit; el, arzând de plăcerea nevinovatei noastre naivități. Luându-ne cu vorba, uitam de multe ori distanța dintre dânsul și noi, și, sub imboldul său cel măiestrit și atât de puternic, se

schimbau și se încrucișau între noi fel de fel de glume, care mai de care mai sărate și mai pipărate. Atunci vedeam cum, mistuindu-ne cu o privire de nedispusă drăgălașie, râdea din toată inima și făcea uneori așa de mult zgomot și haz, că stau trecătorii pe stradă mirându-se de atâta zburdaľnicie și voie bună.

La colțul străzii Unirea, în fața Sf. Spiridon, unde trebuia să ne despărțim: el apucând spre Țăcău și noi spre Trei-Ierarhi, cu multă părere de rău ne luam ziua bună, căci nu știu cum se făcea că taman pe acolo glumele și vorba erau totdeauna în toiul lor și mai aprinse.

Odată îmi aduc aminte că Creangă ne spunea o istorie foarte hazlie, cum a fost el cu un coleg al lui în peșit, după ce au ieșit din școală. Atât de atrăgătoare era acea povestire, că, fără să ținem seamă de locul obișnuit al despărțirii, am mers tot înainte, așa că numai ce deodată ne trezim în Țăcău, dinaintea casei lui Creangă, care, când a dat cu ochii de bojdeuca lui, a întrerupt povestea și, uitându-se cam galeș la noi, unde s-a pus pe-un răs, de clocotea valea Țăcăului.

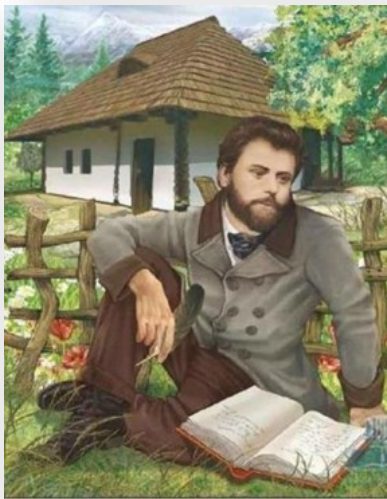
– Hă, hă, hă! măi băieți, așa-i că eu, cu brașoavele mele, v-am făcut-o bună? Mi se pare că, după ce-ți ajunge la școală, aveți să puneți lingurile-n brâu și să roadeți din cele răbdări prăjite, care-s cam gustoase pe acolo pe la internatul vostru, după cât s-aude. Da mi-ți ierta și voi, dragii moșului flăcăi, că doară n-a fost cu voia mea.

– Nu-i nimica, domnule Creangă, că chiar dacă ni s-a întâmpla cele prorocite de d-voastră, noi tot om fi nespuși de mulțămii pentru că, cu un prilej ca acesta, am avut fericirea să vedem și casa unde stați.

– Da, că ce-i dreptul, ați și a avut ce vedea, bată-vă hazu’, măi băieți, să vă bată!

În Revista Ion Creangă, Anul IV, Nr.1/1911, am descoperit altă amintire despre Ion Creangă, publicată de V. Dorin. Amintirea se referă la o întâmplare hazlie cu Ion Creangă, petrecută la un congres didactic de la Iași.

Mi-aduc aminte, era în săptămâna mare de lângă Paști, 1886 sau 1887, când se ținea la Iași un congres didactic la Teatrul Național de la Copou, unde acum e Universitatea nouă. Pe atunci eram elev în Școala Normală „Vasile Lupu”. M-am dus și eu la acest congres. Într-o după-amiază, câțiva oratori ce s-au perindat la tribună, terminau discursurile lor cu „Trăiască Regele și Regina!”. După aceștia urmă un altul, tânăr, care printr-o introducere lungă și seacă, plictisise întreaga sală. Într-un loc chiar se cam încurcase, și, cum el căuta ca s-o dregă, fiecare urmărea să vadă cum are s-o scoată la capăt. Și cum oratorul se muncea, așa, deodată Creangă se scoală și zice tare: Știi ce Domnule: zi și d-ta „Trăiască Regele și Regina!” și haideți oameni buni acasă, că noi înțelegem sfârșitul. Tunete de aplauze puternice izbucniră în întreaga sală și, ca prin farmec, lumea ieși strigând: „Bravo, Creangă, bravo! Foarte bine ai ieșit”.

Curiozități ale modului de creație al unor mari scriitori

Aurel DOMIDE - ȘANȚANU

În prezentarea unor „Curiozități ale modului de creație al unor mari scriitori” trebuie menționat că originalitatea și spiritul abordării, al realizării operei lor, sunt de-a dreptul unicate, adesea năstrușnice, ieșite din comun sau de altă natură. Ciudățeniile întâlnite în comportamentul scriitorilor, care sunt extraartistice, nu au afectat în vreun fel morala socială, au polarizat în schimb atenția, precum și interesul deosebit al oamenilor, dând o anume culoare și-un anume farmec evenimentelor cotidiene.

Este impresionant de menționat că HOMER, orbul genial și autorul Iliadei și Odiseei, unul dintre marii poeți ai lumii, a „văzut” și deslușit ca nimeni altul ascunsele abisuri ale sufletului omenesc. Un fapt uluitor este acela că nici Homer și nici Socrate, considerați ca fiind cei mai mari scriitori ai tuturor timpurilor, nu au scris în viața lor un rând măcar. Cei ce le-au analizat opera cu seriozitate și documentat afirmă că „ei țineau minte toate lucrările lor din simplul motiv că nu știau nici să scrie, nici să citească”.

Mai e de menționat o stare dureroasă în care au creat unii dintre marii scriitori sau poeți ai lumii și anume exilul, în care numai cei ce au fost nevoiți să trăiască departe de țară pot să știe cu adevărat ce suferințe se pot naște atunci când ești izgonit de pe meleagurile natal. Exilul, astăzi o noțiune uitată, a constituit o pedeapsă necruțătoare, o adevărată distrugere morală, mai cumplită decât moartea. Între cei ce au creat opere nemuritoare în exil este și OVIDIU, care a fost trimis la Pontul Euxin pentru „o vină” nedeșluită până azi și unde a rămas toată viața cu sufletul pustiit de sfântul dor de țara lui. La acest capitol îl amintesc și pe marele DANTE ALIGHIERI, care la 37 de ani a fost și el izgonit din Florența sa iubită, pentru tot restul vieții. Izgoniri din locuri natale s-au mai petrecut, așa cum e și cazul poetului LI TAI-PE, supranumit pe atunci Byron al Chinei. Pentru că suntem la capitolul exilați, să ne aducem aminte de patriotul și luptătorul pentru libertatea și unitatea poporului român, marele nostru NICOLAE BĂLCESCU, care la 29 noiembrie 1852, suferind și el depărtarea de țară, prin hotărârea puterii politice de atunci, bolnav, pe patul de moarte, la Palermo, rostea, mistuit de dorul de țara lui, cuvinte rămase până azi în memoria și sufletul neamului românesc: „cel din urmă al meu cuvânt va fi încă un imn ție, țara mea mult dragă”.

Un alt aspect dureros al vremurilor trecute este acela că unele dintre operele artiștilor de mare valoare au fost concepute și realizate în întunericul

închisorilor, unde autorii lor au ajuns adesea pentru pricini închipuite. Astfel, celebra „Baladă a spânzuraților” a lui FRANCOIS VILLON și o altă baladă-confesiune a lui OSCAR WILDE au fost compuse sub apăsarea lipsei de libertate, o practică cu ușurință aplicată în acele vremuri. Tot la capitolul încătușări, îl întâlnim pe MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA, cel care a creat figura nemuritoare a lui Don Quijote și care a zăcut multă vreme în închisorile din Africa și din Europa. Acest scriitor, numit și „ciungul de la Lepanto”, a rezistat regimului diabolic al detenției dovedind nu doar un talent de geniu, ci și o rezistență fizică de neînchipuit.

Cine-și imaginează oare că un alt cunoscut scriitor, THOMAS MORUS, scria filozofie și visa fără încetare la a sa „Utopia” între pereții unei celule din închisoare în așteptarea execuției care se anunța iminentă, fiind condamnat la moarte. Ce calități psihologice, ce tărie de caracter vor fi avut acești oameni, aceste genii rămase adevărate modele pentru fiecare dintre noi. Citindu-le unele dintre creațiile lor am rămas surprins de tenacitatea, de voința și capacitatea de a se detașa de suferința care le măcina sănătatea, de aspirarea și apăsarea care le frângea sufletul, dar n-au renunțat. Iată încă un exemplu de luat în seamă. În stare de arest, unde era ținut într-o închisoare din Petersburg, LERMONTOV și-a scris versurile, care vor dăinui peste veacuri, cu mijloace de neînchipuit, adică folosind funinginea sau capătul ars de la chibrit, orice mijloc, altul decât cel obișnuit, care-i lipsea în închisoare, pentru a-și atinge scopul propus, să scrie. Un alt scriitor filozof care a avut de suferit a fost FILOXEN (Philoxenus), cel care pentru îndrăzneala de a critica poemul lui Dionisie (Dionysios I), tiranul din Siracuza, (sec. IV î. H.) a fost condamnat la muncă silnică într-o carieră de piatră. Dorind să-i asculte părerea despre versurile scrise, tiranul Dionisie l-a chemat la el și, după ce și-a prezentat versurile proprii, a fost surprins că Filoxen s-a ridicat și a pornit spre ieșire. „– Unde pleci?, l-a întrebat tiranul. – La cariera de piatră, i-a răspuns filozoful”. Filoxen a făcut dovada unei demnități, preferând ca loc de meditație cariera de piatră, în locul unei false aprecieri despre „creația” lui Dionisie. Oare câți dintre noi ar fi procedat astfel în zilele noastre?

Dar să mergem în continuare fără mânie și să-l prezentăm pe cunoscutul DOSTOIEVSKI care-și începea scrisul numai începând cu ora 11 noaptea și înceta să mai scrie la 9 dimineața, iar JEAN MORÉ-

AS, pe care poetul nostru Ion Barbu îl aprecia în mod deosebit, compunea întotdeauna numai între 12 noaptea și 4 dimineața. Lui îi plăcea să scrie la cafeneaua „La Vachette”, în vacarmul muzicii, în zgomot și în fum. Acolo, Moréas prezida așa-numitul colț al literaților și se simțea în largul lui.

Alți scriitori ca VERLAINE și E.T.A. HOFFMANN lucrau la cărțile lor tot noaptea, după ce în prealabil se plimbau ore întregi pe tot felul de străzi dosnice, întunecate și pline de dărăpănături, având ceva romantic, deosebit, un anume farmec care-i atrăgea. Un alt scriitor, LITTRÉ, care este și autorul celebrului „Dicționar al limbii franceze”, își începea scrișul numai după masa de prânz și lucra până la orele 4 - 5 dimineața, iar GEORGE SAND își scria romanele numai noaptea.

Un scriitor cu totul ciudat este GABRIELE D'ANNUNZIO, pe care ziariștii vremii l-au numit „cel mai urât cuceritor de inimi al secolului XX” și care scria numai în picioare și cu pană de gâscă, la un pupitru cum au muzicienii azi.

Scriitorul CHATEAUBRIAND, în timp ce își dicta opera sa secretarului său, se plimba prin cameră cu picioarele goale.

Un mare titan al literaturii germane și universale, GOETHE, lucra tot în picioare și, pentru a-și realiza opera, avea nevoie de o liniște perfectă, totală. În acest scop, el se închidea într-o cameră izolată, în care avea grijă să nu pătrundă niciun fel de zgomot, nici măcar aerul curent, creându-și astfel condiții pentru realizarea operei sale.

Astfel, multe dintre capodoperele literaturii universale au fost zămislite în împrejurări neobișnuite și, după cum am văzut, în condiții curioase și, adesea, de-a dreptul originale. Iată și alte exemple.

ERNEST HEMINGWAY scria întotdeauna folosind mașina de scris (curios că exista acest mijloc indispensabil scriitorului). Când scria stătea în picioare având puține momente când se așeza, iar când o făcea își ținea picioarele într-o cutie cu nisip foarte fin. Avea obiceiul ca în fiecare dimineață să-și fixeze un număr de cuvinte pe care urma să le folosească în creația sa.

Despre poetul, romancierul și dramaturgul francez VICTOR HUGO, autorul romanului „Mizerabili”, se menționează că și el lucra tot timpul în picioare plimbându-se prin cameră. El își compunea opera cu glas tare.

Despre ciudățeniile lui HONORÉ DE BALZAC s-a vorbit încă din timpul vieții scriitorului. În semn de respect în fața geniului său, își scotea pălăria când vorbea despre sine și nu se putea inspira pentru începutul unei opere decât într-un loc special, la cafea, unde-și așternea pe hârtie proiectul operei, iar, odată întors acasă, își continua scrișul stând în picioare în fața unui pupitru înalt, astfel începea să lucreze la o nouă operă sau să continue proiectul început. Interesant, se menționează că Balzac se încuia în camera sa pentru una-două luni, stând cu obloanele lăsate

pentru perioada în care scria, făcând-o la lumina lumânărilor aprinse îmbrăcat în straie de călugăr și rareori în halat. Mențiunea este făcută de cei care l-au cunoscut. Balzac lucra câte 18 ore pe zi, timp în care scrișul era neîntrerupt, astfel își realiza opera propusă.

Tot stând în picioare își scria versurile marele poet suedez ESAIAS TEGNÉR, la o masă așezată în mijlocul camerei cu multe file de hârtie, având obiceiul să se plimbe în jurul mesei murmurând versuri pe care, când le găsea reușite, le așeza pe hârtie.

Scriitorul american EDGAR ALLAN POE stătea ore întregi la masa de scris fără să scoată un cuvânt. De asemenea, privea ore în șir foile imaculate din fața sa. Se mai spune că iubea până la durere un cerb alb dintr-o specie foarte rară. Acestea erau clipe de rară inspirație pentru opera sa.

Un alt mare scriitor, VOLTAIRE, era capabil să scrie mai multe opere în același timp. Toate manuscrisele le înșira pe biroul său. Când se așeza la masa de lucru, Voltaire nu știa niciodată la ce să lucreze, la un roman, la o tragedie sau la un poem, totul depindea de dispoziția sa. Pe masa de lucru a poetului se afla întotdeauna o biblie. Când era întrebat de ce ține biblia pe masa de lucru, răspundea invariabil „face parte dintr-un proces, trebuie să aibă întotdeauna admirația adversarului”.

Marele fabulist LA FONTAINE crea de preferință sub cerul liber scriind numai când ploua, cu capul descoperit plimbându-se prin ploaie ore întregi, astfel își declama versurile cu glas tare.

DENIS DIDEROT scria ca un posedat, alerga dintr-o cameră în alta strigând și gesticulând de răsună toată casa. În cazul în care ferestrele erau deschise, trecătorii se opreau să vadă despre ce este vorba. Un rol foarte important îl avea peruca scriitorului pe care uneori și-o scotea de pe cap și o călca în picioare, iar după un timp și-o aranja din nou pe cap.

Despre scriitorul GUSTAVE FLAUBERT se spune că eroii pe care și-i zugrăvea în opera sa îl determinau să-i analizeze și să-i așeze în operă cu pași mari. Descriind scena sinuciderii doamnei Bovary, Flaubert s-a plâns că simte gust de arsenic în gură. El avea nevoie de izolare și își zicea urs, trăind o perioadă de timp fără niciun eveniment creator.

CHARLES DICKENS. Interesant este că nu putea lucra în afara orașului Londra, forfota acestuia dându-i puteri noi, cum se exprima el, deși, ca mare scriitor, Dickens nu era lipsit de scăderi ca om, ca ființă având unele obiceiuri foarte ciudate; de pildă îi plăcea să-și trezească dimineața familia trăgând un foc de revolver. De asemenea, îl amuzau certurile cu soția, iar când discutau în contradictoriu transcria întreaga ceartă cuvânt cu cuvânt și o publica. El obișnuia să bea câte un pahar cu apă fierbinte după fiecare cinzeci de rânduri scrise.

Am prezentat modalități unice și curioase în același timp din creația unor mari scriitori care, prin astfel de atitudini, rămân unicate în istoria literaturii universale.

Reghina Leontina Horga

– Directorul Școlii Gimnaziale „Enea Grapini”, Șanț –

În căutarea propriei identități artistice

Am văzut lumina zilei cu mulți ani în urmă, în comuna Șanț, această binecuvântată localitate de la poalele Munților Rodnei, într-o familie de țărani harnici și cu frică de Dumnezeu. Fiind mezină familiei, uneori prea răsfățată, alteori „altoită” pentru a-mi dăltui caracterul, am avut un parcurs în viață oarecum previzibil, fiindcă familia m-a dorit numaidecât aproape de casa părintească.

Astfel, după absolvirea faimosului Liceu pedagogic din Năsăud, am revenit în școala din care am plecat, ocupându-mă de educarea și instruirea micilor elevi, vreme de mulți ani. La un moment dat, viața a făcut posibil să studiez, acolo unde dintotdeauna mi-am dorit să calc și să mă formez, la Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca, instituție de învățământ în care am întâlnit profesori deosebit de valoroși din punct de vedere profesional și uman. După șapte ani de studii universitare și de masterat în Pedagogia artelor plastice și decorative, am ocupat un post de profesor de educație plastică. În acești ani, alături de elevii cărora m-am străduit să le educ mintea spre estetic, spre frumos, să le dezvolt cultura generală vorbindu-le despre frumusețea operelor mari de artă din lume, despre artiștii remarcabili care le-au creat, am încercat și eu diferite stiluri și tehnici de lucru în modestele mele lucrări.

Astfel, mai degrabă le-aș putea grupa sub genericul „În căutarea propriei identități artistice”, încercări, mai mult sau mai puțin reușite, pe diferite suporturi: pânză, hârtie, sticlă și lemn. Cu unele dintre ele, am participat, în patru ani la rând, la expoziția anuală „Maestrul” a profesorilor de artă, bucurându-mă să fiu alături de alți colegi din județ și din țară.

Funcția formativă a artei

Opera de artă își atinge scopul nu oferindu-se, pur și simplu, contemplării, ci insinuându-se la însăși temelia ființei noastre pentru a ne da o formă. Artă este principala modalitate prin care se înfăptuiește relația estetică dintre om și realitate, răspunde unor nevoi reale pe care le simte orice persoană de a-și lămuri unele idei, de a-și motiva unele comportamente și de a-și fundamenta unele atitudini, sugerând, explicând, valorificând și problematizând. „Prin caracterul ei stimulat, tonic, optimist etc. arta împinge la iubirea adevărului, a binelui, a științei și a vieții”. (Dumitru Salade)

Artă este un mijloc important pentru stimularea creativității generale și în special a creativității artistico-plastice, reflectă nevoia omului de a-și înfrumuseța viața, apoi de a crea lucruri frumoase pentru sine și pentru cei din jur.

Prin valoarea sa de simbol, icoana depășește artă, dar o și explică. Putem să admirăm fără rezerve operele marilor maeștri din toate timpurile și să le considerăm cultura artei. Icoana are un loc aparte, așa cum Biblia se pune deasupra poeziei și a artei universale.

Frumusețea unei icoane este într-un echilibru ierarhic de o extremă exigență. Sub o anumită limită, nu e decât un simplu desen, însă, urmând geniul contemplativ al iconografului, icoana radiază doar frumusețea subiectului sau a Celui care este „Dumnezeu al zugravilor de ceruri și a ceea ce este mai presus de ceruri”, după cum spune Sfântul Vasile.

Suntem chemați la Sfânta Liturghie, unde bate inima întregului univers

Pilda nunții Fiului de Împărat

Preot paroh Vasile URECHE

La fiecare slujire euharistică noi suntem chemați la Biserică, la nunta Fiului Împăratului. Suntem chemați la Sfânta Liturghie, unde bate inima întregului univers, unde-L întâlnim pe Dumnezeu, unde Acesta ni Se dăruiește întreg, spre sfințire și mântuire, prin Sfânta Împărtășanie. Sfânta Liturghie, nunta cu Fiul de Împărat, este centrul lumii și izvorul vieții. Este evenimentul cel mai important la care participăm noi aici, pe pământ. De ce oare?

Știm cu câtă grijă, atenție și emoție ne pregătim atunci când suntem chemați să participăm la un eveniment lumesc care este important pentru noi. Cu câtă însufletire ne pregătim sufletește pentru a face o impresie bună. Lăsăm la o parte grijile cotidiene și ne concentrăm pentru acest eveniment care devine prioritatea noastră. Nu vrem să ratăm momentul acesta. Însă, acum ne întrebăm: Oare facem același lucru și când venim la nunta Fiului de Împărat, la Sfânta Liturghie? Ne lăsăm noi toată grija lumească la o parte, ne primenim noi sufletele și starea noastră înaintea lui Dumnezeu, astfel încât să nu ratăm momentul, să nu trecă acest Eveniment al evenimentelor pe lângă noi? Suntem noi gata de nuntă?

Iată o întrebare de căpătâi pentru noi, creștinii. Suntem noi gata să-L întâmpinăm pe Hristos, pe Dumnezeul cel viu? Sfântul Teofan Zăvorâtul merge chiar mai departe și ne întreabă, legat de această pildă: Suntem noi, oare, credincioși? Sigur că, formal, suntem. Formal, suntem prezenți la Liturghie, poate chiar duminică de duminică. Formal ne închinăm. Formal rostim Crezul. Poate mai și simțim câte ceva, poate ne emoționează un moment din cadrul Liturghiei, poate o priceasnă.

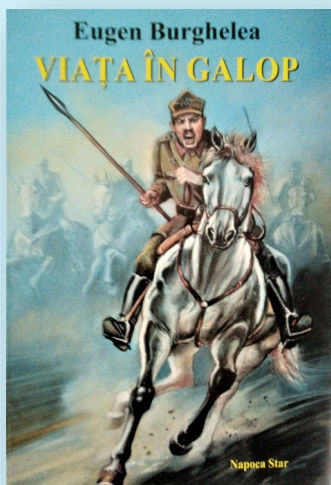
Dumnezeu vrea toată inima noastră. Dar nu este de ajuns, nu este de ajuns să fim prezenți cu un sfert din persoana noastră, cu doar o parte din inima noastră, pe când restul a rămas înglodat în griji, în păcate, în patimi. „Dă-Mi, fiule, inima ta!”, scrie în scriptură (Pildele lui Solomon 23,26). Dumnezeu vrea toată inima noastră. Dumnezeu ne vrea integral aici, să fim cu trup și suflet prezenți, cu adevărat, la nunta Fiului Său. La Dumnezeu nu merge cu jumătăți de măsură și cu formalisme. Știm foarte bine că pe cei căldicei Dumnezeu îi scuipă din gura Sa (Apocalipsa 3,16). Știm ce zice Prorocul Ieremia că „Blestemat este tot cel ce face lucrurile Domnului cu nebagare de seamă” (Ieremia 48,10).

Așadar, toate acestea sunt spre trezirea noastră. Să nu ne mințim pe noi înșine, nu suntem gata de nuntă. Nu suntem credincioși cu adevărat până la capăt. Venim la nuntă mereu nepregătiți, mereu neprimeniți, mereu cu inima îndoită, acaparată de vuietul grijilor lumești. Și mereu Dumnezeu ne păsuiește, ne iartă, ne cheamă și ne așteaptă. Să nu facem din îndelunga dragoste a lui Dumnezeu prilej de păcat pentru noi! Să înțelegem ce ni se întâmplă! Pentru că vine ceasul, și aproape este, când fiecare dintre noi va fi chemat la o nuntă care nu se va mai repeta și care nu va suferi amânare, iar acel moment este sfârșitul nostru. Atunci vom da ochii cu Însuși Hristos, și să nu fie, Doamne, ca vreunul dintre noi să nu aibă haină de nuntă, adică sufletul nepregătit, nespovedit, neșurat de păcate.

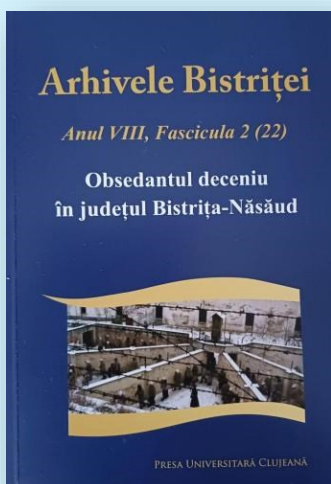
Ce ne rămâne de făcut, cum ne putem pregăti de nuntă? Mai întâi, înțelegând la ce și de către Cine suntem chemați. Înțelegând că lumea aceasta-i trecătoare și că noi aparținem unei alteia, în veșnicie, pregătită nouă de Însuși Hristos. Apoi, înțelegând că nu ne putem juca cu mântuirea noastră. Fiindcă mântuirea se câștigă, nu se dă „gratis”, indiferent de ce facem cu viața noastră și față de semenii noștri. Se câștigă sau se pierde. Oare conștientizăm noi acest lucru până la capăt? Dacă am afla că avem o boală care poate fi mortală, oare nu ne-am preocupa intens numai și numai de a-i găsi leacul și de a face toate lucrurile care ne aduc sănătatea? Am mai avea loc pentru alte preocupări sau pentru grijile lumești, dacă la mijloc s-ar afla viața noastră? Or, aici este cu mult mai mult, căci la mijloc e veșnicia! Mai putem sta noi neglijenți, comozi, căldicei, dacă înțelegem cu adevărat ce bătălie se dă pentru sufletul nostru?

Un alt lucru pe care-l putem face pentru a ne pregăti este urmarea îndemnului Mântuitorului Hristos: Pocăiți-vă, căci se apropie Împărăția cerurilor. Pocăința, iată calea cea mai scurtă, cea mai bună, cea mai sigură, prin care ne putem curăța haina de nuntă. Așadar, să ne smerim, să ne vedem propriile păcate, să ne doară îndepărtarea noastră de Dumnezeu, să ne străpungem inima și să plângem. Pentru că, așa cum spunea un mare părinte contemporan, suntem adevărați doar atunci când plângem. Și nu putem intra în Împărăția și bucuria Domnului nostru decât dacă suntem adevărați. Așa să ne ajute Dumnezeu!

Cărți primite la redacție

Eugen Burghilea, *Viața în galop*,
Editura Napoca Star,
Cluj-Napoca, 2018

Arhivele Bistriței – Obsedantul deceniu în județul Bistrița-Năsăud, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023

Costel Pătrășcan, *Una pe noapte*,
Album de caricaturi, 2024

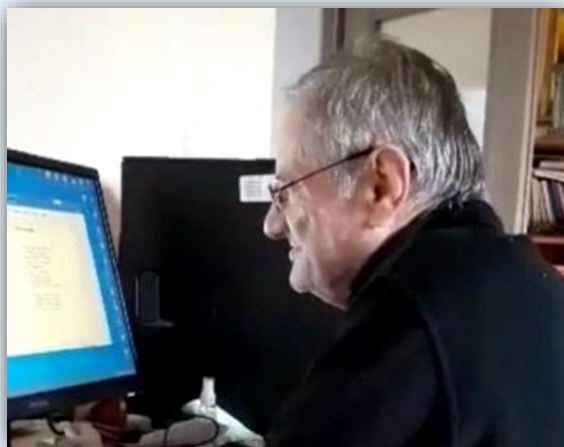
...Și tata-mi spunea

(În memoria tatălui meu,
scriitorul Dumitru Munteanu)

Laura C. MUNTEANU

Tata nu mi-a vorbit niciodată despre cât e de bine să-ți descoperi pasiunea pentru scris sau capacitățile scriitoricești. Mi-a povestit însă, despre cât de mult îți apasă umerii, responsabilitatea generată de pasiunea pentru scris. Spunând că este la fel de importantă ca și talentul. Și

că nu toți cei care scriu au în vedere acest lucru. Și asta se vede, spunea. Se vede în scriitură. Și-mi mai spunea tata că scrisul este de cele mai multe ori salvarea unui scriitor, pentru că oamenii care nu au această pasiune sunt expuși mai mult la ireversibila cădere, atunci când trebuie să-și înfrunte dramele destinului.

„Prin câte am trecut, dacă nu scriam, înnebuneam, dragă...”
„Tu trebuie să scrii. Și să publici ceea ce scrii. Tu scrii responsabil. Trebuie să-ți respecti darul, să respecti scrisul. Atât trebuie să faci. Nu alerga după titluri, premii... astea-s... cai verzi pe pereți. Ca să-ți dai seama dacă ești scriitor sau nu, n-ai nevoie de astea. Dacă primești pe ici pe colo laude, compară ce simți când le primești, cu ceea ce simți când scrii. Dacă ce simți când scrii e mai intens decât ce simți când te laudă cineva, ești scriitor. Dacă nu, nu. Știi ce-mi zicea mie tata, când mă vedea că scriu? Că nimic nu s-a alege de mine, că numa' citesc și scriu, toată ziua. Că atât o să fiu: un biet învățătorăș...”

Și râdea. Apoi îi apărea o lacrimă pe care o ștergea repede cu mâneca pe sub ochelari, să nu apuc s-o observ. „Tu să ai curaj! Și după ce mă duc la mamă-ta! Dacă scriai măgării de doi lei, crezi că te ncurajam? Cum să te las să te faci de râs? Doar ești a mea! Tu scrii cu responsabilitate, respecti scriitura, se vede în versurile tale asta, ai talent, poate vedea oricine te citește, deci să ai curaj și după ce n-am să mai fiu lângă tine! Să ai curaj în toate, că fără curaj și eu rămâneam cum o zis tata... un biet învățătorăș!”

După moartea mamei, aveam deseori astfel de momente cu tata. De la un moment dat încolo însă, simțeam că le... grăbește și sporește, cumva, încercând să se asigure parcă, de faptul că sunt pregătită... că știu ce am de făcut. Puțin mai târziu i-am înțeles graba. O grabă amestecată cu un fel de liniște... asurzitoare și cu dorul de mama.

Într-o zi când el era aproape de plecare, ascultând cum îmi povestea, mi-am șters și eu o lacrimă pe furiș.

Și tata-mi spunea: „... în viața asta, atâta am iubit: scrisul, cărțile, pe mamă-ta, pe voi și editura asta.”

Multe-mi spunea tata... iar eu zâmbeam ascultându-l și învățând de la el poate cel mai important lucru: cum să-mi șterg câte-o lacrimă, pe furiș...

Cornel-Leontin Moisil

Din viața de militar

Încet, încet, bărbații din generațiile care au satisfăcut stagiul militar în România vor dispărea. De aceea, pentru cei care au „ratat” această ocazie, aș dori să prezint câteva aspecte legate de viața de militar în termen, așa cum s-au petrecut în cele mai multe unități militare, câteva întâmplări pe care eu personal le-am trăit.

Pe data de 7 ianuarie 1983, la orele 18.55, am plecat de acasă, cu valiza pregătită, la gara din Rodna, de unde am mers cu trenul de Rodna Veche-București până în capitală, acolo am schimbat trenul spre Curtea de Argeș, unde am încorporat la data de 8 ianuarie 1983 la Unitatea Militară 01089 Vânători de Munte, Compania Transmisiuni, Plutonul 4, Radioreleu.

Ei bine, nu știu cum a fost la alte unități militare, dar la noi, după ce am ajuns în cazarmă, ne-au dus la magazia unității, unde plutonierul de companie ne-a distribuit ținuta militară de vânători: doi bocanci, ciorapi, pantaloni, cămașă, veston, centură, bonetă, lenjerie intimă etc., toate necesare soldatului din Armata română.

Pe urmă, intrați în dormitorul imens, cu 40 de paturi (suprapuse), am început să ne îmbrăcăm. La îmbrăcare am observat că pantalonii îmi erau scurți, bocancii erau unul nr. 42, în piciorul stâng, care mă și jena un pic, iar celălalt, din piciorul drept, nr. 44, mare de tot. Eram „soldatul Șvejk” în persoană. Dezamăgit de ținuta mea, stăteam necăjit, mă uitam la mine și nu știam să plâng sau să râd. În acel moment, a venit la mine caporalul M. și nu știu exact ce mi-a zis, la care eu l-am întrebat respectuos: „Ce-ai zis?”. Atunci el mi-a spus: „Măi, tilică, se spune ORDONAȚI?”. Apoi mi-am luat în brațe cămașa, vestonul, centura, toate aiurea, când, din nou, caporalul M. mi s-a adresat. Eu i-am răspuns politicos cu aceeași întrebare, la care m-a prins de barbă și mi-a amintit de „Ordonăți!”. Trec

peste riposta mea prin care l-am trimis sub pat și vă spun ce a urmat. A urmat adevărata viață de militar „pufarez”, care are două cicluri în față: ciclul doi și ciclul trei.

Din întâmplare, la plutonul meu nu aveam caporal, pentru că pe caporalul C., care trebuia să ne fie ajutorul comandantului de pluton, l-au numit la punct control chiar înainte de a încorpora noi. Așa că am avut ocazia (nu știu dacă fericită sau nefericită) de a fi, încă din primele zile, numit șef de stație radioreleu și ajutor de comandant de pluton, având solda de 80 de lei (soldă de sergent). În acea vreme, soldatul avea solda 50 lei, frunțașul 60 lei, caporalul 70 lei, iar sergentul 80 lei.

Vă închipuiți ce ură / invidie aveau pe mine soldații, frunțașii sau caporalii de ciclul doi sau trei!

Din fericire pentru mine, la batalion era un caporal din comuna noastră, Șanț, încadrat la GAZ (Gospodăria Agricolă și Zootehnică), care avea o bună reputație în unitate. Când m-a văzut în ținuta lui Șvejk, mi-a dat ținuta lui frumoasă, iar el și-a luat una nouă de la magazia lor. Dumnezeu să-i facă parte de odihnă veșnică! E plecat dintre noi.

Mă bucuram de facilitățile funcției atâta timp cât se aflau cadrele militare în unitate. După plecarea acestora acasă, cine credeți că era abonat la curățat WC-ul, la târășuri pe platou, la „voluntar” la cantină etc? Eu.

În cazarma noastră ființau o brigadă și un batalion de vânători de munte. Așa că eram peste 1000 de militari în termen. Mâncam toți la aceeași cantină. Bucătări erau și civili, câte unul pe schimb, dar majoritatea erau militari în termen. Mâncarea era foarte bună, la fiecare prânz aveam și desert. Era un fel de „plimbă tava”. Luai tava, îți luai tacâmuri, pâinea, bolul cu ciorbă/supă, castronul cu felul doi și,

eventual, salata, iar, la final, desertul și-l dădea bucătarul, pentru a nu lua mai mult. Îmi aduc aminte că, în primele zile de armată, când am ajuns la desert, erau gogoși. Acestea le distribuia caporalul I. R., un băiat de la Rodna, ciclul trei, un tip pe care îl cunoșteam bine. Văzându-l, m-am bucurat, și, după ce mi-a pus gogoșa pe tavă, i-am zis: „Psss, psss... mai bagă una!”. În acel moment, s-a uitat cu înțeles la mine, mi-a luat gogoșa de pe tavă, mi-a pus alta mai mică și mai arsă și mi-a spus: „Hai, dă-i drumul!” Vă dați seama cum m-am simțit!

După cum aminteam mai înainte, eram „voluntar” la cantină. Odată m-am nimerit „voluntar” când era de serviciu caporalul I. R.. Făceam toate ce mi se dădeau, dar l-am rugat să nu mă pună la spălat vase, că mi-e cam greață, zicându-i că fac orice altceva. Atunci, mi-a ordonat să stau cu mâinile băgate până la cot într-un oval cu apă murdară, cu grăsimi, rezultată în urma spălării vaselor. Am stat. Îmi venea să-l bag pe el cu capul în oval, dar, cunoscând repercusiunile avute cu caporalul M., am executat ordinul și am răbdat.

Într-o zi, mergeam cu compania la masă. Încă nu depusesem jurământul militar. După încorporare, ni s-a spus că, dacă se întâmplă să mergem singuri prin unitate și ne întâlnim cu cadre militare, să ne deplasăm în pas alergător, ca să nu avem de salutat, întrucât nu suntem bine instruiți. Ei, cum mergeam cu compania la masă, mi s-a dezlegat un șiret de la un bocanc. Am ieșit din rând, mi-am încheiat șiretul și am alergat să ajung din nou compania. Alergând eu după companie, de pe o alee iese generalul-maior Popescu, comandantul brigăzii. Când l-am văzut, din fugă i-am tras un pas de defilare și un onor de s-a aplecat, s-a ținut de burtă și a râs de-am crezut că leșină. Vă dați seama ce ridicol am putut fi!

Într-o după-amiază, aflându-ne în dormitor, vine un caporal și întreabă: „Cine vrea să meargă acasă în permisie?” Bineînțeles că și eu am fost unul dintre doritori. Ne-a întrebat pe toți „doritorii” (vreo 5 sau 6), pe fiecare în parte, de unde suntem. Numai eu eram de foarte departe. Ceilalți erau din județul Argeș, din comune apropi-

ate, unul era chiar din Curtea de Argeș. După ce i-am dat răspunsul cu domiciliul fiecăruia, am primit ordinul: „Între paturi, adunarea!”. Ne-am așezat între paturi. Așa cum am spus, erau paturi suprapuse, cu o distanță cam de 80 cm între ele. Ne-a întrebat dacă știm merge pe bicicletă. Bineînțeles că toți știam. Ne-a ordonat să ne ținem în mâini de paturile de sus și să pedalăm din picioare în aer, simulând mersul pe bicicletă. Am percutat/executat toți. Neșansa mea a fost că eu, fiind de foarte departe, a trebuit să pedalez foarte mult în comparație cu colegii. Dar asta nu a fost tot. Ca să nu ne dea dezertori, a trebuit să ne întoarcem la unitate, tot „pe bicicletă”, fiecare pedălând aceeași „distanță”.

După această „permisie cu bicicleta”, nu mi-a mai trebuit nimic. Nici școală de șoferi, nici topografi, nici altele. Amatorii de școală de șoferi au trebuit să conducă valizele pe sub paturi, târâș, topografii să măsoare perimetrul dormitorului cu bețe de chibrit. Unii au avut de stors o baltă cu șireturile de la bocanci, iar alții, tot felul de alte ciudățenii.

Au trecut toate. S-au eliberat ciclurile. Prima dată ciclul trei, apoi, ciclul doi. Între timp, am fost avansat la gradul de caporal, sărind peste gradul de fruntaș. Am avut și eu, la rândul meu, noi recruți („pufarezi”), dar, trăind eu viața de „pufan”, am încercat să nu fac cu ei ce mi s-a făcut mie. Le-am spus că atâta timp cât suntem în program sunt tovarășul caporal, iar, în particular, suntem colegi, sunt Cornel pentru ei. Dar „dă-i omului un deget!” Au început să „ne tragem de centură”. Mergând odată cu ei spre câmpul de instrucție, m-au enervat așa de tare, încât i-am scos târâș din unitate, bineînțeles că pe porțile din spatele cazarmii. La ieșire, treceau niște femei, mergeau la munca câmpului. Așa blesteme nu am auzit în viața mea, cum m-au blestemat acelea! A fost prima și ultima mea aventură de genul acesta.

Odată, m-am certat cu comandantul de companie, lt.-maj. Tudor. M-a acuzat de ceva, deși nu eram vinovat. Se întrerupsese curentul electric în timp ce eu eram sergent de serviciu pe companie. Cu ce eram de vină că s-a ars o siguranță?! Din

nefericire, m-a lovit, iar eu, de nervi, mi-am aruncat gradele de caporal. În fine, după ceartă, a avut remușcări, mi-a spus să-mi pun gradele înapoi pe umăr, că altfel e „bai”, și, a doua zi, m-a trimis în gardă. Ținea mult la mine, dar asta a fost. Eram ajutorul comandantului gărzii, comandant de gardă fiind întotdeauna un ofițer (de la locotenent la căpitan). La câteva zile după incidentul cu comandantul de companie, conduceam garda la masă, iar pe platonu avea loc raportul companiei mele, Compania de transmisiuni. Trecând prin fața companiei, am ordonat: „Gardă, pentru onor spre dreapta!”. Drept răspuns, comandantul companiei a ordonat: „Companie, pentru onor înaintea prezentați arm!”, și ne-am salutat reciproc. După câțiva pași trecuți de companie, comandantul m-a strigat: „Caporal Moisil, vino până aici!”. Am predat comanda unui coleg și m-am prezentat în fața companiei. Atunci, comandantul, lt.-maj. Tudor, a început: „Datorită rezultatelor obținute..., datorită îndeplinirii..., datorită..., în baza Ordinului de serviciu pe unitate nr. .../1983, începând de astăzi, caporalul Moisil Cornel Leontin este avansat la gradul de sergent”. Mi-a luat de pe umăr „macaroanele” de caporal și mi-a pus tresele de sergent. Astfel, am pornit cu garda la masă având gradul de caporal și am ajuns la cantină cu gradul de sergent.

Îmi amintesc cu drag de o altă întâmplare din armată. Mergeam cu compania la masă. De data aceasta o conduceam în calitate de sergent. Și, exact de pe aleea de pe care ieșise generalul-maior Popescu, comandantul brigăzii, atunci când alergam după companie și „i-am tras un onor” penibil, zic eu, nici să fi fost regizată acțiunea, a ieșit din nou generalul. L-am observat imediat. Am dat comanda companiei: „Companie, pentru onor spre stânga!”. I-am prezentat generalului un onor de mare clasă, cu un pas de defilare exemplar. După ce am trecut, mă strigă generalul: „Sergent, ia vino

la mine!”. Am predat comanda unui coleg și m-am prezentat generalului, bineînțeles cu un salut/onor impecabil. Generalul mi-a întins mâna, m-a bătut cu cealaltă pe umăr și mi-a spus: „Vezi, sergent,

așa se salută, nu cum m-ai salutat atunci!”. M-a felicitat și mi-a strâns mâna. Mi-am dat seama cât de penibil am putut fi în acea împrejurare de m-a ținut minte atâta vreme dintre atât de mulți militari.

Vreau să vă spun că, la capitolul defilare, noi, militarii companiei de transmisiuni, eram cei mai buni. Deși cercetașii și celelalte companii mergeau oriunde aproape numai în pas de defilare, noi, când o făceam, defilam de nota 10 cu steluță. Nu e o laudă, e o realitate. Toate cadrele au observat acest lucru, felicitându-ne.

O altă întâmplare, neplăcută atunci, a fost când, sergent fiind, m-am dus la magazie de mi-am schimbat bocancii cu alții noi. Probabil că nu toți știți cum erau bocancii de vânători de munte. Deși aveau o talpă groasă și tare, erau frumoși și eleganți. Numai că, exact în noaptea de după schimbarea bocancilor, s-a dat alarmă cu ieșire la baza de antrenament de la Vidraru. 30 km de mers pe jos. Vă puteți închipui ce mi s-a ales de picioare. Dus-întors 60 km. Dar am rezistat. Vorba românului: „Rabdă baba la frumusețe!”. M-am ales cu bătă-turi grave, vindecate după ceva vreme.

Ar fi multe de povestit, întâmplări frumoase, altele mai puțin plăcute, dar mă opresc aici. Poate voi reveni cu altă ocazie.

În concluzie, consider că stagiul militar a avut un rol foarte important în viața unui bărbat. L-a călit din toate punctele de vedere: ordine și disciplină, curaj, patriotism, tehnică de supraviețuire în orice situa-

ții, camaraderie și multe altele.

De aceea, în trecut, un fecior de la sat care nu a făcut armata era considerat ca fiind „birgoș”, adică bolnav.

Dănilă Filipoi

Din vremea războiului, după evacuare

Povestea bunica mea Eleonora despre anii grei de după evacuare, mai ales pentru locuitorii de la Șant, peste care a venit un necaz în plus față de celelalte comune învecinate. Îmi aduc aminte cum bătrânii satului numărau anii, de dinainte și de după evacuare. N-au avut ce să facă bieții oameni, deoarece pe raza comunei noastre s-au instalat trupe militare, așa că sătenii au fost obligați să-și ia fiecare ce le-a încăput în car și să părăsească localitatea, lăsându-și agoniseala de o viață pe mâna militarilor încartiruiți aici. Cum bunicul ei, Artene Ilieșiu, era de obârșie din Feldru, acolo și-au găsit loc, la niște neamuri. Au făcut și ei ce au putut în acea localitate, mai mult femeile și copiii, pentru că bărbații fie stăteau ascunși ca să nu fie luați prizonieri, fie se aflau cu turmele prin munți. Așadar, bunica îmi povestea cum ea împreună cu fratele ei Artene și cu alți copii se duceau cu vacile la păscut pe văile, pâraiele și locurile pe unde îi lăsau feldrihianii și pe ei să-și pască animalele. Aveau două vaci, una cu lapte și alta junincă gestantă. Sperau că ele le vor fi sursa de hrană pentru iarna următoare, căci pe atunci laptele de vacă era mâncarea de bază. Vorba părintelui Pamfilu, când amintea despre alte vremuri grele, de foamete, îmbuca omul o singură dată din boțul de mămăligă și lua zece linguri de lapte. Pretențiile nu erau mari. În acele timpuri, un pic de lapte cu mămăligă, niște brânză în coleşă, un cotoz (lapte acru de vacă, amestecat cu mămăligă) erau mâncărurile de zi cu zi în fiecare casă.

Numai că nu a fost să fie chiar așa, întrucât greutățile abia după evacuare au venit.

Străbunicul Victor a trebuit să plece la concentrare la Podul Iloaiei. Un bou le-a fost luat la stat, iar pe celălalt au fost nevoiți să-l împerecheze la jug cu cel rămas lui Valer Anca (Fotălă). Fânul din locul numit Între Mării era mâncat de caii frontului, dacă țin bine minte, și din celelalte locuri. Cu ce să mai întrețină animalele, oile nu puține la număr, vacile în care își puneau speranța că vor da lapte peste iarnă, boul rămas stingher. Mare greutate pe capul părinților și al bunicilor! Ceva soluții au găsit, nu prea convenabile, dar nu aveau de ales. Pentru cele două vaci au găsit un om în Ilva Mare, dispus să le ierneze, în schimbul junincii, însă, fără

vaci, rămâneau fără laptele de trebuință pentru perioada de iarnă. Au mai rămas oile și boul pe care trebuiau să le ierneze neapărat. Au stat în sat puțin timp, doar până ce au mai adunat de pe câmp puținele bucate rămase neculese de soldați, apoi au plecat, pentru iernat, Între Mării. De ce acolo? Deoarece aveau oi multe, iar fân le rămăsese extrem de puțin. Ca să le ierneze, cetina era hrana de bază a acestora. Le mai dădeau și câte puțin fân, încolo, cetină la discreție, că doar pădurea era chiar lângă casă.

„Și ce mâncați acolo, bunică, Între Mării?“, o mai întrebam. Îmi răspundea: „Apoi nu ne-a fost ușor. Eram cu toții cinci: tata bătrân, mama tână (bătrână), mama, fratele meu mai mic Artene și eu. Bunicii ne ajutau mult, pentru că tata era plecat la concentrare. Bunica era cu mâncarea, în timpul liber torcea cel mai mult, mama, cu gospodăria, atât afară la animale, cât și în casă la tors, croșetat și alte lucruri, iar tata bătrân, săracul, se chinuia să aducă mereu cetină pentru oi, să o cepuiască, să o facă grămezi, apoi să strângă gătejele rămase pe turiște. Îl ajutam și noi, copiii, pentru că aveam și noi responsabilitățile noastre, care nu erau puține. Și totuși, ne era drag, seara bunicul ne povestea întâmplări din vremea copilăriei, pățanii de pe front din Primul Război Mondial, unde a participat și dânsul, ne citea din Scriptura mare și veche pe care o avea, carte luată cu el și în război. Astfel, ne trecea și nouă vremea frumos. Peste zi, în timpul scurt de joacă, foloseam ca jucării cucuruzi (conuri) de molid, aduși de bunica în poală. Îi împărțeam și-i transformam în oi. O parte erau ale mele, o parte ale fratelui meu. Făceam schimburi, vânzări între noi și câte altele. No, astea erau jocurile noastre. M-ai întrebat ce mâncam? Apoi, ce puteam. Ce-am putut pune în căruță, ce-am putut ascunde: lapte acru de oi, brânză, câțiva cartofi... Mai mergea mama și aducea câte o traistă de mălai de pe unde putea, pentru că la Șant mălaiul a fost mâncat sau distrus de caii frontului, iar bietele femei, cum de altfel și mama, pentru o mierță-două de mălai, și-au dat pânura din casă, mergând până prin zona Dejului, ba mai departe, până spre granița Ungariei. Tot atunci am văzut cum se făcea mămăliga cu cartofi.

Se curățau cartofii, se spălau bine și se puneau în ceaun la fiert. Peste ei se turna o mână de făină, și aia era mămăliga mâncată cu lapte acru de oi ori cu brânză. Din când în când ne mai dădea nănașa Lucreția lui Scridon câte o oliță de lapte de vacă numai huliubuc, groșiorit (smântânit), că toată lumea era atunci necăjită și se descurca așa cum putea.”

„Ce zici, bunică, ai fi mâncat un corn cu lapte, cum primesc copiii astăzi la școală?” „Ei, îmi răspundea, acum copiii îs buieci și le tâpă pe jos. Aș fi mâncat un corn și gol, fără lapte, chiar și o bucată de colesă, dar pe atunci nu primeau elevii

nimic. Cu toate astea, a fost frumos, că eram tineri și vedeam lucrurile altfel. Apoi s-a făcut primăvara, a ieșit colțul, am adus acasă vaca de la Ilva Mare, fătată, cu vițel. Vai, că și să ne fi adus boalda (prăvălia) lui Hescăl, nu am fi fost mai fericiți. Aveam lapte bun, jântiță, smântână, tata bătrân mai făcea și unt, au fâtat oile, iar necazurile și supărările noastre au trecut. Apoi, când a sosit tata de la concentrare, nu ne mai lipsea nimic. Ne părea bine că suntem toți, că e liniște, că putem lucra. Tata, ca de obicei, s-a băgat baci la oi. Și viața a revenit la normal.”

Eleonora și Artene Cotul, pe Valea Măriilor, Șanț, 1943

Păsările din arealul comunei Șanț

Șoimii

Lucian Claudiu GRAPINI

În acest număr al revistei, ajung și la ultimele specii de păsări de pradă diurne prezente pe teritoriul comunei Șanț, fiind vorba despre trei șoimi. Așa cum spuneam în numerele anterioare, șoimii (și ru-dele lor, caracara) sunt diferiți genetic de restul păsărilor răpitoare de zi, astfel încât sunt încadrați taxonomic în ordinul Falconiformes. Deși sunt similari din punct de vedere morfologic cu speciile din ordinul Accipitriformes și ocupă locuri asemănătoare în lanțul trofic, studiile genetice au arătat că șoimii au relații de „rudenie” taxonomică mai apropiate cu papagalii și cu păsările cântătoare decât cu acvilele, uliile, vulturii etc. Pare de greu de crezut, însă această situație are o explicație, anume evoluția convergentă, după cum este numită de către specialiști. Astfel, două organisme diferite evolutiv, dar presate de aceiași factori de mediu sau cu nevoi funcționale apropiate, pot dezvolta caracteristici similare pentru a se acomoda acestora. Exemple interesante din regnul animal se găsesc multe, însă voi rămâne în cadrul păsărilor de pradă. Un uliu și un șoim au strămoși diferiți, însă faptul că trebuie să vâneze alte animale, inclusiv alte păsări, pentru a trăi, a făcut ca ambii să aibă ciocul ascuțit și încovoiat, ghearele ascuțite și puternice și silueta corpului adaptată pentru viteză. Șoimii sunt niște păsări foarte flexibile la condițiile de viață, care au populat aproape întreaga planetă, în habitate foarte diferite, de la deșerturi și jungle până la creste montane și tundre. Singurul continent de unde lipsesc este Antarctica. Comparativ cu alte păsări de pradă, sunt de cele mai multe ori mai mici și mai compacti, însă unele specii, cum sunt șoimul călător (*Falco peregrinus*), cel dunărean (*Falco cherrug*) sau cel de tundră (*Falco rusticolus*), acesta din urmă fiind cel mai mare, se apropie de talia unui uliu porumbar sau a unui șorecar comun. În general, șoimii au aripile mai subțiri și cu vârful mai ascuțite decât alte păsări de pradă comparabile ca dimensiune. Capul este rotund, ciocul, mic, gâtul, scurt, iar coada este relativ lungă, în funcție de specie. Aceste trăsături le sunt de mare folos, fiindcă majoritatea sunt vânători de mare viteză. Dacă uliile

sunt așii „curselor de obstacole”, șoimii sunt campioni la viteză pură, pe care adesea o ating în picaj. Trăsăturile enumerate mai sus le permit să-și plieze mult aripile, cât mai aproape de corp, pentru a atinge o formă aerodinamică de invidiat și, implicit, niște viteze extraordinare. Șoimul călător, cea mai rapidă ființă de pe planetă, este specia care a dus această adaptare la extrem, fiind deseori cronometrat la viteze de peste 300 de kilometri pe oră. Recordul stabilit de către această pasăre deosebită este de 390 de kilometri pe oră. Prin comparație, a doua cea mai rapidă ființă de pe Pământ, acvila de munte, a atins 323 de kilometri pe oră. Înainte de a trece la descrierea celor trei specii la care voi face referire, aș vrea să menționez importanța șoimilor pentru unele popoare, cum sunt cele din Orientul Mijlociu, care au perfecționat vânătoarea cu păsări de pradă. Numită falconerie sau șoimărit, pentru oamenii respectivi ea este o adevărată artă, iar păsările răpitoare reprezintă simboluri ale buneii stări și ale rangului social. În trecut, falconeria era practică cu precădere de către persoanele nobile, iar șoimii era venerați drept cei mai vrednici dintre păsările de pradă.

Dacă tot am început să vorbesc despre **șoimul călător** (*Falco peregrinus*), voi continua cu descrierea lui, fiind prima dintre cele trei specii regăsite în arealul comunei Șanț. Preferă habitatele deschise, stâncoase, cum sunt zonele montane, tundra și falezele marine. Poate să se adapteze și habitatelor urba-

ne, deoarece clădirile înalte se aseamăna cu locurile sale preferate de amplasare a cuibului – stâncile inaccesibile. De multe ori, șoimul călător a fost observat folosind cuiburi părăsite de alte specii, precum acvila de munte sau corbul. În România, specia este restrânsă la nivelul arcului carpatic, populația păsărilor cuibăritoare fiind apreciată de la 135 până la 250 de perechi. Este o pasăre răpitoare de talie medie, ușor mai mică decât un uliu porumbar, având o lungime de 38 până la 51 de centimetri, o anvergură de 90 până la 113 centimetri și o greutate cuprinsă între 500 de grame și 1,5 kilograme. Femelele

sunt mai mari și mai puternice, informație cu care vă obișnuim, probabil, în ce privește aceste animale. Penajul adulților este gri-albăstrui închis pe cap și zona dorsală, în timp ce gusa, pieptul, abdomenul și fețele ventrale ale aripilor sunt albe cu striuri orizontale negricioase. Păsările tinere sunt asemănătoare, însă culoarea dorsală tinde mai mult spre maroniu, iar cea ventrală este crem, cu striuri verticale maronii. Toate exemplarele au câte o dungă închisă la culoare de fiecare parte a capului, care coboară de sub ochi și din spatele ciocului spre gât, cunoscută în jargonul ornitologilor ca și „mustață”. Dungile sunt mai groase la adulți. Șoimul călător este o specie parțial migratoare. Exemplarele din nordul Europei ierneză în sudul continentului sau în nordul Africii. Păsările

adulte de pe teritoriul României rămân tot timpul anului pe teritoriul lor sau migrează pe distanțe scurte, în vreme ce păsările imature migrează pe distanțe destul de mari. Specia este foarte silențioasă. Datorită acestui fapt și a preferinței de a zbura la înălțimi mari, trece foarte ușor neobservată. În apropierea cuibului, emite serii de sunete repetate, uneori asemănătoare celor de uliu, dar mai scurte, mai ascuțite și mai puțin rezonante. Chiar dacă se poate hrăni și cu mamifere de talie mică, amfibieni și reptile, șoimul călător este specializat în vânatoarea altor păsări. Așa cum aminteam în introducerea articolului, toate caracteristicile morfologice ale acestui prădător sunt axate pe viteză. Metodele sale de a-și prinde

prada sunt fie urmărirea acesteia în linie dreaptă, fie picajul. În cel de-al doilea caz reușește să atingă acele viteze fenomenale, când, cu ajutorul văzului său excelent, își caută viitoarea victimă de la înălțimi

foarte mari. Când a reperat-o, își pliază aripile, aducându-le aproape de corp, și își începe picajul. În momentul dinaintea impactului, șoimul călător își întinde unul sau ambele picioare pentru a da lovitură finală cu ghearele. Prăzile mai mari decât el sunt lăsate să cadă pe sol, în timp ce prăzile pe care le poate căra sunt prinse în zbor după aplicarea loviturii de grație. Datorită vitezei mari, im-

pactul ucide prada instantaneu în majoritatea cazurilor. În situațiile rare în care aceasta supraviețuiește șocului inițial, vătămarea corporală este, adesea, prea mare pentru ca victima să-și poată continua viața. Ca orice animal de pradă, șoimul călător nu este absolvit de eșecuri. Păsările care zboară în stoluri sunt invariabil mai vigilențe, pentru că mai multe perechi de ochi sunt tot timpul mai bune decât una singură. De asemenea, păsările agile, precum porumbeii, pot scăpa în ultima clipă, deși vânătorul își va continua urmărirea de multe ori dacă primul atac dă greș. Șoimul călător se hrănește cu o multitudine de specii înaripate, de la cele de talie mai mică – sturzi, ciocănitari, gaițe – până la ciori, rațe, fazani sau găște, chiar și alte păsări de pradă mai mici decât el. Cercetăto-

rii au remarcat că dieta șoimilor călători acclimatizați în zonele urbane este compusă în proporție de 80% din porumbei, unele dintre cele mai răspândite specii din acele habitate. În ce mă privește, am observat șoim călător de mai multe ori, în zona înaltă a munților Rodnei și Suhard, exemplarele fiind de fiecare dată imature. În ciuda acestui fapt, sunt conștient că pe aria comunei Șanț există habitate propice cuibării acestei specii, de aceea consider că reperarea unui exemplar adult în această zonă reprezintă o chestiune de timp și de șansă. Înainte de a trece la următoarea pasăre din articolul de față, aș dori să precizez că unii dintre tinerii șoimi călători văzuți de mine se regăseau împreună cu mai mulți corbi. Din ce am

Șoim călător

Șoim călător și corb

putut să observ, nu exista animozitate între cele două specii, ba, din contră, parcă se hârjoneau împreună în timpul acrobațiilor aeriene de la altitudini mari. Deși corbii sunt foarte pricepuți la aceste îndeletniciri, puține păsări se pot apropia cu adevărat de finețea și eleganța unui șoim călător în zbor.

Șoimul rândunelelor (*Falco subbuteo*) este a doua specie descrisă aici și una la fel de interesantă. Viețuiește în habitate deschise, care alternează cu porțiuni de pădure, de la terenurile arabile din zona de câmpie, areale umede, turbării și până în pădurile din zonele submontane. Utilizează cuiburile arboricole ale altor specii, în special ale corvidelor. Este o specie destul de răspândită și cu efective stabile, fără a se compara cu alte răpitoare mai des întâlnite, cum sunt șorecarul comun sau uliul păsărar. Este o pasăre de pradă de dimensiuni mici, cu o lungime de 29 până la 35 de centimetri, o anvergură de 70 până la 84 de centimetri și o greutate cuprinsă între 175 și 285 de grame, fiind de dimensiunea unei gaițe, însă cu aripi mult mai lungi. Diferența de mărime dintre sexe este mică sau neglijabilă. Silueta lui se aseamănă cu cea a șoimului călător, dar, păstrând proporțiile corporale, șoimul rândunelelor are aripile mai lungi, mai înguste și cu vârfuri mai ascuțite. Penajul său este similar cu cel al șoimului călător, atât în ce privește adulții, cât și imaturii, dar striurile închise la culoare de pe fața ventrală sunt mai grosiere. Totodată, adulții au pene roșii pe jumătate din lungimea picioarelor și la baza cozii, aspect văzut ușor de la distanțe mai mici și în lumină bună. „Mustața” este scurtă, dar bine definită. Șoimul rândunelelor este o specie strict migratoare, care cuibărește în România și în restul continentului european din aprilie/mai până în septembrie și străbate distanțe mari pentru a ajunge în locurile de iernare din Africa subsahariană. Ca majoritatea speciilor de păsări de pradă, acest șoim rar își face simțită prezența auditiv. Atunci când o face, tiparul aduce aminte de cel al șoimului călător, dar cadența este mai rapidă, iar sunetele sunt mai înalte. Pe de altă parte, dacă el nu atrage atenția asupra sa, păsările care pot să-i cadă pradă o fac vehement. Șoimul rândunelelor și-a primit numele comun, deoarece este singurul prădător aerian care reprezintă, în mod curent, un real pericol pentru speciile de rândunici și lăstuni. Acestea sunt extraordinar de agile și rapide, însă acest șoim mic este cel puțin la fel de rapid și de agil și a evoluat special pentru a profita de o nișă ecologică neocupată de alte păsări

de pradă. La fel cum uliul porumbar induce teamă în rândul corvidelor, acest vânător tenace agită spiritele rândunelelor și lăstunilor, care atrag atenția asupra prezenței sale prin sunete de alarmă foarte precipitate și prin zbor haotic. Pe lângă cele două tipuri de victime amintite, șoimul rândunelelor este capabil să captureze aproape orice pasăre de dimensiuni mici, inclusiv drepnele, alte specii deosebit de iuți și acrobate, și lilieci. Nelimitându-se doar la animalele vertebrate, acest prădător priceput prinde chiar și insecte mai mari, cum sunt lăcustele sau libelulele, pe care le consumă adesea în zbor. Dacă ați privit cu atenție o libelulă, cu siguranță ați observat că sunt incredibil de sprintene și reacționează la orice stimul cu o viteză de reacție ieșită din comun. Acest lucru doar subliniază încă o dată măiestria de care dă dovadă șoimul rândunelelor. Am avut privilegiul să observ această specie la vânătoare de câteva ori, fie urmărind rândunici printre scândurile subțiri ale girezilor de fân, fie gonind fâse de munte și brumărițe de pădure printre jnepenii din zona montană. Aproape de fiecare dată când l-am văzut, am fost alertat în prealabil de strigătele de alarmă ale păsărilor vizate de el, însă am avut și norocul de a-l repera trecând grăbit pe deasupra pădurilor submontane.

A treia specie descrisă, **vânturelul roșu** (*Falco tinnunculus*), este una mai puțin cunoscută, dar foarte des întâlnită. A „colonizat” o multitudine de habitate, având nevoie de teren deschis, presărat cu pâlcuri de copaci sau cu păduri de dimensiuni mici. Este regăsit din zonele joase, arabile, până pe crestele montane înalte, adaptându-se și mediilor antropice. Are o distribuție abundentă pe continentul european și în România, rivalizând cu șorecarul comun și cu uliul păsărar pentru titlul de cea mai răspândită pasăre de pradă din această regiune a globului. La fel ca multe alte specii de șoimi, vânturelul roșu folosește cuiburile părăsite ale altor specii, cu precădere ale corvidelor, sau și-l amplasează pe al său în copaci, în găuri din pereți de stâncă sau clădiri înalte și stâlpi de înaltă tensiune. Este de dimensiuni mici, de o mărime cu șoimul rândunelelor. Are o lungime de 31 până la 37 de centimetri, o anvergură de 68 până la 78 de centimetri și o greutate cuprinsă între 136 și 314 grame. Vânturelul roșu are o siluetă puțin diferită de a altor șoimi, deoarece aripile sunt ușor mai late și mai rotunjite spre vârf atunci când sunt perfect întinse, iar coada este foarte lungă. Din acest motiv, de la distanță și în anumite poziții, poa-

te fi confundat cu un uliu păsărar. Indivizii acestei specii sunt roșcați pe spate și pe jumătatea proximală a aripilor. Vârfurile acestora sunt negre pe fața dorsală. Ventral, păsările sunt crem, cu striuri pe aripi, piept și abdomen. Masculul are capul și ambele fețe ale cozii de un gri curat, fără striuri, spre deosebire de femelă, care este și puțin mai solidă. „Mustața” se poate observa la ambele sexe, fiind mai estompată și mai subțire decât la alți șoimi. Juvenilii sunt similari femelelor, diferențierea dintre ei și mamele lor fiind, de multe ori, foarte grea sau imposibilă. Asemenea multor păsări de pradă, și vântureii roșii se lasă rar auziți. În apropierea cuibului sunt mai „vorbăreți”, iar sunetele amintesc mult ca tonalitate și frecvență de cele ale șoimului rândunelelor, dar seriile sunt, de obicei, mai scurte. În majoritatea cazurilor, adulții de vânturel roșu sunt sedentari, în vreme ce imaturii se plimbă mai mult, după cum este caracteristic păsărilor tinere. Populațiile din nordul Europei migrează spre sudul continentului, în Africa sau în Peninsula Arabă. În România, în funcție de regiune, indivizii acestei specii sunt parțial migratori. Spre exemplu, cei din Carpați și din zonele adiacente, inclusiv cei din comuna Șanț, migrează spre zone mai joase atunci când iernile sunt grele și cu multă zăpadă, pentru că, în astfel de situații, le este foarte greu să-și procure hrana. Vânturelul roșu, spre deosebire de rudele sale descrise anterior, nu este suficient de agil pentru a prinde păsări în zbor în mod curent, motiv pentru care acestea reprezintă un procent mai mic din alimentația sa. Insectele și alte nevertebrate, șopârlele sau broaștele pot să ajungă în meniul său, dar vânturelul roșu se hrănește preponderent cu rozătoare de mici dimensiuni, pentru care și-a dezvoltat o metodă de vânatoare aparte. Aripile mai late și, mai ales, coada foarte lungă îl ajută să zboare pe loc timp de minute bune atunci când își caută prada. Astfel, vânturelul își

evazează coada parțial sau în totalitate și bate rapid din aripi pentru a rămâne în același loc, de unde se năpustește spre sol după ce și-a ales ținta. O asemenea metodă o practică și păsările de pradă mai mari, precum șorecarii și uliganul pescar (*Pandion haliaetus*), dar vânturelul este de departe cel mai elegant și abil în aplicarea ei. După cum am menționat deja, această pasăre este foarte comună și o văd des în sezonul cald. De multe ori e suficient să ies în grădină și să privesc cu atenție ceva timp pentru a repera, în cele din urmă, un vânturel.

Odată cu acest articol am „epuizat” speciile de păsări de pradă de zi care cuibăresc în arealul comunei Șanț. Am mai întâlnit vreo câteva, însă acelea erau doar în pasaj spre locurile de cuibărire din alte zone sau spre cartierele de iernare, din această cauză nu le-am descris în această secțiune. În viitor, voi scrie un articol în care am să fac o scurtă referire la acele specii și la altele ale că-

ror culoare de migrație se află deasupra teritoriilor comunei Șanț.

BIBLIOGRAFIE:

1. Lars Svensson, *Ghid pentru identificarea păsărilor din Europa și zona mediteraneană*. Versiunea în limba română – Societatea Ornitologică Română
2. David Alderton, *Enciclopedie completă ilustrată: Păsările lumii*. Versiunea în limba română – Editura Aquila '93
3. Societatea Ornitologică Română, BirdLife International și Asociația Pentru Protecția Păsărilor și a Naturii „Grupul Milvus”, *Atlas al speciilor de interes comunitar din România*
4. Wikipedia.org

Vânturel roșu, femelă

Vânturel roșu, mascul

Legenda Ilvei Mari

Liviu PĂIUȘ

În vremea veche, cine știe când, Ilva, apă de aur, cu unde curate și frumoase, își sculpta defileul făcând suprafețe depresionare în stâncile dintre Măguri, mărturii spre începuturi de milenii. Clipă de clipă, Ilva involburată, se scurgea din lacul ce se întindea pe vatra Ilvei Mari, dislocând încet stâncile barajului dintre Măguri.

Meleagurile Ilvei Mari făceau parte din Districtul Valah al Rodnei, condus de comitele Ariscaldus. El trăia în orașul teutonic Rodna, situat între munții înalți. Orașul era apanajul reginei și posedea mine regale de argint și de aur, unde lucra o nenumărată mulțime de popor.

Mândrul Ariscaldus, tânăr, voinic, plin de har, înzestrat cu o frumusețe fără pereche, era dornic de bucurie, desfătare și plăcere. Herbul său era „Potcoavă tocită”, iar deviza, „Izbește ca grindina”. Îi plăcea mult să fugărească și săucidă nevinovate căprioare, zimbri măreți, cerbi cu coarne mari, urși fioroși, porumbi sălbatici, gingașe turturele. Avea șoimi, cu care colinda coclaurile după potârniche, după iepuri, și cai sprinteni cu care alerga prin văile munților, prin desișul pădurilor, prin mlaștinile zăvoaielor, urmărind jivinele prin sihăstria, săgetându-le. Nu-l înspăimântau întunecimile pădurii, brazii trăsniți, peșterile, stâncile înalte și prăpăstiile fără fund. Mereu căuta locuri tot mai ascunse, primejdii tot mai mari, fiare tot mai sălbatice. Dintre ortacii săi erau destui care purtau urmele ghearelor de urs, ale colților de mistreț, ale coarnelor de zimbri și bour, ale fiarelor din fundul pădurilor. Se afunda în codrii neumblați, pe unde picior de om nu călcase vreodată.

În zorii unei zile înrourate, la început de aprilie, comitele Ariscaldus, în fruntea unei cete de teutoni cu platoșe și arbalette, de arcași vlahi, de hăitași ce goneau fiarele și le aduceau în bătaia arcului și sulitei, trecu Dealul Durnii să vâneze pe malul lacului din Ilva Mare. Aici, printre brazi cu petice de lumină de nea și umbră pe pământ, locuri tainice de nuntit, se auzeau în zori cântece de toacă și bătaia aprige între cavalerii înflăcărați, a cocoșilor de munte, a șoimilor și a multelor neamuri de păsări.

Prin poienile și dealurile de pe Recele, se răsfirea din înalt mănunchiul strălucitor al razelor de soare, făcând să strălucească picăturile de rouă de

pe florile măiestre înrudite cu cerul și cu aerul în răcoarea umedă a dimineții.

Sunetul de corn al vânătorilor băgase spaima în sălbăticiunile codrilor, în păsările cerului ce se îndreptau într-un anumit loc de pe malul lacului. Vătaful vânătorilor, Ariscaldus, făcu semn cetei să se oprească, să privească și să asculte. Mii de jivine cântau imnuri de slavă Soarelui și dimineții. Se auzeau cântece de dragoste, slobozite din buciom de zimbri, de cerb, de urlet de lup, de toacă, triluri și ciripit, fluturi mii, bătându-și aripile stropite cu aur, albine, zumzând, culegând din potirul parfumat al florilor.

Coborau încet spre lac, când, deodată, desigur se despărți și apărură Izora – Zâna Dealurilor, îmbrăcată în rochie de mătase ce strălucea în culorile curcubeului, în broderii cu cununi de zorele ce se împleteau cu florile liliachii, bătând în albastru, sinulii bătând în roz, acoperite cu rouă de nestemate argintii.

Zâna stătea pe trunchiul fagului bătrân trântit la pământ de vijeliile iernii și torcea din furca de argint lăna de aur. Izora n-avea pereche de frumoasă, decât stelele în cer. Ea avea putere asupra ierburilor, copacilor, jivinelor, zăcămintelor și locuitorilor.

Înmărmuriți, vânătorii descălecară și se plecară în fața zânei. Comitele Ariscaldus, sperând ca dorința lui să fie îndeplinită, glăsui:

– Mărită Zână! Ajută-mă să găsesc aur pentru cetatea crăiască! Mă leg cu jurământ să construiesc o biserică pe aceste meleaguri, dacă nu voi respecta legământul, să fiu blestemat.

– Bine! Te voi ajuta, se învoi Izora. Printre supușii tăi este Miller, un sas sosit de curând de la izvoarele Dunării, din Munții Pădurea Neagră, renumit căutător de aur, mare meșter în descoperirea zăcămintelor. Numai el cunoaște iarba dragostei, Floarea de Aur. În locul unde o va găsi săpați „Baia” și veți găsi filonul aurifer.

Comitele Ariscaldus se plecă în fața Zânei, mulțumindu-i. Vânătorii se retraseră cu plecaciuni, apoi încălecară și porniră val-vârtej spre cetatea teutonică a Rodnei.

În cetate îl găsiră pe renumitul căutător de aur și Ariscaldus îi povesti legământul făcut cu Zâna Izora – Zâna Dealurilor.

A doua zi, sasul Miller, însoțit de mineri harnici și pricepuți, porniră din Dealul Durnii, de-a curmezișul Recelei, pe sub poala Pleșului până la Secătură, căutând pe un teren stâncos, frământat de ape.

Sub vârful cel mai înalt al Muntelui Cornii, la locul unde se întâlnesc trei izvoare, Miller află iarba dragostei, Floarea de Aur. În acel loc scormoniră pământul și săpară „Baia”, măturie vie a trudei oamenilor prin labirintul galeriilor și puțurilor săpate în toate direcțiile pe urma filonului aurifer.

Minereul aurifer scos din „Baie” era încărcat în desagi de piele, puși pe cai zdraveni și transportat în cuptoarele-topitorii din cetatea teutonică Rodna.

Ajuns foarte bogat, comitele Ariscaldus din Districtul Valah al Rodnei, pământ crăiesc, trăia numai în petreceri și desfrâu, uitând de legământul făcut cu Zâna Dealurilor – Izora.

Zâna, supărată că nu a construit biserica pe melegurile ilvene, îl blestemă.

Din Moldova, venind dinspre Asia, o hoardă de năvălitori sălbatici mongolo-tătari conduși de hanul Cadan a ajuns prin pădure peste plaiurile Munților Rodnei să atace orașul cetate.

Când rodnenii viteji și bine înarmați auziră de sosirea tătarilor, îi întâmpinară afară din oraș, prin păduri și munți. Văzând Cadan mulțimea cavalerilor teutoni înarmați cu platoșe, arbaletе și a plăieșilor valahi, cu arcuri și sulițe, se prefăcu a fugi de ei. Ariscaldus și oștenii săi, crezându-se victorioși, se întoarseră în cetate. Îmbătați de victoria ușoară, intrară în hanul „La Bourul Fioros” din catacombe și se îmbătară, cum cere „furor teutonicus”.

Tătarii lui Cadan atacară subit, chiar în ziua de Paști, în 31 martie 1241, năvăliră din mai multe părți. S-a săvârșit mare măcel din ambele părți, muriră peste patru mii de suflete. Parte din popor s-a refugiat în catacombele ce aveau legătură cu cetatea Anieșului.

Ariscaldus, înfuriat că supușii săi nu luptă, a inundat catacombele cu apa din Someș, și cei dinăuntru au pierit înecați. Poporul, văzând că nu va fi în stare să reziste, s-a predat. Cadar, primind cetatea sub scutul său, îl luă prizonier pe Ariscaldus cu familia sa, împreună cu șase sute de cavaleri teutoni înarmați cu platoșe și arbaletе, să-l însoțească mai departe spre Ungaria.

Miller cu un grup de plăieși valahi fugiră în vârful cel mai înalt din Muntele Cornii, la poalele căruia era „Baia” cu filonul de aur. Plăieșii valahi au dat numele lui Miller acestui semeț vârful.

După retragerea tătarilor, mulți iobagi români au fugit de pe moșiile nobilimii maghiare și a patriciatului săsesc, s-au stabilit pe Ilva Mare, de unde, la nevoie, plecau în bejenie în Moldova. Ei au arat pământul din albia lacului secăt, au defrișat și lăzuit lărgind poienile, au regularizat râul prin zăvoaie și mlaștini. Nobilii și sașii, neputându-i exploata pe moșiile lor, au trimis o ceată de tâlhari ce băntuia prin Bârgău și Poiana Ștampii să-i bată și să le aprindă casele, să le ia vitele, astfel crezând că ei se vor muta din Ilva Mare, în satele stăpânite de ei.

Tâlharii i-au bătut, le-au aprins gospodăriile, i-au jefuit, le-au batjocorit nevestele și fetele. Bătuți și amărâți, seara s-au adunat încet, au urcat până la colibele lui Miller, de la Borcut, unde s-au adăpostit, dar n-au plecat din Ilva Mare.

Ei știau de locurile blestemate de Zână și au intrat în „Baie” să caute aur.

Și azi localnicii povestesc despre un bătrân sărac de pe Recele, ce avea trei feciori. Aceștia n-au ascultat de tatăl lor și, în ziua de Paști, au intrat după aur în „Baie”, aceasta s-a surpat și acolo și-au găsit mormântul. Rămas singur, bătrânul s-a întors la arat cu boii înjugați la plug. Ostenit, s-a oprit la Borcut, a băut să se răcorească, a căzut jos și a murit. Zâna Dealurilor, Izora, trecând pe la Borcut, îl găsi pe bătrân mort. Făcându-i-se milă, transformă boii cu plugul în aur și-i bagă în „Baia” din stânca unde se întâlnesc cele trei izvoare. Închise stânca cu „Boii cu plugul de aur” și se călători spre alte meleguri.

Fata lui Filip și Gaftoana Berengea au văzut-o pe Izora băgând „Boii cu plugul de aur” în „Baia” din stâncă. Fugiră acasă și când au vrut să povestească cele văzute, muți și mută a fost până la moarte.

Părinții fetei, în noaptea de Înviere, erau treziți de cerbii ce se scărpinau de bandorii de la târnaț. Bătrânii ieșeau cu ciomegele de-i alungau și apoi priveau la „Boii cu plugul de aur” din Stânca Zânei. Ei au murit de holeră și nimeni n-a mai aflat unde a fost „Baia” cu „Boii cu plugul de aur”.

Înmulțindu-se, ilvenii și-au construit o biserică din lemn, biserică ce există și azi în satul Petriș, donată de credincioșii din Ilva Mare.

De atunci credincioșii ilveni sunt cei mai bogați din lume, ei îl au pe Dumnezeu în inimă.

Binecuvântează-i, Doamne, pe ilveni!

Înv. Iulia Văsieș

Înv. Ieronim Someșan

Din „Cuibul visurilor” anul XIV,

nr. 3(86), iulie 2009

Danilă Filipoi

Calul de sub podul Someșului

Am auzit în copilărie o poveste spusă de către badea Viorel, pe care ar fi trăit-o el într-o noapte, pe când făcea de pază în târnaț la casa bătrânească a părinților lui Călăment Nistor, unde era magazinul lui Badea Rom.

Noi, cei care l-am apucat pe Badea Rom, știm cât era de amabil și cum știa dânsul să-și vândă marfa, încât un om care nu prea ținea de bani sau un copil, tentat de ofertele pe care i le făcea (eugenia, bomboane, caramele, biscuiți etc.) afară de ce-l trimiteau părinții să cumpere, rar mai veneau cu vreun leu acasă. Știa dânsul să facă în așa fel încât să cumperi de toți banii. Avea și darul de a socializa și de a se face plăcut tuturor. Casa care servea drept magazin era una frumoasă, cu târnaț roată, camere mari, cămări, cuptor, absolut tot ce trebuia să aibă o casă țărănească. Precizez că cei ce locuiseră acolo erau oameni gospodari, gazde, familie cu nume bun. Acum casa nu mai arată ca pe vremea când era locuită, era puțin îmbătrânită, ca să nu zic dărăpănată, și era străjuită în față, adică la stradă, de trei peri bătrâni și ei la fel ca și casa, dar încă roditori.

Și uite așa, în seara respectivă, când a trebuit să facă Viorel de pază la magazin, s-au întâmplat în acel loc niște lucruri stranii. Încă de când a trecut podul Someșului, ceva a simțit că nu e în regulă, deoarece de sub pod parcă se auzeau sunete în apă, întocmai cum sună apa când clocotește. N-a băgat în seamă, a ajuns în târnaț, a stat puțin și a privit împrejur, apoi, pe o cergă pe care și-o adusese de acasă, așternută peste niște pănuși de porumb rămase în capătul târnațului de la desfăcutul mălaiului, s-a întins și el puțin să se odihnească. Când să ațipească aude un foșnet prin frunzele perilor și o chemare ciudată ce venea dinspre Someș, de-l fac „să sară ca de gumă” în picioare. „Tomoroace, hai încoace/ și te scaldă-n cele băltoace/ Apoi iară, Tomoroace, hai încoace”, și iar așa, până când numai ce vede că ies broaște de peste tot și se îndreaptă spre Someș. Veneau și de pe Cârțibav, altele coborau din sat, înspre pod, de parcă toate broaștele s-au strâns acolo. De sub pod se auzeau numai cântece și orăcăieli de broaște și broscoci. Cam sfios, a ieșit din târnaț și s-a îndreptat spre pod să vadă ce se întâmplă. Dar de pe pod ce să vezi? Atât din sus, cât și din jos, veneau broaște pe apă. Toate s-au adunat sub podul Someșului. Apoi să auzi cântat și orăcăit de broaște, de te îngrozea, afară de faptul că este și un zgomot neplăcut și deranjant. Dar ce să fie, de ce s-

au adunat? La un moment dat, vede că ies de sub pod valuri, valuri, așa cum s-ar da apa la o parte ca să-i facă loc cuiva să iasă. Viorel stătea atent și speriat, nedumerit de ce poate să fie acolo sau ce poate să iasă. Aude niște sunete ca și cum ar scobi un cal cu piciorul, cum ar bate cineva pietrele. N-a greșit, întrucât imediat a auzit și nechezat, apoi vede că de sub pod apare o umbră mare ce avea forma unui cap de cal. De greață și spaimă n-a mai stat să vadă ce este, a fugit în târnaț și a stat pitit, iar de acolo se gândea să privească printre scânduri în caz că acel cal se va duce la deal pe Cârțibav. Vremea era liniștită, pe cer apărură luna, afară vedeai aproape ca ziua, dar, povestea Badea Viorel, că numai bine și confortabil nu se simțea. Ce să vezi? Din gura Cârțibavului veneau, rostogolindu-se singure, două butoaie, așa cum le-ar fi învărtit mereu cineva. Au trecut glonț prin dreptul casei ce servea drept magazin, pe urmă au dispărut în noapte pe Cârțibav la deal. S-au tot auzit rostogolirile lor pe drum, până departe. După butoaie își face apariția calul. Dar ce cal? Era o arătare ciudată de animal, cal mare, negru, însă alerga numai în două picioare, pe picioarele din spate, cele din față erau scurte (ca un cangur, îmi imaginez eu), iar din coadă pocnea ca dintr-un bici de plugușor, și mergea nervos, tot nechezând și pufăind pe nari. După ce se îndepărtează calul, Viorel își face curaj și iese din târnaț ca să se uite încotro se duce, să-i ia urma. Dar ce să vezi? Urma de la copite era întoarsă, ca și cum ar fi venit de pe Cârțibav încoace, așa că pe cine să mai urmărești? Nu aveai pe cine. Aude însă niște sunete ciudate, de parcă cineva ar arunca niște boabe de orez pe jos. Se uită mai cu atenție și vede niște mărgeluțe argintii sărind în sus și îndreptându-se și ele pe drum la deal. Erau boabe de argint viu. Clar din punctul lui de vedere. Cineva îi trimite cuiva argint viu. Se îndreaptă de spate după ce privește la acele bobite, iar pe lângă ureche îi trece vânt o nucă.

Ce-ai făcut, îl întrebăm noi, copiii, ai mai stat de pază în acea noapte? Da stat, răspunde, unde să mai stai? Mi-am luat cerga subsuoară și m-am dus acasă tot zicându-mi rugăciunile și făcându-mi cruce. Apoi ce s-a făcut calul, broaștele, argintul viu și nuca, la cine și unde s-au dus nu știu să vă spun, pentru că au dispărut toate fără urmă. Mie îmi pare bine că am scăpat de ce-am văzut, iar după ce am ajuns acasă m-am bucurat că am rămas cu mintea întreagă.

Avram Iancu și alți revoluționari într-o culegere de folclor (manuscris) întocmită de dr. Artemiu Publiu Alexi

Alexandru DĂRĂBAN

Interesul pentru folclorul românesc în Transilvania s-a manifestat încă de la începutul iluminismului românesc, căci „avea o veche tradiție”. Începuseră să-l remarce și să-l studieze încă din jurul anului 1800 corifeii Școlii Ardelene. La începuturile sale, interesul românilor transilvăneni pentru folclor s-a manifestat mai ales la Blaj, Brașov, Sibiu, Arad, Oradea¹. Această acțiune a avut ca scop și afirmarea noastră ca vatră culturală românească pe aceste meleaguri. Cu toate că s-a afirmat că mai multe orașe au fost focare de culegerea folclorului românesc, totuși Blajul a devenit, pentru o mare perioadă a veacului al XIX-lea, un focar al dezvoltării interesului pentru folclor atât prin dascălii săi, dar mai ales prin elevii acestor școli blăjene care au îmbrățișat cu entuziasm îndemnul profesorilor săi. Să nu uităm că și ofițerii din regimentele din Transilvania, școliți la școlile germane sau austriece, au cules și ei folclor de la soldații lor, creându-se astfel un curent puternic în acest domeniu de activitate². Unul dintre elevii școlilor blăjene este și Artemiu Publiu Alexi, originar din Sângeorz-Băi, care, între anii 1863-1868, a fost elev la Gimnaziul românesc greco-catolic din Blaj. De la el ne-a rămas culegerea în manuscris „Poezii populare, 1869”³. Culegerea este menționată de dl Teodor Tanco în dicționarul său⁴ și reluată de Iordan Datcu în marele său dicționar cu aprecierea „cea mai amplă colecție de folclor năsăudean, la acea dată, și conține cca 200 de texte: de dragoste, dor, cătănie, haiducie, strigături, descântece, balade, cântece de nuntă, cântece de muncă, provenite din Sângeorz, Mănăsturul Dejului, Cuzdriora”⁵. Titlul complet al manuscrisului este „Poezii populare, 1869. Adunate (din Ardeal) și redigiate de Artimon Publiu Alexi”. Acest manuscris a fost inclus în lucrarea *Folclorul din Sângeorgiul Român*⁶ apărută în anul 2021.

Printre paginile acestui manuscris se află și o baladă care este dedicată lui Avram Iancu și altor revoluționari de la 1848/1849.

Frunză verde de rogoz
Nu-i voinic ca Iancul nost
(Ca și Iancu nost tânăr vânjos)
C-au scos iobăgia jos
Dumnezeu de-a ajuta
A pune și patria.
Frunză verde bob de linte
Fost-a și bravul Axente
Până Axente trăia
Domnii toți drept mergea
Douăzeci de domni colea
Din picioare foi făcea
Care dintre domni scăpa
Nu le vine-a se-ntreba
Care de unde era
Numai pădurea căuta
Jos la poala codrului
De lătura drumului
La fântâna corbului
Șede oastea Iancului
Șede Iancu pe fântână

Cu pușca plină la mână
Nu știu plină-i ori e goală
Fug domnii de s-omoară
Pe dealul Feleacului
Merg husarii Iancului
Sufală vântul sâmbăta
Și pornește tabăra
Iancu strigă: sus Români
N-aveți frică de străini
Stați husari și odihniți
Și la drum vă rânduți
Să mergem la Oșorhei.
Să facem tunuri de fag
Să luăm Clujul cu drag
De-mi ajută Dumnezeu
Clujul și Ardealul meu
Ș-al lui Bărnuț fratele meu
Ș-al lui Orban soțul său
Printre țări printre amândouă
Face-și Orban poduri nouă
Dar pe podul dinainte

Merge Orban cel cuminte
Iar pe podul din mijloc
Merge Iancu cu noroc
Iar pe podul dinapoi
Merge Kossuth cu vreo doi
Cu vreo doi, cu vreo postată
Dumnezeu Sfântul să-l bată
Kossuth la umbră șede
Vine cucul catingan
Cu carte de la Orban
Nu te teme gardă verde
Că mor ungurii devreme
.....
Frunză verde de cucute
Vine Iancu de la munte
Fug domnii și nu știu unde
Câți tufiși și câți cături
Toți-s plin de armături
De armături ungurești
Și de haine husărești.

Note:

1. Liviu Păiuș, *Pagini someșene – Studii de folclor și nu numai*, vol. I, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011, p. 101-103; Ion Taloș, *Ion Mușlea – organizator al culegerii și publicării folclorului românesc*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1965-1967”, Cluj, 1969, p. 355.

2. *Ibidem*; Vezi *Florian Domide și colecția sa de folclor din 1827*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, București, 1995, nr. 4.

3. *Ibidem*; *Poezii populare*, 1869, în Biblioteca Academiei Române București, Manuscrisul nr. 4302.

4. *Ibidem*; Teodor Tanco, *Dicționar literar 1639-1997*, Editura Virtus Romana Rediviva, Cluj-Napoca, 1998, p. 43.

5. *Ibidem*; Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, Editura Saeculum I. O., București, 2006, p. 47

6. *Folclorul din Sângeorgiul Român*, Alexandru Dărăban (editor), Cluj-Napoca, Editura Mega, p. 81-83.

Zicători explicite

A consemnat Valer POP

În revista *Vatra*, Foaie ilustrată pentru familie, anul II, nr.1, din 1 ianuarie 1895, pag.10, aflăm cum poetul George Coșbuc, în articolul *Vorba ăluia*, explică diferite zicători. Am extras din articol explicarea zicătorilor: „A prins prepelița de coadă”, „Cu cățel, cu purcel” și „I-a suflat în bors”. Redăm în continuare aceste explicații interesante.

A prins prepelița de coadă

Înțelesul: a fi lăudăros peste măsură, închipuit din cale-afară.

Coadă animalelor a dat prilej la nașterea multor proverbe și zicători, așa bunăoară: „Din coada din pisică nu faci sită de mătase”, „Coadă cânelui nouă ani s-o îndrepti, că ea tot colac rămâne”, „Caprei îi cade coada de râie, și ea tot în sus o ține”, „D-aia n-are ursul coadă”, „Și-a făcut coada colac”, „A plecat cu coada între picioare” etc. Lipsa cozii i s-a părut românului așa de caracteristică, încât a făcut-o termen de comparație. Despre un om cunoscut de multă lume, românul zice: „Îl știe tot satul ca pe-o iapă albă, ca pe-un bou breaz”, dar mai ales: „E cunoscut ca un câine scurt de coadă”.

Dintre toate animalele cunoscute de țăran, cea mai scurtă coadă o au caprele, urșii, iepurii, iar prepelițele n-au coadă deloc. „Prepelița se ține că e cu coadă, și îi e numai până la noadă” zice Anton Pan și adaugă „așa e și săracul mândru”. Prin urmare, prepelița n-o poți prinde de coadă, fiindcă n-o are deloc. Lăudărosul și închipuitul însă e în stare să ți se laude că poate face și acest lucru. Despre acești oameni zice țăranul ironic: „Ehei! Au făcut multe, a prins chiar și prepelița de coadă!” A te lăuda deci cu lucruri pe care nu le poți face, înseamnă a prinde prepelița de coadă.

Această zicătoare e întrebuințată și cu înțelesul: a fi turtit de băutură. Aici avem un amestec, sau mai bine un compromis, între două zicători: „A prinde prepelița de coadă” și „A prinde purceaua de coadă” (a fi beat). Confuzia s-a născut din asemănarea lor; ele sunt cu totul deosebite după înțeles și după origine. Fără îndoială, amestecul lor se poate explica prin faptul că omul beat e lăudăros, deci cel ce prinde purceaua de coadă prinde și prepelița. Dar e mai de crezut că zicătorile se confundă, fiindcă nu li se cunoaște originea și înțelesul, ori că expresia e eufemistică: „prepeliță” în loc de „purcea”.

Cu cățel, cu purcel

„A plecat cu cățel, cu purcel” înseamnă: a plecat cu tot ce-a avut, cu toată casa, pentru totdeauna sau pentru câtăva vreme. Deci are și înțelesul: a te muta, a-ți schimba locuința.

Cățelul și purcelul nu sunt lucrurile cele mai de căpetenie la o gospodărie, ca să ajungă prin importanța lor proverbiale, nici nu sunt așa de nebăgate în seamă încât să exprime noțiunea înfimității, ca „firul de păr” și „firul de ață”. Se aude în popor și altă zicătoare: „A plecat cu vătraiu și cu cociorvă”. Asta o înțelegi mai lesne: vătraiu și cociorva sânt lucrurile cele mai ieftine și mai ușor de găsit. Când ai plecat luând și pe acestea, ai plecat luând tot „până și cuiul din perete”.

Tabloul cu cățelul și purcelul e luat din viața nomadă a țăganilor de lae. Țiganii au o deosebită dragoste să crească purcei, iar câte un câine își țin, rogu-te, să le păzească tabăra. Purcelul și cățelul sunt toată averea acestor țigani: când se scoală satul asupra lor, ori îi urmăresc autoritățile, țăganii o rup la fugă lăsându-și, la primejdie, și căruțele, și nevestele, și copiii, dar cățelul și purcelul niciodată. Știu țăganii că numai aceste două dobitoace i le-ar lua românul, purcelul că-i frate cu slânina, iar cățelul că-i bun și el la casa omului. Dar cu căruțele hodorogite și pline de zdrențe și cu dârloagele de cai ce să facă românul? Prin sate vezi trecând căruțele țăganilor încet și rânduite; copiii „înveseliți, cum din mame au fost născuți” alergând pe marginea drumului, iar dinapoia căruțelor fără excepție legați de câte o sfoară vine încet cățelul melancolic și purcelul flegmatic.

Felul de-a trăi și de-a gândi al țăganului a dat românului cea mai bogată materie de satiră și glumă. Proverbial a ajuns țăganul în zicătorile: „Și-a mâncat omenia ca țăganul biserica”, „S-a obișnuit cu răul ca țăganul cu scânteile”, „S-a înecat la mal ca țăganul”.

I-a suflat în bors

Înțelesul: a supăra pe cineva, a-i lua pe dinaintea, a-i face în ciudă, a-l lăsa cu buzele umflate.

Am citit undeva – nu-mi mai aduc aminte unde – că zicătoarea se explică așa: eu am o mâncare mai bună, tu ai bors; eu nici nu mă uit la borsul tău, îl disprețuiesc și suflu în el.

Explicarea e cu totul neadevărată. E departe griva de iepure. Originea zicătoarei trebuie căutată în credințele și obiceiurile țăranului.

Mai întâi să lămurim o credință. „A sufla” în zicătoarea noastră are înțeles propriu: a sufla în bors, cum suflă în foc ori în mâncarea fierbinte. „Suflarea” omului e o putere fermecătoare, căci „sufletul omului e de la dracul” (suflet în înțeles fizic, aerul respirat). Dumnezeu are duh care învie și susține, omul are suflet care vrăjește și distruge, iar animalele au bleasc: duhul e spirit imaterial, sufletul e și spirit, și materie, iar bleascul e numai materie (aer). Duplicitatea sufletului omenesc „a făcut-o dracul în ciuda lui Dumnezeu”, și e

de înțeles mirarea Satirului din poveste, care nu vrea să facă tovărășie cu omul și se sperie când vede că dintr-aceeași gură omul suflă și fierbinte, ca să-și încălzească mâinile, și rece, ca să-și răcorească ciorba. „A sufla peste voinici” înseamnă a-i răpune, de aceea în povești dau vrăjitoarele povețe celor ce vreau să facă vreun rău vitejilor: „Unge-l cu unsoarea asta pe la gene și suflă-i de trei ori peste ochi, că va adormi buștean”. Baba, care se teme de câini nu vede, n-aude, na-greul-pământului, dă voinicului trei fire și-l roagă să sufle peste ele; puterea câinilor a fost vrăjită și de geaba-i asmuțată stăpânul, căci ei nu se mișcă din loc. De obicei voinicii adorm când e primejdia mai mare, căci „suflă peste ei” un vânt trimis de zmei, sau zmeii înșiși sunt vântul. Și caii au această putere, dar numai cei năzdravani: pe o nare suflă foc să înfierbânte baia feciorului de împărat, pe cealaltă suflă crivăț ca să răcorească baia Ilenii Cosinzenii.

Noi târgoveții suflăm în apă, în vin, în bere, ori ca să depărtăm praful de pe suprafața lichidului ori numai așa. Țăranul însă, ferească Dumnezeu. El varsă câteva picături „de sufletul morților”, ca să depărteze praful de pe suprafața lichidului. În joc sau de distracție nu suflă niciodată. Bărbații sunt mai „abuzivi”, iar cei ce au a face cu orășenii suflă și în vin, și în apă, ca și în bere, ca să depărteze spuma. Femeile se țin însă ca orbul de gard de această credință, și foarte des întâlnești țărance care nu vreau să sufle nici măcar în luminare ca s-o stingă.

Când țăranca pune borș, iese în curte ori în stradă și trage de ureche ori de cap pe cel dintâi creștin, ca să se înăcrească borșul cum s-a înăcrit omul de supărat, că-l tragi de păr „Acru borșul!” zice ea. „Acru să-ți fie!” zice râzând cel tras de ureche, dacă e om al casei sau un prieten. „Ba fie-ți al dracului borșul!” zice supărat altul. Acesta, tocmai fiindcă înjură, e „omul borșului”, căci țăranca l-a „înăcrit”, așa cum ar vrea să-i fie borșul. Dacă cel tras de cap e om de-al casei sau e vecină ori o cumătră, începe să fugă spre casă, țăranca după el, și dau năvală-n odaie pe întrecute. Vorba e: cine ajunge mai întâi să sufle în borș. Dacă suflă stăpâna casei mai întâi, o să mănânce borșul în pace, dacă nu, are să i se întâmple cine știe ce supărare pe vremea cât va ține borșul. Și de obicei îi vine vreo supărare – căci ele vin multe –, dar nu din pricina suflării în borș. Țăranul crede așa. „Și cumătra asta a noastră vine pe la noi numai ca să ne sufle-n borș” adică să ne prevestească rele.

Portretul lui Ștefan cel Mare și Sfânt

A consemnat Valer POP

În revista *Amicul Familiei*, nr. 19 și 20, pag. 191-192, 1/13-15/27 decembrie, Anul V, 1881, care apărea la Gherla, am descoperit o știre cu privire la Portretul lui Ștefan cel Mare. Am preluat integral această știre cu adaptarea la ortografia actuală, fără să aduc atingere conținutului. Iată știrea:

În ședința sa ordinară din 13/25 noiembrie a. c., Academia Română a luat cunoștință despre descoperirea adevăratei figuri a feței eroului-domnitor al tinerei Moldove, Ștefan cel Mare.

Episcopul de Roman, părintele Melchisedec, a expus, cum, astă-toamnă, ducându-se la Cernăuți să viziteze pe părintele mitropolitul Bucovinei și al Dalmației, d. d-ru Silvestru Morariu Andreevici, a avut fericirea de a afla într-un Evangheliar ilustrat, pe lângă imaginile celor patru evangheliști, și figura în miniatură a lui Ștefan cel Mare.

În acest codice slavon, foarte frumos scris cu mâna, se arată, cum din chiar ziua lui Ștefan, Cezarul și domnitorul tinerei Moldovlahie, s-a săvârșit lucrul acela de către ieromonahul Nicodim și s-a dăruit mănăstirii Humorului întru pomenirea sufletului lui Ștefan, a părinților și fiilor săi, fiind egumenii acolo popa Gerondie în 17 ale lunii lui iunie anul 1473. Venerabilul academician a citit un interesant Memorial al său, în care se descrie atât codicele cu portretul lui Ștefan cel Mare, cât și altul, care s-a găsit la mănăstirea Voronețului. După citirea memoriului părintelui episcop de Roman și prezentarea Albumului conținând deosebitele reproducțiuni artistice făcute și trimise preasfinției sale de către distinsul pictor bucovinean Epaminonda Bucenski, a luat cuvântul și d-l Nicolae Ionescu, care, la rândul său, a spus, cum însuși s-a dus la Cernăuți de a văzut mult prețiosul document istoric, și cum după aceea, comparând miniatura lui Ștefan cel Mare din Evangheliarul lui Homoreanu cu portretul zugrăvit pe perețele ce se poate astăzi vedea în biserica Sfântul Nicolae domnesc din Iași, nu mai rămâne nicio îndoișă în spiritul nimănui că miniatura din Evangheliarul terminat de scris și de zugrăvit în 17 iunie anul 1473 este luat după natură, este chiar portretul adevărat al căpitanului mare într-adevăr care a stat învingător asupra lui Radu Voevod în cele două crunte războaie date la Soci (Martie 1471) și la Cursul Apei (18 Noiembrie 1473). Luna lui noiembrie a aceluiași an a văzut mai multe lupte crâncene în care Ștefan cel Mare a fost învingător asupra oștilor lui Radu Voevod, aliatul turcilor.

În urma acestor comunicări prea însemnate pentru istoria patriei, Academia Română a luat rezoluțiunea de a le recomanda secțiunii istorice spre studiu.

După descrierea făcută din viu grai, cu documentele de față, de către d-l N. Ionescu, iată figura lui Ștefan cel Mare: *Pe cap coroana tradițională, aceeași ca pe toate imaginile. Părul capului castaniu deschis, căzând în lungi plete crețe pe umerii corpului. Fruntea înaltă încrețită, sprâncenele arcate, ochii mari albaștri pătrunzători. Nasul puțin coroiat cu nările deschise. Buza de deasupra împodobită cu mustață castanie închisă. Fălcile bucălate. Bărbia curățită de păr și grăsulie, lasă a se vedea grumazii plini care se înfig drept într-un corp bine încălat.*

Istoricul Valeriu Șotropa despre organizarea și administrarea învățământului în zona Regimentului 2 Grăniceri Năsăud (1764-1851)

Vasile Șt. TUTULA

După constituirea instituției graniței militare din districtul năsăudean, s-au manifestat, ca efect al strădaniilor depuse cu tenacitate de elementul local, diferite realizări în domeniul învățământului. Aceste realizări s-au datorat nevoii de a se manifesta în acest district încă din perioada anterioară militarizării, prin plecarea peste hotare, pentru învățatură la anumite mănăstiri mai apropiate din Moldova, a unora dintre fii acestora, și prin activitatea câtorva dintre aceștia după întoarcere, ca dascăli ai copiilor din ținutul lor natal.

Chestiunea organizării învățământului „în granița militară s-a pus de timpuriu, prin emiterea unor acte normative, în această materie, mai întâi, unul la 1764 (în sensul ca, prin contribuția comună a statului și a grănicerilor, să se întemeieze la sediul regimentelor grănicerești și în fiecare batalion câte o școală); urmat la 1766 de un altul, tot privitor la organizarea învățământului în granița transilvăneană”¹.

Actele normative, privind învățământul pe teritoriile grănicerești, au fost anterioare cu un deceniu cunoscutelor ordonanțe: „*Allgemeine Schulordnung für die deutschen Normal- und Trivialschulen in sämtlichen Kaiserlichen Königlichen Erbländern*” din 1774, „*Ratio Educationis totiusque Rei Litterariae per Regnum Hungariae et Provinciae Eidem adnexas*” din 1777 și „*Norma Regia pro Scholis Magni Principatus Transilvaniae, Ioseph II, Caes. Aug. Magni Principis Transilvaniae jussu edita*” din 1781, privind organizarea învățământului în cuprinsul ansamblului statului.

Nevoia de organizare a învățământului se reflectă și în Ordonanța din 23 aprilie 1770, care trasează sarcina de a se întemeia anumite institut de învățământ (acolo indicate) în regimentul năsăudean.²

Învățământul din Regimentul al II-lea a fost cel mai bine organizat din cuprinsul tuturor districtelor de graniță românești. Faptul era subliniat și în unele rapoarte de inspecție ale autorităților militare superioare privind Regimentul I, care evidențiau ca pe un contrast față de acest regiment organizarea mult mai completă a rețelei instituțiilor de învățământ din Regimentul al II-lea.³

În Regimentul al II-lea, s-au înființat în etape succesive, începând curând după 1766, cinci școli triviale⁴ (Trivialschulen), mai întâi (până în 1770) la Năsăud, Maieru, Monor, apoi (în 1786) la Zagra și Prundul Bârgăului. Mai târziu, în primele decenii ale secolului

al XIX-lea (respectiv în 1816 și 1837), cea din Maieru a fost mutată la Sângeorz, iar cea din Năsăud la Telciu. Erau școli primare de caracter superior celor comunale (materialul învățat fiind mai larg). Limba lor de predare a fost româna, până la 1837, când, în urma înființării școlilor comunale naționale, s-a decis ca școlile triviale să fie transformate în școli de limba germană, dar pe la 1860 limba de predare a devenit din nou româna. Școlile triviale au urmărit, între altele, pregătirea de subofițeri, funcționari și juzi (primari) comunali.

După 1770, s-a înființat la Năsăud o școală latină-germană numit Școala normală, mai târziu Școala normală superioară (Normal-Hauptschule), institut de învățământ cu structură și program mai complete decât cele comunale și triviale. Funcționarea ei e atestată cert de la 1 iunie 1771⁵. A avut la început două clase, din 1784 trei, iar din 1824 patru clase, fiind cea mai importantă instituție de învățământ general din district în timpul graniței militare. Predarea în această școală se făcea în limba germană; este cunoscut însă că vicarul Ion Marian, concomitent și director al acestei școli, utiliza în explicații și limba română și că el a încercat să reintroducă în program și studiul limbii latine, care inițial fusese predat paralel cu germana.

La 1784 s-a înființat un „Institut de creștere (educație) militar” (Militär-Erziehungshaus). Acesta a constituit instituția cea mai caracteristică, specifică și proprie unui district militar de graniță; o instituție similară nu se mai afla, în afară de districtul năsăudean, în alt ținut românesc din Transilvania. Școala Normală și Institutul Militar au fost întreținute, în primul rând, din fondul de provente, iar în primii 50 de ani cu contribuția grănicerilor. În Institutul Militar erau ținuți 50 de elevi interni, fii de grăniceri, care, în afară de instrucția militară ce primeau în institut, urmau și cursurile școlii normale (situată în incinta aceluiași local); între aceștia, au fost primiți, de la 1826, în proporție de 50%, și elevi din Regimentul I Românesc de graniță. În aceste două instituții erau pregătiți ofițeri, subofițeri, învățători și funcționari pentru regimentul al II-lea (iar de la 1826 și pentru regimentul I).

În anul 1826 s-a înființat la Năsăud și o Școală de fete, în cadrul căreia s-a urmărit atragerea în special a fiicelor de grăniceri (și în primul rând de ofițeri grăniceri) pe lângă cele de meseriași și de alte categorii; ponderea principală în programele de curs ale acestei școli a avut-o, în afară de limba germană, noțiunile teoretice

și exercițiile practice în diverse ramuri ale gospodăriei casnice. Pentru frecventarea acestei școli de către fetele grănicerilor, vicarul Ioan Marian, concomitent director al școlilor, a depus o intensă muncă de lămurire.⁶

Școli comunale naționale (National-Gemeinde-Schulen) s-au înființat începând din 1826 în toate comunele districtului grăniceresc năsăudean; pentru populația locală ele au constituit cea mai apropiată și mai general frecventată categorie de școli, ca atare și cea mai largă sursă de culturalizare; numărul elevilor s-a ridicat în unii ani până la 2.000. Deosebit de important a fost rolul lui Ioan Marian în acțiunea de clădire a localurilor și de constituire a fondurilor necesare întreținerii acestor școli. Importanța rețelei de școli comunale din regimentul al II-lea a fost elogios apreciată, între alții, de Papiu-Ilarian.⁷

În baza unui act normativ din 1827 s-au organizat „școli de repetiție” pentru tineretul între 12 și 15 ani, destinate tinerilor absolvenți ai școlilor elementare care nu își continuau studiile la școli superioare.⁸

În fine, trebuie amintite și cursurile „preparandiale” (pedagogice) de șase luni, deschise de la 1837 de vicarul-director Marian și ținute de el și succesorii lui, pe lângă Școala normală, cu absolvenții acesteia, în scopul pregătirii lor ca învățători pentru școlile naționale comunale din cuprinsul districtului, cursuri care au avut ca rezultat ridicarea nivelului profesional al învățătorimii din district.⁹

Relativ la administrarea învățământului, prezintă importanță pe de o parte problema fondurilor din care s-au construit localurile și s-au susținut instituțiile de învățământ, pe de alta, modul conducerii, organizării și funcționării acestor instituții.

Sumele necesare construirii localurilor și întreținerii instituțiilor de învățământ au fost furnizate în special de fondul de provente și fondurile școlare comunale. Cel dintâi fond a contribuit la acoperirea cheltuielilor de construire și susținere a școlilor „erariale”; cel de al doilea, la cea a cheltuielilor privind școlile comunale naționale.

Privind organizarea și funcționarea instituțiilor de învățământ sunt de remarcat mai multe aspecte.¹⁰ Institutul de educație militar era condus de „un ofițer cu grad de locotenent; dintre subordonații acestuia, cele mai importante atribuții în administrarea institutului le avea subofițerul însărcinat cu menținerea ordinii și disciplinei, care avea locuința în localul institutului; activitatea institutului sub raportul instrucției militare era controlată de ofițerul comandant de stațiune”. Școala normală, în forma organizatorică la care a ajuns după creșterea numărului anilor de curs, avea drept conducător un director (Oberlehrer), secondat, de la 1824, de doi, trei învățători (Unterlehrer) și de un asistent sau preparator (Schulgehilfe, Schulpraeparant). Angajarea învățătorilor acestei școli avea loc pe bază de concurs. Numirea lor era efectuată, până la 1819, la recomandarea comandamentului regimentului, de către Comandamentul general din Sibiu, iar de la 1819, de către Consiliul aulic de război. Directorul era și inspector al tuturor școlilor din regiment, fiind membru al comisiei școlare; în calitatea de superior peste toate școlile purta titlul de Schulden-Direktor.

Pentru recrutarea învățătorilor școlilor triviale, a căror numire s-a făcut pe baza aceluiași forme și de către aceleași foruri ca pentru aceia ai școlii normale, exigențele erau mai reduse. Învățătorii școlilor comunale au fost recrutați în primele decenii în general din elemente necalificate pentru această funcție: cantori, feți, foști subofițeri, scriitori (conțopiști) comunali ș.a. Cursurile pedagogice de șase luni începute de la 1837 au însemnat o cotitură decisivă în ridicarea nivelului celor recrutați ca învățători comunali. Angajarea acestora se făcea prin încheierea unui contract între ei și comună, contract care era supus aprobării comandamentului regimentului. Școala de fete din Năsăud a fost pusă sub conducerea directorului școlii normale. Ea a avut un caracter erarial, ca și școala normală și școlile triviale. Personalul școlii consta dintr-o învățătoare, numită de Comandamentul general din Sibiu la recomandarea comandamentului regimentului. Cursul preparandial era predat de directorul școlii normale; absolvenții care terminau acest curs cu cele mai mari medii erau numiți direct învățători; cei reușiți cu medii mai slabe erau plasați provizoriu ca adjuncți, fiind admiși ulterior la ocuparea posturilor de învățător numai în baza unui nou examen.

Salariul de care beneficia personalul școlilor din district „consta din salariu, diferențiat după funcție, și din unele avantaje în natură (locuință, lemne de foc), de asemenea diferențiate după funcție. Toți membrii corpului didactic erau scutiți de serviciul militar și servicii comunale. Consiliul Aulic de război a emis la 14 august 1835 o hotărâre potrivit căreia învățătorii de la școlile grănicerești erariale erau socotiți funcționari de stat și beneficiau de pensie”.¹¹

Activitatea de îndrumare și coordonare a instituțiilor de învățământ a constituit nu numai una dintre atribuțiile autorităților militare, dar și atribuția specială a Comisiei școlare, despre a cărei compoziție și mod de activitate am tratat mai sus. Adăugăm aici, cu privire la rolul Consiliului Aulic de război din Viena, că acesta, ca autoritate supremă și la materie de învățământ, pentru graniță, formula observații pe marginea rapoartelor centralizate ale comisiilor școlare, aprobând sau respingând măsurile propuse.

În concluzie, în administrația învățământului, puterea de creație și capacitatea constructivă a localnicilor s-au manifestat prin realizări care au situat acest district printre cele mai avansate în acel timp din întreaga Transilvanie, în acest domeniu. Aceasta a atras frecventarea școlilor năsăudene (în primul rând a Școlii Normale) și de numeroși tineri veniți din celelalte părți ale Transilvaniei.

Ca alt aspect caracteristic graniței militare, se mai poate considera reglementarea problemei frecventării școlilor superioare (gimnazii etc.) din afara regiunilor de către fiii de grăniceri. Se cunosc „cazuri de trimiteri pentru studii a unor fii de grăniceri din regimentul năsăudean la gimnaziile din Blaj, Bistrița, Cluj, Odorhei, Târgu-Mureș ș.a. Trimiterea se făcea cu aprobarea regimentului, după obținerea învoirii părinților. Comandamentul regimentului ținea evidenta tinerilor trimiși la studii în alte unități administrativ-teritoriale, se interesa la instituțiile de învățământ respective de

modul cum ei învățau și se purtau, iar, în caz de răspuns defavorabil, îi rechema și – dacă aveau vârsta corespunzătoare împlinită – îi înrola ca grăniceri”.¹² Urmărirea comportării și progreselor fiilor de grăniceri plecați la studii în afara regimentului forma, așadar, una dintre multiplele sarcini ale administrației regimentului. Nevoia resimțită în districtul grăniceresc năsăudean pentru studii mai înalte s-a tradus încă înainte de desființarea graniței în ideea înființării unui gimnaziu în Năsăud, dorință care nu a putut fi, însă, transpusă în viață decât după acest eveniment.

Răspândirea culturii în sânul populației locale s-a reliefat prin tendința constituirii de biblioteci: „bibliotecuța” organizată de vicarul Marian în vremea graniței¹³ e o prevestire a viitoarei biblioteci a liceului din Năsăud, despre care se știe că încă din 1865 conținea sute de volume. Ea a reliefat și prin abonarea unor elemente locale la publicațiile românești din Transilvania și din Principate, fie cărți, fie periodice, ca bunăoară *Biblioteca Românească*, *Gazeta de Transilvania*, *Icoana pământului* sau carte de geografie de Ion Rus, profesor la Blaj, *Cronica românilor* de Gheorghe Șincai. De asemenea, ea s-a manifestat prin apariția din cadrul populației locale, încă din vremea graniței, a unor elemente care s-au dovedit temeinic pregătite intelectual. Ca-

pacitatea grănicerilor năsăudeni de a se ridica până la creația literară – capacitate care avea să fie dovedită în perioada de după desființarea graniței militare prin „ridicarea din rândurile descendenților lor a unor personalități literare de mărimea lui Coșbuc și a lui Rebreanu – a fost reliefată în această perioadă de realizările lui Vasile Fabian Bob (1795 - 1836), fiul unui caporal din regiment, care a urmat, după școlile din district, la liceul din Blaj și la Academia de filozofie și drept din Cluj (în dorința de a ajunge «auditor» în regimentul său); a trecut apoi în Moldova, ajungând profesor la Academia Mihăileană din Iași. Dintre versurile rămase de la acest timpuriu reprezentant al poeziei române, merită o mențiune deosebită poezia intitulată „Glasul viitorului”, de caracter entuziast patriotic și progresist”.¹⁴

În condițiile luptei de eliberare socială și națională din Transilvania, răspândirea culturii în acest district a fost impusă de dorința însuflețită a populației locale de a participa la acea luptă, care a avut ca urmare nevoia de a se pregăti temeinic în vederea ei.

Nevoia înființării unui gimnaziu (liceu) la Năsăud s-a discutat începând cu anul 1800, urmând însă a războaielor napoleoniene și a altor mișcări din Imperiul Habsburgic nu s-a mai putut realiza, decât la 4 octombrie 1863.

Note:

¹ Virgil Șotropa și Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 11 și 72.

² *Kriegsarchiv*, Viena, *HKR*, 1813, B. 7-9, nr. 27, p. 263-264.

³ G. Barițiu, *Materialu pentru istoria regimentului I granițiaru din Transilvania*, în „Transilvania”, an, XVI (1885), p. 67. Despre școlile din regimentul năsăudean vezi: Virgil Șotropa, *Istoria școalelor năsăudene*, în „Transilvania”, 1902, nr. 2 și 3; 1903, nr. 1, 2 și 3; Virgil Șotropa și N. Drăganu, *op. cit.*; Virgil Șotropa, *Contribuții la istoria școalelor năsăudene*, în AS, nr. 11 (1929), p. 1-25; S. Manoli, *Icoana unei școli*, Năsăud, 1930; Nicolas Albu, *Istoria învățământului românesc din Transilvania până la 1800*, Blaj, 1944; Lucia Protopopescu, *Contribuții la istoria învățământului din Transilvania 1774-1803*, București, 1966; Nicolae Albu, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, București, 1971; Teodor Tanco, *Virtus romana rediviva*, Bistrița, 1973; Iustin Sohorca, *Monografia școlilor din Sângeorz-Băi*, în AS, nr. 24 (1938), p. 176-196; Benigni, *op. cit.*, p. 133-148; Hietzinger, *op. cit.*, II, 2, p. 494-534; cf. și lucrările mai vechi Iui Petru Pipoș, *Istoria pedagogiei*, ed. 4, Arad, 1912; G. Sima, [O. Ghibu], *Școala românească din Transilvania și Ungaria*, București, 1915; Gr. Moisil, *O pagină din trecutul institutelor de învățământ din Năsăud*, în „Școala practică”, tom. III, nr. 11-12 (febr.-mart. 1885), p. 355-369.

⁴ *Școli triviale*: În aceste școli se învățau cel puțin 3 lucruri: scrisul, cetitul și socotitul. Acesta era sensul și scopul acestor școli în epoca respectivă.

⁵ AS, nr. 27 (1940), p. 362.

⁶ Circulara nr. 182, din 9 august 1835, în AS, nr. 17 (1933), p. 235-257.

⁷ *Istoria românilor din Dacia Superioară*, I, p. 235-236.

⁸ Virgil Șotropa și Nicolae Drăganu, *op. cit.*, p. 98.

⁹ *Ibidem*, p. 115-118.

¹⁰ *Ibidem*, passim, și celelalte lucrări citate la nota 3.

¹¹ *Ibidem*, p. 147-148.

¹² *Ibidem*, p. 147-148.

¹³ A se vedea scrisoarea lui Iordache Mălinescu către Barițiu, din 1844, la Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională 1834-1849*, București, 1967, p. 254.

¹⁴ Dr. Ioan Rațiu, *V. Fabian Bob*, Blaj, 1907; I. Moisil, *Vasile Bob Fabian*, în AS, nr. 21 (1937), p. 682-696; Nicolae Albu, *Istoria școlilor românești din Transilvania între 1800-1867*, p. 149, 157.

Situația parohiei greco-catolice Șanț în anul 1877

Alexandru DĂRĂBAN

Parcurgând Șematismul Eparhiei de Cluj-Gherla din 1947, parohia „Șanț I și II (Rodna Nouă), (Jud. Năsăud)” era „parohie veche, trecută la Sfânta Unire în 1700, organizată în 1773”, având biserica parohială „biserica de zid edificată între 1903-1906, renovată în 1924 și 1943, cu Hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, data la care este consemnată ultima vizitație canonică a Episcopului de atunci, actualul Fericit Iuliu Hossu, martir al Bisericii Catolice. În parohie funcționau Asociația Generală a Românilor Uniți Greco-Catolici (AGRU) cu 70 de membri și Reuniunea „Mariana” cu 130 de membri. Parohia mai deținea o biserică veche de zid, edificată în 1845, cu Hramul „Înălțării Domnului nostru Isus Hristos”, despre care se spune că era „avariată prin trecerea frontului”. De asemenea, în parohie funcționa o școală primară confesională. Distinge personalități ale Bisericii Greco-Catolice s-au născut și au viețuit aici, între acestea: Grigore Moisil (1814-1891), preot și om de cultură, vicar foraneu al Rodnei și protopop al Năsăudului, apărător al drepturilor naționale ale românilor, întemeietor și apoi director al Gimnaziului din Năsăud. Alt nume important legat de parohia Șanț este cel al preotului greco-catolic Pamfilu Grapini (1855-1949), păstor al acestei parohii vreme de 60 de ani, ctitor al vechii biserici parohiale ridicate pe o proprietate care i-a aparținut. Corespondent la numeroase publicații ale vremii, traducător al marilor clasici germani, militant pentru cauza națională a românilor, a consemnat într-un jurnal evenimentele importante ale timpului său – precum cel al Marii Uniri din 1918 – și este autor al unei vaste monografii a comunei Șanț. Același document menționează faptul că, în 1947, localitatea Șanț avea 2104 credincioși greco-catolici, 30 romano-catolici, 10 ortodocși, 3 reformați luterani, 42 creștini de alte confesiuni și 3 evrei.

În cele ce urmează vom prezenta o situație privind parohia mai sus amintită la anul 1877 după mărturia găsite în arhivele bistrițene. Acestea erau în format tipizat purtând numele de protocol, consemnare, tabel sumar și informațiuni.

Primul document la care ne referim este „Protocolul vizitațiunii protopopești a parohiilor și filiilor din Vicariatul Rodnei, Dieceza greco-catolică a Gherlei pe anul 1877”. Acest protocol, sub forma unui tabel, avea mai multe rubrici pe care le vom enumera, completând, totodată, și mențiunile la fiecare rubrică făcută de preotul paroh de atunci.

1. Când, în care zi s-a vizitat? – 9 iulie 1877.

2. Din ce materiale e făcută biserica? – din material solid (piatră).

3. În ce stare se află? – se află în stare bună.

4. Are toate aparamintele la serviciile divine? – are toate aparamintele.

5. În ce curățenie se țin toate acestea? – în curățenie curentă.

6. Are biserica avere nemișcătoare, prin cine și cum se administrează ea? – biserica nu are grădină sau să vândă prin curatoria bisericii.

7. Care sunt izvoarele venitului bisericesc? – cam 35 florini pe an.

8. Cum se manipulează averea bisericii, bine sau rău? – averea bisericii se manevrează bine.

9. Are biserica datorii pasive, prin cine și pentru ce s-au făcut? – datorii pasive nu are.

10. În ce stare se află casa parohială, superedificatele, gardurile din jurul ei, nu se strică acestea și de se strică, cine e cauza? – casă parohială nu este.

11. În ce stare se află casa cantorială și superedificatele ei, cum și prin cine se susțin, nu se strică și de se strică, cine e cauza? – casă cantorială nu este.

12. Sunt pământuri preoțești, câte iugăre cadastrale? – pământuri preoțești sunt 48 iugăre, 14.680 orgii cadastrale.

13. Sunt pământuri cantorale, câte iugăre cadastrale sau orgii pătrate? – pământ cantoral nu este.

14. Cultivă-se bine pământurile preoțești și cantorale? – pământurile preoțești se cultivă bine.

15. Nu se strică acelea în ceva mod spre dauna parohiei și a următorilor? – nu se strică în niciun mod.

16. Îngrașă-le cu fîmă, pune pomi pe ele, mejdiile nu se strică? – se îngrașă după posibilitate, mejdiile sunt statice.

17. Cum sunt scrise protocoalele matriculare, protocoalele celelalte oficiale? Dinariile rațiunilor bisericești și manualele stipendiilor Sfintei Liturghii? – protocoalele matriculare, protocoalele oficiale, rațiunile bunurilor sunt scrise corect și frumos.

18. Revăzut protopopul protocoale oficiale și subscriu-le-a? – protopopul a revăzut și subscrierea protocoalelor oficiale.

19. Este inventar despre biserică și averea bisericii, despre casele, superedificatele, pământurile intra și extravilane preoțești și cantorale? – inventar este pentru averea bisericii.

20. Prin cine s-a autentificat? – s-a autentificat prin domnul fost vicar Macedon Pop.

21. Află-se toate pozițiunile inventarului și în ce stare se află? – toate pozițiile de inventar se află în stare bună.

22. Ce aplecare are poporul spre Religie? – poporul are bună aplecare spre Religie.

23. Ținu-se Duminicile, sărbătorile și ajunurile? – duminicile și sărbătorile se țin.

24. Mărturisescu-se și cuminică-se pe la Sfintele Sărbători, Paști? – se spovedesc și cuminecă.

25. Oare nu sunt ceva abuzuri sau imoralități în popor, află-se înjurători, furi, curvari, concubinate, aceste rele năzuindu-se preotul a le dezrădăcina și cu ce rezultat? – rare abateri de imoralitate, nu se află în popor înjurături funcționărești, concubinate, foarte

puțin cazuri de care să aflu aceste re-le, a unora care au primit dezlegare ca celelalte bune.

26. Este casă școlară și alte edificii la ea? Câți prunci și fete umblă la școală? – casă școlară este, punerea încă a pietrei și numai dată precizarea care umblă la administrația Sfintei Episcopii.

Alt imprimat tipizat este „Tabela sumară care arată starea Parohiei Rodna Nouă în protopopiatul Vicariatul Rodnei, Dieceza greco-catolică a Gherlei pe anul 1877”. Din tabel aflăm numele preotului, Ilariu Filipoi, specificându-se următoarele puncte:

1. Depărtarea filiei de la parohia matre calculată după kilometri: nu este cazul.

2. Cu finea anului trecut a fost numărul sufletelor: 1.092.

3. Născuți în acest: 47.

4. De aiurea veniți: nu este cazul.

5. Morți: 26.

6. Aiurea duși: nu este cazul.

7. Perechile cununaților: 6.

8. Numărul sufletelor cu capătul anului 1877: 1.113.

9. Din aceștia spre mărturisire: abili: 580; neabili: 533.

10. Numărul acelor care nu s-au mărturisit la Paștele trecute: nu a fost cazul.

11. Numărul junimii obligată a umbla școală:

- de la 6 până la 12 ani inclusiv: 155.

- numărul de la 12 ani până la 15 ani inclusiv: 59.

12. Din aceștia au umblat la:

- școala elementară: 30 feciori și 90 fete.

- la școala repetițională: 18 feciori și 19 fete.

13. Cine este catihetul? – preotul.

14. Numărul școlilor gimnaziale la care au umblat la clasele gimnaziale înainte: 3.

15. În anul acesta s-au împărțit întâi: 5 feciori și 4 fete.

16. De la îndatinat a refuzat sau s-au reîntors: nu a fost cazul.

17. Pentru criminalitate au devenit în prinsoare: nu a fost cazul.

18. În o sumă se numără aici locuitori: 174 coloni sau proprietari, 14 zilieri cu casă și 39 zilieri fără casă.

19. Observațiile preotului: nu sunt.

20. Observațiile protopopului: nu sunt.

Urmează apoi „Informațiunea despre statutul, viața și moralitatea canto-

roului din Parohia Rodna Nouă în Protopopiatul Vicariatul Rodnei, Dieceza greco-catolică a Gherlei pe anul 1877”, numele cantorului fiind Luca Olariu.

1. De câți ani e născut? De câți ani e cantor? – de 62 de ani bătută, de 27 ani e cantor.

2. Este însurat, vădov sau holtei? – însurat.

3. Dacă e însurat, în ce armonie trăiește cu muierea sa, bună sau rea? – harnic și serios cu muierea sa; bun cu muierea.

4. Are prunci, câți și cum se cresc aceia? – are 1 fecior căsătorit, l-a crescut bine.

5. Comportare morală are bună, rea sau incorrigibilă? – purtarea lui morală e bună.

6. Ce însușiri sau defecte trupești are în vedere, în auz sau la toate? – până acum are însușiri bune, vede, aude și cântă bine.

7. Ce știință are în tipic și în cântările bisericești? – în tipic și cântările bisericești are știința recerută.

8. Ce diligență are în umblarea la biserică și în servirea funcțiunilor sacre? – are bună diligență.

9. Cum se poartă față cu preotul și față cu poporeni? – se poartă cuviincios.

10. Este casă cantorială, în ce stadiu este fundația, intră și extravilanul? – nu este.

11. Câtă subvențiune sau lepticale are de la poporeni? – afară de stola statorită, la alte colete sau cu lepticale nu are de la popor.

12. Observațiile preotului: nu sunt.

13. Observațiile protopopului: nu sunt.

Ultima situație întocmită tipizat a fost „Consemnarea prin religieune mestecate existente în parohia Rodna Nouă din Protopopiatul Vicariatul Rodnei, Dieceza greco-catolică a Gherlei în anul 1877”, care are următoarele rubrici:

- numele și conumele căsătoriților prin religieune mestecate;

- religieuna acestora;

- anul în care s-au cununat;

- statutul sau profesiunea acestora;

- numele pruncilor de ambele sexe născuți din această căsătorie;

- anii vieții acestora (când s-au născut);

- creșterea în religieuna greco-catolică, de nu, care e aceasta?

- observațiile preotului;

- observațiile protopopului.

1. Ignat Axinie și Palagica Buzul; mirele – greco-catolic, mireasa – greco-orientală; anul cununiei 1872, zilieri; Iftinie – fiu, Solomnia (?) – fiică și Nastasia – fiică; este trecut anul nașterii în dreptul Nastasiei, 1877; se cresc în religieuna greco-catolică.

2. Grigore Polec și Todora Domide; mirele – greco-oriental, mireasa – greco-catolică; anul cununiei 1872, zilieri; Maria (1873), Maria (1874?), Nistor (1878); nu este specificată religieuna de creștere.

3. Ioan Timiș și Todora Gâța; mirele – greco-catolic și mireasa – greco-răsăriteană; anul cununiei 1872, zilieri; fără copii.

4. Vartolomei Natarâșiu și Parasca Colța; mirele – greco-catolic și mireasa – greco-răsăriteană; anul cununiei 1872, economi; Melintia (1873) și George (1874); nu este specificată religieuna de creștere.

5. Istrate Arman și Ana Ciocanu (?); mirele – greco-catolic, mireasa – greco-răsăriteană; anul cununiei 1872, zilieri; Emanuel (1873) și Vasile (1874); nu este specificată religieuna de creștere.

6. Mihai Buzul și Todosia Mihaiu; mirele – greco-oriental, mireasa – greco-catolică; anul cununiei 1872, zilieri; fără copii.

7. Maței Cotul de 43 ani și Marina Cișca; s-au cununat în 1863 și s-au despărțit în 1872.

8. Ferdinand Stenzel de ritul latin și Angilina Popârțac de rit oriental; anul cununiei 1872, zilieri; Magdalena (1876); se crește în religieuna de ritul oriental.

Găsind aceste mărturii arhivistice, sper că ele vor stârni curiozitatea celor din actuala comună Șanț, văzând situația parohiei greco-catolice la anul 1877, toate documentele enumerate mai sus purtând semnătura preotul local Ilariu Filipoi.

Note:

1. <https://bisericaromanaunita.ro/anunt-se-scrie-istorie-in-localitatea-sant-prin-sfintirea-noii-biserici-greco-catolice/> accesat 20.11.2023.

2. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANB-N), fond Parohia ortodoxă română Șanț, dosar nr. V (1857-1899), f. 64.

3. Ibidem, f. 60.

4. Ibidem, f. 59.

5. Ibidem, f. 63.

Scrisoarea de aderență față de Memorand

Alexandru DĂRĂBAN

Memorandumul a răscolit și a radicalizat conștiințe, a cristalizat atitudini, a demonstrat unitatea și voința românilor în lupta contra dualismului austro-ungar, arătând, în același timp, limitele gândirii politice a conducătorilor Partidului Național Român, în ceea ce privește formele și mijloacele pe care înțelegeau să le utilizeze în această luptă.

Articolul prezent încearcă să aducă o modestă contribuție la cunoașterea unor aspecte mai puțin cercetate până acum, privind atitudinea maselor față de Memorandum, în cazul de față a foștilor grăniceri din unele comune de pe Valea Someșului Mare și Valea Ilvei, exprimată într-o scrisoare de „aderență”, reacția românilor someșeni și ilveni față de măsurile luate de autorități contra memorandiștilor și aderenților lor, ilustrate în paginile ziarului „Tribuna” din Sibiu în anul 1892. Totodată, și-au manifestat dezacordul față de reacția celor de la „Gazeta Transilvaniei” și de la „Telegraful Român” considerându-le ca o „neagră trădare națională”.

În cele ce urmează vom prezenta scrisoarea de aderență, trimisă „Tribunei” de la Sibiu, semnată de urmași ai foștilor grăniceri din comunele Rodna Veche, Rodna Nouă, Ilva Mare, Măgura, Poiana (Sân-Iosif), Leșu, Ilva Mică și Maieru.

De la poalele Inelui în 1892 *Prea onoratului Comitet Central al Partidului Național Român* *Românii grăniceri de la Izvoarele Someșului Mare*

Exprimăm încredere deplină comitetului actual al Partidului Național Român, aprobăm întru toate activitatea lui dezvoltată cu multă abnegație și tărie spre binele nostru, al poporului, precum și modul de procedare, pentru ca suferințele noastre prin un Memorand, care să le cuprindă pe toate, să fie cunoscute la Înaltul Tron.

Condamnăm din adâncul inimii ținuta nedemnă și echivocă a unor organe, considerate de până acuma servind nouă, iar purtarea „Telegrafului Român” o timbrăm de o neagră trădare națională, demnă de aseclii lui Iuda.

Înfierăm după adevărata lor vrednicie barbarismul și vandalismul de la Turda, Șimleu și Arad, fără pereche în analele popoarelor ce fac pretenție la oarecare titlu de cultură și civilizație; și în fine:

Exprimăm profundele regrete ilustrului dr. Rațiu și bravei familii, precum și celorlalți martiri ai sfintei noastre cauze pentru suferințele îndurate de la preținșii civilizatori ai Orientului și dușmanii seculari ai neamului nostru.

Noi îl asigurăm pe bravul și demnul nostru președinte și conducător despre încrederea, stima și iubirea noastră, suferințele lui sunt ale noastre. Primește deci, Ilustre Domnule, felicitările noastre pentru curajul cu care le-ai întâmpinat și pentru tactul înțelept cu care te-ai arătat superior agresorilor tăi.

Din Rodna Veche:

Gherasim Domide – preot greco-catolic, Lazar Ureche, Toma Domide, Nicolae Folfă, Anchidim Scripeți, L. Anca, Tănase Sângeorzan, Ioachim Cozonac, Ștefan Grapini, Maxim Boldiș, Demian Lipan, Larion Pioraș, Viski Iosif, Ioan Luciu, Ilie Flamă, Gavrilă Boldiș, Ștefan S. Moroșan – învățător greco-catolic, P. Scripeț, I. Flania, Florian Porcius și familia, Ioan Părtinean, Dănilă Guria, Iacob Domide, Vasile Boldiș, A. Anca, Grigore Anca, Iacob Sângeorzan, Larion Bindiu, G. Cărdan, T. Burioară, Florian Porcius a lui Ilie, Samson Domide, Nicolae Gușa, Ștefan Cărdan.

Din Rodna Nouă: Ilarion Filipoiu – paroh greco-catolic, Pamfiliu Grapini – paroh greco-catolic, Leontin Pop, Cosma Cotul, Maxim Moisil, Valer Pop.

Din Ilva Mare: Ieronim Slăvoacă – preot greco-catolic, Ioan Tivadar – învățător greco-catolic, Ioan I. Constantin – învățător greco-catolic, Ioachim Mureșianu – proprietar.

Din Măgura: Zaharie Bulbuc – preot greco-catolic, Gavrilă Nust – proprietar, Pavel Hangea – învățător greco-catolic.

Din Poiana (Sân-Iosif): Ștefan Buzilă – preot greco-catolic, Emilian Persecă – proprietar, Dimitrie Candale – proprietar, P. Ursa – proprietar, Nichita Candale – proprietar, Ioan Candale – proprietar.

Din Leșu: Leon Coșbuc – preot greco-catolic, Samson Leonte – învățător greco-catolic, George Persecă – proprietar, Nichita Persecă – econom, Mihai Mălaiu – proprietar.

Din Ilva Mică: Simion Gaftone – proprietar, Mihăilă Vocian – proprietar, Gavrilă Nechiti – proprietar, Demian Nechiti – învățător greco-catolic.

Din Maieru: Basiliu Groze – paroh greco-catolic, Basiliu Tofan – învățător greco-catolic, Ioan Avram – proprietar, Cosma Bolfa, Anchidim Partene – proprietar, Demetriu Boșca – învățător greco-catolic.

⇒ **Note:**

1. Cornel Grad, *Memorandumul și Sălajul. Scrisori și telegrame de adeziune în Tribuna (1892-1894)*, în „Acta Musei Porolissensis - IV”, Zalău, 1980, p. 545.

2. „Gazeta Transilvaniei” a afirmat despre cei care au întocmit Memorandumul că sunt „câțiva avocați, preocupați din punctul lor de vedere strămt național, să voiască a disciplina la poporul român cu privire la patriotism”, considerând acel demers „nu numai absurd, ci și ridicol” și că era mai bine „să nu se amestece acolo unde nu le fierbe oala” (*Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul LV, 1892, nr. 147, p. 1).

3. Printre altele, cei de la „Telegraful Român” – oficiosul ortodox de la Sibiu, afirmau că „sub cuvântul «scop» pricepem împăciuirea sinceră cu elementul maghiar, cu care avem de a trăi în această patrie, în bine și în rău, pentru că noi, românii, din firea noastră, suntem oamenii păcii, care nu numai că nu năzuim la stăpînire a altor elemente dintre noi, dar nici să suferim în sânul nostru sânge străin, iar maghiarii și dacă vor nu ne pot mânca. Deci, oricât ne voim frământa, la urmă tot va trebui să se creeze raporturi amicale între aceste două elemente avizate de soartă la conviețuire și apărare reciprocă. Deși noi ținem că recăștigarea Transilvaniei «pe teren legal», cum pretinde punctul 1 al programei Partidului Național, este o utopie și, deși suntem convinși, că de această părere sunt toți românii competenți în această materie, dacă și nu au curajul a o spune pe față cum am spus și o spunem noi, totuși ținând cont de datorința comitetului central față cu mandații săi, nu-i facem nici o imputare că în cadrele memorandumului a cuprins și această chestiune ca gravamen național, pentru ea formează un punct și încă primul punct al programei celui partid, care i-a dat mandatul să facă memorandumul către coroană.” În concluzie, își exprimau „cu părere de rău trebuie să constatăm deci că comitetul central, în parte, și-a călcat mandatul primit de la conferință și, în textul memorandumului menit pentru Coroană și prin asta la factorii decidenți, a compromis cauza română de dragul unei demonstrații, la care asemenea n-a avut mandat” (*Telegraful Român*, Sibiu, Anul XL, 1892, nr. 76, p. 1-2).

4. În sensul de prieteni, asociați.

5. *Tribuna*, Sibiu, Anul IX, 1892, nr. 147, p. 586.

Declarația de protest a năsăudenilor privind abuzurile făcute de baronul Dezideriu Bánffy

Alexandru DĂRĂBAN

Climatul politic și administrativ de după 1848/1849 a determinat comunitățile din cadrul fostului regiment de graniță năsăudean să revină la tactica petiționarismului, orientat spre Viena, fiind modelul pe care se vor întemeia toate petițiile și declarațiile ulterioare care, aproape fără excepție, solicitau instituirea unei autonomii politico-naționale românești în Austria¹.

Odată cu venirea la conducerea comitatului a baronului Dezideriu Bánffy, acesta a instaurat un regim cu tendințe autoritare și o politică de maghiarizare promovată în dauna românilor².

Politica de maghiarizare a baronului Bánffy s-a tradus în preluarea de către acesta a atribuțiilor de comisar forestier silvanal pentru pădurile foștilor grăniceri, interzicerea utilizării acestora de către locuitorii Văii Bârgăului, precum și alocării de bani din exploatarea pădurilor pentru construcția sau repararea de biserici; aceste sume trebuiau vărsate în casieria comitatului. În ce privește rețeaua școlară, a dispus schimbarea caracterului acestora din cel de românești confesionale în școli fundamentale, care urmau să stea sub inspecția autorității de stat maghiare și nu a episcopiei de Gherla.

Ca reacție a acestor tendințe autoritare, la data de 6 aprilie 1889, s-a întocmit o declarație de protest împotriva măsurilor impuse de conducătorul comitatului, în special privind modificarea statutului de funcționare a fondurilor grănicerești, declarație publicată în „Gazeta Transilvaniei” din Brașov și „Tribuna” din Sibiu. Această formă de protest o redăm în rândurile ce urmează.

Averea și proprietatea grănicerilor năsăudeni, câștigată nu numai prin muncă, nu numai drept și prin lege, ci chiar cu sacrificiul vieții, avere și proprietate câștigată în schimbul sângelui vărsat în fața dușmanilor, în schimbul morții pentru patrie, această avere și proprietate în loc de a fi considerată de guvern ca sfântă și în loc ca el să o protejeze și s-o apere în contra încercărilor comuniste de distrugere, el însuși o dă pradă acestor încercări, așa că această avere e amenințată de comunism prin uneltirile celor de la putere și ale fișpanului Bánffy.

Statutul cel nou făurit de neîmpăcatul dușman al românilor, de fișpanul nenorocitului de comitat Bistrița-Năsăud, introduce principii comuniste cu privire la averea privaților și a corporațiilor. Căci ce altceva e decât nu comunism, când fără proces, fără judecată, fără sentință judecătorească se ia averea privată a unor cetățeni și se dă altora care n-au avut-o și n-au contribuit la ea nici măcar cu un ban frânt, necum să-și expună viața gloanțelor și baionetelor dușmanilor monarhiei.

Prin noul statut se despoaie grănicerii năsăudeni de averea și proprietatea lor, și aceasta se împarte ca avere comună între toate

adunăturile de prin Galiția, Bucovina, Rusia și România, așezați printre grăniceri și ocrotiți de socialistul și comunistul Bánffy-pașa.

În fața acestui act, care în alte state ar fi supus celei mai aspre pedepse, săvârșit de un înalt funcționar al guvernului, puteau oare românii năsăudeni să nu protesteze cu toată tăria?

Este o mângâiere pentru orice român bine-simțitor că s-a și aflat un număr însemnat de membri, aleși după noul statut socialist-comunist al lui Bánffy, care în frunte cu d-l avocat Lica au protestat în contra uneltirilor guvernului unguresc.

Din acest protest ce-l publicăm se va convinge orișicine despre criminalitatea actului săvârșit de fișpanul comitatului Bistrița-Năsăud sub oblăduirea guvernului³.

Ilustrissime Domnule comite suprem și comisar regiu!

După ce am aflat cuprinsul statutului care s-a impus prin înaltul regim pentru administrarea fondurilor grănicerești scolastice centrale și de stipendii și pe care, după cum ni se referă, și Maiestatea Sa Împăratul, l și Regele Apostolic s-a îndurat prea grațios a-l aproba, subscrișii ca membri aleși pe baza acestui statut în comitetul de administrare a fondurilor, venim cu tot respectul a da următoarea

Declarare:

Mai întâi exprimăm mulțumire pentru încrederea pusă în noi, acelor reprezentanțe comunale, care au binevoit a ne alege ca membri în comitet.

Regretăm însă că, din motivele mai jos evidente, pe lângă cea mai mare bunăvoință, nu putem primi această alegere, deci dară nu putem nici participa la ședințele și consultările comitetului, pentru că:

1. Orișice înțeles sau explicare s-a dat și s-ar da prin înaltul regim și organele sale clausului⁴ din Buda la 10 aprilie 1871 nr. 6806, prin care Maiestatea Sa Monarhul s-a îndurat prea grațios a aproba documentul fundațional din Năsăud la 18 august 1865, acea clausulă numai un înțeles poate să aibă și acela este cum că amintitul document este aprobat în întreg cuprinsul lui; astăzi sunt în viață destui foști grăniceri și descendenți de ai lor, care au conlucrat la compunerea acelu document donațional, care l-au scris și care cu pozitivitate știu că precautul, rarul și renumitul bărbat de stat, fericitul Baron Eötvös pe atunci ministru de culte și instrucțiune publică, însuși a propus Maiestății Sale aprobarea acestui document în întreg cuprinsul său, ce apoi a și urmat.

Subscrișii dar suntem – după modesta noastră părere – de fermă convingere că Maiestatea Sa Împăratul și Regele apostolic prin clausul din 10 aprilie 1871 s-a îndurat a aproba instrumentul fundațional din 18 august 1865 în întreg cuprinsul lui.

Acel document este fundamental fondurilor, prin acel document sunt instituite fondurile, acelea sunt literele fundaționale care cuprind în sine expresa voință a fondatorilor, expresa voință a foștilor grăniceri și determinațiunile acelu document nu este iertat să fie alterate și schimbate.

Este – după noi – neexactă acea părere a înaltului regim, evidentă în mai multe ordinațiuni⁵ ale înaltului minister de culte și instrucțiune publică, după care literele fundaționale mai sus amintite ar fi numai în principiu aprobate de Maiestate, iar întru celelalte părți s-ar putea schimba și altera; această explicare nu are loc din motivele că în clausele în chestiune nu se face nici o amintire despre vreun principiu din documentul de fundațiune, care nu s-ar aproba, nu se excipiază⁶ nici o parte a acelu document de la aprobare, nu se face nici o schimbare sau alterare și, dacă atare s-ar face sau s-ar fi făcut, atunci s-ar fi recerut și învoirea fondatorilor.

Necesitatea acestei păreri a înaltului regim este pe deplin probată și prin pertractările premerse aprobării numitului document, care pertractări au decurs între foștii grăniceri, ca fondatori de o parte, și între sustatul guvern transilvan și mai târziu între ministerul de culte, de altă parte, cu privire la instituirea fondurilor; ordinațiunile la nr. 15.694/1864, 20.135/1865, 23.648/1865 și toate celelalte acte aflătoare la acel con-volut sunt tot atâtea documente care probează pe deplin că principiile și determinațiunile instrumentului fundațional din 18 august 1865, mai întâi s-au statorit prin grănicerii fondatori și prin înaltul regim de atunci și numai după aceea s-au propus și așternut spre Prea Înaltă aprobare.

2. Clausul de aprobare conține în sine dispozițiunea ca fondatorii să-și instituie și statute în tenoarea⁷ cărora să se administreze averea numitelor fonduri.

Fondatorii au corespuns acestei înalte dispozițiuni, compunându-și și așternând spre aprobare statutul din 16-19 august 1877, acest statut prin emisul⁸ înaltului minister de culte și instrucțiune publică de sub nr. 17.389/1881 s-au retrimis pentru a îndeplini niște reîntregiri. Fondatorii, prin comitetul său, au îndeplinit acele reîntregiri făcând alte statute corespunzătoare amintitului emis ministerial, aceste statute poartă data din 24 octombrie 1885 și acestea asemenea au fost așternute spre înaltă aprobare.

Ca închiși ne vedem necesități a adăuga aici cum că ne-a venit la urechi regretabila știre – care din inimă am dori să fie neadevărată – cum că înaltul regim ar fi binevoit a informa pe Maiestatea Sa Împăratul și Regele apostolic că fondatorii grăniceri și, respectiv, comitetul fondurilor ales prin aceea, nu ar fi compus și nu ar voi a-și compune statute de administrare.

Statutele așternute prin fondatori corespund întru toate principiilor și voinței exprese a fondatorilor, evidentă în literele fundamentale aprobate de Maiestatea Sa, dar înaltul regim, prin emisul ministerial din 10 august 1886, nr. 31.507, nu află cu cale a așterne acest statut spre aprobare; remonstrațiunea⁹ fondatorilor contra acesteia încă nu s-a luat în considerație, ci înaltul regim a aflat cu cale a compune însuși un alt statut, care acuma se impune pentru administrarea fondatorilor.

3. Regretăm că – precum ne-am convins – dispozițiunile din acest statut, în principiu și în formă, nu se unesc cu determinațiunile documentului fundamental din 18 august 1865, ci, din contră, cea mai mare parte a acelor dispozițiuni sunt diametral opuse cu determinațiunile literelor fundamentale aprobate de Maiestatea Sa în întreg cuprinsul lor, așa încât velle-nolle¹⁰ suntem necesități a crede cum că acest statut, în mare parte, numai după nume este statut, pe când în faptă se face încercarea de a-l institui ca document de fundațiune și aceasta cu intenția de a paraliza determinațiunile literelor fundamentale din 18 august 1865 și de a face iluzorie expresă voință a fondatorilor, deci dară pentru a se scoate cu totul din validitate actele subscrise de fondatori, prin care s-a instituit corporațiunea fondurilor a acestui institut menit pentru cultura cetățenilor statului și instituit cu mari jertfe și cu mare abnegație de sine din partea populațiunii foste grănicere.

4. Spre ilustrarea și documentarea asertelor noastre din punctul precedent ne permitem, cu tot respectul, a trage o paralelă între dispozițiunile statutelor noi impuse și între determinațiunile documentului fundamental din 18 august 1865 subscris de fondatori și anume:

a) Prea Înaltul rescript din 21 ianuarie 1851 recunoaște că fondul, odinioară numit de montur, acum de stipendie, este exclusivă proprietate a foștilor grăniceri din regimentul al II-lea român de graniță, fiind acela instituit din averea lor privată; foștii grăniceri în dechiararea¹¹ din 13 martie 1851, dată cu ocazia desfacerii graniței, au donat și determinat acel fond pentru stipendii pe care să le tragă numai fiii și descendenții grănicerilor, care vor studia la institute mai înalte; această dechiarare s-a aprobat prin Prea Înaltul bilet de mână al Maiestății Sale din 27 august 1861 – și cu privire la fondul de stipendie în înțelesul acelei dechiarări sunt susceptibile și determinațiunile respective în literele fundamentale din 18 august 1865 – pe lângă toate acestea statutul nou impus dispune ca fondul acela să fie administrat – nu prin foștii grăniceri ca proprietari și fondatori, ci prin comunele actuale politice, membrii comitetului să fie aleși prin reprezentanțele comunale politice, dispune mai departe ca venitul din acest fond să-l tragă nu numai grănicerii, respectiv fiii și descendenții lor, ci toate viniturile¹² de prin Galiția, Rusia, România, Boemia etc., care s-au așezat în comunele grănicere de la desfacerea graniței încoace.

b) Literele fundamentale din 18 august 1865 aprobate – după cum s-a demonstrat mai sus – de Maiestatea Sa în întreg cuprinsul lor, dispun aparte ca școlile și institutele de învățământ și cultură ce se vor întreține din fondul central să fie institute confesionale; pe când statutul impus, nu numai că nu voiește a ști de aceasta, dar chiar numele de atare, uzat de altmintrelea până acum nici că-l suferă, dând amintitelor institute numirea, nemaipracticată până aici, de „Institute fundamentale”.

c) Amintitul document fundamental dispune aparte ca venitele nu numai ale fondului de stipendie, ci și ale celui central, în special încât privesc beneficiile convictului¹³, să le tragă numai foștii grăniceri, fiii și descendenții acelor; pe când statutul impus dispune, ca afară de cei îndreptățiți, să aibă parte la fonduri toți străinii și veneticii care s-au așezat prin comunele foste grănicere de la desfacerea graniței încoace.

d) Literele fundamentale aprobate de Maiestate dispun aparte ca averea fondurilor să se administreze prin un comitet ales de foștii grăniceri, iar Înaltul regim, de o parte, și Veneratul Ordinariat greco-catolic din Gherla, de altă parte, să exercite numai suprainspecțiunea acestei administrări; pe când în tenoarea statului, nouă impusă, acest comitet este compus din membri aleși prin reprezentanții comunelor politice sub conducerea și influența funcționarilor administrativi și din membri denumiți de-a dreptul prin Înaltul regim – deci dară Înaltul regim, în tenoarea acestui statut, prin denumirea acestor membri nu se mărginește numai la suprainspecțiunea, ci se amestecă de-a dreptul în administrare. Mai departe, alegerea președintelui comitetului se face în statut dependent de la aprobarea regimului, cu alte cuvinte pe președinte îl denumeste regimul, iar Ordinariatul episcopesc îi condece numai un vot în comisia administratoare, care concesiune de altmintrelea încă este o amestecare în administrarea fondurilor, pe când și acestui Ordinariat i se compete¹⁴ numai suprainspecțiunea.

e) În documentul fundamental există principialmente și eminentemente determinațiunea că fondurile școlare și de stipendii constituie o avere nedespărțibilă și neînstrăinabilă și că această avere este proprietatea fondatorilor grăniceri din cele 44 comune ce s-au ținut de regimentul al II-lea român de graniță, pe când prin statutul impus averea fondurilor se decretează de avere de comună a tuturor locuitorilor din comunele politice, fără reprivire la aceea că sunt aceia grăniceri sau nu și că tras-au aceia până acum din venitele acelui fond sau nu?

Această dispozițiune a statului creează un caz de precedență pentru introducerea unor principii comuniste cu privire la averea privaților sau a corporațiilor – căci prin un statut de administrare se ia, fără proces, fără sentință, fără judecată, averea privată a unei clase de cetățeni și se dă altora, care până acuma nici n-au avut-o, dar nici că o au pretins.

*5. Abstrăgând de la toate acestea orice concluzie se va aduce, prin comitet sau prin comisiune, ce se va alege prin acest comitet, în tenoarea statutului impus, fie acel conclus corespunzător statului sau nu, nu se poate executa înainte de a fi aprobat de Înaltul regim și, respectiv, de organele sale; în urma acestei dispozițiuni a statului, atât comitetul, cât și comisiunea aleasă prin el devin un *pictus masculus*¹⁵, drepturile și activitatea lor sunt reduse la nulă, iar Înaltul regim și organele sale, în special comitele suprem al comitatului Bistrița-Năsăud, dispun despre administrarea averii fondurilor după plac – administrarea acestei averi dară, în tenoarea chestionatului statut, este o continuare a comisariatului regiu de până acum sau o copie autentică a aceluia.*

Din cele expuse până aici se vede că prin un statut al cărui scop nu poate fi altul decât regularizarea administrării averii fondurilor prin el, în locul acestei regularizări s-a atacat dreptul de proprietate a fondatorilor, s-au clătinat din fundament determinațiunile documentului fundațional din 18 august 1865 subscris de fondatori și aprobat Prea Înalt de Maiestate și s-a alterat expresă voință a fondatorilor.

Deci dară: suntem departe de a ne împotrivi în genere dispozițiunilor Înaltului regim și cu atât mai puțin dispozițiunilor din statutul amintit, căruia, precum ni se referă, Maiestatea Sa asemenea s-a îndurat Prea grațios a-i da și la aceasta Prea Înalta aprobare, dar este în contra convingerii noastre ca față cu situația ce ni s-a creat, să ne facem înșine executorii atâtor dispozițiuni care, după cum am zis și probat mai sus, iau din mâna fondatorilor dreptul de administrare, iau averea lor proprie și o dau altora care nu au contribuit nimica la ea, răstoarnă principiile fundamentale ale documentului de donațiune și, în genere, lucră în contra expresiei voințe a fondatorilor.

Deci prin aceasta față de atari dispozițiuni, cu tot respectul ridicând protest, ne luăm voia a ne da cu atâta mai tare abzicerea noastră din comitet, cu cât, după modesta noastră părere, suntem și aleși de atari corporațiuni cărora, în tenoarea documentului fundațional din 18 august 1865, dreptul de alegere nu li se compete.

Ne rugăm dară, cu toată reverența, ca această dechiarare a noastră să se includă protocolului suscept de ședința de astăzi a comitetului și să se ia notiță oficială despre ea.

Năsăud, în 6 aprilie 1889.

Dănilă Lica – avocat, Gavrilă Manu – avocat, Atanasiu Ușieriu – proprietar, Elia Cincea – proprietar, Simion Monda – protoprezbiter greco-oriental, Basiliu Terente – proprietar, Chiril Deac – preot greco-catolic, Ieronim Slăvoacă – preot greco-catolic, Elia Posmoșianu – preot greco-catolic, Pamfilu Grapini – preot greco-catolic, Dănilă Șutu – proprietar, Istrate Suciu – proprietar¹⁶.

Note:

1. *Petiții din granița năsăudeană în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*, volum îngrijit de Mircea Gelu Buta și Adrian Onofreiu, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2012, p. 10.
2. Ibidem, p. 44.
3. *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul LII, 1889, nr. 72, p. 1.
4. De la clausus: categorie de persoane admise în număr limitat într-o funcție, într-un grad, conform unei legi, unei decizii a autorității.
5. Dispoziție a unei autorități, ordonanță.
6. Nu se face excepție.
7. Cuprins.
8. Decret.
9. Obiecție, imputare.
10. Vrând-nevrând.
11. Declararea.
12. Străini, venetici.
13. Internat.
14. A i se cuveni niște atribuții.
15. O figură masculină.
16. *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul LII, 1889, nr. 72, p. 1-2; *Tribuna*, Sibiu, Anul VI, 1889, nr. 71.p. 282 și nr. 72, p. 286.

Chiaburul, ca sursă a tuturor relelor, oglundit în presa comunistă a Regiunii Rodna

Alexandru DĂRĂBAN

Pe baza fenomenului de permanentă fărâmițare a micilor proprietăți de teren agricol și a crizei agriculturii din perioada războiului, liderii comuniști erau convinși că micile proprietăți agricole sunt inerent nerentabile, că sunt condamnate la înapoiere tehnologică și că nu se pot moderniza. De asemenea, ei considerau că soluția acestei probleme o constituie exploatarea agricolă pe suprafețe mari și că singura entitate capabilă să adune aceste proprietăți mari și să le administreze eficient este statul¹.

În perioada 1945-1949, Partidul Comunist, la nivel declarativ, susținea mica proprietate agricolă – așa cum arată broșurile electorale din anul 1945 –, deși rezoluția Partidului Muncitoresc Român (PMR) din februarie 1948 recomanda deja cooperarea ca mijloc de ameliorare a situației economice². În realitate, comuniștii erau adepții dogmei marxist-leniniste conform căreia mica proprietate generează capitalism zi de zi, ceas de ceas, spontan și în proporții de masă³.

În 1951, Ana Pauker concluziona că e și azi un mic capitalist în felul lui țărănul individual mic burghez⁴. Pentru a sparge solidaritatea socială din mediul rural, strategia inițială a comuniștilor a fost de a cuceri adeviziunea politică și susținerea țăranilor săraci, îndreptându-i împotriva celor mai înstăriți. În acest sens, pentru a compensa lipsa de alimente din orașe și necesitatea plății de despăgubiri de război Uniunii Sovietice, dar și pentru a ruina gospodăriile țărănești înstărite, a fost introdus sistemul cotelor. Prin acest sistem, țăranii erau obligați să predea statului o parte semnificativă din producția gospodăriilor lor. Dimensiunile acestui impozit în natură au variat. De multe ori, țăranii erau lăsați doar cu grâul de sămânță pentru anul următor, iar uneori nici cu acesta. Prin sistemul cotelor, multe gospodării agricole mari din zona rurală au fost duse la ruină, ceea ce a cauzat sărăcirea satelor românești în ansamblul lor (inclusiv a țăranilor săraci, pe care comuniștii îi sprijineau declarativ)⁵.

Procesul de colectivizare a început violent în martie 1949, cu decretul nr. 84/2 martie 1949, prin care se expropriau proprietățile mai mari de 50 ha. Decretul a intrat efectiv în vigoare chiar din noaptea următoare, fiind aplicat pe loc. Proprietarii au fost luați noaptea din casele lor și li s-a fixat, ilegal, domiciliu forțat în diverse localități. Proprietățile au fost confiscate în întregime, cu tot cu animale, mașini agricole și clădiri. Multe dintre cele câteva mii de foste locuințe ale proprietarilor au fost transformate în sedii de Gospodării Agricole de Stat (GAS-uri), Gospodării Agricole Colective (GAC-

uri), posturi de poliție⁶. Propaganda vremii a prezentat pe cei expropriați ca fiind moșieri, dar în realitate, în multe cazuri, era vorba de ferme mecanizate și modernizate⁷. În zilele imediat următoare, plenara CC al PMR a hotărât transformarea socialistă a agriculturii. Agricultorii a fost împărțiți în cinci categorii: țăranii fără pământ, țăranii săraci, țăranii mijlocași, țăranii înstăriți (etichetați drept *chiaburi*) și moșieri⁸.

Cum prima interacțiune a funcționarilor partidului cu țăranimea, cu ocazia colectării cotelor, nu i-a pus pe primii într-o lumină favorabilă în ochii celor din urmă, în multe locuri inclusiv țăranii săraci s-au solidarizat cu așa-numiții *chiaburi*, sprijinindu-i pe aceștia. Astfel, începutul colectivizării s-a caracterizat prin numeroase ezitări, uneori țăranii înstăriți fiind lăsați cu o mică proprietate, dar în unele cazuri chiar și țăranii mijlocași fiind deposedați de întregul avut. În unele momente, represiunea a fost deosebit de dură, dar alteori autoritățile au dat înapoi⁹.

În primele decenii ale comunismului românesc în Regiunea Rodna, pentru aplicarea schimbărilor și înnoirilor într-un nivel angajat, a fost apariția ziarului regional „Lupta Rodnei”, al cărui prim număr a apărut în data de 2 februarie 1951. Acest ziar a fost organul de presă al Comitetului regional al PMR Rodna și al Sfatului popular regional. Redacția și administrația au fost stabilite la Bistrița, orașul de reședință al regiunii. Tot în acest oraș era și tipografia unde se tipărea acest ziar¹⁰. Coordonatele ideologice și politice ale ziarului, ca ale întregii prese comuniste de acest gen, au fost trasate și subliniate în editorialul semnat de Mihuş Vasile, primul secretar al Comitetului de Partid Regional Rodna. În titlul ziarului intervine o schimbare, de la numărul 22 din 30 iunie 1951, numindu-se „Rodna Muncitoare”, fără a-și modifica nimic din conținut¹¹.

În primii ani după instaurarea regimului comunist, dușmanii poporului erau cei mai vrednici cetățeni ai satelor. Unii dintre ei, înfierăți chiar în presa vremii, apar în documentele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (CNSAS) în special ca și *chiaburi* sau *mici burghezi*. Circa 29.000 de români, printre care și câteva zeci de țărani din Țara Năsăudului, vor fi trimiși după 1952 în unități sau colonii de muncă. După informațiile de la CNSAS, dușmanii regimului erau internați în lagăre de muncă forțată în baza unor acte normative abuzive sau pe baza unor anchete și decizii ale Ministerului Afacerilor Interne.

În toate numerele apărute ale oficiosului PMR Rodna se găsesc mai multe articole care condamnă vigi-

lent pe chiaburi. În „Lupta Rodnei”, apoi în „Rodna Muncitoare”, cele mai multe articole amintesc de așa-zise *acte de sabotaj ale chiaburilor*.

În articolul „Nu prind crezare vorbele chiaburilor”, semnat de corespondentul Burza Gheorghe, se menționa că „în timp ce țărani muncitori din comuna Rebrîșoara dau cu drag la colectare, chiaburii caută prin toate mijloacele să saboteze. Lipitoarea de chiabur Doboca Macedon se plângea, la cine avea timp să-l asculte, că n-are bob de grâu, că n-are de unde da cota. Dar vorbele chiaburului n-au prins crezare. Țărani muncitori, îndrumați de partid, știu câte parale plătește vorba veninoasă a chiaburului. Cât de tâlhar este chiaburul s-a dovedit la controlul care i s-a făcut. Avea chiaburul grâu dosit în fân. Întreaga cantitate a fost confiscată, iar chiaburul înaintat justiției. Țărani muncitori din comună au demascat fapta mârșavă a chiaburului Doboca Macedon în fața comunei întregi”¹². Într-un alt articol, semnat de același corespondent, se făcea cunoscut condamnarea unui chiabur pentru sabotarea colectărilor. Era vorba despre „chiaburul Runcan Vicențiu din comuna Chintelnic, raionul Beclean, proprietar a peste 31 ha. pământ, care trebuia să dea la colectare 1.215 kg. porumb, 1.608 kg. fân și 381 kg. alte produse. Nepredându-și cotele, acest chiabur a fost demascat în fața țăranilor muncitori și trimis în judecată pentru sabotaj. El a fost condamnat la 6 luni închisoare și 20.000 lei amendă”¹³.

Corespondentul Pinteana Anchidim condamnă pe chiaburul Catarig Vasile din Năsăud că „a vrut slugă fără bani și că îi era gândul numai la ticăloșii. Acest chiabur a angajat acum vreo cinci luni un om de serviciu. Muncă cerea chiaburul din zori și până în noapte, dar salariul se cam codea să-i deie angajatului. Ba mai mult, chiaburul n-a făcut niciun contract de angajare pentru ca, astfel, să scape de plata impozitului pe salariu. Numai că această ticăloșie nu i-a mers chiaburului. Sindicatul Agricol din Năsăud i-a descoperit fapta mârșavă și l-a obligat pe chiabur să plătească impozitul majorat de 5 ori, iar salariatului să-i plătească 28.000 lei pentru timpul cât a muncit. Chiaburul a venit la sindicat milogindu-se să i se mai scadă din suma ce a fost stabilită s-o dea. Dar milogeala lui a fost degeaba. Să știe toți chiaburii că nu le merge cu ticăloșiile lor, că țărani muncitori educați de partid vor pune capăt pentru totdeauna fărădelegilor ticăloșilor de chiaburi”¹⁴. Tot același corespondent făcea cunoscut că în comuna Salva se sabotau însăși mârșăvii de primăvară de către chiaburi. Astfel, „chiaburul Nașcu Ion a căutat să-și vândă vitele și nici gând să iasă la arat și însăși mârșăvii. Dar nu numai atât. Acest ticălos de chiabur s-a dat și la o mârșăvie și mai mare. El a făcut o răsadniță numai de mârșăvie acoperind-o cu spini pentru ca să nu poată răsări și crește semințele. Numai că aceste mârșăvii au fost descoperite de țărani muncitori din comună, chiaburul fiind demascat în fața satului. Sfatul popular comunal l-a obligat pe chiabur să-și însăși mârșăvii pământul, iar pentru sabotaj i s-au întocmit acte de dare în judecată”¹⁵.

Unii chiaburi au fost demascați că au rămas acționari în conducerea cooperativelor. Un astfel de caz a fost dezbătut în 25 februarie 1951 la adunarea generală a cooperativei din comuna Rebra unde au luat parte 570

țărani muncitori. În această ședință, se făcea mențiunea că din „lipsă de vigilență a cooperativelor, mai rămăseră ca acționari chiaburii Pop Onisim, Vartolomei Ioan, Toader Saveta, Burdea Ștefan, Cărcu Raveca, Nedelea David și Suciuc Onisim care, din păcate, au trecut neobservați de țărani muncitori... Sub pretextul că sunt acționari, s-au strecurat în adunarea generală a cooperativei. Numai că de data aceasta li s-a înfundat chiaburii. Tovarășii Gavriloaie Ioan, Bacăș Ioan și încă vreo opt țărani săraci din comună, care în trecut au simțit jugul acestor chiaburi, i-au demascat în fața adunării generale, arătându-i pe fiecare în parte cu numele, precum și felul cum au exploatat în trecut, cum și-au făcut averi și mori de pe spatele țăranimii sărace și mijloace din comună. Pe măsură ce tovarășul Gavriloaie îi demasca împreună cu ceilalți țărani săraci, creștea tot mai mult mânia țăranilor muncitori din sală față de chiaburi, începând să strige și să fluiera plini de ură împotriva lipitorilor. Chiaburii, când au văzut ce întorsătură au luat lucrurile, au luat-o la sănătoasa, parte pe usă, iar unii care n-au încăput, au sărit pe ferestre, abia putând să scape cu ciolanele întregi. Odată cu fuga, le-a pierit și pofta de a se mai bate cu pumnii în piept că sunt acționari ai cooperativei”. Aceste fapte au fost trimise ziarului de corespondentul Coman Ioan¹⁶.

Au fost cazuri de condamnare a unor femei care au fost acuzate de sabotarea colectărilor. Este și cazul chiaburoaicei Pop Paulina – așa era denumită de corespondentul Donciu Simion – „din satul Tăure, raionul Beclean, proprietară a 38 ha. pământ care n-avea nici gând să-și predea cota. Ea se văicărea că n-are niciun bob de grâu sau de porumb. Țărani muncitori din sat cunoșteau ticăloșiile acestei chiaburoaice și au demascat-o în fața tuturor muncitorilor din sat. Pentru sabotarea planului de colectări, chiaburoaica Pop Paulina a fost dată în judecată unde și-a primit pedeapsa cuvenită, fiind condamnată la 6 luni închisoare și 40.000 lei amendă”¹⁷.

O altă femeie, chiaburoaica Gliga Paraschiva din satul Buduș, comuna Budacul de Jos, era acuzată că nu vrea să secere. „Numai că țărani muncitori o cunoșteau pe această viperă care a sabotat și campania de colectări și însăși mârșăvii, pentru care fapt a fost dată în judecată. Încercarea chiaburoaicei de a sabota secerișul s-a izbit și de data acesta de vigilența țăranilor muncitori și a sfatului popular comunal, care a obligat-o să secere neîntârziat grâul. Ticăloșia chiaburoaicei a fost demascată și la gazeta cetățenească de către tovarășul Baba Ioan, salariat al sfatului popular comunal”¹⁸.

Manciu Maria, chiaburoaică din comuna Șinte-reag, proprietară a 11 ha., a unei mori și a unei batoze, s-a încărdășit cu chiaburul Suciuc Ioan uneltind cum să facă ca să se întârzie treieriișul. Acești „ticăloși, vepere de chiaburi”, au fost descoperiți, fiind trimiși în judecată¹⁹.

Corespondentul Harosa Nicolae a scris despre chiaburul Todoran Ioan din comuna Telciu că a fost demascat de țărani muncitori pentru că „în timpul secerișului ședea acasă lăsând holda de pe o suprafață destul de mare să se răscoacă pentru a avea pierderi de recoltă. În urma acestei reclamații i s-au întocmit acte de dare în judecată”²⁰.

Tot pentru acte de sabotaj, chiaburul „înraît” Luca Toader din satul Șoimuș, raionul Bistrița, a fost demascat de către țărani muncitori pentru ticăloșiile lui pentru că „nu și-a reparat la timp uneltele, n-a însămânțat o suprafață de 3,79 ha., nu și-a predat cota către Stat și acum chiaburul a refuzat să primească obligațiile de predare a cotelor. Vipera de chiabur a fost demascat în fața întregului sat ca un dușman înraît al țărăni muncitoare, care caută să saboteze campania de vară”. Pentru „fărădelegile lui” Comitetul Executiv al Sfatului Popular din comuna Șieu i-a întocmit acte de dare în judecată²¹. Despre Luca Toader mai relatează și corespondentul Turicea Gavrilă menționând că „ticălosul de chiabur s-a tot codit și n-a dat din cotele convenite... Numai că nu i-a mers chiaburului. Tovarășul Celean Larion, secretarul Sfatului popular, l-a demascat în fața întregului sat”²².

Tot în perioada desfășurării campaniei de vară chiaburii erau acuzați „de tot felul de mârșăvii și că manifestau o ură turbată împotriva poporului muncitor”. Erau dați exemple Tămaș Anton din Bistrița, Pușcaș Victoria din satul Tăure, Lang Vili din satul Târpiu, care au fost acuzați că și-au stricat intenționat batozele pentru a nu fi întrebuințate la treieris, fiind trimiși în judecată²³.

Pentru a scăpa de cotele mari, unii țărani au încercat a-și declara suprafețe mai mici de pământ atunci când s-a făcut recensământul în anul 1948. Printre cei care au făcut acest lucru s-a numărat și Burduhos Leon din comuna Rebrîșoara. Acest fapt va fi interpretat ca un act de ticăloșie de către tovarășul Catarig Ștefan, secretar al organizației de bază, demascându-l în fața întregii comune. Comitetul Executiv al Sfatului popular comunal a încheiat acte de dare în judecată a chiaburului, pentru a primi pedeapsa convenită²⁴.

Uneori, era acuzată și lipsa de vigilență a Comitetelor executive locale, așa spre exemplu cel din comuna Bidiu, unde chiaburul Părăscan Ion din satul aparținător, Enciu, nu și-a declarat întreaga suprafață de grâu însămânțată. Acesta i-a declarat agentului agricol Păltinean Ioan că a însămânțat numai două hectare, el având 5 ha., fiindu-i aduse acuze agentului agricol că n-a verificat acest lucru. El a fost demascat în fața întregului sat de către țărani muncitori Colaci Traian. Datorită acestui fapt a fost obligat să mai predea încă 5241 kg. de grâu²⁵.

Cei care se sustrăgeau sau nu predau cotele erau considerați dușmani de moarte ai regimului de democrație populară, un asemenea exemplu fiind chiaburul Godel Lazar din comuna Jelna, proprietar a 13,81 ha. pământ și două case, care nu avea de gând să predea cota de 1401 kg. porumb și 48 kg. floarea soarelui spunând că n-are niciun grâu. Chiaburul a fost demascat în fața organelor de stat de către țărani muncitori Martin Dionisie și Lupescu Timoftei, fiind trimis în judecată unde a fost condamnat la două luni închisoare, 20.000 lei amendă și 173.900 lei reprezentând valoarea produselor pe care trebuia să le predea²⁶.

„Un dușman înverșunat al țărănilor muncitori” – menționa corespondentul Borșa Ioan – „era și ticălosul de chiabur Szekely Martin, din comuna Nușeni, care în nenumărate rânduri a sabotat planul de colectări. Vipera

de chiabur văzând că țărani muncitori își predau cu drag cotele de lapte către stat, a pus la cale o nouă ticăloșie. Ascunzându-și separatorul de ales smântână și unt sub podelele casei, țărani muncitori erau nevoiți a parcurge o distanță de peste 10 km. cu cota de lapte pentru prelucrare. Pentru fapta lui mârșăvă, Comitetul executiv al Sfatului popular i-a adresat acte de dare în judecată pentru a-și primi pedeapsa convenită”²⁷.

V. Nichita relatează despre „chiaburul ticălos Buta Vasile a lui Grigore din Șieu-Măgheruș că, în timp ce-și cântărea cota de 1556 kg. de porumb la baza de recepție din Bistrița, a dosit un sac plin de porumb din cota statului cu intenția să-l ducă acasă. Dar paznicul Hanghel Ioan, vigilent față de uneltirile dușmanului de clasă, a demascat mârșăvia chiaburului”²⁸. Despre un alt dușman înverșunat al poporului din comuna Ilva Mică relatează Saicu Petru. Era vorba despre „vipera și lipitoarea de chiabur Prangate Mihail care având pământ în afara comunei a dosit snopi de grâu, orz și ovăz pentru a nu-i duce la batoză. A fost descoperit de tovarășul Moraru Nicolae, colector, în timp ce bătea snopii în ascuns, după care l-a demascat în fața satului”²⁹.

Erau urmăriți și cei care lucrau la bazele de recepție unde se depozitau produsele agricole, precum și cei care verificau și reparau cântarele. Astfel, reparatorul Gross Gustav a fost reclamat de magazionerul Hersch Izidor că ar fi furat o piesă, fiind demascat ca un sabotor al campaniei de colectări³⁰.

Continuăm exemplele de așa-zisele acte de sabotaj care s-au lăsat cu darea în judecată și condamnarea celor în cauză. Este cazul lui Gălici Ioan din Telciu proprietar a 6,9 ha. pământ, două vaci, cal, porci, moară țărănească, joagăr de tăiat scânduri, căruia i s-au întocmit acte de trimitere în judecată fiind condamnat la un an închisoare și confiscarea a peste 2.200 kg. cereale³¹.

Au mai existat alți chiaburi, din alte sate, care au fost acuzați că nu și-au predat cotele. Este cazul lui Țăr-mure Ioan, zis Americanul, din Căianul Mic, Seităuar Vasile din Beudiu, Balaș Vira din Bozieș, Mureșan Gheorghe din Nușeni³².

În această perioadă s-a înființat gospodăria colectivă Valea Ilvei din comuna Ilva Mare, raionul Năsăud, unde s-a observat că treburile nu mergeau prea bine. Organizația de bază, menționează corespondentul Mirică Aurel, a descoperit rădăcina de unde pornea răul. A avut loc convocarea unei adunări generale în care s-a arătat colectivștilor și, mai apoi, satului întreg că „lupii de chiaburi Oul Pavel și Maxim Pamfil, sub masca mie-lușeilor blânzi, s-au furișat ca membri în gospodăria lor colectivă sabotând bunul mers al gospodăriei”³³. În cadrul acestei adunări generale s-a dat în vileag că „Oul Pavel, chiaburul, a avut 86 ha. pământ pe care le-a adunat pe timpul când a fost primar și căpitan de arcași legionari³⁴, iar prietenul său, Maxim Pamfil, era proprietar de batoză, a fost geambaș de vite (speculant)³⁵ și că în timpul secetei vindea țărănilor cu bani grei făina mucegăită din rămășițele de la batoză, au hotărât excluderea acestor ticăloși de chiaburi din gospodărie”³⁶.

Alt caz de alungare din G.A.C. a fost și acela a „chiaburilor și cozilor de topor” Szilagyi Mihai, Szilagyi Alexandru, Hener Feri, Zăgrean Ioan, Ciorvași Avram și Ciorba Ioan din comuna Jimbor care au fost

excluși din rândul membrilor, deoarece tot timpul au sabotat munca și au lansat fel de fel de zvonuri mincinoase. Purtătorul de cuvânt privind demascarea celor menționați a fost colectivistul Palfy Alexandru³⁷. De asemenea excluderi au avut parte și chiaburii Mureșan Teodor, Andrași Alexandru și Suket T. Andrei din comuna Uriu, după cum menționa corespondentul Ivan Iulius³⁸.

Au fost cazuri în care gospodarii satului au recidivat în refuzul de a preda cotele. Este și cazul lui Suciul Ioan, din satul Târpiu, care a fost judecat într-un proces public ce avut loc în localul școlii. Ticălosul de chiabur a căutat să se ascundă pe la diferite rude ale lui, însă a fost demascat de Mărean Gavril. A fost condamnat la un an închisoare și la plata cheltuielilor de judecată, amintindu-le celor prezenți că a fost condamnat și cu un an înainte la o amendă de 20.000 lei, tot pentru asemenea fapte. Corespondentul Bodea Nicolae, prezent la acest proces, mai menționa că țăranul muncitor Lăpuște Dumitru, cu „cuvinte pline de ură”, a spus: „Ne-a exploatat chiaburul ani de-a rândul, iar acum, când să-și predea cotele, ticălosul a ascuns două care de porumb, unul de cartofi, 3.000 kg. fân, 700 kg. borceag, grâu, floarea soarelui și alte cereale, numai să nu predea cotele statului, dar i s-a înfundat”³⁹.

Pentru nepredarea cotelor au mai fost condamnați, de data aceasta cu închisoare corecțională, chiaburii Ceuca Ignat din Târpiu, Pop Onisim din Rebra, Pop Nicolae și Mureșan Sever din Telciu, Puica Gavrilă din Blăjenii de Jos, Crișan Ioan și Pop Andrei din Zagra, Simionca Vasile din Sebiș⁴⁰, precum și Vultur Zaharia din satul Șirioara⁴¹.

S-a trecut la pedepse și mai drastice, ajungându-se la pedepse de trei ani închisoare cum este cazul lui Todoran Emil din satul Feleac, raionul Beclean. Ne relatează acest fapt corespondentul Ivan Iulius spunând că „ticălosul de chiabur a dosit însemnate cantități de cereale... Se tot vâicărea vipera de chiabur, la cei care aveau timp să-l asculte, că nu i s-a făcut grâul, că nu are de unde da cota, nici măcar un bob de grâu sau de porumb”⁴². A mai fost amendat cu 50.000 de lei, precum și la plata cheltuielilor de judecată⁴³. Mai menționa corespondentul că țăranul sărac Roman Ioan a demascat cu tărie toate tâlhăriile chiaburului. Acest țăran spunea că „de multe ori ieșea plângând din ograda chiaburului împreună cu cei trei servitori pe care îi mai avea pentru că nu le plătea simbria”⁴⁴.

Un alt chiabur judecat în fața obștii a fost Jucan Vasile din satul Șirioara, comuna Chiraleș, raionul Beclean, care a refuzat să le prezinte batoza organelor locale de partid. Aceștia au intrat în curtea lui, la care acesta a ripostat, lovindu-i pe cei ce au îndrăznit să-i calce proprietatea. În fruntea organelor de control au fost Solanghi Ștefan, președintele Sfatului popular raional Beclean, împreună cu Bodea Nicolae, fiind de fapt cei care l-au trimis în fața justiției. Jucan Vasile a fost condamnat la doi ani de închisoare și la plata unor despăgubiri. Au fost de acord cu această decizie unii țărani săraci care au luat cuvântul, condemnându-l pentru ticăloșiile lui. Printre aceștia s-au numărat Moldovan Grigore din Șieu-Odorhei, Ucsan Grigore din Șirioara și Ciuta Aron din Chiraleș⁴⁵. Corespondenții oficiosului

local de partid transmiteau știri și despre însămânțările de toamnă atunci când „ticăloșii de chiaburi” căutau pe orice cale să saboteze planul însămânțărilor. Grecu Ioan, un alt corespondent credincios partidului, reclama pe „chiaburii Cătană Aurel, Lucescu Toader, Călugăr Ioan, Griga Paraschiva și Șirlincan Maria din Budacul de Jos ca dușmani înrăiți ai poporului muncitor. Viperele de chiaburi au fost demascate de tovarășul Popovici Iuliu în fața satului ca sabotori”⁴⁶.

Pentru a scăpa de darea cotelor mai mulți dintre țăranii din comuna Chiuza, dintre cei etichetați ca și chiaburi, s-au strecurat în rândurile țăranilor mijlocași. După cum menționa corespondentul Rusu Teodor, „acești dușmani ai poporului au fost trecuți în categoria chiaburilor aplicându-li-se cu strictete măsurile de îngrijire prevăzute de legile statului pentru dușmanii operei de construire a socialismului”⁴⁷. Aceștia erau ticăloșii Sabadăș Ioan, Căinari Vasile, Bingea Ioan zis Bindeanu, Moldovan Iacob, Bindea Ioan zis Misarășu și Plăian Ioan, care și-au agonisit batoze, cazane de fierț țuică, măcelării, pământ etc. din jefuirea țăranilor muncitori”⁴⁸.

Într-unul dintre ultimele apariții ale oficiosului regional al partidului, atâta timp cât a existat Regiunea Rodna, a fost semnalat articolul semnat de A. Lupu și G. Burza, „Nicio îngăduință față de cei ce acoperă sau ocrotesc pe chiaburi”⁴⁹, în care se menționa că țara noastră era condusă de PMR și cu sprijinul frățesc al Uniunii Sovietice. „Mărețta construcție socialistă se ridică în condițiile ascuțirii luptei de clasă împotriva uneltirilor criminale ale foștilor exploatatori și ale chiaburilor care născocesc fel și fel de metode mârșave...”⁵⁰.

Era dată ca pildă comuna Chiraleș, unde a fost angajat ca referent fostul legionar Otviș Dezideriu din satul Țigău, iar colectorul satului era unealta lui, Matei Alexandru. Tot ca mijlocăș era socotit și Soci Carol din Țigău care a fost timp de 24 ani primar. Era acuzat că în această perioadă a jefuit țăranii muncitori înjghebându-și o avere de 13 ha. pământ. Un alt chiabur camuflat în rândurile mijlocașilor a fost Morar Ioan a lui Iacob care a sabotat încontinuu planul de colectări. Tot din rândurile chiaburilor s-au strecurat în rândurile mijlocașilor Soci Laurențiu zis Frunză, Pop Iosif, Soci Iosif zis Senior, Hari Ferent, Ferent Alexandru, Borcaru Timoftei, Bodani Ecaterina, Sabo Francisc, Suciul Ioan și alți ticăloși foști proprietari. După constatarea acestui fapt s-a trecut de îndată la curățirea de elementele dușmănoase trecându-se la o muncă temeinică de aplicare cu sfințenie(!) a liniei partidului în problemele luptei de clasă⁵¹.

Toate aceste fapte se petceau în lumina raportului prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la ședința plenară a PMR din 3-5 martie 1949 în care se preciza că: politica noastră față de țăranimea trebuie deci să fie clară, ne sprijinim pe țăranimea săracă, strângem alianța cu țăranimea mijlocașă și să ducem o luptă neîntreruptă împotriva chiaburilor⁵².

Lupta împotriva chiaburimii va continua cu înființarea coloniilor de muncă prevăzută în art. 1 al HCM nr. 1554 din 22 august 1952. Noul act normativ preciza și categoriile de persoane care erau pasibile de internare în coloniile de muncă, printre aceștia numărându-se și chiaburii care sabotează măsurile luate de guvern⁵³.

Mulți dintre cei enumerați mai sus vor fi internați în aceste lagăre de muncă, fiind acuzați că au fost împotriva creării de GAC-uri și pentru nepredarea cotelor agricole. Urmare acestui fapt o parte dintre ei nu se vor mai întoarce niciodată acasă, găsindu-și sfârșitul în aceste lagăre sau colonii de muncă.

Note:

1. Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România (C.P.A.D.C.R., de acum încolo), *Raport Final*, Editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile, București, Editura Humanitas, 2007, p. 239.
2. Victor Frunză, *Istoria Stalinismului în România*, București, Editura Humanitas, 1990, p. 43, citat în *Raportul Final*, p. 240.
3. C.P.A.D.C.R., *Raport Final*, ..., p. 241.
4. *Ibidem*, p. 242.
5. *Ibidem*, pp. 241-242
6. Ghiță Ionescu, *Comunismul în România* (traducere de Ioan Stanciu), București, Editura Litera, 1948, p. 218, citat în *Raportul Final*, p. 242
7. *Ibidem*.
8. *Ibidem*, p. 243.
9. *Ibidem*, p. 244.
10. Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva* – vol. II, Bistrița, 1974, p. 174-175.
11. *Ibidem*, p. 176.
12. *Lupta Rodnei*, Bistrița, Anul I, nr. 1, 2 februarie 1951, p. 1.
13. *Idem*, nr. 4, 25 februarie 1951, p. 3.
14. *Ibidem*.
15. *Idem*, nr. 10, 8 aprilie 1951, p. 3.
16. *Idem*, nr. 5, 4 martie 1951, p. 4.
17. *Idem*, nr. 9, 1 aprilie 1951, p. 3.
18. *Rodna Muncitoare*, Bistrița, Anul I, nr. 24, p. 2.
19. *Idem*, nr. 26, p.1.
20. *Idem*, nr. 27, p. 2.
21. *Idem*, nr. 23, p. 3.
22. *Idem*, nr. 47, p. 2.
23. *Idem*, nr. 28, p. 1.
24. *Lupta Rodnei*, Bistrița, Anul I, nr. 12, 22 aprilie 1951, p. 2.
25. *Rodna Muncitoare*, Bistrița, Anul I, Ediție specială, 25 septembrie 1951, p.2.
26. *Lupta Rodnei*, Bistrița, Anul I, nr. 3, 18 februarie 1951, p. 1.
27. *Rodna Muncitoare*, Bistrița, Anul I, nr. 37, p.2.
28. *Idem*, nr. 42, p. 2.
29. *Ibidem*.
30. *Lupta Rodnei*, Bistrița, Anul I, nr. 10, 8 aprilie 1951, p. 3.
31. *Rodna Muncitoare*, Bistrița, Anul I, nr. 48, p. 4.
32. *Idem*, nr. 49, p. 3.
33. *Idem*, nr. 24, p. 2.
34. *Ibidem*.
35. *Ibidem*.
36. *Ibidem*.
37. *Idem*, nr. 50, p. 2.
38. *Idem*, nr. 69, p. 2.
39. *Idem*, nr. 51, p. 3.
40. *Idem*, nr. 52, p. 2.
41. *Idem*, nr. 67, p. 2.
42. *Idem*, nr. 53, p. 2.
43. *Ibidem*.
44. *Ibidem*.
45. *Idem*, nr. 60, p. 2.
46. *Idem*, nr. 40, p. 4.
47. *Idem*, nr. 75, p. 1.
48. *Ibidem*.
49. *Ibidem*, nr. 76, p. 2.
50. *Ibidem*.
51. *Ibidem*.
52. *Ibidem*.
53. Cosmin Budeancă, Florentin Olteanu (coordonatori), *Forme de represiune în regimurile comuniste*, Iași, Editura Polirom, 2008, p. 64-65.

Despre numele românești

Valer POP

Numele are importanță deosebită pentru că dă persoanei identitate și o individualizează.

Un nume de familie, de multe ori doar nume, este o parte a numelui compus/derivat al unei persoane care indică apartenența sa la o familie. Folosit alături de prenume, care este conferit pentru a distinge individual un membru al familiei de ceilalți, utilizarea numelui de familie este o practică foarte răspândită în toate culturile umane, dar fiecare are regulile sale de aplicare și folosire.

Primele legi pe teritoriul țării noastre care introduc obligativitatea folosirii numelor de familie sunt *Sobornicescul hrisov* din 1785, emis de Alexandru Mavrocordat, și *Codica civilă a Moldovei*, din 1816, act emis de Scarlat Calimach și cunoscut sub numele de *Codul Calimach*. Prin aceste norme, copilul primește numele de familie al tatălui, iar, în cazul în care acesta este necunoscut, numele mamei. De asemenea, se stabilește că soția ia numele de familie al soțului.

Numele sunt obligatorii abia din secolul al XVIII-lea.

Primele atestări „instituționalizate” ale numelor de familie românești sunt din secolul al XVIII-lea, odată cu realizarea primelor recensăminte ale populației.

Conform datelor Direcției Pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date din cadrul Ministerului Administrației și Internelor, cele mai des întâlnite nume de familie din România sunt: Popa, Popescu, Radu, Pop, Dumitru, Stan, Stoica, Gheorghe, Matei și Ciobanu.

Pe site-ul <https://ro.wikipedia.org>, listele de nume românești conțin aproximativ **43.000 de nume de familie**.

Numele de familie le putem clasifica după diferite criterii. Iată câteva:

Unele nume românești **n-au niciun înțeles**. Astfel sunt: Cotârlă, Țoancă, Totoiu, Gurzău, Totolici, Dedu ș.a.

Unele sunt în formă românească, dar de **origine străină**: Bologa (unguresc), Osvadă (nemțesc).

Alte nume arată **originea națională** a celui ce le poartă: Turcu, Ungureanu (român din Ardeal), Săcuiu, Rusu, Ungur, Maghiar, Neamțu, Sârbu, Sas, Tătaru, Grec, Armean, German etc.

Alte nume **arată regiunea** celor ce le poartă: Mocanu, Cojanu (de la șes), Țăranu (de la țară), Munteanu (de la munte), Câmpeanu, Deleanu, Do-

brogeanu, Moldovan, Oltean, Ardelean, Bănățeanu, Poienaru, Lunca ș.a.

Unele nume **arată o parte slabă**: Urătu, Știchei (cel știrb), Știrbu, Șchiopu, Blegu, Holban, Mocofan, Pomană, Chelu, Bloj, Teleleu, Coccoasă, Strâmbu, Pârțag, Minciună, Mutu, Milog, Surdu, Benga (drac), Năsui, Ologu, Clanță, Crăcană, Mătrează, Burduhos, Piticu, Prigoană, Buleandă, Paragină, Zurbagiu, Pătatu, Cârnu, Chioru, Bijboacă, Mucea, Mucălău, Ciuma, Rău, Pîrpiriu, Păcătoș, Prostu, Bețivu, Beteag, Hoțescu, Hoțoiu, Bolunduț, Golan, Bălos, Brihan, Zurbagiu, Șovăială, Bîlbîie, Stricatu, Nebunu, Fudulu, Prostu etc.

Alte nume arată **nume de animale**: Cipariu (țipar, un pește), Lup(u), Cotoi, Urs(u), Porcius, Capră, Oaie, Hulpe, Vulpe, Șoarece, Viezure, Calu, Jderu, Bivolaru, Mățu, Pistică, PISOIU, Broască, Iepure, Berbece, Țapu, Cerbu, Mielu, Racu, Ariciu, Cârlan, Catîru, Șarpe, Purcel etc.

Unele nume sunt **de laudă**: Blându, Treabă, Dragu, Frumosu, Bogatu, Gingașu, Cordoș, Ispravă, Priceputu, Limpede, Scuturici, Repede, Grozavu, Șogor, Dreptate etc.

Altele arată **o întâmplare**: Lăpădatu, Botez, Sterpu (care a rămas fără copii), Pacoste, Potop, Poznă, Piroteală, Pățitu, Pârlitu, Trăsnitu, Împușcatu etc.

Alte nume sunt inspirate din **denumiri de păsări**: Păun, Cloșcă, Corbu, Vultur, Cioară, Gaiță, Porumb, Cocoș, Găină, Cucu, Gânsac, Gâscă, Rață, Bibilică, Pițigoii, Pescăruș, Ciocârlă, Rândunică, Curcan, Țarcă, Graur, Coțofană, Sticleț, Lebădă, Pitulice, Sturz etc.

Nume inspirate din **denumiri de alimente**: Brânză, Plăcintă, Pânișoară, Cozonac, Păpară, Covrig, Urdă, Cotoz, Pastramă, Cașcaval, Salam, Cârnaț, Slănină, Gălușcă, Prăjitură, Borș, Mămăligă, Tocană, Coleașă, Gogoasă, Turtă, Ciorbă, Mălai, Rântaș, Potroacă, Mujdei, Cașu, Zamă, Colac etc.

Alte nume provin de la **denumiri de copaci**: Brad, Gorun, Corcoduș, Frăsineanu, Păltinișan, Plopeanu, Stejărel, Răchită, Pomuț, Fagu, Scoruș, Nuc, Dud etc.

Nume sunt inspirate de **culori**: Harap, Roșu, Albu, Negru, Galben, Suru, Pestițu, Braun etc.

Unele nume provin de la **denumiri de insecte**: Cărbuș, Greluș, Muscă, Purice, Căpușă, Albină, Viespe, Bondar, Tăun etc.

Unele nume provin din **denumiri de pești**: Lipan, Păstrăv, Grindea, Boiștean, Știucă, Crap, Cegă, Morun, Pește, Șalău etc.

Nume provenite din **denumiri de plante**: Pelin, Grâu, Urzică, Secară, Hrișcă, Tilișcă, Hrean, Păstârnac, Petrinjel, Porumb, Ceapă, Usturoi, Busuioc, Pipirig, Rogoz, Brusture, Romaniță, Știr, Papură etc.

Alte nume sunt inspirate de **dimensiuni**: Scurtu, Lungu, Latu, Subțirelu, Grosu, Slabu, Mic, Mititelu, Piticu, Puținelu, Măsură, Uriașu, Grăsun, Nan(u) etc.

Alte nume provin de la **denumiri de construcții**: Horneț, Cuptor, Coteț, Colibă, Bordei, Mănăstire, Biserică, Groapă, Fântână, Podină, Poduț, Gard, Punte, etc.

Unele nume arată **profesia**: Cojocar, Lemnaru, Fieraru, Păduraru, Dascălu, Popa, Plugaru, Hornari, Pescaru, Militaru, Rășinaru, Văcaru, Groparu, Vieru, Belivacă, Clopotar, Căruțașu, Dogaru, Morar, Suci, Curălaru etc. sau provin de la **denumiri de localități**: Rocnean, Măierean, Sângeorzan, Telcean, Năsăudean, Salvan, Clujean, Bistrițeanu, Ploieșteanu, Brașoveanu, Gălățeanu etc.

Unele nume provin de la **denumiri de râuri**: Pruteanu, Someșanu, Mureșanu, Sireteanu, Târnoveanu, Crișan, Oltean etc., altele provin de la nume de **instrumente muzicale**: Fluieraș, Trișcă, Gordună, Dobă, Cimpoeș, Goarnă, Ceteraș, Vioară, Sclipcă.

Unele nume provin de la **denumiri de arme**: Arcu, Pistol, Tun, Pușcă, Săgeată, Tanc, Glonț, Cuțitaș, Măciucă, Buzdugan, Scutu, Ciomag, Bicuișcă, Carabina, Suliță, Iatagan, Flintă etc.

Unele nume provin de la **denumiri de fructe**: Poamă, Nucă, Piersică, Bostan, Portocală, Cucuruz, Pepenaș, Prună, Mură, Zmeură, Mazăre, Tomată, Lebeniță, Zmochină etc.

Unele nume provin de la **denumiri de obiecte de îmbrăcăminte**: Ciubotă, Cizma, Pălărie, Clop, Șapcă, Papuc, Căciulă, Cioarec, Colțun, Ciorap, Pâslar, Sandală, Bocanci etc.

Sunt nume date după **denumiri de vase**: Bărbântă, Butoi, Budacă, Putină, Ceau, Blid, Borcan, Cană, Gâf, Carafa, Tigae, Oală, Laboș, Ulcelușe etc. sau după **obiecte din gospodărie**: Lanț, Foarfecă, Scribeț, Cârjă, Secure, Topor, Tocilă, Solniță, Podișor, Cuțit, Brici, Brișcă, Briceag, Ciur, Coșarcă, Hârleț, Greblă, Furcoi, Coasă, Ciocan, Butuc, Burlan, Rogojină, Rășniță, Patu, Căldare, Strujac, Plug, Coș, Pungă, Cosor, Sulă etc.

Alte nume sunt date după **părți ale corpului**: Coadă, Rânză, Picioruș, Grumaz, Bezărau, Ureche, Limbă, Bot, Buză, Cotul, Guriță, Talpă, Labă, Burtă, Burtică, Mustață, Sprânceană, Barbă, Geană,

Călcâi, Ochișor, Pumnu, Sfirc, Buric, Poponeț, Peptișor, Pintece etc.

Alte nume provin de la **fenomene ale naturii**: Negură, Aburel, Brumă, Ploaie, Omăt, Ghiață, Nor, Rugină, Vântu, Crivăț, Vifor, Secetă, Răcoare, Rouă, Viscol, Furtună, Fulger, Polei.

Alte nume provin de la **denumiri de căi de acces**: Cărare, Potecă, Uliță, Plai, Drumel.

Nume date după **ciuperci**: Hrib, Zbârciog, Ciuciulete, Boruz, Pitarcă, Gălbioru, Gheba, Trufă, Burete.

Nume după **flori**: Brândușă, Lalea, Brebenel, Crina, Ghiocel, Bujor, Trandafir, Mălin, Rujă ori după **forme de relief**: Valea, Luncă, Mocirlă, Movilă, Dâmbu, Rotundu, Groapă, Vâlcea, Măgură, Munte, Râpă, Pisc, Țărmure, Dună sau după **produse ale focului**: Funingine, Cenușă, Cărbune, Fumu, Scânteie, Jar, Vatră, Flamă, Tăciune.

Nume după **cantitatea de apă**: Udatu, Udu, Uscatu, Murat, Fleașcă, Baltă, Potop, Ploicică.

Nume din **dicționarul religios**: Popa, Călugăru, Călugărița, Diac, Diacon, Feșnic, Lumânare, Cantor, Apostol, Crăciun, Prescure, Pască, Preoteasa, Serafim, Coșciug, Sfintu, Sachelarie, Sânpetru, Ignat, Fariseu.

Alte nume sunt inspirate de **părul capului**: Tuns, Pletosu, Chelu, Căruntu, Blondu, Crețu, Spănu, Cernitu, Roșu, Cosiță, Perciun. Nume care **arată starea materială**: Sărac, Sărman, Sărăcilă, Bogatu, Bogău, Găzdac, Nemeș, Boieru, Desculțu, Lefter, Chiaburu, Baronu etc. Alte nume se referă la **bani**: Banu, Bănuțiu, Creițar, Leuțu, Mărunțiș, Fișic, Para, Gologan, Leva.

Nume inspirate din **grade militare**: Căprar, Căpitanu, Colonel, Sergentu, Soldatu, Fruntaș. Nume inspirate din **denumiri de băuturi alcoolice**: Pălincaș, Rom, Țuică, Tescovină, Drojdieru, Berea, Coniac, Poșircă, Trăscău.

Sunt și nume care indică **descendența pe linie maternă**: Ailenei, Amariei, Acaticăi, Acristinei, Afrășinei, Acatrinei, Aioanei, Asultanei, Asurdoaiiei, Asoficăi, Ascutăriței, Astancăi etc.

Nume inspirate din **nume de metale**: Aramă, Argint, Fer, Fier, Plumb, Oțel, Oțelea, Aur, Calciu etc. Nume care arată **reperे în timp**: Dimineț, Decuseară, Duminică, Măinea, Joia, Timpuriu, Târziu, Noapte, Vara, Marți, Martie, August.

Nume inspirate de **corpuri cerești**: Pământ, Soare, Marte, Stelea, Stelian, Lună, Astroi. Nume inspirate din **denumiri de tacâmuri**: Furculiță, Linguriță, Cuțitoi, Polonic.

Și câte vor mai fi?

EpigRebus (2)

ORIZONTAL:

**1) Poți să fii indiferent
Sau un curios din fire,
Vor rămâne, evident,
Nepătrunse de privire. (G.C.)**

**2) Dacă simți că ai noroc,
Mergi să-ncerci în ea un joc,
Însă foamea de te țese,
Cauți una, dar... de mese. (G.C.)**

– Explicații nu au rost
Și e fără de tăgadă
Faptul dovedit c-au fost
Primii la olimpiadă. (G.C.)

**3) Are, clar, obsesia
Unui parvenit:
Vrea să dea impresia
Că-i deosebit. (G.C.)**

**4) E concluzia finală:
Sub privirile abile
Nu există îndoială
Că sunt aranjați cu pile. (G.C.)**

– Când ai o serie întreagă
De lucruri, fapte și-alte cele,
Cu asta dai să se-nțeleagă
Că sunt și altele ca ele. (G.P.I.)

**5) Cu decoruri și costume,
Face dintr-un ins erou,
Hotărând cam ce anume
Să „mănânce”... din platou. (G.P.I.)**

– A separa și pune
La locul potrivit,
Să poți apoi a spune:
„Un fleac, i-am ciuruit”. (G.P.I.)

**6) Îmbrăcând diverse forme –
Una e de castravete –
Este-n cantități enorme,
Dar se caută cu sete. (G.P.I.)**

– Bârnă, sol ori paralele?
Dacă-i tare nu pot spune,
Dar la proba de inele
Are note foarte bune. (G.P.I.)

**7) Gheorghe are patru fete,
De s-ar mărita, cochete,
După legile terestre,
Le va da, la toate, zestre. (J.N.)**

– Am avut grozav noroc
De vecini, aici, la bloc:
Toți, așa a vrut destinul,
Parcă-s rude cu pelinul. (J.N.)

**8) Scriu o carte – nota bene! –
Îmbibată de umor:
Vreau să pun în ea desene,
Însă n-am... desenator. (J.N.)**

**9) În livadă-avui, din har,
Mere, peste așteptări...
Le-am vândut pe toate, dar
Vin mereu... solicitări. (J.N.)**

– Expediat spre un erou
Ce cară după el o trenă;
Un fel de strigăt, un ecou
Ce se aude în arenă. (F.R.)

**10) La înălțime, subțirică,
Sâcâitoare, chiar de-i mică,
Pe zi senină sau când plouă
E-ntr-o ureche... sau în două. (F.R.)**

VERTICAL:

**1) Se manifestă izolat,
Răzleț și cam împrăștiat,
Nu-i consecvent, ci casual,
Un adjectiv... accidental. (F.R.)**

**2) Se mai încurcă-n tinerețe,
Și-i tot mai rar la bătrânețe;
Că e mai mic sau chiar de-i mare
El e tot timpu-n apărare! (F.R.)**

– Un dedicat suport de armă,
Îți spune locul în cazarmă
Și te așază pe o scară
În ierarhia militară. (F.R.)

**3) Orice gospodar susține,
Când îl vezi cam transpirat,
Că sunt curse-ntinse bine,
Însă fără rezultat. (V.V.)**

**4) E un tip cam colorat,
Ce se leagănă buimac,
Pentru c-a exagerat
Cu producția de mac. (V.V.)**

– La francezi, acesta-i, clar,
Micul studiu literar.
Însă, la englezi, se pare
Că e doar o încercare. (V.V.)

**5) Greu de acceptat, dar știm
Că-i un simplu omonim:
E și joc, și rezultat,
Când te face unul „mat”. (V.V.)**

– Țștia-s, cum s-a pomenit,
Craii de la Răsărit,
Numărați, în mod spontan,
De un rus și-un ardelean. (V.V.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

**6) Este verbul renumit
Care-a dus la sacrificii,
În istorie-i citit
Și-i urmat de... vidi, vici. (N.B.)**

– Pe ogorul cel mănos,
Plin cu plante răsarite,
E un lucru cam tăios,
Care scoate... din sărite. (N.B.)

**7) Cu sau fără un atu,
Căutând enigmei cheia,
Nu sunt eu, nu ești nici tu,
Ci e chiar persoana-a treia. (N.B.)**

– Dată-n bănci la fiecare,
Pentru munca migăloasă,
E motivul pentru care
Mulți lucrează de acasă. (N.B.)

**8) Este unul din înalții
Ce condamnă doar la greu,
Care-i judecă pe alții
Fără niciun Dumnezeu. (N.B.)**

**9) Buni de blană și păroși,
Cu statura lor mai zveltă,
Ei sunt câinii firoși,
Care se găsesc în deltă. (N.B.)**

– Strânge cadre cu subrete,
June-prim ca star și dive;
Sau e dată de perete
Pentru orișice motive. (Șt. C.)

**10) Proba scrisă ce atestă
Un talent de caligraf,
La o cerere onestă,
Pentru un autograf. (Șt. C.)**

Încrucișare: Ștefan CIOCIANU

Definiții: Nicolae BUNDURI, Ștefan CIOCIANU, Grigore COTUL, Petru-Ioan GÂRDA, Janet NICĂ, Florin ROTARU, Viorel VRÂNCEANU

Caricaturi de Costel Pătrășcan

Dezlegarea careului din nr. 10 al revistei

CONSULTÂND ZODIACUL

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	S	E	P	T	E	M	B	R	I	E
2		G	R	E	T	U	R	I		T
3	T	R	O	P	I	C		D	O	N
4	R	E	X		C	O	P	I	L	A
5	A	T	E	I		S	O	C	A	
6	S	A	N		G		L	A	N	A
7	U		E	R	O	S		T	A	R
8	R	A	T	E		O	T	O		A
9	A	C		G	A	B	A	R	I	T
10		C	O	N	T	A	B	I	L	A

Rebus

PRIMĂVARA IUBIRII

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

SUDOKU
Sursa: <https://sudokukingdom.com/>

8		1	9					
			6			2	8	
	9			7		4		
		3		8	1			
		4		6			7	2
	2					6		8
			1		7		6	3
6		8				5		
3	7			2	6			

1	6	9						
						2	5	7
			8		3			
	1	8			9			
		3	6	8			9	
		5	7				6	8
						1		9
9			4	7				
4	8					6		

Selecție de: **Valer POP**

ORIZONTAL: 1) DACĂ... – ...DRAGOSTE...
2) ...NU E... 3) ...NIMIC... – ...NU E... 4) Caută să corecteze media (siglă) – Probe de virtute (masc.).
5) Se țin de fustele balerinelor (sg.) – Multă lume îi face curte. 6) Preludiul unei nopți de vis (pl.).
7) Asaltat de muieri – Luată o dată la dans! 8) Formă de exprimare a dragostei la înălțime – Una încă verde care merge la agățat, dar nu intră în casă. 9) Sex cu o necunoscută! – Face ochi dulci femeilor. 10) Este un îndrăgostit de felul lui...

VERTICAL: 1) Ton folosit când iei un inel! – EST MODUS IN REBUS. 2) Un încornorat care apelează la mușchi – Ieșit după muieri ușoare. 3) Vorba aceea, din dragoste... 4) Praf de curățat – Preludiu erotic! 5) Tras în taină! – Ton trist de romanță. 6) Lanț oferit la întâlnire! – A se lua... din dragoste. 7) Are la inimă o fată! – Locul de întâlnire al primei iubiri. 8) Se plimbă ținându-se de mâini (pl.) – Jumătatea cunoscută de la început. 9) Se întâlnesc la ceas (sg.) – Se întinde la picioarele femeilor. 10) Dor intens – Manevrele unor cuceritori (sg.).

Dicționar: CNA, AINĂ, EMI.

Ștefan CIOCIANU – Cluj-Napoca

Dezlegarea EPIGREBUS (1) din nr. 10 al revistei:

GLAS, SUITA, O, SOLEMN, P, DECLARATIE, ACU, TANAR, CULTI, IRIS, STANA, ATA, DOAR, Batal, INTIMIDATI, S, OFILIT, N, CUREA, OINA.

Comuna Șanț - Împrejurimi (Fotografii de Lucian Claudiu GRAPINI)

**Valea Cățelei și Prislop, Munții Bârgău,
cu vârful Capul Beneșului (Munții Rodnei)
în fundal**

**Comuna Șanț văzută de sub vârful Boului,
Munții Bârgău**

Lacul Lala Mare, Munții Rodnei

**Dealul Untului, Munții Bârgău,
cu Munții Suhard în fundal**

Prisloapa Mare, Munții Suhard

Poiana Anei Călinei, Munții Bârgău

Publicație socio-culturală trimestrială,
editată de **Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”**,
cu sprijinul Consiliului local Șanț, județul Bistrița-Năsăud

Director fondator: Grigore COTUL

Redactor-șef: Leon-Iosif GRAPINI

Redactori: Adela COTUL, Alexandru DĂRĂBAN, Dănilă FILIPOI, Maria FOROGĂU,
Lucian Claudiu GRAPINI, Ana-Floarea HANCIUC, Valer POP

Machetare și tehnoredactare computerizată: Adela COTUL și Grigore COTUL

Adresa redacției: Loc. Șanț, nr. 27, jud. Bistrița-Năsăud, 427285

Email: revista.izvorul.somesului@gmail.com

Web: www.acris.ro

Tipar:

Tipografia PIM, Iași

Tel. 0730 086 676

*Redacția respectă grafia autorilor
Responsabilitatea materialelor
publicate aparține în exclusivitate autorilor*

Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”

www.acris.ro

ISSN 2784 – 2959, ISSN-L 2784 – 2959

Persoanele care doresc să sprijine financiar
Asociația Culturală Revista „Izvorul Someșului”
pot face donații în contul:

ACRIS cont nr. **RO49CECEB00030RON2253387**,
deschis la **CEC Bank**,
CIF: 46144640

